علوم تربیتی

برنامه آموزش و پرورش در دوره پیش از دبستان

ونیتا کول

ترجمهٔ
دکتر فرخنده مفیدی

برنامه آموزش و پرورش
در
دوره پیش از دبستان

ونیتا کول

ترجمهٔ
دکتر فرخنده مفیدی

تهران
۱۳۸۶

سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاهها (سمت)

علوم تربیتی ۱۴

Kaul, Venita — کول، ونیتا

برنامه آموزش و پرورش در دوره پیش از دبستان / ونیتا کول؛ ترجمه فرخنده مفیدی. — تهران: سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاهها (سمت)، ۱۳۸۰.

نه، ۲۹۰ ص.: مصور، جدول. —(«سمت»؛ ۱۵۷: علوم تربیتی؛ ۱۴)

ISBN 978-964-459-157-0 — بها: ۲۴۰۰۰ ریال.

فهرست‌نویسی براساس اطلاعات فیپا.

ص.ع. به انگلیسی: Early Childhood Education Programme.

کتابنامه: ص. [۲۸۹] - ۲۹۰.

چاپ اول: زمستان ۱۳۷۴؛ چاپ نهم: تابستان ۱۳۸۶.

۱. آموزش قبل از مدرسه —برنامه‌های درسی. ۲. برنامه‌ریزی آموزشی. ۳. آموزش و پرورش کودکان. الف. مفیدی، فرخنده، ۱۳۲۸ - ، مترجم. ب. سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاهها (سمت). ج. عنوان.

LB۱۱۴۰/۳ /۹ک ۴ب — ۳۷۲/۲۱

۱۳۷۴

کتابخانه ملی ایران — م۷۵-۳۴۵۳/۷۵

سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاهها (سمت)

Early Childhood Education Programme, Venita Kaul, New Delhi, National Council of Educational Research and Training 1991.

ترجمهٔ دکتر فرخنده مفیدی

چاپ اول: زمستان ۱۳۷۴

چاپ نهم: تابستان ۱۳۸۶

تعداد: ۸۰۰۰

حروفچینی و لیتوگرافی: سمت

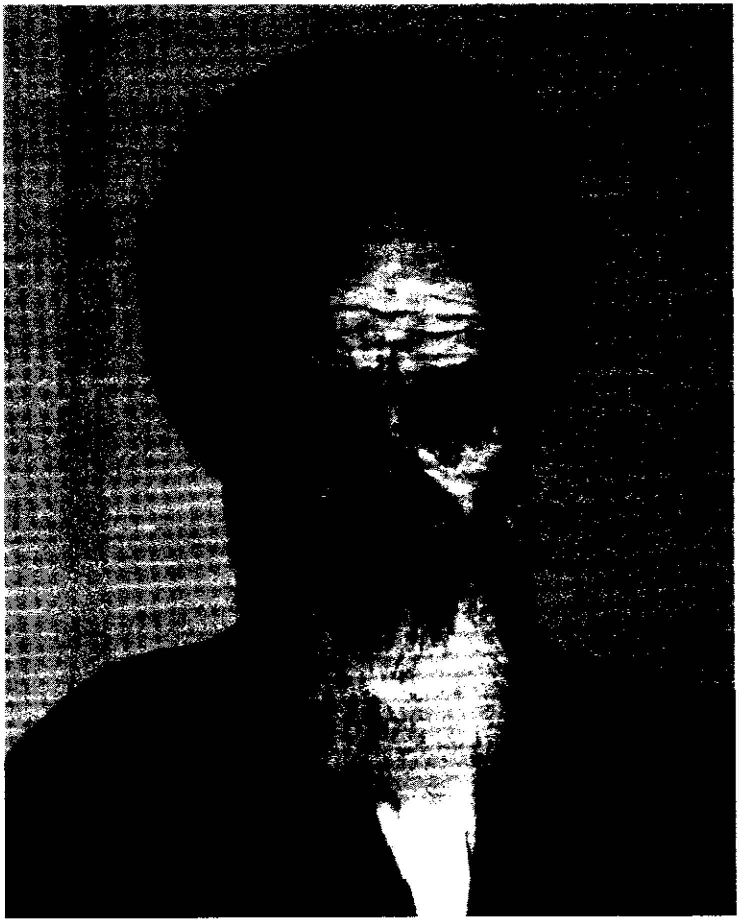
چاپ و صحافی: سازمان چاپ و انتشارات، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی

قیمت: ۲۴۰۰۰ ریال. در این نوبت چاپ قیمت مذکور ثابت است و فروشندگان و عوامل توزیع مجاز به تغییر آن نیستند.

آدرس ساختمان مرکزی: تهران، بزرگراه جلال آل احمد، غرب پل یادگار امام (ره)، روبروی پمپ گاز، کدپستی ۱۴۶۳۶، تلفن ۲-۴۴۲۴۶۲۵۰.

www.samt.ac.ir info@samt.ac.ir

بسم الله الرحمن الرحیم

باید توجه کنند که بچه‌ها را از ابتدا خوب بار بیاورند که دانشگاه دیر است.

صحیفهٔ نور؛ ج ۱۹،ص ۱۲۲

سخن «سمت»

یکی از اهداف مهم انقلاب فرهنگی، ایجاد دگرگونی اساسی در دروس علوم انسانی دانشگاهها بوده است و این امر، مستلزم بازنگری منابع درسی موجود و تدوین منابع مبنایی و علمی معتبر و مستند با درنظر گرفتن دیدگاه اسلامی در مبانی و مسائل این علوم است.

ستاد انقلاب فرهنگی در این زمینه گامهایی برداشته بود، اما اهمیّت موضوع اقتضا می‌کرد که سازمانی مخصوص این کار تأسیس شود و شورای عالی انقلاب فرهنگی در تاریخ ۶۳/۱۲/۷ تأسیس «سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاهها» را که به اختصار «سمت» نامیده می‌شود، تصویب کرد.

بنابراین، هدف سازمان این‌است که با استمداد از عنایت خداوند وهمّت و همکاری دانشمندان و استادان متعهد و دلسوز، به مطالعات و تحقیقات لازم بپردازد و در هر کدام از رشته‌های علوم انسانی به تألیف و ترجمه منابع درسی اصلی، فرعی و جنبی اقدام کند.

دشواری چنین کاری بر دانشمندان و صاحبنظران پوشیده نیست و به‌همین جهت مرحلهٔ کمال مطلوب آن، باید بتدریج و پس از انتقادها و یادآوریهای پیاپی ارباب‌نظر به‌دست آید و انتظار دارد که این بزرگواران از این همکاری دریغ نورزند.

کتاب حاضر برای استفادهٔ دانشجویان رشتهٔ علوم تربیتی (گرایش پیش‌دبستانی) در درسهای «برنامه‌ریزی در دورهٔ پیش از دبستان» و «آموزش و پرورش پیش‌دبستانی» در دورهٔ کارشناسی تدوین شده است. امید است علاوه بر جامعهٔ دانشگاهی سایر علاقه‌مندان و دست‌اندرکاران تعلیم و تربیت نیز از آن بهره‌مند شوند.

از استادان و صاحبنظران ارجمند تقاضا می‌شود با همکاری، راهنمایی و پیشنهادهای اصلاحی خود، این سازمان را در جهت اصلاح کتاب حاضر و تدوین دیگر آثار مورد نیاز جامعهٔ دانشگاهی جمهوری اسلامی ایران یاری دهند.

فهرست مطالب

عنوان	صفحه

مقدمه چاپ ششم

امروزه انتظارات جوامع مختلف از آثار مثبت و سازنده برنامه‌های پیش از دبستان افزایش یافته است و از مربیان، برنامه‌ریزان و دست‌اندرکاران این دوره‌ها انتظارات و توقعات متفاوتی وجود دارد. انتظار می‌رود که آنان کودکان را برای موفقیتهای تحصیلی در مدرسه آماده کنند، آنان را افرادی اجتماعی بار بیاورند و برای سازگاری با جوامع فرهنگی و متنوع خود مهیا سازند، به آنان یاد دهند تا بر محرومیتهای محیطی فائق آیند و سرانجام اینکه استعدادهای عاطفی خود را برای روبه‌رو شدن با موقعیتهای مختلف و روش حل مسأله به کار گیرند تا انسانهایی خلاق پرورش دهند.

یادگیری و تحول کودک به صورت یک مجموعه و کل انجام می‌گیرد و همهٔ ابعاد رشد با یکدیگر ارتباط دارند و به طور همزمان رخ می‌دهند. بنابراین، هر یک از زمینه‌های تحول به صورت جداگانه رخ نمی‌دهد، بلکه هر کدام بر دیگری اثر می‌گذارد و نیز از دیگری تأثیر می‌پذیرد. به همین دلیل بر تنظیم و طراحی برنامه‌های درسی دوره پیش از دبستان اصول خاصی حاکم است که در این کتاب نیز بسیار مورد توجه قرار گرفته است. در این چاپ به لحاظ اهمیت موضوع و دقت‌نظر بیشتر مربیان، دست‌اندرکاران و خوانندگان محترم، لازم است به صورت مختصر به این اصول اشاره شود.

● برنامه‌های دوره پیش از دبستان باید با توجه به ویژگی و نیازهای کودکان تنظیم شود و محدودهٔ مشخص و معینی داشته باشد تا به سؤالهای ذیل پاسخ دهد:

ـ چه مطالبی باید در کلاس آموزش داده شود؟

- مهمترین و مؤثّرترین راهبردهای تدریس کدامند؟
- چگونه باید رفتار کودکان را هدایت کرد؟
- ارتباط اثربخش و نحوه کار با والدین چگونه است؟

● برنامه درسی این دوره باید بر اساس هدفهای مشخص طراحی شود.

● برنامه درسی باید از پایداری و نظم همراه با انعطاف‌پذیری برخوردار باشد.

● برنامه درسی باید بر کل کودک تمرکز داشته باشد تا همه سطوح رشد را در برنامه یکپارچه و هماهنگ سازد. به عبارت بهتر، یک برنامه خوب باید جامع و کامل باشد. به همین دلیل، در این کتاب به همه ابعاد وجودی کودک به صورت متناسب و از نظر جسمی، ذهنی، عاطفی، اجتماعی و خلاقیت و زیبایی‌شناختی توجه شده است.

● برنامه درسی باید با سطح تواناییهای کودکان متناسب باشد.

● برنامه درسی باید بازی را محور اساسی کار با کودکان قرار دهد و عملکردهای مختلفی را از این طریق برای آنان میسر سازد. در این کتاب نیز کلیه فعالیتها در گروههای سنی مختلف از طریق بازی صورت گرفته است.

● برنامه درسی باید به انتخابهای شخصی و استقلال کودکان ارزش دهد.

● فعالیتهای مختلف در یک برنامه درسی باید تنوع داشته باشد و در عین حال از فعالیتهای ساده به دشوارتر حرکت کند.

● سرانجام برنامه درسی باید با روند توسعه و پیشرفت دانش و مهارتها متناسب باشد.

در کتاب حاضر در شکل‌دهی به اصول مذکور بسیار کوشش شده است و اینجانب به عنوان مترجم آن به درجه اهمیت و کیفیت آموزش کودکان از طریق بازخوردهای آگاه مربیان در تحقق اهداف این دوره از آموزشها در طول مدت استفاده آنان از محتوای کتاب پی برده‌ام.

باید گفت نقش مربی در حیات تربیتی کودکان از مهمترین عناصر یک برنامه

مناسب و مطلوب است و کیفیت آموزش کودکان به وجود معلمان و مربیان کارآمد، مؤثر و آگاه بستگی تام دارد. در این زمینه چنانچه عملکرد مربیان بر پایه برنامه‌ریزی صحیح و هدفمند و شناخت نیازهای واقعی کودکان و توجه به عناصر اساسی برنامه آنان استوار باشد، تجربه‌های خوب و ارزنده‌ای در رشد و تحول کودکان پدید می‌آید.

در حقیقت آغاز ترجمه این کتاب که برای اولین بار در سال ۱۳۷۴ به همت سازمان «سمت» صورت گرفت اهداف فوق را مدنظر داشت که در مدت کوتاهی مورد توجه و استقبال مربیان سراسر کشور، دانشجویان رشته پیش از دبستان، مدیران مراکز پیش از دبستان، برنامه‌ریزان، والدین و علاقه‌مندان به کودک قرار گرفت. این کتاب تاکنون پنج‌بار چاپ شده که نشان از سودمندی و بازخوردهای امیدوارکننده استفاده کنندگان و توجه علاقه‌مندان دارد.

در پایان ضمن تشکر باز هم امیدوارم از نظریات و پیشنهادهای استفاده کنندگان بهره‌مند شوم و محتوای این کتاب بر آگاهی علمی و اصولی درباره کودکان بیفزاید.

فرخنده مفیدی

خرداد ماه ۱۳۸۳

مقدمه مترجم

امروزه، اهمیت و ضرورت آموزش و پرورش در دوره پیش از دبستان بیش از گذشته موردنظر است. افزایش روزافزون متقاضیان آموزشهای این دوره، نیاز والدین شاغل و نیاز جامعه، ضرورت تهیه برنامه‌های کیفی و غنی را در این دوره نشان می‌دهد. تحقیقات انجام شده در سالهای اخیر، نشان‌دهندهٔ تأثیر برنامه‌های غنی و برنامه‌ریزی آموزشی و درسی مطلوب، برای گروههای سنی مختلف کودکان این دوره است. مهمتر اینکه، نتایج تحقیقات، مؤید سرمایه گذاری بیشتر برای آموزش بهتر و برنامه‌های کیفی به علت کسب موفقیتهای بیشتر کودکان در سالهای تحصیلی بعد از گذرانیدن دوره پیش از دبستان است.

واژه برنامه و برنامه‌ریزی از دیدگاههای مختلف ابهام دارد و توافق زیادی بر سر تعریف و معنی آن وجود ندارد. اگر اغراق نباشد متجاوز از ۱۲۰ تعریف از این واژه به عمل آمده است که بر ابهام برنامه و برنامه‌ریزی دامن می‌زند. برنامه و محتوای آن در دوره پیش از دبستان ابهام بیشتری دارد.

پرسشهای بسیاری درباره آموزش و یادگیری کودکان در خلال برنامه‌های دوره پیش از دبستان مطرح است. از جمله:

- کودکان در دوره پیش از دبستان چه چیزهایی را یاد می‌گیرند؟
- آیا در این دوره برای گروههای سنی مختلف کودکان برنامه‌های متفاوت و منظمی وجود دارد؟
- چگونه با کودکان دوره پیش از دبستان باید ارتباط برقرار کرد؟
- روش کار با کودکان در این دوره چیست؟
- کودکان علاوه بر بازی در این دوره چه می‌کنند؟

- آیا بازیهای کودکان نیاز به برنامه‌ریزی دارد؟
- کودکان در طول روز چه کارهایی انجام می‌دهند؟
- آیا فعالیتهای روزانه کودکان نظم خاصی دارد؟

به طور طبیعی، اینگونه پرسشها که نشانه ابهام و نیز کنجکاوی در زمینه برنامه و آموزشهای این دوره است، برنامه‌ریزان را نیز در برنامه‌ریزیهای کوتاه مدت و بلند مدت با دشواریهایی مواجه کرده است. از آنجا که عدم شناخت آموزش و پرورش این دوره، بیش از دوره‌های دیگر است ابهام در مورد برنامه و محتوای آموزشی آن نیز بیشتر است.

به همین دلیل در کتاب *برنامه آموزش و پرورش در دوره پیش از دبستان* با توجه به سرمایه‌گذاری خوبی که بر اهداف و چگونگی تحقق نیازهای همه‌جانبه کودکان و طرح هدفهای رفتاری و چگونگی اجرای آنها به طریق مطلوب برای کودکان در دوره‌های سنی مختلف اعم از دوره‌های طفولیت، نوپایی، مهد کودک و کودکستان شده است، در روشن کردن این موارد مبهم و پاسخگویی به تردیدها و پرسشهای فوق کوشش شده است.

به هر حال، در دنیای کنونی که حسابرسی و مسؤولیت‌پذیری، هم در بخش دولتی و هم در بخش خصوصی مورد تأکید قرار گرفته است، دست‌اندرکاران آموزش و پرورش پیش از دبستان برآنند که در تهیه برنامه‌ها و محتوای درسها "میزان و چگونگی اکتساب کودک از فرایند آموزش در کلاس و دوره‌های آموزشی" مورد توجه قرار گیرد. در این صورت، نیاز به استاندارد در برنامه‌ها بیش از پیش احساس می‌شود به گونه‌ای که پویایی و خلاقیت را نیز برای کودک و مربیان به ارمغان آوَرَد.

این‌کتاب، که برپایه و چهارچوب نظری و عقاید پیشگامان و نیز تجربه‌های آموزشی و عملی کارشناسان و مربیان در کار با کودکان پیش‌دبستانی بنا نهاده شده است؛ با استاندارد کردن در برنامه و محتوای کار با کودکان نگاه عمیقی به اهداف، روش، محتوا و چگونگی اجرای فعالیتها در دوره پیش از دبستان دارد. در واقع مقصود اصلی این کتاب، پایه گذاری برنامه و محتوای درسی دوره پیش از دبستان بر اساس یک چهارچوب منطقی است.

اینجانب نیز، همیشه کمبود این مهم و نقایص کار برنامه‌ریزی و برنامه‌های کار با کودکان در مهدکودکها و کودکستانها را مشاهده کرده‌ام و به این نتیجه رسیده‌ام که کودکان در دوره پیش از دبستان نیاز به برنامه‌ای با محتوای غنی دارند؛ زیرا هر گونه قضاوت و داوری در مورد اهمیت و ضرورت این دوره از آموزشها به کیفیت برنامه‌ریزی و تدارک برنامه و محتوای آن بستگی دارد. چنین برنامه و محتوایی است که می‌تواند به مربیان، والدین، دانشجویان و علاقه‌مندان کار با کودکان در دوره پیش از دبستان کمک کند تا برنامه درسی خود را به روش منطقی و پیوسته‌ای بنا نهند و از کار با کودکان این دوره تجزیه و تحلیل درستی داشته باشند.

از مهمترین دلایل ترجمه این کتاب این است که:

- محتوای کتاب به آزمایش درآمده، مورد تأکید بیست نفر از کارشناسان و متخصصان این رشته قرار گرفته، با گروههای سنی مختلف در این دوره به اجرا درآمده است و پس از بررسی نقاط ضعف و قوت به چاپ رسیده است.
- محتوای کتاب تا حدودی پاسخگوی موارد مبهم درباره برنامه و محتوای آموزشی و کار با کودکان در دوره پیش از دبستان است.
- راهنمای عملی والدین، مربیان، دانشجویان و علاقه‌مندان کار با کودکان است.
- روش درگیر و فعال کردن کودکان در یادگیری و خودکاری آنان را نشان می‌دهد.
- این کتاب امکانات فراوانی را برای طرح‌ریزی برنامه درسی کودکان پیشنهاد می‌کند و به معلمان امکان انتخاب صحیح را می‌دهد. در کل هر دو نیاز معلم و کودک را پاسخگوست.
- از اهداف مورد انتظار برای کودکان و دادن ذهنیتی فعال به مربیان و علاقه‌مندان کار با کودکان، حمایت می‌کند. در واقع از ویژگیهای این کتاب توجه به انعطاف‌پذیری در برنامه‌های کودکان این دوره و دادن قدرت مانور به مربیان و معلمان است.
- ارزشیابی یادگیریها، میزان تواناییها و قابلیتهای کودکان را برای مربی آسانتر می‌سازد.

ـ کتاب از تصاویر و جدولهای راهنما بهره می‌گیرد که به ساده بودن و روانی مطالب برای خوانندگان کمک می‌کند.

ـ کتاب به مربیان و معلمان پیشنهادهای سودمندی را برای تهیه وسایل و مواد و فعالیتهای مختلف ارائه می‌دهد؛ در همه فصول از استانداردهای منطقی پیروی می‌کند و دستورالعملهای کاربردی و ساده‌ای را عرضه می‌کند.

ـ اولین کتابی است که با توجه به منابع موجود کنونی در جامعه ما، بر پایه هدفهای رفتاری، محتوا را مشخص کرده است و به طریق ساده چگونگی کار با کودکان هر گروه سنی در دوره پیش از دبستان را مشخص می‌سازد.

ـ از همه مهمتر اینکه، کتابی کاربردی برای مربیان، والدین و دانشجویان رشته علوم تربیتی و گرایشهای پیش دبستانی و دبستانی و نیز برنامه‌ریزان این دوره از آموزشهاست.

در حفظ امانت مطالب اصلی سعی بسیار داشته‌ام و تنها در بعضی موارد به ضرورت فرهنگی و ارتباط بیشتر با خوانندگان، از مثالها، اشعار و واژه‌های کودکانه در زبان فارسی نیز بهره گرفته‌ام.

در پایان از همه استادان، صاحبنظران، کارشناسان، برنامه‌ریزان، دانشجویان و مربیان مراکز پیش از دبستان به دلیل کاستیهای احتمالی پوزش می‌خواهم و امیدوارم ترجمه این کتاب زمینه مناسبی را برای برنامه‌ریزیهای بهتر برای کودکان این سنین فراهم آورد و مورد استفاده علاقه‌مندان قرار گیرد. تقاضا دارم صاحبنظران نظرها و پیشنهادهای اصلاحی خود را با نگارنده در میان گذارند تا ضمن بهره گیری از تجربه‌های عزیزان، در چاپهای بعدی کتاب منظور گردد.

فرخنده مفیدی

تابستان ۱۳۷٤

پیشگفتار

آموزش و پرورش در دوره پیش از دبستان، به عنوان درون دادی حساس هم از نظر رشد کلی یک فرد و هم از نظر تأثیر در پذیرش و نگهداری کودکان در سطوح ابتدایی، در سیاست ملی آموزش و پرورش سال ۱۹۸٦ مورد تأکید فراوان قرار گرفته است. محققان نیز نشان داده‌اند که آموزش و پرورش در دوره پیش از دبستان، چنانچه از نظر رویکردی[1]، کودک ـ محور باشد و متوجه نیازهای همه جانبه او گردد، تأثیر بیشتری خواهد داشت.

امروزه، سنجش وضعیت آموزش و پرورش در دوره پیش از دبستان در این کشور، نشان می‌دهد که با اینکه تسهیلات بتدریج گسترش می‌یابند، ولی برنامه‌های درسی این دوره عموماً نه کودک ـ محور هستند و نه لزوماً به رشد کلی کودک می‌انجامند. آموزش و پرورش پیش از دبستان، از نظر اصولی یک فرایند است و دارای نظام رشد محور می‌باشد و به همین دلیل، باید از طریق بازی و فعالیت انجام گیرد. وضعیت کنونی این نوع آموزشها نشانهٔ این است که البته نه در همه موارد ولی اغلب، به صورت زیربنا و راهی برای گسترش مدارس ابتدایی درآمده است، که در واقع فلسفه اساسی و روش خاص آموزش و پرورش در دوره پیش از دبستان را مورد مسامحه و غفلت قرار داده است. متأسفانه، این موقعیت به مدارس ویژه روستایی محدود نمی‌شود، بلکه به طرز شدیدتری در مدارس کوچکتر روستایی و شهری نیز اشاعه و نفوذ پیدا کرده است. تبادل نظر با اداره کنندگان، دست‌اندرکاران، معلمان و کارکنان برنامه‌های آموزشی در دوره پیش از دبستان نشان می‌دهد که ابهامات و

1. approach

بدفهمیهای بسیاری در اهداف و روش‌شناسی این دوره از آموزشها وجود دارد. دیدگاه دیگر در این باره، تقاضای مداومی است که برای مطالب راهنما و منبع در این سطح وجود دارد.

کتاب *برنامه آموزش و پرورش در دوران پیش از دبستان* بویژه برای تحقق این تقاضا و نیاز تدارک دیده شده است. این کتاب برای معلمان و نیز دست‌اندرکاران و اداره‌کنندگان برنامه‌های آموزش و پرورش دوره پیش از دبستان در نظر گرفته شده است. مطالب کتاب، یک برنامه رشد محور و ویژه سنی را برای کودکان پیش از دبستان و بر حسب اهداف ویژه و فعالیتهای مرتبط شرح داده است. برنامه‌ای که در اینجا تشریح شده، از یک چهارچوب نظری دقیق نشأت گرفته و با موفقیت از طریق این بخش در طی چندین سال گذشته به اجرا درآمده است.

تدارک این برنامه مدیون کارگاه آموزشی است که یونیسف آن را در شهر آگرا در سال ١٩٨٤ هندوستان برپا کرده بود. در این کارگاه آموزشی، کارشناسان بسیار برجسته و متخصصان آموزش و پرورش پیش از دبستان شرکت داشتند و نوشته‌ها و مطالبی را در زمینه برنامه‌های درسی پیش از دبستان[1] ارائه کردند. این مطالب در سال ١٩٩٠ به این بخش از طریق یونیسف ارسال گردید تا به صورت کتاب و سندی معتبر درآید. بسیاری از این کارشناسان، در کارگاه دیگری که از طریق این بخش در آوریل ١٩٩٠ تشکیل گردید، شرکت کردند تا نوشته‌ها و مقالات ارائه شده را بازنگری و بررسی نمایند. ما بدین وسیله از کمکهای ارزنده آنها در هر دو مرحله قدردانی می‌کنیم و مراتب تشکر و سپاس خود را از پیشنهادها و نظرهای با ارزش آنان بیان می‌کنیم.

این مطالب توسط دکتر ونیتا کول، در این بخش تهیه شده است. وی زمان بسیار زیادی را صرف این کار نمود که از وی سپاسگزاریم. پروفسور. آرمورالیدهاران، سرپرست گروه آموزش و پرورش پیش از دبستان حمایت و راهنماییهای بسیار

1. Pre - School Curriculum

زیادی را در این کار متقبل شده‌اند که از ایشان نیز صمیمانه قدردانی می‌کنیم. از خانم رومیلا بهات ناگار، از همکاران این بخش نیز که توضیحات جامعی دربارهٔ این کتاب داشته و خانم کاویتا آهوجا که در بازبینی همه مطالب کتاب همکاری نموده‌اند، سپاسگزاریم.

در پایان از یونیسف به دلیل حمایتهای مالی در تهیه مراحل مختلف این کتاب نهایت قدردانی را داریم.

پی. اِن. دیو
سرپرست بخش پیش از دبستان و آموزش و پرورش ابتدایی
شورای ملی آموزش و تحقیقات تربیتی
دهلی نو مارس ۱۹۹۱

مقدمه

بخش آموزش وپرورش ومراقبت ازکودکان در دوران اولیه کودکی[1] در هندوستان آموزش و پرورش و مراقبت در دوران پیش از دبستان، عموماً به عنوان مراقبت و آموزش و پرورش کودکان از تولد تا هشت سالگی تعریف شده است. این برنامه شامل موارد زیر است:

● برنامه‌های محرک اولیه در مهدکودکها و کودکستانها و مراقبتهای خانگی برای کودکان زیر ۳ سال.

● برنامه‌های پیش‌دبستانی یا آموزش و پرورش دوران اولیه کودکی برای کودکان ۳ تا ٦ ساله.

● برنامه‌های آموزش و پرورش سالهای اولیه دوران ابتدایی به عنوان بخشی از مدارس ابتدایی برای کودکان ٦ تا ۸ ساله.

در بخش آموزش و پرورش پیش‌دبستانی هندوستان، بر اساس آخرین مدارک و سیاستهای آموزش و پرورش ملی[2] در سال ۱۹۸٦ و پیامدهای بعدی آن و گزارش کمیته‌ها در سال ۱۹۹۰، این نوع آموزشها به عنوان مراقبت و آموزش و پرورش کودکان از تولد تا شش سالگی تعریف شده است.

با توجه به اهمیت و حساسیت سالهای اولیه کودکی به عنوان دوره‌ای سریع در رشد فیزیکی و ذهنی کودکان، سیاستها از چنان ماهیتی برخوردار شده‌اند که تأکید بسیار زیادی بر برنامه‌های مزبور دارند. این نوع برنامه‌ها "به عنوان داده‌هایی مهم در تدابیر رشد منابع انسانی، برنامه‌های تغذیه‌ای و حمایتی برای آموزش و پرورش ابتدایی[3] و نیز به عنوان خدمات حمایتی برای زنان شاغل بخشهای محروم" مورد تأکید قرار گرفته‌اند. برنامه‌های جامع آموزش و پرورش و مراقبت کودکان در دوره پیش از دبستان که

---

1. Early Childhood Care and Education (ECCE)

2. National Policy on Education (NPE)

3. primary education

می‌توانند شامل عناصری چون بهداشت، تغذیه، آموزش و پرورش پیش از دبستان و محرکات اولیه شوند، به‌منظور اطمینان از رشد همه‌جانبه کودک مورد حمایت قرار گرفته‌اند. این نوع سیاستها، چنین تأکید می‌کنند که همه برنامه‌های فوق باید کودک ـ محور بوده و از رویکرد بازی و فعالیت بهره گیرند. این نوع برنامه‌ها همچنین خطر استفاده از روشهای رسمی در تدریس و معرفی دروس پایه (خواندن، نوشتن، حساب کردن) را در مراحل اولیه کاهش می‌دهند.

این نوشته معتبر یعنی "برنامه آموزش و پرورش در دوران پیش از دبستان" منحصراً بر برنامه‌های کودکان ۳ تا ٦ ساله تمرکز دارد (کودکانی که در مراکز پیش از دبستان هستند) و خط مشی پیشنهادی در سیاستهای ملی را دنبال می‌کند. اگرچه سن ورود به کلاس اول عموماً پنج تا شش سالگی است، تعداد قابل ملاحظه‌ای از کودکان حتی تا پایان شش سالگی در مراکز پیش از دبستان حضور پیدا می‌کنند. این روند بویژه در سطوح روستایی، ایلی و مناطق فقیرنشین شهرها بیشتر صورت می‌گیرد. این برنامه‌ها، بویژه برای این دسته از کودکان تدارک دیده شده و در عین حال هدفها و فعالیتهایی را نیز برای گروههای سنی بالاتر یعنی کودکان ۵ تا ٦ ساله، پیشنهاد کرده است.

این کتاب با در نظر گرفتن سیاستهای بخش آموزش و پرورش و مراقبت از کودکان این کشور تهیه شده است؛ بویژه، در زمینه‌های مهم زیر که امروزه در هندوستان هم در بخش دولتی و هم در بخش خصوصی موجودند، با برنامه‌های آموزش و پرورش پیش از دبستان، ارتباط دارند:

- خدمات یکپارچه‌سازی رشد کودک[1].
- خدمات داوطلبانه و تحت حمایت دولت.
- کلاسهای مدارس پیش‌دبستانی که آن را مؤسسات تجارتی، دولتی، ایالتی و شرکتهای وابسته به شهرداری اداره می‌کنند.
- مراکز پیش‌دبستانی که با توجه به طرح کمک به سازمانهای داوطلب از سوی دولت اداره می‌شوند.

---

1. Integrated Child Development Services (ICDS)

برنامه آموزش و پرورش پیش دبستانی: چهارچوب نظری

برنامه‌ای که در این کتاب ارائه گردیده، از نظر رویکرد، رشد محور و کودک ـ محور است و تا حدود زیادی بر تعامل کودک با محیط و تجربه فعال و ارتباط با محیط تأکید دارد. اساس نظری کتاب از تجزیه و تحلیل اصول و عقاید بعضی پیشگامان برجسته در آموزش و پرورش پیش از دبستان و نیز بعضی روانشناسان و رهبران رشد کودک، نشأت گرفته است. اینگونه اثرپذیریها در زیر به طور خلاصه مورد توجه قرار گرفته است:

فردریک فروبل (۱۷۸۲ـ۱۸۵۲). فروبل بنیانگذار 'کودکستان' بوده است. وی بشدت بر این عقیده بود که مرحلهٔ پیش از دبستان، گامی اساسی در پلکان تجربه تربیتی است. پاره‌ای از دیدگاههای مهم او که در محتوا و روش‌شناسی برنامه‌های مزبور تأثیر بسزایی داشته‌اند، به قرار زیر می‌باشند:

ـ آموزش و پرورش با هدف شکوفا کردن رشد طبیعی کودکان صورت می‌گیرد؛ بنابراین، برنامه درسی در مرحله اولیه کودکی باید از نظر رویکرد، کودک ـ محور بوده، بر پایه طبیعت و علایق کودکان استوار باشد.

ـ هر کودک فردیت خاص خود را داراست که باید مورد احترام قرار گیرد. با وجود این، برنامه‌ها باید به صورتی نظامدار و سازمان یافته طراحی شوند تا پیشرفت گام به گام کودک را تضمین کنند.

ـ بنابراین، هر یک از برنامه‌های مذکور باید تعادل بین آزادی و ساختار را حفظ کنند؛ یعنی این نوع برنامه‌ها باید تعادلی بین فرصتهای آزاد کودکان برای اینکه خودشان باشند و به روشی مستقل رشد کنند، و برنامه‌ای سازمان‌یافته که متضمن یادگیری و کسب مهارتهای ضروری، دانش و ارزشهاست به طریقی سازمان‌یافته و نظامدار، برقرار کنند.

ـ بازی، که تمایل طبیعی کودک می‌باشد، اساسی‌ترین پایه برای رشد کودک محسوب می‌شود. بنابراین، بازی وسیله‌ای برای ارائه پیام آموزش و پرورش در دوره پیش از دبستان است. قسمتی از برنامه روزانه کودکان در دوره پیش از دبستان باید به روشی سپری شود که کودکان در بازیهای آزاد شرکت کنند و بقیه ساعات را نیز در فعالیتهای سازمان یافته و هدایت شده سپری کنند.

ماریا مونته‌سوری (۱۹۵۲-۱۸۷۰). روش مونته‌سوری بر طرح‌ریزی برنامه‌های آموزش و پرورش دوران اولیه کودکی تأثیر بسزایی داشته است. مونته‌سوری از نظامی آموزشی حمایت می‌کرد که بتواند برای کودک محیطی فراهم آورد تا با سرعت خود رشد کند. بعضی دیدگاههای مهم مونته‌سوری که در روش وی نیز منعکس شده، در زیر آمده است:

- پرورش کودکان خردسال، اساساً روند شکوفا کردن تواناییهای ذاتی کودک برای یادگیری و کسب دانش است.

- هر گونه کوشش در آموزش و پرورش کودکان باید بر اساس تمایل و خواسته طبیعی کودک برای یادگیری باشد. بنابراین، مونته‌سوری کودکان را بدقت مورد مشاهده قرار می‌داد و بر این اساس انواع تجربیاتی را که متناسب با علایق و نیازهای کودک بود، تعیین می‌کرد و محیط کلاس درس را نیز مطابق با آن تدارک می‌دید.

- خود فعالی[1] کودک به یادگیری بهتر و دایمی‌تر منجر می‌شود. یک بزرگسال و یا معلم باید خود را در ارتباط با محیط یادگیری کودک قرار دهد. وظیفه او آماده کردن 'محیط یادگیری' به روشی سازمان‌یافته و منظم و مجهز به مواد و وسایل مناسب است و تنها کار او هدایت و راهنمایی کودک در چنین محیطی است. مواد و وسایل آموزشی باید ترجیحاً خوداصلاحی باشند که کودک بتواند بازخورد فوری بازده و عملکرد خود را به دست آورد و به کوششهای خود در یادگیری، ادامه دهد.

- کودک، دانش درباره محیط را اساساً از طریق حواس خود کسب می‌کند. بنابراین، تربیت هر یک از حواس پنجگانه برای کودکان ضروری است. مونته‌سوری برای انجام مؤثر این کار، وسایل آموزشی ویژه و رویه‌هایی را ابداع کرد که جداگانه به تحریک و برانگیختن هر یک از حواس پنجگانه کمک می‌کرد.

- تمرین و کسب تجربه در زندگی عملی باید بخشی ضروری از برنامه‌های دوره پیش از دبستان باشد. هدف اینگونه فعالیتها، کمک به کودک است تا بتواند فردی مؤثر و متکی به نفس بارآید. فعالیتهایی برای آمادگی کودک به‌منظور نوشتن، خواندن و حساب

---

1. self activity

کردن نیز باید در برنامه در نظر گرفته شود؛ زیرا این نوع آمادگی زمینه مناسبی برای آموزشهای مدرسه‌ای در سنین بالاتر فراهم می‌کند.

راشل و مارگارت مک‌میلان (۱۸۶۰-۱۹۳۱). خواهران مک‌میلان اولین مهدکودک را در لندن در سال ۱۹۱۱ تأسیس کردند. برنامه مهدکودک آنها از نظر ماهیت پیشرفته و حمایت‌کننده بود. زمینه‌های مهم مورد تأکید در برنامه‌های آنها به قرار زیر بود:

- برای خلاقیت و بازی در برنامه مهدکودکها باید ارزش والایی قایل شد. تخیلات در کودکان خردسال به طور طبیعی رشد می‌یابند و در صورت شکوفایی به رشد و پرورش همه‌جانبه کودکان کمک می‌کنند. خلاقیت در کودکان باید از طریق تدارک فعالیتهای بیانی، بازی، هنر و حرکات مختلف پرورش یابد.
- همچنین برنامه‌های مهدکودک، باید شامل رشد مهارتها برای مراقبت شخصی، یادگیری حرکتی ادراکی و فعالیتهای آمادگی تحصیلی باشد.

آرنولد گزل (۱۸۸۰-۱۹۶۱). گزل رشد رفتار حرکتی، زبان، تواناییهای بینایی، رفتار سازشی و روابط شخصی و اجتماعی را در کودکان مطالعه کرد. وی نقش بسیار حساس رسش یا پختگی[1] را در همه جهات رشد کودکان مورد تأکید قرار داد. کاربرد مهم تلاشهای او در آموزش و پرورش دوران اولیه کودکی، نیاز به مورد توجه قرار دادن «آمادگی رسشی»[2] کودک است. به عقیده وی در این صورت است که طراحی و اجرای هر برنامه تربیتی برای کودکان امکان‌پذیر می‌شود.

ژان پیاژه. کارهای پیاژه در برنامه‌ریزی درسی برای دوران اولیه کودکی تأثیر بسزایی داشته است. پاره‌ای از زمینه‌های مهم نظریه رشدشناختی پیاژه که کاربرد ارزنده‌ای در آموزش و پرورش دوره کودکی داشته است، در زیر آمده است:

- یادگیری کودکان خردسال از نظر کیفی نسبت به کودکان سنین بالاتر و بزرگترها متفاوت است. آنها از طریق مواجهه مستقیم با محیط، بمراتب بیشتر از آموزش رسمی که

---

1. maturation　　2. maturational readiness

شامل قوانین و اصول نُمادین[1] و انتزاعی[2] است، یاد می‌گیرند.

ـ کودکان از نظر رشدشناختی مراحل مختلفی را طی می‌کنند. بسیاری از کودکان در گروه سنی سه تا شش سال در مرحله پیش‌عملیاتی[3] هستند و هنوز توانایی تفکر منطقی را کسب نکرده‌اند و یا نمی‌توانند به روش انتزاعی درباره دنیا و محیط پیرامون خود فکر کنند. تفکر آنها شهودی[4] و با ادراک شخصی هدایت می‌شود. آنها می‌توانند در هر زمان فقط بر یکی از ویژگیهای شیء تمرکز کنند. این وضعیت، درک و شناخت آنها را محدود می‌سازد. بنابراین، هدف اساسی در مرحله آموزش و پرورش کودکی باید کمک به شکل‌گیری مفاهیم اساسی در کودکان باشد تا آنها را به سوی استدلال منطقی[5] هدایت کند.

ـ از آنجا که کودکان از طریق تجربه فعال، به بهترین وجه یاد می‌گیرند، بازی و فعالیت باید روش آموزش و پرورش در دوران اولیه کودکی قرار گیرد. تأکید اساسی در این نوع برنامه‌ها باید بر فراهم آوردن تجربه‌های دست اول با اشیا برای کودکان باشد و آنها را تشویق کند تا اشیای محیط را ببینند. توصیف کنند و با آنها دست‌ورزی[6] کرده، به آزمایش بپردازند تا بتوانند مفاهیم صحیح و روشنی را به دست آورند.

ـ هرچه تجربه‌های کودک و تعامل او با محیط متنوع‌تر باشد، وضوح و میزان مفاهیمی که در او پرورش می‌یابد، بیشتر و وسیعتر خواهد بود. اینگونه مفاهیم، شناخت وی را نسبت به محیط افزایش می‌دهد و او را برای تفکر منطقی بهتر، مجهز می‌کند.

ـ فرصتهایی نیز باید برای کودکان فراهم شود تا با دیگران به تعامل بپردازند و از این راه کسب تجربه کنند.

ـ با تأکید بر رشد روندشناختی، پیاژه عقیده داشت که تجربه‌های شناختی که برای کودکان طراحی می‌شود، باید بر حسب این سطوح مهم چهارگانه سازماندهی گردد:

---

1. symbolic
2. abstract
3. preoperational
4. intuitive
5. logical reasoning
6. manipulate

دانش فیزیکی[1]، دانش ریاضی ـ منطقی[2]، دانش اجتماعی[3]، و بازنُمایی[4]. این سطوح چهارگانه، کاربرد ویژه‌ای در طراحی برنامه‌های درسی دوره اولیه کودکی دارد.

دانش فیزیکی، به خصوصیات قابل مشاهده اشیا و پدیده‌های فیزیکی اطلاق می‌شود. شیوهٔ عمل چنین است که به کودک فرصتهایی داده می‌شود تا با اشیای محیط خود کار کند و واکنش اعمال خود را بر آنها ببیند، یعنی دست‌ورزی، مشاهده و تجربه کند. این اعمال به کودک، کمک می‌کند تا خصوصیات فیزیکی اشیای مختلف را شخصاً کشف کند.

دانش ریاضی ـ منطقی شامل موارد زیر است:

۱. رشد توانایی کودکان در پیدا کردن شباهتها و تفاوتهای بین اشیا، طبقه‌بندی یا دسته‌بندی کردن آنها مطابق با ویژگیهای مربوط است.

۲. رشد توانایی برای مرتب کردن یا قرار دادن اشیا به ترتیب و متناسب با یک اندازه می‌باشد، برای مثال اشیا را از بزرگترین تا کوچکترین، به ترتیب قرار دهد.

۳. رشد مفهوم عدد و مقدار.

دانش اجتماعی به رشد دانش درباره انتظارات اجتماعی، رفتار و نقشهای مختلف اطلاق می‌گردد. این نوع دانش شامل شکل‌گیری عادات و رشد رفتار موافق اجتماعی در کودکان می‌باشد.

بازنُمایی، شامل فراهم آوردن فرصتها، به‌منظور رشد توانایی کودکان در ارائه یا ابراز عقاید خود یا کسب تجربه‌ها از راه فعالیتهای نمایشی، حرکات خلاق، فعالیتهای هنری خلاق و زبان یا ارتباط کلامی است.

اِم. کی. گاندی (۱۸۶۹-۱۹۴۸). گاندی در نظام آموزش و پرورش پیش از اساس[5] خود نیز به اهمیت کودک به عنوان عنصری اساسی در آموزش توجه داشته است. او عقیده داشت که آموزش و پرورش باید کودک ـ محور و متمرکز بر کودک باشد. او به رشد یکپارچه و هماهنگ کودک تأکید می‌ورزید. گاندی می‌گفت: "منظور من از آموزش و پرورش، شکوفا کردن همه قابلیتها به بهترین وجه در کودک، جسم، ذهن و

---

1. physical knowledge
2. logico - mathematical
3. social konwledge
4. representation
5. pre - basic education

روح انسان است". گاندی مخالف تلنبار کردن ذهن کودک با دانش رسمی و انتزاعی بود که از طریق برنامه‌های نظری و صرفاً تحصیلی به آنها تحمیل می‌شد. وی پیشنهاد می‌کرد که انگیزه خلاق کودک باید از راه فعالیتهای خلاق و در عین حال سازنده در مسیر مناسب قرار گرفته، آشکار گردد. گاندی 'یادگیری از طریق عمل کردن' را مورد تأکید قرار می‌داد و آموزش و پرورش را از طریق فعالیتهای سازنده و مفید مؤثر می‌دانست. گاندی به معلم نیز اهمیت می‌داد و از کودکان انتظار داشت از معلم و حضور او الهام و بهره گیرند.

همان‌گونه که در آموزش و پرورش پیش از اساس وی آشکار است، عقیده داشت که محیط خانه، نخستین مرکز برای تربیت و یادگیری کودک است. بنابراین، نباید هیچ گونه تناقضی بین تأثیر خانه و مدرسه وجود داشته باشد؛ زیرا در آن صورت در ذهن کودک ایجاد تضاد می‌کند و تأثیر نامناسبی بر ذهن او باقی می‌گذارد. نیاز به رابطه نزدیک والدین با مدرسه به صورت امری اجباری موردنظر وی قرار گرفته است، و آموزش والدین را مؤکداً توصیه می‌کرد.

برنامه آموزش و پرورش در دوران پیش از دبستان: اهداف کلی

برنامه فوق که در این کتاب شرح داده شد، اینگونه عقاید و دیدگاههای نظری و پرورشی را مورد تجزیه و تحلیل قرار داده است. در عین حال که این نوع تحلیل، اساس برنامه‌های این دوره را تشکیل می‌دهد، با نیازها و خواسته‌های وضعیت و موقعیت کودکان هندی نیز تناسب دارد. اهداف گسترده این برنامه‌ها همان گونه که در گزارش کمیته آموزش و پرورش آمده است، به شرح زیر می‌باشند:

- پرورش سلامت جسمی، هماهنگی ماهیچه‌ای مناسب و مهارتهای حرکتی اساسی در کودک.
- پرورش عادات بهداشتی سالم و تشکیل مهارتهای پایه لازم به‌منظور سازگاری شخصی کودک، مانند لباس پوشیدن و درآوردن، خوردن، شستن، نظافت و غیره.
- پرورش آداب و نگرشهای اجتماعی مطلوب، به‌منظور تشویق در مشارکت گروهی سالم و حساس کردن کودک به حقوق و امتیازات دیگران.

• پرورش پختگی عاطفی از طریق راهنمایی کودک به بیان و ابراز خود، شناخت، پذیرش و کنترل احساسات و عواطف شخصی.

• تقویت درک زیباییها در کودک.

• برانگیختن کنجکاوی ذهنی کودک و کمک کردن به او در درک دنیایی که در آن زندگی می‌کند و شکوفا کردن علایق تازه در او از طریق فراهم آوردن فرصتها برای پژوهش، جستجو و کسب تجربه.

• تشویق کودک به استقلال و خلاقیت از طریق فراهم کردن فرصتهای کافی برای ابراز خود.

• پرورش توانایی کودک برای بیان احساسات و افکار به زبانی روان، واضح و صحیح.

پاره‌ای از فرضیه‌های اساسی در برنامه‌های آموزش و پرورش دوران اولیه کودکی

۱. رشد نتیجه عمل یادگیری و رسش است. صرف‌نظر از حدی که کودکان از محرکات محیطی بهره‌مند می‌شوند، یادگیری تنها زمانی در آنها صورت می‌پذیرد که از نظر رشدی آمادگی لازم را پیدا کنند. از طرف دیگر، اگر محیط فرصتهای یادگیری را محدود کند، کودکان قادر به درک قابلیتهای خود نخواهند بود. بنابراین، در برنامه‌های آموزش و پرورش در دوران اولیه کودکی، آمادگیهای رشدی کودک و نیز سطح تجربی او مورد نظر قرار می‌گیرد.

۲. کودکان از نظر تواناییها، علایق و نیازهایشان با یکدیگر متفاوتند و به روش و میزان متفاوتی نیز رشد می‌یابند. با وجود این، روند رشد دوره‌های یکسانی را دنبال می‌کند و هر کودک به طور طبیعی همه سطوح اساسی رشد را طی می‌کند. تفاوتهای کودکان ممکن است براساس عوامل متعددی همچون عوامل ارثی، شرایط اقتصادی ـ اجتماعی، تفاوتهای شهری ـ روستایی، کیفیت مدرسه یا فقدان آن، آداب و سنن و غیره صورت گیرد. برای مثال، شواهد تحقیقی در مورد کودکان هندی در گروه سنی ۲/۵ تا ۵ ساله نشان می‌دهد که کودکان شهری در مقایسه با کودکان روستایی و

مناطق صنعتی رشد سریعتری دارند (شورای ملی آموزش و تحقیقات تربیتی[1]، ۱۹۷٤). **در حالی که برنامه آموزش و پرورش دوران اولیه کودکی، فعالیتها و اهداف گروههای مختلف سنی را ترسیم می‌کند، نباید بشدت و کورکورانه پیروی شوند. عامل راهنما در این باره باید سطح تجربی و رسشی کودک باشد.**

۳. در گروههای متجانس سنی کودکان نیز ممکن است تفاوتهای فردی وجود داشته باشد. شخصیت منحصر به فرد هر کودک باید شناخته شود. حقوق هر کودک متناسب با الگوی یادگیری خاص وی نیز باید شناخته شود.

٤. کودکان به طور ذاتی کنجکاو هستند و برای یادگیری در باره دنیای پیرامون خود انگیزه فراوانی دارند. با وجود این، انگیزه یادگیری ممکن است از طریق محیط محدود یا عدم امنیت عاطفی و یا فشارهای روانی تخریب شود.

٥. یادگیری کودکان خردسال به هنگام مشغول شدن در روند تعاملی افزایش می‌یابد. آنها مطالب بسیار زیادی را از نظر شناختی و اجتماعی در جریان تعامل با یکدیگر، با بزرگترها و در زمینه‌های مختلف محیطی خود کسب می‌کنند.

٦. دوران اولیه کودکی، دوره‌ای حساس برای رشد شایستگیهای ارتباطی کودکان است؛ یعنی شایستگی در ابراز خود و شناخت و درک دیگران. همه اعمال اساسی مربوط به زبان، زمانی که کودکان در گفتگوهای فعال مشغول می‌شوند، بمراتب بیشتر از زمانی که به طور غیر فعال با زبان و گفتار مواجه می‌شوند، تقویت می‌گردد.

۷. کودکان نه تنها از طریق یادگیریِ شفاهی، بلکه از طریق پژوهش فعال و دست‌ورزی در محیط خود رشد می‌کنند. بنابراین، بازی و فعالیت بهترین راه یادگیری کودکان محسوب می‌شود.

درباره این کتاب

این کتاب از دو بخش تشکیل شده است. بخش اول شامل بررسی کلی برنامهٔ آموزش و پرورش در دوران اولیه کودکی است و همه جهات این نوع برنامه‌ها را تشریح می‌کند.

---

1. NCERT

بخش دوم 'هدفهای آموزشی و پرورشی' را در هر زمینه از رشد کودکان گروههای سنی مختلف این دوره به تفصیل شرح می‌دهد و فعالیتهای مربوط به آن را به صورتی که در هر مرکز آموزشی و پرورشی این دوره قابل اجراست، توصیف می‌کند. هدفهای آموزشی و پرورشی متناسب با تواناییهای کودکان معمولی و حد متوسط می‌باشد و مطابق با معیارهای تهیه شده شورای ملی آموزش و تحقیقات تربیتی است.

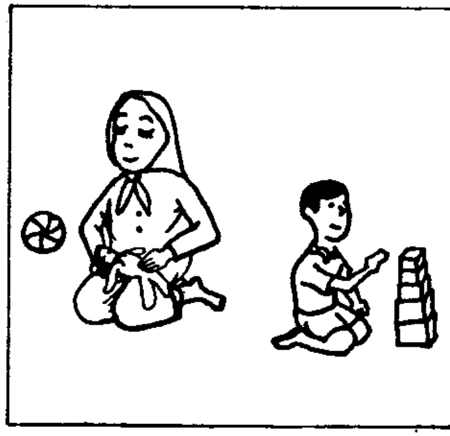
با اینکه فعالیتها و اهداف بر حسب گروههای سنی متفاوت فراهم آمده است، ولی اغلب، معلم و یا مربی مجبور است گروههای سنی مختلف را با یکدیگر در یک کلاس داشته باشد. در چنین موقعیتهایی، همان گونه که در نوشته‌های بعدی نیز نشان داده می‌شود، باید به تدابیر مربوط به 'گروههای کوچک' به‌منظور ارتباط مؤثر، متوسل شد.

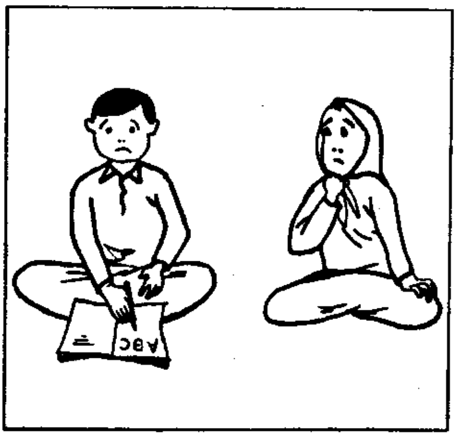
۱

برنامه آموزش و پرورش در دوران پیش از دبستان (سیمای کلی)

فصل اول

آموزش و پرورش در دوران پیش از دبستان

آموزش و پرورش پیش از دبستان چیست؟

● آموزش و پرورش در دوران اولیه کودکی آنگونه که در این کتاب آمده است، برنامه‌ای است برای کودکان ۳ تا ۶ ساله که در دوره پیش از دبستان هستند.

● این برنامه، برنامه‌ای کودک ـ محور است که از رویکرد بازی و فعالیت پیروی می‌کند.

● آموزش و پرورش در دوران اولیه کودکی برنامه‌ای است که بر رشد کلی و

● آموزش و پرورش در دوران اولیه کودکی آنگونه که در این کتاب آمده است، برنامه‌ای برای کودکان دوره ابتدایی نیست.

● برنامه فوق، یک برنامهٔ معلم ـ محور که از رویکرد کلاسهای رسمی پیروی می‌کند، نیست.

● آموزش و پرورش در دوران اولیه کودکی برنامه‌ای نیست که بر پیشرفت

همه‌جانبه کودک متمرکز است.

● این برنامه، برنامه‌ای است که محیط بازی محرکی را برای رشد هوشی، کلامی، اجتماعی، عاطفی و جسمی کودک فراهم می‌آورد.

● برنامه فوق، برنامه‌ای است که کودکان را برای دوران ابتدایی آماده می‌کند.

● برنامه‌ای است که مبنایی برای رشد خواندن، نوشتن و حساب کردن تشکیل می‌دهد.

● برنامه‌ای است که تعامل با محیط، مشارکت فعال در فعالیتهای گروهی و توانایی حل مسائل خلاق را در کودکان تقویت می‌کند.

● برنامه‌ای است که بر تدارک تجارب دست اول برای کودکان تأکید دارد به طریقی که رشد مهارتهای مربوط به روند یادگیری را در آنان تضمین کند.

● برنامه‌ای است که بر طراحی از قبل و جدول بندی و نظم در برنامه‌ها تکیه دارد ولی در عین حال نسبت به نیازهای کودکان انعطاف‌پذیر است.

● برنامه‌ای است که به طور غیر مستقیم کنترل خود و در نتیجه انضباط درونی را در کودکان بهبود می‌بخشد.

تحصیلی متمرکز باشد.

● این برنامه، یک برنامه موضوع ـ محور برای تدریس خواندن، نوشتن و حساب کردن نیست.

● برنامه یاد شده، بسط نزولی آموزش و پرورش در کلاسهای ابتدایی نیست.

● برنامه‌ای نیست که خواندن، نوشتن و حساب کردن را آموزش دهد.

● برنامه‌ای نیست که گوش دادن و یادگیری غیر فعال را از طریق تکرار در کودکان مورد تأکید قرار دهد.

● برنامه‌ای امتحان ـ محور نیست که بر نتیجه و حاصل کاری که کودکان یاد گرفته‌اند، تأکید داشته باشد.

● برنامه‌ای سازمان یافته، سخت و غیر قابل انعطاف نیست که دوره‌های کلاسی و جدول ساعات درسی ثابتی را برقرار کند.

● برنامه‌ای نیست که کودکان را به اطاعت و فرمانبرداری بی‌چون و چرا وادار کند و یا انضباط کلاسی سختی را در آنان به تمرین گذارد.

چرا آموزش و پرورش در دوره پیش از دبستان اهمیت دارد؟

● آموزش و پرورش در دوره پیش از دبستان برای رشد کلی و همه‌جانبه کودک اهمیت بسزایی دارد؛ بویژه در موارد زیر:

ـ شش سال اولیه زندگی کودک سالهایی 'حساس' هستند زیرا میزان رشد در این سالها نسبت به مراحل دیگر رشد، سرعت بسیار بیشتری دارد.

ـ پرورش کامل استعدادهای کودک، بویژه در این سالها، نیاز به محیطی محرک و برانگیزنده دارد.

منظور از 'محیط محرک و برانگیزنده' محیطی است که برای کودک موارد زیر را تدارک می‌بیند:

۱. فرصتهایی فراهم می‌آورد تا کودک با آزمایشها، اشیا و مکانهای متنوع روبرو شده، کسب تجربه کند.

۲. فرصتهایی ایجاد می‌کند تا کودک با بزرگترها، گروههای دیگر و همردیفان خود مواجه شود و به تعامل معنی‌دار و غنی با آنها بپردازد.

۳. محیطی است که امنیت عاطفی و حمایتی کودک را تأمین می‌کند.

ـ با افزایش مداوم تعداد مادران شاغل، گسیختن وابستگیها و نظام خانواده‌های سنتی، تنشهای روانی حاصل و نیز اشتغال والدین در خارج از محیط خانه، که حاصل الگوی زندگی کنونی است، کودکان اغلب نمی‌توانند از منافع یک محیط محرک و برانگیزنده بهره‌مند شوند.

ـ کودکان مناطق محروم، بویژه از این نظر، محرومیتهای بیشتری را متحمل می‌شوند. والدینی که بی‌سواد هستند، توانایی تعامل مؤثر و مفید با کودکان خود را ندارند و نمی‌توانند به رشد مطلوب و مناسب گفتار و زبان و مهارتهای شناختی کودک خود کمک کنند. فقدان تسهیلات، وسایل و مواد یعنی اسباب بازی، کتاب، امکانات بازی و غیره به محرومیتهای آنان می‌افزاید. اگر کودکی در شش سال اولیه زندگی خود در چنین محیط سرشار از کمبودها و محرومیتها پرورش یابد، تأثیر نامطلوبی بر رشد کلی و بویژه رشد ذهنی و زبانی او می‌گذارد. متأسفانه

باید گفت بیشتر کودکان هندوستان در چنین محیطهایی رشد می‌یابند.

ـ آموزش و پرورش در دوره پیش از دبستان در این زمینه بسیار حائز اهمیت است. یک برنامه آموزش و پرورش مناسب در این دوره، تجاربی محرک برای رشد ذهنی، زبانی، جسمی، اجتماعی و عاطفی کودکان فراهم می‌آورد. اگر این نوع برنامه‌ها به گونه مؤثری سازمان داده شوند، می‌توانند محرومیت ناشی از کمبودهای محیط خانه را جبران کنند و کودک را در ساختن مبنایی قوی برای سهولت رشد بعدی و بارور کردن استعدادهای کاملش یاری کنند.

● آموزش و پرورش در دوره پیش از دبستان به عمومیت و جامعیت آموزش و پرورش ابتدایی نیز کمک می‌کند.

ـ یک برنامه آمادگی برای مدرسه کودک فراهم می‌کند؛ یعنی او را با مفاهیم و مهارتهای گفتاری و جسمی که برای یادگیری خواندن، نوشتن و حساب کردن در کلاسهای ابتدایی ضروری هستند، آشنا و از این نظر آماده می‌کند. همچنین به رشد قابلیتها و شایستگیهای دیگر کودک کمک می‌کند؛ مانند سازش با کودکان دیگر، پیروی از برنامه‌های عادی روزانه، یادگیری، ساکت نشستن و تمرکز کردن بر فعالیتها در یک دوره زمانی خاص، طولانی‌تر شدن مدت توجه و مواردی از این قبیل. همهٔ این مهارتها و شایستگیها به سازگاری کودک در سالهای نخست مدرسه کمک می‌کند. این آمادگیها، تا حدودی به کاهش تعداد مردودی، اُفت تحصیلی وشکست درسطوح ابتدایی منجر می‌شود.

ـ وقتی کودکان خردسال به مراکز آموزش و پرورش دوره پیش از دبستان راه می‌یابند، خواهران بزرگتر آنها نیز آزادی بیشتری دارند و بدون نگرانی برای سرپرستی و مراقبت از آنها می‌توانند در مدارس عادی حضور پیدا کنند. بنابراین، آموزش و پرورش دوره پیش از دبستان، به طور غیر مستقیم تأثیر مثبتی بر ورود دختران به مدارس خواهد داشت.[۱]

---

۱. در هندوستان نگهداری از کودکان کوچکتر معمولاً به عهده خواهران بزرگتر آنهاست (م).

کودک در برنامه آموزش و پرورش دوره پیش از دبستان چه ویژگیهایی دارد؟

● کودکان سه تا شش ساله‌ای که به مراکز پیش از دبستان می‌آیند ویژگیهای نسبتاً مشترکی دارند:

- تمایل به خودمحوری[1] و خودمرکزی[2] دارند و اساساً هر چیز را از دیدگاه و دریچه چشم خود می‌بینند؛ برای مثال، در موقعیت بازی، وقتی به کودکان گفته می‌شود آرام بنشینند و چشمان خود را ببندند، یکی از کودکان بسادگی اظهار می‌دارد که چشم کودک دیگر باز است، بدون درک این مطلب که با گفتن این جمله موقعیت خودش را نیز گزارش می‌دهد و به اصطلاح خود را نیز لو می‌دهد! کودکان در این سنین قادر به سازگار کردن افکار و بیان تفکرات خود از نظر دیگران نیستند. اغلب، یک جلسه قصه گویی برای کودکان پیش از دبستان با گفتگوها و تفاسیر نامربوط از جانب هر کودک همراه است!

- تمایل به یادگیری از طریق اشیای واقعی و عینی و تجربه‌های دست اول دارند؛ زیرا توانایی تفکر انتزاعی و استدلال هنوز در آنان رشد نیافته است. بنابراین از طریق بازی و فعالیت به نحو بهتری یاد می‌گیرند.

- تأمل کوتاهی می‌کنند؛ یعنی توانایی برای تمرکز کردن و توجه به فعالیتها را برای مدتی طولانی ندارند. مدت زمان توجه آنان حدوداً ۷ دقیقه تا ۱۵ دقیقه در هر دوره زمانی است که این زمان برای فعالیتهای جسمی و ذهنی مانند قصه گویی، ساختمان‌سازی، بازی با شن و مواردی از این قبیل متناسب است. بنابراین نمی‌توانند یک فعالیت را به مدت طولانی‌تر ادامه دهند.

- برای یادگیری کنجکاو، خودجوش و مشتاق هستند و به امور تازه با علاقه پاسخ می‌دهند.

- هنوز به فعالیتهای گروهی بزرگ عادت ندارند، بنابراین از فعالیتهای گروهی کوچک بهره بیشتری می‌برند.

- نمی‌توانند به مدت طولانی ساکت و آرام بنشینند، زیرا نیازی درونی برای تحرک و فعالیت جسمی در این سنین وجود دارد.

---

1. egocentric　　2. self centered

ـ درواکنشهای عاطفی خودنسبت به بزرگترها وکودکان دیگر طبیعی ومثبت هستند.
ـ از تکرار، بویژه قصه و داستان و اشعار، لذّت می‌برند.
ـ به طور طبیعی و با طیب خاطر به موسیقی، و اشعار دارای وزن و قافیه پاسخ می‌دهند.

> * اگر چه ویژگیهای مشترکی در هر گروه سنی وجود دارد، تفاوتهای فردی در کودکان هم از نظر میزان رشد و هم قابلیتها و تواناییهایشان وجود دارد.
>
> * هر کودک فردی منحصر است و نمی‌تواند، و نباید، با کودکان دیگر مقایسه شود.
>
> * هر کودک باید برای رشد همگام با خود مورد تشویق قرار گیرد و نباید برای انجام امور بر او فشار وارد شود.

● کودکان سه تا شش ساله نیز از بسیاری جهات با یکدیگر تفاوت دارند: مقایسه آنها در زیر آمده است:

۳ ـ ٤ ساله‌ها

● بر ماهیچه‌های بزرگ و کوچک خود بویژه ماهیچه‌های انگشتان تسلط کافی ندارند.
● به بزرگترها برای لباس پوشیدن و درآوردن، نظافت، گره زدن بند کفش و غیره وابسته هستند.
● تماس جسمی بیشتری با بزرگترها دارند و توجه فردی را طلب می‌کنند.
● به آسانی از دیگران تقلید و پیروی می‌کنند.
● به بازی تنها یا در کنار کودکان دیگر علاقه‌مند هستند. نحوهٔ مشارکت یا همکاری با دیگران را به آسانی نمی‌دانند.

● فعال هستند ولی خیلی پرخاشگر نیستند.

● می‌توانند جملات کوتاه و ساده را درک کنند و از ۱ـ۲ فرمان یا دستورالعمل در هر زمان پیروی کنند. واژگان گفتاری محدودی دارند.

● مدت زمان توجه بسیار کوتاهی حدود ۵ تا ۷ دقیقه دارند.

۴ ـ ۵ ساله‌ها

● تسلط بهتری بر حرکات بدنی خود دارند.

● اتکا به نفس بیشتری دارند.

● با دوستان خود بیشترمشغول می‌شوند و به توجه کلامی بزرگترها نیاز بیشتری نشان می‌دهند.

● کمی بیشتر ازگذشته به فردیت و تأیید خود[1] تمایل نشان می‌دهند.

● از بازیهای اشتراکی باکودکان دیگر لذت می‌برند و قادر به شراکت و همکاری با آنها هستند. ولی هنوز معنی رقابت را درک نمی‌کنند.

● نیرومند، فعال و سرشار از انرژی هستند. رفتارهای پرخاشگرانه بسیاری از خود نشان می‌دهند.

● می‌توانند جملاتی را با پیچیدگی کمی بیشتر درک کنند و از ۲ـ۳ فرمان در هر زمان پیروی کنند. قادرند به نحو مؤثرتری خود را ابراز کنند.

● مدت زمان توجه بیشتری نسبت به سالهای قبل و حدود ۱۰ـ۱۵ دقیقه دارند، (ولی تنها در فعالیتهایی که مورد علاقه آنها می‌باشد).

۵ ـ ۶ ساله‌ها

● بر ماهیچه‌های خود بخوبی مسلطند، در حرکاتشان استقلال کاملی دارند، و در مهارتهای حرکتی توانا هستند.

● اتکا به نفس خوبی دارند و قادر به مراقبت و برآوردن نیازهای خود هستند.

● خواستار رفاقت با دیگران هستند و تقاضای کمتری برای جلب توجه بزرگترها دارند.

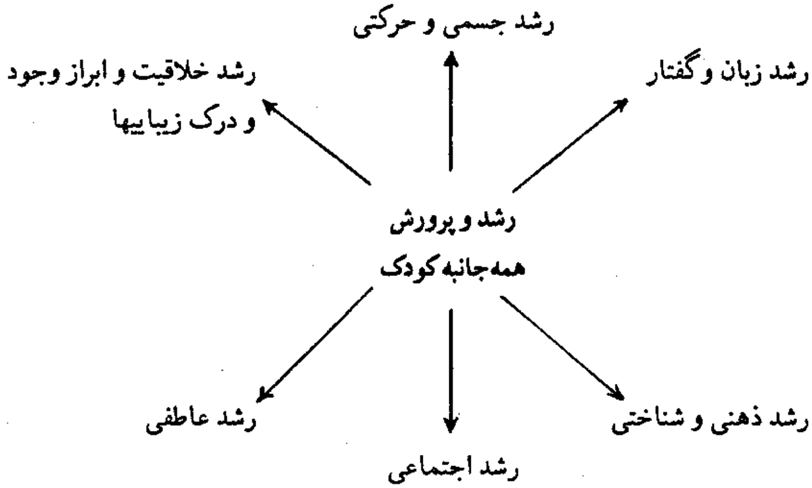
● هنوز هم در رفتار خود به فردیت و تأیید خود گرایش نشان می‌دهند.

---

1. assertive

- می‌توانند بازیهای همراه با مقررات را به آسانی بازی کنند و معنی رقابت را می‌فهمند و برای آن انگیزه دارند.
- فعالیت و تحرک و پرخاشگری هنوز هم در آنان ادامه دارد.
- می‌توانند از دستورالعملهای پیچیده‌تری پیروی کنند و واژگان گفتاری وسیعتری دارند. افکار خود را به وضوح بیشتری می‌توانند بیان کنند.
- می‌توانند برای انجام یک فعالیت به مدت طولانی‌تری توجه داشته باشند.

برنامه آموزش و پرورش در دوره پیش از دبستان شامل چه چیزهایی می‌شود؟
هدف آموزش و پرورش در دوره پیش از دبستان، پرورش و رشد همه‌جانبه کودک است.

بنابراین، برنامه‌های دوره پیش از دبستان باید شامل فعالیتها و تجربه‌هایی شود که به رشد کودک در موارد زیر بینجامد:

- رشد جسمی و حرکتی
- رشد شناختی
- رشد زبان و گفتار
- رشد عاطفی ـ اجتماعی
- رشد خلاقیت، ابراز وجود و درک زیباییها.

نگاهی اجمالی به اهداف و فعالیتهای آموزش و پرورش در دوره پیش از دبستان

رشد عاطفی ـ اجتماعی

۳ـ۴ ساله‌ها	۴ـ۵ ساله‌ها[1]	۵ـ۶ ساله‌ها	بعضی از فعالیتها
• پرورش حس اطمینان و اعتماد • آشنایی با محیط مراکز آموزشی و پرورشی این دوره وامور معمول روزمره • شکل‌گیری عادات: الف) عادات شخصی ـ استفاده صحیح از توالت ـ شستشوی دستها ـ نظافت شخصی ـ عادات درست غذا خوردن ب) عادات اجتماعی ـ سلام و احوالپرسی با معلمان وکارکنان مرکز ـ حُسن رفتار ـ منتظر نوبت شدن ـ یاد گرفتن بازی با کودک ویا کودکان دیگر • پرورش توانایی و مراقبت از رفتار شخصی • پرورش خودپنداری مثبت • رشد علاقه به شرکت در فعالیتهای گروهی • پرورش تواناییها برای شناسایی و کنترل عواطف خود به روش مقبول اجتماعی • رشد نگرش همدردی و نوعدوستی نسبت به افراد ناتوان و سالمندان و مراقبت و نگهداری از محیط زیست	• آشنایی با معلمان و کارکنان مراکز آموزشی و پرورشی (اگر افراد جدیدی باشند) و کودکان دیگر درکلاس درس • شکل‌گیری عادات: الف) عادات شخصی بهداشت شخصی ومحیطی ب) عادات اجتماعی ـ سلام و احوالپرسی با معلمان وکارکنان مرکز ـ حُسن رفتار ـ منتظر نوبت شدن ـ شراکت و همکاری ـ حضور منظم • پرورش توانایی و مراقبت از رفتار شخصی • پرورش خودپنداری مثبت • شرکت فعال در فعالیتهای گروهی • رشد توانایی در تصمیم‌گیری	• شکل‌گیری عادات: الف) عادات شخصی ـ بهداشت شخصی ومحیطی ب) عادات اجتماعی ـ سلام و احوالپرسی با کارکنان ومعلمان مرکز ـ حُسن رفتار ـ منتظر نوبت شدن ـ شراکت و همکاری ـ حضور منظم • پرورش توانایی و مراقبت از رفتار شخصی • پرورش خودپنداری مثبت • شرکت فعال در فعالیتهای گروهی • رشد توانایی در تصمیم‌گیری، استقلال و رهبری	ـ بازرسی شخصی ـ گفتگوهای غیررسمی ـ سرودها و اشعار موزون ـ نمایشهای خلاق ـ بازیهای عروسکی ـ بازیهای آزاد و سازمان‌یافته ـ فعالیتها و بازیهای گروهی ـ فعالیتهای زمان تغذیه (غذای اصلی و پیش غذایی) ـ برگزاری مراسم جشن تولد، جشنواره‌ها ـ فعالیتهای پرورش‌دهنده استقلال مانند رهبری یک فعالیت، سپردن وظایف ومسؤولیتها به کودکان و غیره ـ گفتگو ـ یکپارچه‌سازی با کودکان ناتوان در گروهها ـ مشاهده و گردش در طبیعت ـ فعالیتهای باغبانی ـ مراقبت از حیوانات اهلی و دست‌آموز

۱. فرض این است که کودکان ۴ ـ ۵ ساله قبلاً یک سال در مراکز پیش‌دبستانی بوده‌اند. اگر برای اولین بار به مرکز بیایند اهداف درسی موردنظر برای کودکان ۳ ـ ۴ ساله برای آنها نیز کاربرد دارد.

نگاهی اجمالی به اهداف و فعالیتهای آموزش و پرورش در دوره پیش از دبستان
رشد جسمی ـ حرکتی

۴ـ۳ ساله‌ها	۵ـ۴ ساله‌ها	۶ـ۵ ساله‌ها	بعضی از فعالیتها
• حفظ رشد مناسب	• حفظ رشد مناسب	• حفظ رشد مناسب	ـ بازرسی ماهانه قد و وزن ـ تدارک تغذیه جبرانی ـ بازرسی پزشکی به‌طور دوره‌ای ـ آموزش بهداشت و تغذیه به کودکان و جامعه
• رشد و هماهنگی ماهیچه‌های بزرگ	• رشد و هماهنگی ماهیچه‌های بزرگ	• رشد و هماهنگی ماهیچه‌های بزرگ	ـ فعالیتهای بازی آزاد و سازمان‌یافته شامل دویدن، پریدن، بالارفتن، جهیدن، پرتاب کردن، گرفتن، تعادل برقرارکردن، غلتیدن و غیره
• رشد و هماهنگی ماهیچه‌های ظریف ـ رشد ماهیچه‌های کوچک ـ هماهنگی چشم و دست ـ هماهنگی دست و دهان	• رشد و هماهنگی ماهیچه‌های ظریف ـ رشد ماهیچه‌های کوچک ـ هماهنگی چشم و دست ـ هماهنگی دست و دهان	• رشد و هماهنگی ماهیچه‌های ظریف	ـ نقاشی و رنگ‌آمیزی ـ پاره کردن، بریدن و چسبانیدن ـ نخ کردن و دوختن ـ خمیربازی و مجسمه سازی ـ بازی آزاد با وسایل و مواد قابل دست‌دوزی ـ رنگ‌آمیزی در فاصله‌های معین و بسته ـ توازن و هماهنگی انگشتها با اعمال ـ خوردن با استفاده از انگشتان و قاشق و وسایل دیگر

نگاهی اجمالی به اهداف و فعالیتهای آموزش و پرورش در دوره پیش از دبستان

رشد زبان و سخنگویی

۳-۴ ساله‌ها	۴-۵ ساله‌ها	۵-۶ ساله‌ها	بعضی از فعالیتها
* رشد مهارتهای شنوایی ـ تشخیص و تمیز صدا ـ توجه کافی و گوش دادن ـ ادراک شنوایی * رشد بیان کلامی ـ رشد کلمات ـ روانی و وضوح بیان ـ صحبت کردن با استفاده از جملات کامل ـ بیان کردن نیازها و افکار	* رشد مهارتهای شنوایی ـ تشخیص و تمیز صدا ـ توجه کافی و گوش دادن ـ ادراک شنوایی ـ شنیدن انتقادی (دقت شنوایی) * رشد بیان کلامی ـ رشد کلمات ـ روانی و وضوح بیان ـ توالی در گفتار ـ بیان و ابراز خود به‌طور خلاق * رشد آمادگی خواندن ـ تشخیص بینایی ـ تشخیص شنوایی (ارتباط دادن آغاز و پایان‌صداهای کلمات) ـ ارتباط و تداعی دیداری ـ شنیداری ـ مسیریابی از چپ به راست	* رشد مهارتهای شنوایی ـ تشخیص و تمیز صدا ـ توجه کافی و گوش دادن ـ ادراک شنوایی ـ شنیدن انتقادی: (دقت شنوایی) * رشد بیان کلامی ـ رشد کلمات ـ استفاده از جملات پیچیده ـ توصیف کلامی و بحث ـ بیان و ابراز خود به‌طور خلاق * رشد آمادگی خواندن ـ تشخیص بینایی ـ تشخیص شنوایی ـ تداعی دیداری ـ شنیداری ـ مسیریابی از چپ به راست	* گفتگوهای آزاد و سازمان‌یافته * بازیهای شنیداری و بازی با کلمات مانند بازیهای موزون، شناسایی صداها و غیره * سرودها و آوازها * چیستانها * فعالیتهای نمایشی * قصه گویی و داستانگویی * بازیهای عروسکی * فعالیتها و بازیهایی که شامل تشخیص بینایی می‌شوند. * تشخیص و تمیز صدای کلمات و بازیهای کلمه‌سازی[1] * جور کردن کلمات با تصاویر * کار با کتابهای تصویری
	* آمادگی نوشتن	* آمادگی نوشتن	* فعالیتهای مربوط به همه ماهیچه‌های ظریف * رنگ‌آمیزی در فضاهای بسته * وصل کردن نقطه‌چینها * دوره کشی تصاویر و اشکال * از رو کشیدن اشکال * کشیدن طرحها با استفاده از مداد رنگی و مداد شمعی * کشیدن طرحها با استفاده از مداد

1. word - making games

نگاهی اجمالی به اهداف و فعالیتهای آموزش و پرورش در دوره پیش از دبستان[1]

رشد شناختی

اهداف اساسی	۴ـ۳ ساله‌ها	۵ـ۴ ساله‌ها	۶ـ۵ ساله‌ها	بعضی از فعالیتها
I. رشد فرایندها و مهارتهای شناختی پایه	رشد توانایی تشخیص از طریق حواس پنجگانه، شناسایی و مطابقت دادن	رشد توانایی نامیدن و مرتب کردن[2] تا حد ۳ سطح تجربی شامل حواس پنجگانه	رشد توانایی مرتب کردن تا ۵ سطح تجربی شامل حواس پنجگانه	● فعالیتها و بازیها برای تشخیص بینایی و شنوایی
۱. رشد حواس پنجگانه الف) حس دیدن ب) حس شنیدن ج) حس لمس کردن د) حس بوییدن هـ) حس مزه کردن				● فعالیت با کارتهای لمسی[3] و اشیا با بافتهای مختلف موجود درمحیط ● فعالیت با اشیای دارای بوهای مختلف ● فعالیت با اشیا و مواد دارای مزه‌های مختلف
۲. رشد حافظه و مشاهده	الف) رشد توانایی مشاهده کردن، به خاطر سپردن و یادآوری فوری ۳ ـ ۴ شیء مورد مشاهده در یک زمان	الف) رشد توانایی مشاهده کردن، به خاطر سپردن و یادآوری فوری ۶ـ۷ شیء مورد مشاهده در هر زمان	الف) و ب) همانند آنچه برای کودکان ۴ـ۵ ساله گفته شد	● بازیهای تقویت حافظه ● فعالیت "چه چیزی نیست" ● فعالیتهایی که شامل دیدن و به‌خاطر آوردن

۱. برای جزئیات بیشتر به قسمت دوم (II) از مطالب مراجعه کنید.

۲. منظور از مرتب‌کردن، به ترتیب قرار دادن و منظم کردن همراه با هر بُعدی باشد مانند شیرین‌تر ـ شیرین‌ترین یا بزرگ ـ بزرگتر ـ بزرگترین.

3. touch cards

اهداف اساسی	۴ـ۳ ساله‌ها	۵ـ۴ ساله‌ها	۶ـ۵ ساله‌ها	بعضی از فعالیتها
	ب) رشد توانایی شناسایی قسمت گمشده از تصویر یک شیء آشنا	ب) رشد توانایی شناسایی قسمتهای جزئی‌تر از تصویر یک شیء آشنا	ج) باید بتواند تا ٤ عدد را به‌خاطرسپرده،بازخوانی کند	مشاهدات می‌شود
۳. رشد مهارتهای طبقه‌بندی کردن	ـ رشد توانایی طبقه‌بندی بر اساس یک مفهوم و یا بُعد مانند شکل یا رنگ	ـ رشد توانایی طبقه‌بندی بر اساس دو مفهوم و یا دو بُعد مانند شکل و رنگ	ـ رشد توانایی طبقه‌بندی بر اساس سه مفهوم مانند شکل، رنگ و اندازه	● فعالیتهای طبقه‌بندی با اشیا،کارتهای تصویری و غیره ● بازیهای طبقه‌بندی
٤. رشد توالی تفکر	ـ رشد توانایی تکرار الگو شامل ۳ ـ ٤ شیء	ـ رشد توانایی تولید دوباره و بسط دادن توالی منطقی، با اشیا، داستانها و وقایع تصویری	ـ رشد توانایی تفکر متوالی به جلو و برعکس	ـ تکرار یک الگو ـ یادآوری وقایع و داستانها در توالی صحیح ـ بازیهای مشتمل برتفکر متوالی
۵. رشد حل مسأله و استدلال کردن	الف) رشد توانایی درک روابط کل و جزء در یک سطح ساده ب) رشد توانایی هدایت فکری در جهت حل مسائل ساده	الف) رشد توانایی درک روابط کل و جزء در سطحی کمی پیچیده‌تر ب) رشد توانایی هدایت فکری در جهت حل مسائل پیچیده‌تر	الف) رشد توانایی درک روابط کل و جزء در سطح باز هم پیچیده‌تر از قبل ب) رشد توانایی بیان مسأله وپیداکردن‌راه‌حلهای‌مختلف برای مسائل ساده	ـ حل پازلها و معماها ـ فعالیتهای مشتمل‌برحل مسأله، مانند کارتهای ارتباطی[1]، پاسخ به پرسشهای ساده و غیره
II. تشکیل مفاهیم اساسی	الف) رشد توانایی مطابقت	الف) رشد توانایی شناسایی و	الف) رشد توانایی نامیدن	ـ گفتگو و بحث

1. relation - ship cards

اهداف اساسی	۳ـ۴ ساله‌ها	۴ـ۵ ساله‌ها	۵ـ۶ ساله‌ها	بعضی از فعالیتها
۱. مفهوم‌سازی رنگ	دادن، شناسایی کردن و نامیدن رنگهای قرمز، زرد، آبی، سبز، سفید و سیاه	نامیدن رنگهای بیشتر مانند قرمز، زرد، آبی، سبز، سیاه، قهوه‌ای، سفید، نارنجی و بنفش ب) رشد توانایی مرتب کردن رنگهای اساسی تا ۳ سطح ج) رشد توانایی درک این مطلب که مخلوط کردن رنگها منجر به تشکیل رنگهای تازه‌ای می‌شود.	و مرتب کردن همه رنگها تا ۵ سطح	ـ آوازها و اشعار موزون ـ فعالیتهای نمایشی ـ فعالیت با اشیا، پارچه‌ها، دومینو، کارتها و غیره. ـ فعالیتها و بازیهای سازمان‌یافته ـ فعالیتهای خلاق ـ گردش در طبیعت
۲. مفهوم‌سازی شکل	الف) رشد توانایی مطابقت دادن و شناسایی کردن ۱) دایره (گرد) ۲) مربع (چهارگوش) ۳) مثلث (سه گوش) ب) رشد توانایی ترسیم یک دایره	الف) رشد توانایی نامیدن اشیای زیر و ارتباط دادن آنها با اشیای محیطی: ۱) دایره ۲) مربع ۳) مثلث ب) رشد توانایی شناسایی اشکال دیگر مانند ستاره، مخروط، مستطیل، قوس	الف) رشد توانایی نامیدن و ترسیم اشکال مختلف	
۳. شکل‌گیری مفاهیم قبل از عدد	ـ رشد توانایی مطابقت دادن، شناسایی و نامیدن:	ـ رشدتوانایی مرتب کردن تا سه سطح برای هر یک از	ـ رشد توانایی مرتب کردن تا پنج سطح برای هر یک	ـ بحث و گفتگو و قصه گویی ـ آب بازی

اهداف اساسی	۳-۴ ساله‌ها	۴-۵ ساله‌ها	۵-۶ ساله‌ها	بعضی از فعالیتها
	۱) بزرگ ـ کوچک ـ هم‌اندازه ۲) بلند ـ کوتاه ۳) سنگین ـ سبک ۴) دراز ـ کوتاه ۵) چاق و کلفت (ضخیم) ـ لاغر ۶) پهن ـ باریک ۷) بیشتر ـ کمتر ۸) دور ـ نزدیک	مفاهیم قبل از عدد	از مفاهیم قبل از عدد	ـ شن‌بازی ـ کارتهای ترتیبی ـ بازی با مکعبها ـ فعالیتها و بازیهای سازمان‌یافته ـ فعالیتهای نمایشی ـ بازیهای نمایشی مانند فروشگاه‌بازی و غیره
۴. مفهوم‌سازی عدد		ـ رشد توانایی در موارد زیر: الف) درک تناظر یک به یک ب) تشکیل مفهوم عدد تا عدد ۵ ج) تشخیص نمادهای عددی تا عدد ۵ د) شمارش و قرار دادن اعداد به ترتیب تا عدد ۵	ـ رشد توانایی در موارد زیر: الف) تشکیل مفهوم عدد تا عدد ۱۰ ب) شمارش و قرار دادن اعداد به ترتیب تا عدد ۱۰ ج) تشخیص و نوشتن نمادهای عددی تا عدد ۱۰ ـ رشد توانایی درنشان دادن 'چپ' و 'راست'	ـ بازیهای سازمان‌یافته با اشیا و کارتهای عددی ـ قافیه‌های عددی ـ فعالیتهای عددی ـ معماهای عددی
۵. مفهوم‌سازی فضا	ـ رشد توانایی تشخیص	ـ رشد توانایی تشخیص و		

اهداف اساسی	۴ـ۳ ساله‌ها	۵ـ۴ ساله‌ها	۶ـ۵ ساله‌ها	بعضی از فعالیتها
	وضعیتهای مختلف الف) داخل ـ خارج ب) رو ـ زیر ج) جلو ـ عقب د) بالا ـ پایین	شناسایی وضعیت و استفاده از کلمات مناسب مانند: سطح ـ عمق (ته) داخل ـ خارج قبل ـ بعد رو ـ زیر جلو ـ عقب کنار ـ وسط ـ بین اینجا ـ آنجا پهلو ـ پشت ـ در جلو		
۶. مفهوم‌سازی زمان	الف) رشدآگاهی درباره مفاهیم زیر بر حسب فعالیتهای روزانه: ۱) شب ـ روز ۲) بعد از ظهر ـ غروب ۳) قبل ـ بعد	الف) رشد آگاهی درباره مفاهیم زیر: ۱) زود ـ دیر ۲) ساعات مربوط به امورعادی روزانه ۳) تعیین زمان‌با استفاده‌ازساعت ۴) روزهای هفته	الف) رشد شناسایی به روش ابتدایی، با استفاده از ساعت برای تعیین زمان ب) رشد آگاهی درباره نام ماههای سال	● فعالیت با کارتهای درک زمان فعالیت با ساعتهای درست شده در مرکز(ساختگی) و غیره ● فعالیتهای مربوط به بازگویی فعالیتهای عادی روزانه به‌طور متوالی

اهداف اساسی	۳ـ۴ ساله‌ها	۴ـ۵ ساله‌ها	۵ـ۶ ساله‌ها	بعضی از فعالیتها
۷. مفهوم‌سازی دما	ـ رشد توانایی تشخیص، درک و شناسایی مفاهیم 'گرم' و 'سرد'	ـ رشد توانایی تشخیص، درک و شناسایی شرایط وابسته به دما مانند گرم، گرمتر، گرمترین **۴ـ۶ ساله‌ها**	ـ همانند آنچه برای کودکان ۴ـ۵ ساله گفته شد	● تجربه‌های ساده ● فعالیت با یک دماسنج ساخته شده درمرکز (ساختگی)
۸. شکل‌گیری مفاهیم محیطی درباره این موارد: الف) محیط طبیعی ب) محیط فیزیکی ج) محیط اجتماعی (می‌تواند به صورت پروژه، به کودکان معرفی شود)	ـ بعضی از مفاهیم و تصورات پیشنهادی: ـ خود ـ خانواده ـ حیوانات ـ خانه‌ها (مکانها) ـ میوه‌ها و سبزیهای فصلی ـ گیاهان ـ عادات ایمنی ـ وسایل نقلیه ـ جشنها ـ هوا ـ آب	بعضی از مفاهیم و تصورات تکمیلی: ـ فصول بارانی ـ وضعیت هوا ـ حشرات ـ کمک‌کننده‌ها (حامیان) جامعه ـ جهان		● بحث و گفتگو ● فعالیتهای مختلفی که همراه با موضوع پروژه‌ها قبلاً پیشنهاد شد ● نمایشگاههای کلاسی ● گردش و پیاده‌روی در طبیعت ● برگزاری جشنها و آماده کردن کارهای دستی ● آزمایشهایی با هوا، آب و کاشتن گیاهان ● بازی با آب و شن

تذکر: اگرچه پروژه‌های فهرست شده برای کودکان ۳ـ۴ ساله را می‌توان برای کودکان سنین بالاتر به کار گرفت، ولی محتوای پروژه‌ها با افزایش سن کودکان پیچیده‌تر می‌شود.

رشد بیان خلاق و درک زیباییها

٤ـ۳ ساله‌ها	٦ـ٤ ساله‌ها	بعضی از فعالیتها
• رشد بیان خلاق از طریق فعالیتهای هنری • رشد حرکات خلاق • رشد حساسیت نسبت به رنگها و زیباییها در طبیعت	• رشد بیان خلاق از طریق فعالیتهای هنری • رشد حرکات خلاق • رشد تفکر خلاق • رشد حساسیت نسبت به رنگها و زیباییها در طبیعت	• فعالیتهای هنری خلاق • فعالیتهایی که شامل حرکات موزون و نمایشها می‌شوند • سؤالات باز[1] • بازیهای وانمودسازی[2] • خلق داستانها و اشعار موزون • گردش و پیاده‌روی در طبیعت

روش آموزش و پرورش در دوره پیش از دبستان: چه و چرا؟

روش آموزش و پرورش در دوره پیش از دبستان به‌طور قطعی روش بازی است یعنی باید بر اساس بازی و فعالیت استوار باشد.

زیرا:

ـ روش بازی اساساً کودک ـ محور و تقویت کننده نیازهای فردی، تواناییها و علایق اوست. بازی، طبیعت دوم کودک است و راهی طبیعی برای بیان عقاید و احساسات و نیز پژوهش و شناخت دنیای پیرامون کودکان محسوب می‌شود. بازی همچنین به ایجاد روابط اجتماعی بین کودکان کمک می‌کند. به این ترتیب در حمایت از رشد همه‌جانبه کودک نقش ارزشمندی دارد.

ـ موقعیتهای بازی تجربه‌هایی برای یادگیری کودک به شکل عینی فراهم می‌آورد، به‌طوری که، به شرکت‌کننده‌ای فعال و نه دریافت‌کننده‌ای غیر فعال در روند کلی یادگیری مبدل می‌شود.

1. open ended questions
2. make - believe play

ـ بازی برنامه‌ای متعادل، فرایند ـ محور[1] را فراهم می‌آورد که همه اهداف رشدی را تحقق می‌بخشد. بازی رشد فرایندهای یادگیری همچون مشاهده، تجربه‌آموزی، حل مسأله و خلاقیت را در کودکان تقویت می‌کند، و در عین حال به ارتقای مهارتهای جسمی، گفتاری و اجتماعی کمک می‌کند.

ـ بازی توجه فردی و ارزشیابی مداوم هر کودک را تسهیل می‌کند. فعالیتهای بازی گروهی و انفرادی بازخوردهایی فوری برای معلم و یا کارکنان مراکز آموزش و پرورش پیش از دبستان در توجه نشان دادن به هر کودک را فراهم می‌آورد.

ـ بازی یادگیری را برای کودکان لذتبخش می‌سازد و در آنان انگیزه‌ای مداوم برای مدرسه رفتن و یادگیریهای مدرسه‌ای به وجود می‌آورد.

در طراحی و اجرای فعالیتها

به خاطر داشته باشید که:

- **ترتیب زیر را دنبال کنید:**

ـ از مفاهیم عینی به ذهنی

ـ از آشنا به ناآشنا

ـ از ساده به دشوار

- **همهٔ فعالیتها باید، تا جایی که میسر است، در توالی زیر طراحی و اجرا شوند:**

ـ تجربه‌های واقعی زندگی

ـ کسب تجربه از طریق دست‌ورزی با وسایل و موادی که نشانه تجربه‌های واقعی زندگی است؛ برای مثال، اسباب بازیها، مکعبها و غیره.

ـ کسب تجربه از طریق تصاویر تجربه‌های واقعی زندگی و ترسیم اشیا

ـ کار با وسایل و مواد نُمادین یا انتزاعی، برای مثال الفبا و کلمات

1. process - oriented

روش آموزش و پرورش در دوره پیش از دبستان: طراحی و اجرا

● **روش آموزش و پرورش در دوره پیش از دبستان، که همان روش بازی است، شامل فعالیتهایی چون موارد زیر است:**

- بحث و گفتگوهای آزاد و سازمان‌یافته
- قصه گویی و داستان‌سازی
- فعالیتهای نمایشی
- سرودها و اشعار موزون
- موسیقی و حرکات
- بازی آزاد در فضای بسته با معماها (پازلها)، مهره‌ها، مکعبها و غیره.
- بازی در فضای باز
- بازی با شن
- بازی با آب
- بازیهای عروسکی
- فعالیتها و بازیهای گروهی / دایره‌وار
- فعالیتهای شناختی و گفتاری
- سازمان‌یافته با وسایل و مواد بازی
- گردش در طبیعت
- گردشهای علمی و خارج از مدرسه

● **طراحی در اجرای روش بازی امری حیاتی است.** طراحی بر اساس فعالیتها و اهداف ویژه این دوره، هم شامل طراحی کوتاه مدت و هم دربرگیرنده طراحی بلند مدت است. مقصود از 'طراحی بلند مدت' ترسیم طرحی سالانه و یا برای هر دوره سه ماهه است. طراحی 'کوتاه مدت' نیز ترسیم یک طرح هفتگی است که شامل اهداف و فعالیتهای ویژه‌ای، برای هر یک از روزهای هفته است (نمونه‌ای از طرح هفتگی در بخش ضمیمه کتاب آمده است). در حالی که طرح کامل سالانه در آغاز سال تحصیلی ترسیم می‌شود، طرح هفتگی باید در آخرین روز هر هفته و به‌طور منظم آماده گردد.

● هر برنامه روزانه باید به طریقی طراحی شود که تعادلی را در موارد زیر منعکس کند:

- فعالیتهای فردی و گروهی
- فعالیتهای محیط باز و بسته
- فعالیتهای فعال و آرام
- فعالیتهای آزاد و سازمان‌یافته یا هدایت شده
- فعالیتهای شکوفا کننده همه‌جنبه‌های رشد

● برنامه هر هفته باید به صورت نوشته نگهداری شود و بر حسب پیشرفت هدفهایی که در هر هفته خاص تحقق یافته است، مورد ارزشیابی قرار گیرد. برنامهٔ هفته بعد باید بر اساس این ارزشیابیها بنا نهاده شود.

● پروژه‌هایی که برای هر سه ماهه مشخص می‌شود، موضوعی برای برنامه‌های هفتگی است. درچنین مواردی، همه فعالیتهایی که درهرهفته طرح‌ریزی می‌شود، تا جایی که میسر است باید به یک موضوع ویژه اختصاص یافته و یا مربوط باشد (یک نمونه از طراحی برنامه‌های هفتگی بر محور موضوعات ویژه در بخش ضمیمه کتاب آمده است).

● در حالی که طراحی برنامه‌ها امری اساسی است، برنامه‌های آموزش و پرورش در دوره پیش از دبستان باید به‌منظور پاسخگویی و مطابقت با نیازها و موقعیتهای فوری کودکان، از انعطاف پذیری برخوردار باشد؛ برای مثال، اگر یک معلم فعالیتی را برای آموزش مفهوم 'هوا' طرح‌ریزی کرده است، چنانچه کودکان در این زمان خواستار قصه گویی باشند، معلم باید در قالب هدفهای خود نیاز کودکان را به طریقی برآورده نماید و بدین منظور برنامه‌هایی طراحی کند.

● **ویژگی برجسته روش‌شناسی بازی[1] تغییر و تنوع بین فعالیتهای گروهی کوچک و بزرگ برای کودکان است.** در حالی که بسیاری از فعالیتها مانند قصه گویی، بازیهای عروسکی و غیره، را می‌توان به صورت فعالیتهای گروهی بزرگ ترتیب داد، بسیاری از فعالیتهای دیگر مانند بازی آزاد یا خلاق و یا سازمان‌یافته را باید به شکل گروههای کوچک ترتیب دهید. فن سازماندهی فعالیتهای گروهی کوچک، که در آنها یک فرد بزرگسال در دسترس باشد، به صورت تقسیم کردن کودکان به گروههای ۳ یا ٤ نفری انجام می‌گیرد. در این صورت باید اجازه دهید که یک گروه بزرگ از کودکان در فعالیتی که مستلزم راهنمایی و هدایت معلم است، سرگرم شوند، برای مثال، فعالیت عددی و یا گفتاری سازمان‌یافته، و در همین زمان گروهی دیگر در فعالیتهایی که به‌طور فردی می‌توانند انجام دهند، مشغول شوند. برای مثال، بازی آزاد،

---

1. playway methodology

معماها، فعالیتهای خلاق و غیره. گروهها را بعداً می‌توان بـه‌منظور کسب تجربه‌هـای مـختلف بـرای هـمهٔ کودکـان تـغییر داد تـا بـه‌طور چـرخشـی در فـعالیتهای مـتنوع سرگرم شوند.

● **برنامهٔ آموزش و پرورش در دوره پیش از دبستان باید با در نظر گرفتن سن و همین‌طور سطح رشد کودکان طرح‌ریزی گردد.**

اگر معلم و یا مربی مراکز آموزش و پرورش پیش‌دبستانی بخواهد یک گروه از کودکان ۶ـ۳ ساله را با هم در فعالیتی شرکت دهد، باید آنها را به گروههای سنی در فعالیتهایی مانند خواندن و آمادگی نوشتن و فعالیتهای شناختی تـقسیم‌بندی کـند. قـصه گـویی، شعرخوانی و قافیه‌سازی، بازیهای عروسکی، و بحث و گفتگو را می‌توان در گروههای بزرگ کودکان انجام داد.

کودکان گروههای سنی مختلف را می‌توان به صـورت مـختلط و یـا تـرکیبی گروه‌بندی کرد. دراین نوع گروه‌بندی، کودکان سطوح رشدی بالاتر می‌توانند به کودکان دیگر کمک کنند.

جدول برنامه روزانه در آموزش و پرورش دوره پیش از دبستان: یک نمونه

● **جدول چهار ساعته**

۰۸.۴۵ـ۰۸.۳۰ صبح خوشامدگویی و بازرسی وضعیت نظافت کودکان

۰۹.۰۰ـ۰۸.۴۵ صبح دعا و نیایش

۰۹.۱۵ـ۰۹.۰۰ صبح بحث و گفتگوهای آزاد

۰۹.۳۵ـ۰۹.۱۵ صبح فعالیت شناختی و یا گفتاری

۱۰.۰۵ـ۰۹.۳۵ صبح بازی در فضای باز

۱۰.۵۰ـ۱۰.۰۵ صبح شست و شوی دستها، تنفس و استراحت

۱۱.۲۰ـ۱۰.۵۰ صبح بازی آزاد در محیط بسته و در گروههای کوچک همراه با فعالیتهای خلاق

۱۱.۵۰ـ۱۱.۲۰ صبح بحث و گفتگوهای سازمان‌یافته در مورد پروژه‌ها

۱۱.۵۰ـ۱۲.۲۰ بعدازظهر قصه گویی، سرودخوانی و قافیه‌سازی، نمایشهای خلاق و یا حرکات موزون

۱۲.۲۰ـ۱۲.۳۰ بعدازظهر گردهمایی برای خداحافظی

● **جدول سه ساعته**[۱]

۰۹.۰۰ـ۰۹.۲۰ صبح خوشامدگویی، و بازرسی وضعیت نظافت کودکان، دعا و نیایش

۰۹.۲۰ـ۰۹.۳۰ صبح بحث و گفتگوهای آزاد

۰۹.۳۰ـ۰۹.۵۰ صبح فعالیت شناختی در گروههای بزرگ

۰۹.۵۰ـ۱۰.۱۰ صبح بازی آزاد در محیط بسته و در گروههای کوچک

۱۰.۱۰ـ۱۰.۲۵ صبح بازی در فضای باز

۱۰.۲۵ـ۱۰.۵۵ صبح شست و شوی دستها، تنفس و استراحت

۱۰.۵۵ـ۱۱.۲۰ صبح فعالیتهای خلاق

۱۱.۲۰ـ۱۱.۳۵ صبح فعالیتهای گفتاری در گروههای بزرگ

۱۱.۳۵ـ۱۱.۵۵ صبح قصه گویی‌وشعرخوانی(قافیه‌سازی) نمایشهای خلاق ویا حرکات موزون

۱۱.۵۵ـ۱۲.۰۰ بعدازظهر گردهمایی برای خداحافظی

کلاس درس در مراکز پیش از دبستان: سازماندهی و تنظیم

● **کلاس درس در مراکز آموزشی و پرورشی پیش از دبستان باید به طریقی تنظیم گردد که اجرای روش بازی را تسهیل کند. بنابراین:**

ـ کلاس درس باید به طریقی تنظیم گردد که فضای کافی برای هر دو فعالیتهای گروهی بزرگ و کوچک فراهم آورد. مطلوب است که چنین فضایی دارای سطحی وسیع برای نشستن کودکان گروههای سنی مختلف باشد تا بتوانند به فعالیتهای گروهی کوچک و بزرگ بپردازند و میزها و صندلیهایی برای کارهای روی‌میزی هر کودک مانند نقاشی، رنگ‌آمیزی، و کار با مداد شمعی و مداد رنگی، معماها و غیره در گوشه‌ای تدارک ببیند.

---

۱. یک جدول برنامه سه ساعته نیز باید با در نظر گرفتن زمان اختصاص‌یافته برای آموزش و پرورش پیش از دبستان در برنامه ICDS تدارک دیده شود.

ـ کلاس درس باید برای نمایش کارهای کودکان و نیز تصاویر مربوط به پروژه‌های مختلف، نمودارها و غیره تدارکاتی فراهم آورد. این محل نمایشی باید در سطح دید کودکان قرار گیرد.

ـ اگر فضا و بودجه اجازه دهد، کلاس درس باید به صورت مراکز فعالیتهای ویژه تنظیم شود مانند:

• مرکز کارهای عروسکی که با وسایلی چون عروسکها، صورتکها، وسایل ویژه بازیهای تخیلی و غیره مجهز شود.

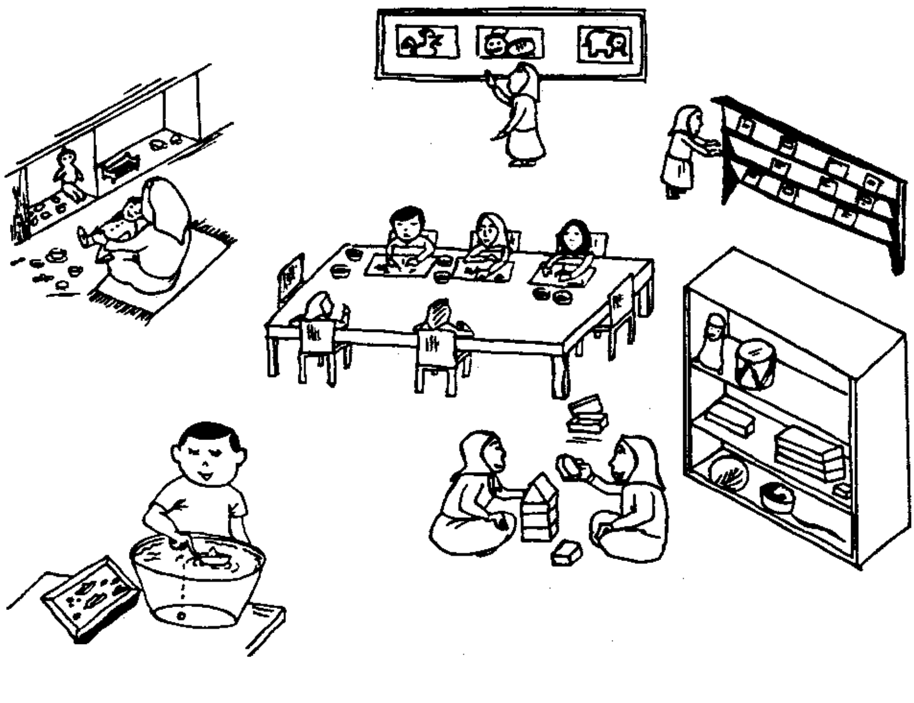
• مرکز بازی با مکعبها که با وسایل تخیلی و ساختمان‌سازی دیگر مجهز می‌شود.

• مرکز کتابهای تصویری به‌منظور انتخاب و مشاهده کتابها.

• مرکز علوم برای انجام آزمایشهای ساده، مشاهدات و غیره.

• قسمتی که برای هنرهای خلاق تنظیم می‌شود.

ـ یک فضای ویژه باید برای نگهداری ظروف غذا و تغذیه کودکان منظور گردد.

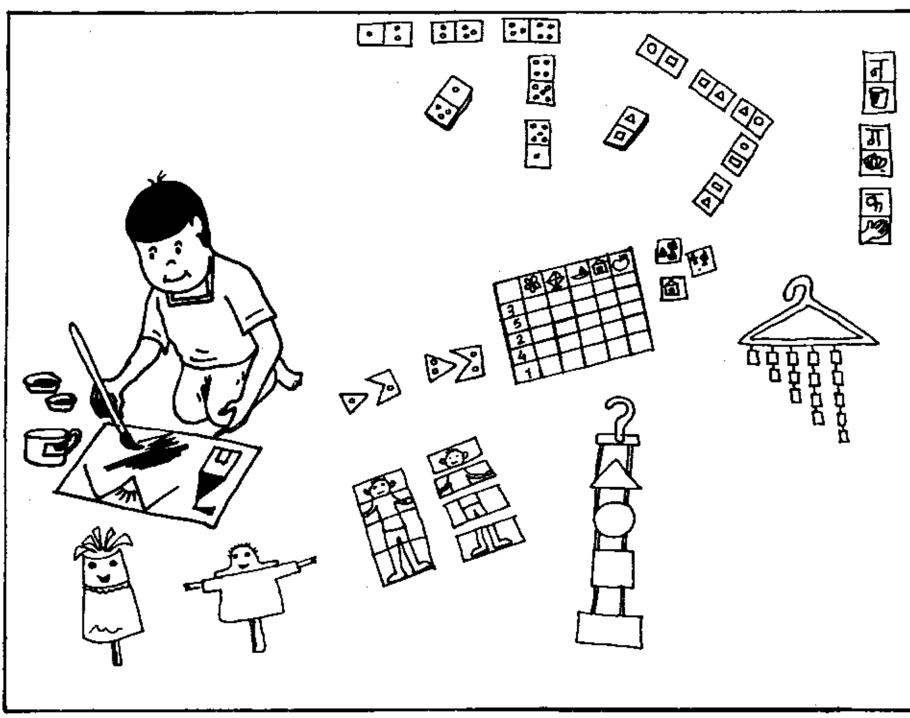

ـ چنانچه میسر باشد یک تخته‌سیاه باید درسطح قامت و دید کودکان تدارک دیده شود تا آزادانه از آن برای نقاشی و ترسیم، و خط خطی کردن و مواردی از این قبیل استفاده کنند.

ـ کلاس درس باید محلی برای انبار کردن و قرار دادن وسایل بازی داشته باشد تا خود کودکان در بازیهای آزاد، براحتی وسایل را از آن محل بردارند و در پایان بازی به روشی منظم در جای خود قرار دهند.

ملاحظه‌های مهم در انتخاب وسایل و مواد

- ـ ایمنی
- ـ متناسب بودن با علایق، سن و تواناییهای یادگیری کودکان
- ـ کیفیت و دوام
- ـ استفاده از وسایل قابل انعطاف در موقعیتهای مختلف

وسایل و تجهیزات در مراکز آموزش و پرورش پیش از دبستان: بعضی از پیشنهادها

● **تجهیزات خارج ازکلاس (محیط باز)**

- تجهیزاتی که برای کسب تجربه‌های محیطی با استفاده از وسایل قابل دسترس مانند بالا رفتن، پریدن، تعادل برقرار کردن، از سرسره بالا و پایین رفتن، تاب خوردن، دوچرخه سواری و غیره مورد استفاده قرار می‌گیرند.

- وسایلی مانند توپهای کوچک و بزرگ، لاستیکها، تایرهای کهنه، حلقه‌ها و غیره، که برای کسب تجربه‌هایی چون پرتاب کردن، غلتیدن، گرفتن و لگد زدن مورد استفاده قرار می‌گیرند.

- سطلهای شن در انواع و شکلهای مختلف و ظروف قدیمی که برای شن بازی مورد استفاده قرار می‌گیرند مانند صاف‌کن پلاستیکی، لیوان و ظروف پلاستیکی قدیمی و غیره.

● **وسایل و تجهیزات داخل کلاس (محیط بسته)**

- وسایل بازی برای بازیهای دست‌ورزی، برای مثال تخته اشکال، آجرهای موزاییکی، وسایل چینه‌سازی[1]، مهره‌ها، حلقه، طناب، برگهای درختان، شاخه‌های کوچک، سنگریزه‌ها، خمیر، شن و هر وسیله دیگری که کودک بتواند به صورتهای مختلف با آنها دست‌ورزی کند.

- وسایل بازی برای بازیهای ساختمان‌سازی، برای مثال مکعبهای چوبی یا پلاستیکی، آجرهای کوچک و غیره.

- وسایل بازی برای بازیهای تخیلی و نمادین، برای مثال عروسکها، وسایل ویژه پزشکی، لباسهای کهنه، ظروف مختلف آشپزخانه، دوربینهای قدیمی، کیف و کفشهای کهنه، ماشینهای بازی، دوچرخه‌های بازی، هواپیماهای بازی و غیره.

- وسایل بازی معلم ـ ساخته برای فعالیتهای گفتاری و شناختی سازمان یافته و غیره مانند:

● دومینوها (رنگ، نقطه، عدد، تصاویر و غیره)

● کارتهای راهنما

---

1. nesting toys

● کارتهای تصویری و بریده‌های مختلف برای دسته‌بندی کردن، مرتب کردن، طبقه‌بندی کردن، الگوسازی و غیره
● نمودارها و تصاویر مختلف برای بحث و گفتگو
● عروسکها و صورتکها (چوبی، انگشتی و دستکشی)
● نمودارهای فلانلی
● معماهای جورکردنی (در اندازه‌ها و قطعات مختلف)
● مقیاسها (وزنه‌های) اندازه‌گیری معلم ـ ساخته، ساعت و غیره
● وسایل نمایشی مربوط به پروژه‌ها و فعالیتها
● وسایل ساختگی (معلم ـ ساخته) برای آزمایشهای علوم
● مجموعه‌ای از اشعار و قصه‌ها و داستانها.

● **وسایل متفرقه اضافی و مواد خام و اولیه**
● کاغذ
● خمیر
● رنگ نقاشی و رنگ‌آمیزی
● قلم‌موهای مختلف برای نقاشی
● مداد رنگی و مداد شمعی
● چسب
● قیچی و غیره
● هرگونه وسیله کهنه و بدون استفاده برای مثال کارتون و جعبه‌های خالی، بطریها و درهای بطری، حرارت‌سنج، تکه‌های پارچه، روزنامه‌ها و مجلات و غیره.

ارزشیابی کودک در مراکز آموزش و پرورش پیش از دبستان: چرا؟ چه موقع؟ چطور؟

● از آنجاکه آموزش و پرورش پیش از دبستان 'رشد محور' و نه 'موضوع محور' است، ارزشیابی غیر رسمی مداوم کودک بر اساس هدفهای رشدی، اساساً لازم است.

• ارزشیابی کودک باید به‌طور انفرادی صورت گیرد و شامل همه جهات رشد او مانند رشد عاطفی ـ اجتماعی، شناختی و گفتاری شود.

• باید ارزشیابی مداوم اساساً از طریق مشاهده رفتار کودک و پاسخهای او به هنگام فعالیتهای مختلف بازی صورت گیرد مانند زمان انجام فعالیتهایی چون بازی با معماها، فعالیتهای شناختی و گفتاری سازمان‌یافته، بازیهای فکری و غیره.

• علاوه بر ارزشیابی مداوم، ارزشیابی دوره‌ای نیز باید صورت گیرد. گزارش پیشرفت هر کودک را می‌توان با والدین نیز در میان گذاشت.

• ارزشیابی از هر دوره باید براساس فعالیتها و برنامه‌های مربوط به آن دوره خاص صورت گیرد (نمونه‌ای از فرم ارزشیابی و تهیه گزارش در بخش ضمیمه کتاب آمده است).

• ارزشیابی مداوم، باید کودکانی را که نیازهای ویژه دارند، مشخص کند. گروههای کوچکی را می‌توان برای توجه به اینگونه کودکان و برآوردن نیازهای آنان ترتیب داد. فعالیتهای گروهی کوچک، همچنین فرصتهایی را برای کودکان فراهم می‌آورد تا بتوانند همگام با سرعت خود یاد بگیرند و پیشرفت کنند. معلم باید بتواند فعالیتهای متناسب با نیازهای آنان را طرح‌ریزی کند.

کار کردن با والدین

• اگر کودک در برنامه‌های آموزش و پرورش دوره پیش از دبستان از اولویت نخست برخوردار است، والدین از اولویت ثانویه برخوردارند! والدین، نخستین معلمان کودک هستند و به مسؤولیت اساسی خود در رشد کودکانشان همچنان ادامه می‌دهند. بنابراین والدین و معلمان باید با همدیگر به عنوان اولیای کودک کار کنند تا به یادگیری و رشد او کمک کنند.

• کار کردن با والدین در برنامه‌های آموزش و پرورش اولیه شامل دو جنبه است: همراهی والدین و آموزش والدین. همراهی والدین به مشارکت داوطلبانه والدین در کمک کردن به معلم و یا کارکنان مراکز آموزش و پرورش پیش‌دبستانی در مراحل طراحی واجرای برنامه‌های این دوره اطلاق می‌شود. آموزش‌والدین به فراهم آوردن

دانش در مهارتهای ویژه‌ای اطلاق می‌شود که به آنها توانایی بیشتری می‌دهد تا والدینی موفق و مؤثر باشند. این دو عنصر اساسی، اگرچه جدا از یکدیگرند، اما کامل‌کننده یکدیگرند.

● همراهی والدین با معلم و یا کارکنان مراکز آموزش و پرورش پیش از دبستان به راههای مختلف صورت می‌گیرد: مثلاً؛

- به عنوان دستیار و کمک‌دهنده در انجام و اداره فعالیتهای گروهی کوچک مانند، فعالیتهای خلاق، قصه گویی یا همراهی با کودکان در گردشهای خارج از مدرسه و غیره.

- به عنوان معلم جایگزین[1] در مواردی که معلم ویژه این دوره، در فعالیتهای دیگری با بچه‌ها مشغول است.

- به عنوان منبع اطلاعاتی در جمع‌آوری وسایل و مواد خام و بدون استفاده به منظور کاربرد در مراکز آموزش و پرورش پیش از دبستان.

- والدینی که دارای مهارتها و استعدادهای ویژه‌ای هستند، می‌توانند با بهره‌رسانی مهارتهای خود به نفع کودکان، کمکهای ارزنده‌ای داشته باشند؛ مثلاً، پدری که نجار است می‌تواند در ساختن اسباب‌بازیهای چوبی کمک کند، مادری که صدای خوبی دارد می‌تواند در شعرخوانی به کودکان کمک کند، یک نقاش، می‌تواند در رنگ‌آمیزی قفسه‌ها کمک کند و مواردی از این قبیل.

در مرحله مشارکت، والدین باید آموزشهایی را نیز در مورد فلسفه و آموزشهای این دوره دریافت کنند.

● آموزش والدین برای اطمینان از اینکه آنچه در برنامه‌های مراکز آموزشی این دوره کسب می‌گردد، باید به نحو بیشتر در خانه تقویت و یا کامل شود، ضروری است. والدین نیاز دارند که به‌طور منظم در مورد پیشرفت کودک خودآگاهی یابند. علاوه بر این، آنها باید دانش و معلومات پایه‌ای را در موارد زیر به دست آورند:

- مراقبت از کودک یعنی بهداشت و تغذیه کودک
- اهمیت بازی و محرکات اولیه در رشد کودک

---

1. substitute teacher

ـ روشهای بازی به کار گرفته شده در برنامه‌های آموزشی و پرورشی این دوره و نیازها و مقاصد آن

ـ نقش والدین در رشد کودک

در این مراکز می‌توانید به والدین در زمینه شعرخوانی، قصه‌گویی، تهیه عروسکها و صورتکها برای بازی کودکان و اسباب‌بازیهای سرگرم کننده ارزان‌قیمت و مواردی از این قبیل، آموزشهایی دهید که کیفیت تعامل آنها با کودکانشان را بهبود بخشد.

● **ارتباط معلمان با والدین را می‌توان از راههای زیر برقرار کرد:**

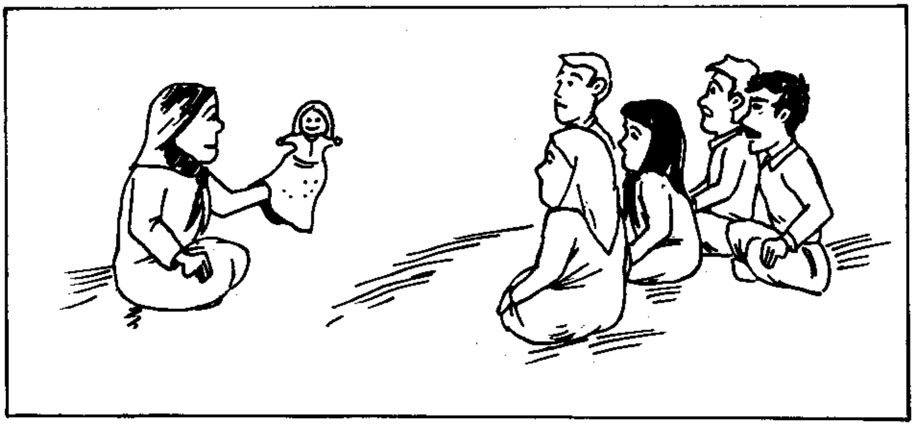
ـ ملاقاتهای اتفاقی و ضمنی، برای مثال وقتی که والدین برای بردن و آوردن کودکان خود به مراکز می‌آیند.

ـ ملاقاتهای سازمان‌یافته معلم و والدین که می‌توان به صورت ماهانه و یا سه ماه یکبار و یا به طریق دیگر، ترتیب داد.

ـ ملاقاتهای خانگی که معلم و یا کارکنان مراکز حداقل به صورت سه ماه یکبار و یا به‌طور فصلی ترتیب می‌دهند.

ـ جشنواره‌ها و یا مراسم مختلف که می‌توان به صورت سالانه ترتیب داد و در آنها از خانواده‌های کودکان دعوت کرد.

ـ روزنامه‌های خبری، در صورتی که والدین با سواد و آگاه و روشنفکر باشند.

۲

اهداف مربوط به رشد (۳ـ۶ ساله‌ها) و پاره‌ای از فعالیتهای مرتبط با آن

فصل دوم

رشد عاطفی ـ اجتماعی

آیا می‌دانید که؟

* کودکان از نظر رفتار، ویژگیها و تواناییها، تفاوتهای فردی گسترده‌ای با یکدیگر دارند. بعضی کودکان بسیار فعال، اجتماعی، مستقل، کنجکاو، مهاجم و ماجراجو هستند. بعضی دیگر، به نظر غیر فعال، وابسته، خجالتی و منزوی می‌باشند. هر کودک 'شخصیت' منحصر به فرد خود را داراست. این شخصیت تا حدودی مربوط به زمینه‌های وراثتی اوست؛ ولی تا حد قابل ملاحظه‌ای نیز به عوامل محیطی مانند موارد زیر بستگی پیدا می‌کند:

- گروه اجتماعی یا فرهنگی که کودک بدان متعلق است و ارزشها و نگرشهای خاص خود را داراست.
- نوع واکنشهایی که کودک با اطرافیان خود داشته است مانند خانواده، همردیفان و غیره.
- الگوی پاداش و تنبیه که در خانه اعمال شده و نوع رفتارهایی که مورد تشویق قرار گرفته است.
- مواجه شدن با انواع مشخصی از رفتار در محیط خانه و نیز از طریق رسانه‌های گروهی.

* کودکان یاد می‌گیرند که به طرق مختلفی رفتار کنند، این رفتارها تا حدود زیادی از طریق مشاهده و تقلید کردن از دیگران و یا به علت پاداش و تشویق مداوم برای رفتاری خاص می‌باشد.

* کودک در مراحل اولیه کودکی، در سطحی است که سرشار از انرژی است و می‌تواند فعالیتهای ساده را طرح‌ریزی کند و به تنهایی انجام دهد. وقتی به این سطح از آمادگی رسید، خواستار آن است که هر چیز دیگری را امتحان کند. اگر به مقصود خود نرسد، بسهولت ناامید می‌شود و به بدخلقی و ناسازگاری کشیده می‌شود. به همین دلیل، این مرحله با ظهور مکرر خشونت و پرخاشگری[1] شناسانده شده است. بنابراین، در این مرحله هم برای والدین و هم معلمان ضروری است که به کودک، در درک آنچه مجاز و قابل انجام است و نیز آنچه غیرمجاز شمرده می‌شود، کمک کنند. پس، کودک نیاز دارد که برای هدایت انرژی خود و انجام فعالیتهای قابل قبول، مورد حمایت و کمک دیگران قرار گیرد.

* در سالهای اولیه کودکی، کودک نیاز مبرمی به ارتباط فرد به فرد[2] با بزرگترها دارد. به همین دلیل، هنوز هم به مهارتهای عملکردی مؤثر در گروههای بزرگ نیاز دارد و چنین مهارتهایی را به‌طور کامل دارا نیست. در حالی که کودکان سه ساله هنوز هم به تأیید فیزیکی و تماس بزرگترها مانند مورد نوازش قرار گرفتن و گرفتن دست معلم و غیره نیازمندند، کودکان بزرگتر حتی با توجه کلامی دیگران نیز شاد و راضی می‌شوند.

* در سالهای اولیه کودکی، الگوی بازی کودکان نشانهٔ تغییر رشدی آنهاست. کودک خردسال بیشتر به بازی انفرادی نیاز دارد که بعداً با بازی موازی دنبال می‌شود، یعنی دو کودک در کنار هم و نه با یکدیگر به بازی می‌پردازند. آنها ممکن است از یک وسیله نیز استفاده کنند، ولی مستقل از یکدیگر و بدون ارتباط زیاد با یکدیگر به کار و بازی بپردازند. کودکان ۳ تا ٤ ساله، بیشتر به بازی ارتباطی می‌پردازند، یعنی آنها با کودکان دیگر نیز بازی می‌کنند و می‌توانند وسایل خود را تا حد معینی به دیگران بدهند و با آنها شریک شوند ولی در عین حال نمی‌توانند علایق فردی خود را فدای گروه کنند و به اصطلاح از گروه تبعیت کنند. از سن چهار و چهار ونیم تا شش سالگی است که کودک بیشتر و بیشتر به بازی اشتراکی روی می‌آورد، یعنی در موقعیتهای گروهی که هدف مشترکی را دنبال می‌کنند به بازی می‌پردازد. در اینجا تقسیم‌بندی مشخصی در کارها

---

1. aggression
2. one - to - one contact

وجود دارد و هر کودک نقش معینی را بازی می‌کند، برای مثال سازمان دادن جشن عروسی برای عروسکها.

• در سالهای اولیه کودکی، درک کودک از جنسیت نیز رشد می‌یابد. قالبهای نقشهای جنسیتی (یعنی تفاوتها در رفتار مورد انتظار و نقشهایی که از پسران در مقایسه با دختران انتظار می‌رود) نیز در حول و حوش این سنین شکل می‌گیرد.

• اگر کودکان محیطی ایمن و محبت‌آمیز و گرم در خانه نداشته باشند، و یا اگر متحمل هرگونه تجربه ناخوشایند شوند، غالباً بی‌نظمیهای رفتاری در آنها شکل می‌گیرد. برای مثال، رفتار خشونت‌آمیز غیر عادی، انزوا یا رفتار خجالت‌آمیز غیر عادی، اضطراب بی‌مورد، زیاده فعالی، برگشت پذیری (یعنی برگشت به اشکال رفتاری کودکانه مانند خیس کردن رختخواب، ناخن‌خوری و غیره). درک و شناخت والدین و معلمان نسبت به مشکلات کودک و به وجودآوردن نگرش اطمینان‌بخش به‌منظور کمک به کودک، او را در غلبه بر اضطراب و ترسهایش یاری خواهد داد و او می‌تواند بر این بی‌نظمیهای رفتاری چیره شود. تنبیه کردن روشی مطلوب نیست و این امر سبب حقارت و اضطراب کودک می‌شود.

به همین دلیل، یک معلم و یا مربی در سطح پیش از دبستان باید با محیط خانوادگی هر کودک تحت‌نظر خود آشنا شود و تماسهای منظم و نزدیکی با والدین کودکان برقرار سازد.

نقش معلم

بایدها

• اطمینان داشته باشید که هر کودک مورد توجه شما قرار گیرد.

• هر کودک را با نام خودش صدا بزنید. این کار به کودک احساس مثبت خود-ارزشی را خواهد داد.

نبایدها

• نباید کودکان را با یکدیگر مقایسه کنید و هر کودک اساساً منحصربه فرد است و بر این منوال نیز باید مورد رفتار قرارگیرد.

• نباید کودک را مورد سرزنش و یا تحقیر قرار دهید. این کار حس حقارت را در آنان ایجاد می‌کند.

- کودکان را بدون هیچگونه تردیدی مورد تشویق و دلگرمی قرار دهید. هر کودک نیاز دارد که موفقیت را تجربه کند.
- سعی کنید تواناییها و نقاط قوت هر کودک را به‌طور مشخص نشان دهید.
- در مورد احساسات هر کودک، پذیرش کلامی داشته باشید و هرکودک را تشویق کنید تا احساسات و عواطف خود را به روش قابل قبول اجتماعی بیان کند.
- برای کودکان فرصتهایی فراهم آورید تا عواطف خود را از طریق نمایشهای خلاق، نقش‌آفرینی، موسیقی و حرکات و فعالیتهای خلاق بروز دهند.
- در پذیرش و عدم پذیرش رفتار هر کودک ثابت‌قدم باشید.
- همه کودکان را به یک چشم بنگرید و تنها فرد خاصی را مورد توجه قرار ندهید.
- نباید کودکان را کتک بزنید و یا مورد سوءاستفاده قرار دهید. آنها بدین‌طریق فقط رفتار شما را تقلید خواهند کرد.
- نباید تفاوتهای رفتاری دختران و پسران را تشویق کنید.

سطوح اساسی و مهمی که به توجه نیاز دارند

۱. در رابطه با خود

- سازگاری با مرکز آموزش و پرورش پیش از دبستان یا مهدکودک
- پرورش احساس خوشحالی و رضایت از شرکت در برنامه‌های پیش از دبستان
- پرورش خودپنداری مثبت
- پرورش عادات شخصی مناسب

• رشد کیفیتهایی چون ابتکار، استقلال و اعتماد به نفس
• پرورش توانایی شناسایی و کنترل عواطف و بیان آنها به راههای قابل قبول اجتماعی

۲. در رابطه با کودکان دیگر

• رشد توانایی احترام به احساسات و حقوق کودکان دیگر
ـ توانایی گوش دادن به دیگران و تبادل نظر با آنها
ـ توانایی شراکت و همکاری با دیگران
ـ توانایی انتظار کشیدن برای نوبت خود (منتظر نوبت شدن)
• رشد اعتماد به‌منظور شرکت در فعالیتهای گروهی

۳. در رابطه با بزرگترها

• رشد توانایی گوش دادن به بزرگترها و پیروی از دستورالعملها و فرمانها، همکاری با آنها و استفاده از آنها به عنوان دوست، راهنما و منبع اطلاعاتی
• رشد توانایی کنترل رفتار خود به جای کنترل شدن به وسیله بزرگترها
• رشد توانایی سازش با موقعیتها از طریق کاهش وابستگی به بزرگترها در مرحله رشد خود

٤. در رابطه با محیط

• پرورش حس همدردی، نوعدوستی، احترام به بزرگترها و مراقبت از افراد ناتوان و نیازمند
• رشد نگرش مراقبت و نگهداری نسبت به درختان، گیاهان، حیوانات و موجودات دیگر

لطفاً توجه داشته باشید که:

هدفها و فعالیتهایی که به عنوان رشد عاطفی ـ اجتماعی فهرست شده‌اند، به‌طور جداگانه برای گروههای سنی مختلف در نظر گرفته نشده‌اند؛ زیرا تا حدود زیادی و کم و بیش به شکل مشابهی برای کودکان همه گروههای سنی قابلیت کاربرد دارند.

مهمترین نیازی که یک مرکز پیش دبستانی برای هر کودک باید برآورد، نیاز او به امنیت و پذیرش[1] می‌باشد. وقتی کودکی به یک مرکز پیش دبستانی می‌آید، در حقیقت برای اولین بار، امنیت خانه خود را ترک می‌گوید و بنابراین مستلزم سازش با محیط جدید است. یک مرکز پیش‌دبستانی باید محیطی را تدارک بیند که براحتی خود را با آن تطبیق دهد.

اهداف و فعالیتها

۱. در رابطه با خود

۱.۱ سازش با مرکز پیش‌دبستانی

هدفهای رفتاری

- باید بتواند از والدین و اولیای دیگر خود بدون اضطراب بی‌مورد جدا شود.
- باید بتواند با محیط پیش از دبستان و برنامه‌های روزمره و عادی آن آشنایی حاصل کند.
- باید بتواند به فعالیتهای گروهی علاقه‌مندی نشان دهد.

پاره‌ای از فعالیتها و واکنشهای پیشنهادی

- همیشه هر کودک را با لبخندی گرم و کلمه‌ای دلگرم کننده خوش‌آمد بگویید.
- انعطاف‌پذیری را در زمان فعالیتها و امور مختلف در مرکز به‌کار گیرید. اجبار و تحمیل برای حضور کودکان به‌طور تمام وقت در برنامه‌ها، مجاز شمرده نمی‌شود. حضور کوتاه مدت در مراحل اولیه به کودک در سازگاری با برنامه‌ها کمک می‌کند.
- به مادر یا اعضای خانواده و یا هر فردی که رابطه صمیمانه و نزدیک با کودک دارد اجازه دهید تا در ابتدا با کودک در مرکز، اوقات کوتاهی را صرف کند. زمانی که

---

1. security and acceptance

کودک سازگاری مناسب با برنامه‌ها را پیدا کرد، بتدریج به حضور عضو خانواده نیازی نخواهد بود.

* کودک را با امور عادی و روزمره مرکز آشنا کنید. با وجود این، کودکان را تا زمانی که تمایل نداشته باشند، در فعالیتها به‌طور تحمیلی و اجبار وارد نکنید.
* به کودکانی که تمایل به نشستن در اتاق و یا کلاس را ندارند، در هفته‌های اول، اجازه دهید که آزادانه به اطراف، البته با نظارت شما گردش کنند.
* کودکان را در هفته‌های اول در هر دوره، به‌طور گروهی بپذیرید؛ به‌طوری که بعضی از آنها که قبلاً سازگاری مناسب پیدا کرده‌اند بتوانند محیط راحت‌تر و شادتری را برای کودکان تازه وارد فراهم آوردند.
* کودکان را با توجه به مقررات و سیاستهای مرکز و یا مهدکودک با محیط مرکز آشنا کنید و به محیط اطراف ببرید تا دیگر افراد بزرگتر در مرکز پیش‌دبستانی را ببینند.
* فعالیتهای گروهی لذتبخش و جالبی را که مستلزم شرکت فعال کودکان می‌باشد، برایشان تدارک ببینید. هر کودک در ضمن فعالیتها علاقه‌مندی خود را نشان می‌دهد و به گروه ملحق خواهد شد.

۱.۲ پرورش خودپنداری مثبت

هدفهای رفتاری

* باید توانایی خودآگاهی داشته باشند و در مورد اینکه چه کسی هستند و چه می‌کنند، احساس خوبی پیدا کنند؛ مثلاً حس احترام و ارزش برای خود قایل شوند.
* باید بتوانند موفقیت را بیشتر از شکست تجربه کنند.
* بتوانند کارها را به‌طور مستقل و صحیح انجام دهند و احساس شایستگی کنند.

پاره‌ای از فعالیتهای پیشنهادی

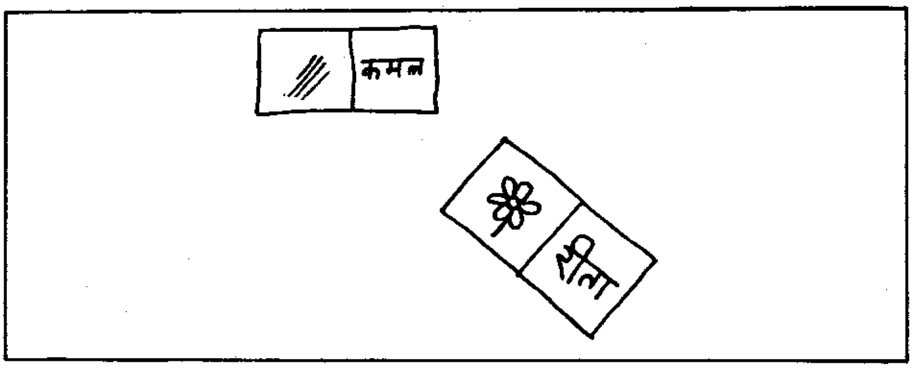
* تولد هر کودک را جشن بگیرید. تقویم ماهانه از تولد کودکان را می‌توان تهیه کرد و در کلاس و یا جای مناسبی نصب نمود. یک روز در ماه را می‌توان برای مراسم جشن تولد کودکان اختصاص داد و از قبل به همه کودکانی که تولدشان در آن ماه

ویژه می‌باشد، خبر دهید تا غیبت نداشته باشند. در روز جشن، کودک موردنظر را در جای ویژه‌ای میان جمع کودکان بنشانید. هر یک از کودکان دیگر می‌توانند با استفاده از کاغذهای باطله، یک کاردستی و یا وسیله بازی مانند کلاه کاغذی، کشتی و غیره درست کنند و به عنوان هدیه به او بدهند. یکی از کودکان می‌تواند جلو بیاید و کلاه کاغذی را روی سر کودکان قرار دهد و چنانچه میسر باشد، شیرینی به کودکان تعارف کند.

احساس مهم بودن با جدا کردن کودک و قرار دادن او در جای ویژه در روز جشن تولد تا حدود زیادی به احساس خود ـ ارزشی او کمک می‌کند.

* چنانچه میسر باشد، یک آینه قدی در اتاق کودکان نصب کنید تا خود را در آینه بنگرند و نیز به آنها فرصت دهید تا آنچه را دیده‌اند موردبحث قرار دهند.

* کارت نام برای هر کودک در کلاس تهیه کنید. روی هر کارت، طرحهای جالبی درست کنید تا کودک با دیدن طرح، نام خود را با آن تداعی کند. این کارت به کودک حس فردیت می‌دهد. از این کارت می‌توان برای حضور و غیاب در فعالیتهای مختلف بازی نیز استفاده کرد.

* نقاشیهای کودکان و دیگر کارهای دستی آنها را با ذکر نامشان بر روی آن به معرض نمایش بگذارید.

* اطمینان حاصل کنید که فعالیتهای طرح‌ریزی شده برای کودکان با سطح تواناییهای آنان متناسب باشد؛ یعنی نه بسیار ساده و نه بسیار دشوار باشد. فعالیتها باید

انگیزه تلاش برای کار بیشتر را در کودکان فراهم آورد ولی نباید بـه حس نـاامیدی وشکست در آنها بینجامد. هر کودک باید موفقیت را تجربه کند تا به سمت کوشش و پیشرفت بیشتر سوق یابد.

پاره‌ای از واکنشهای پیشنهادی

* نگرش و رویکردی مثبت و حمایتی نسبت به کودکان داشته باشید.
* تلاش و کوششهای کودکان را مورد تشویق قرار دهید. اگر کودکی کار خوبی انجام دهد و یا پاسخهای مناسبی ارائه دهد، از کودکان دیگر بـخواهـید تـا بـرایش دست بزنند.
* در رفتار خود با کودکان مهربان باشید. نوازش و یا کشیدن دست مهربانی بر سر کودک، و یا حتی نشستن در کنار او و صحبت کردن با او، سبب می‌شود وی برای خود به عنوان یک فرد ارزش قایل شود.
* از کودک آرام و خجالتی و یا پرخاشگر بخواهید تا نزدیک و در کنار شما بنشیند. نتیجه این کار، ایجاد حس مهم بودن در چنین کودکانی است که در نهایت باعث می‌شود تا حدود زیادی بر مشکل خود فایق آیند.

۱.۳ پرورش عادات شخصی مناسب

هدفهای رفتاری

* باید بتواند عادات زیر را کسب کند:

ـ شستن دستها قبل و بعد از غذا خوردن

ـ حفظ نظافت شخصی

ـ غذا خوردن به روش صحیح

ـ استفاده مناسب از توالت

ـ ریختن آشغال در سطل زباله

ـ حضور منظم در مهدکودک و یا کودکستان

پاره‌ای از فعالیتهای پیشنهادی

* مکالمه‌های آزاد و سازمان‌یافته، درباره امور روزمره و هماهنگ با بهداشت شخصی به کودکان کمک می‌کند تا نیاز به عادات شخصی مناسب را درک کنند.

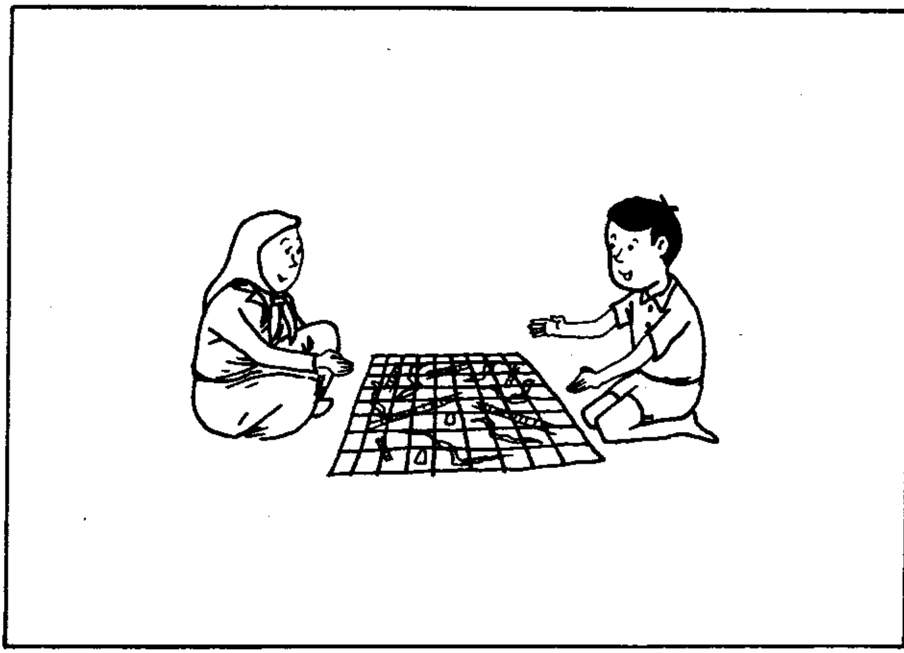
* داستانها، اشعار و قافیه و بازیهای عروسکی نیز در انتقال پیامهای مناسب به کودکان مؤثرند.

* به نمایش درآوردن موقعیتهای مختلف مانند فعالیت آماده شدن برای صبح، لباس پوشیدن و صبحانه خوردن، نیز لذتبخش است و عادات خوبی را در کودکان تقویت می‌کند.

* کارتهایی تصویری از عادات خوب و بد می‌توان تهیه کرد. سپس از کودکان خواست تا آنها را طبقه‌بندی کنند.

* یک بازی سرگرم کننده را با طرح مارو‌پلکان برای کودکان ترتیب دهید. از دانه‌های نخود، لوبیا و یا مکعبهای کوچک می‌توانید به جای مهره یا طاس در بازی استفاده کنید. بازی، عادات بد و خوب را شامل است. اگر مهره کودک روی تصویر

عادات خوب قرار گیرد، از پله‌ها بالا می‌رود؛ اگر مهره کودک روی تصویر عادات بد قرار گیرد، مار او را به پایین می‌برد. این فعالیت بازی، آگاهی کودک را نسبت به عادات خوب و بد تقویت می‌کند.

• پیش از غذا خوردن و یا پس از بازی با گِل و یا خاک و شن، از کودکان بخواهید تا دستهای خود را بشویند و تمیز کنند.

• به همین ترتیب پس از بازی در فضای باز یا پس از تنفس، کودکان را به‌طور منظم در توالت رفتن هدایت کنید.

• در زمان صرف پیش غذا و خوراکی، فرصت یادگیری خوبی برای شکل‌گیری عادات مناسب فراهم می‌شود. مثل شستن دستها قبل و بعد از غذا خوردن، خوب غذا خوردن، مشارکت و جز اینها. در زمان صرف غذا و خوراکی کودکان باید تشویق شوند تا:

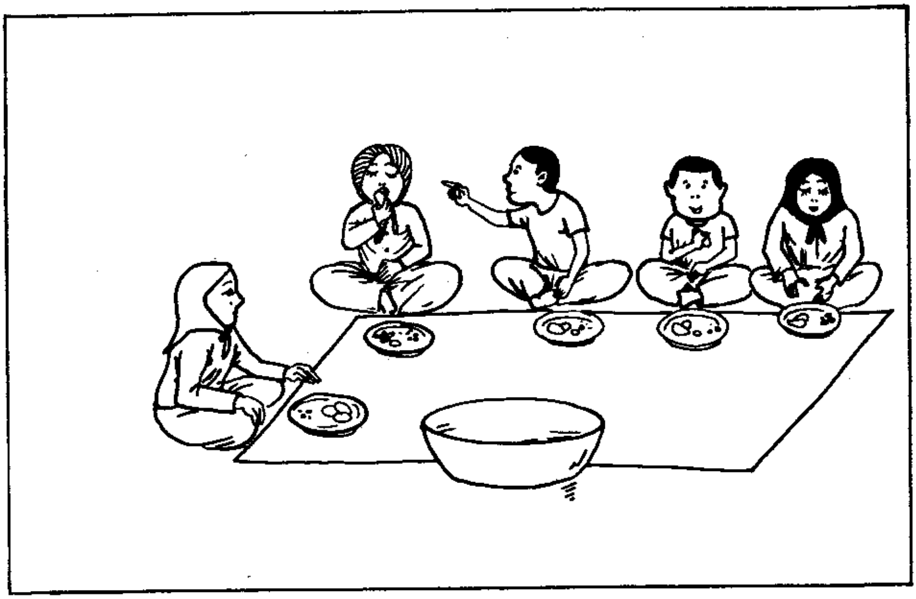
ـ در گروههای کوچک به صورت دایره بنشینند؛ البته در صورتی که وسعت محل اجازه دهد.

ـ منتظر شوند تا کودکان دیگر هم بیایند.

ـ سپس ظرف غذای خود را بیاورند و درست غذا بخورند.

ـ هرگونه کاغذ و یا پوست میوه و یا آشغال را در ظرفی که در وسط میز یا سفره قرار دارد، بریزند. از سطل زباله در کنار و یا زیر میز می‌توانید استفاده کنید.

ـ ظرف غذای خود را در سر جای خود برگردانند.

* وقتی کودکان وارد می‌شوند، باید تشویق شوند تا وسایل شخصی خود را در جای مخصوص قرار دهند.

* به همین ترتیب پس از فعالیتهای بازی آزاد، باید از آنها خواست تا همهٔ وسایل بازی را به‌طور منظم و مرتب سر جای خود قرار دهند، آنهاباید بتوانند این کار را به آرامی و بدون پرتاب کردن، انداختن و یا به هم زدن اشیا انجام دهند.

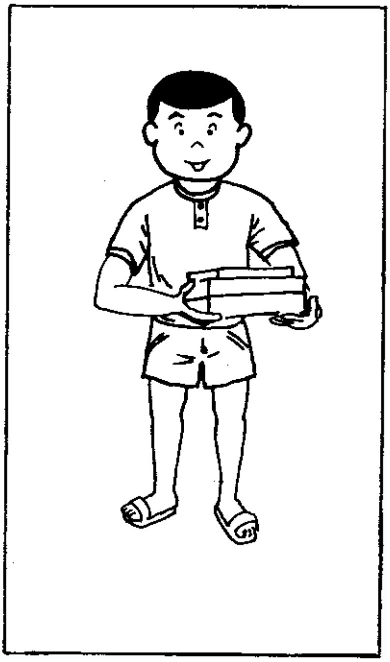
۱.۴ رشد کیفیتهایی چون ابتکار، استقلال و رهبری

هدفهای رفتاری

* باید بتواند به تنهایی کارها را آغاز کند و تصمیم‌گیری نماید.
* باید بتواند حس استقلال را در خود رشد دهد.
* باید بتواند خصوصیات رهبری را از خود نشان دهد.

پاره‌ای از فعالیتها و واکنشهای پیشنهادی

* فعالیت بازی آزاد، کودکان را تشویق کنید تا فعالیتهایشان را با تغییرات جاذب انتخاب کنند. آنها را ترغیب کنید تا تصمیمات خود را شخصاً عملی و یا بیان کنند. استقلال در تصمیم‌گیریها را می‌توان با پرسشهایی چون "امروز دوست داری چه کاری انجام دهی؟" مورد تشویق قرار دهید.

* در زمان خوردن غذا و یا پیش غذا و یا هر زمانی که لازم است چیزی بین کودکان توزیع شود، به هر یک از کودکان به نوبت اجازه دهید تا مواد و وسایل را تقسیم کرده، توزیع کنند.
* مسؤولیتهایی چون جمع‌آوری وسایل، منظم کردن اتاق، آوردن وسایل و غیره را به آنها واگذار کنید. کودکان احساس اهمیت و مسؤولیت بیشتری در انجام دادن اینگونه کارهای کوچک می‌کنند!!
* در فعالیتهای گروهی، به نوبت به کودکان اجازه دهید تا نقشی را در خواندن یا بازی کردن به عهده بگیرند. همچنین به هر یک از آنان فرصت دهید تا داستانهایی را به‌طور انفرادی برای گروه بیان کنند.
* کودکان را تشویق کنید تا خود را برای‌هر تکلیف ویژه‌ای چون قصه‌گویی، شعرخوانی و غیره داوطلب کنند. از آنها سؤال کنید که "چه کسی دوست دارد این کار را انجام دهد؟" سپس به تعداد کودکان داوطلب، در صورت امکان، فرصت برای انجام کارها را فراهم آورید.

۱.۵ پرورش توانایی شناسایی و کنترل عواطف و بیان آنها به راههای قابل قبول اجتماعی

اهداف رفتاری

* باید بتواند حالات عاطفی معمول را درک کند؛ برای مثال، خوشحالی،

غم، ترس و غیره.

• باید بتواند عواطف خود را به راههای قابل قبول اجتماعی بیان کند.

• باید بتواند راههای مثبتی را برای تخلیه و بروز عواطف خود بیان کند.

پاره‌ای از فعالیتها و واکنشهای پیشنهادی

• فرصتهایی را برای فعالیتهای خلاق و بازیهای تخیلی، برای مثال، خمیربازی، عروسک‌بازی، بازی فروشگاه و خرید و فروش فراهم آورید. کودکان از طریق فعالیتهای خلاق و بازیهای نمایشی، موقعیتهایی را که سبب اضطراب و ناراحتی در آنان می‌گردد، نقش‌آفرینی می‌کنند. اینگونه نقش‌آفرینی به آنها کمک می‌کند تا با موقعیتها برخورد مناسبی پیدا کنند و با آن سازگار شوند.

• فرصتی برای فعالیتهایی که مستلزم حرکات پرانرژی است، تدارک ببینید تا کودکان بتوانند از طریق این فعالیتها احساسات و عواطف جریحه‌دار شده خود را بروزدهند.

• کودکان در قصه گویی و بازیهای نمایشی باید با لحن صداهای مختلفی که متناسب با بیان عواطف مختلف است، آشنا شوند و تشویق شوند تا احساسات خود را بیان کنند.

۲. در ارتباط با کودکان دیگر

۲.۱ پرورش توانایی احترام به احساسات و حقوق کودکان دیگر

هدفهای رفتاری

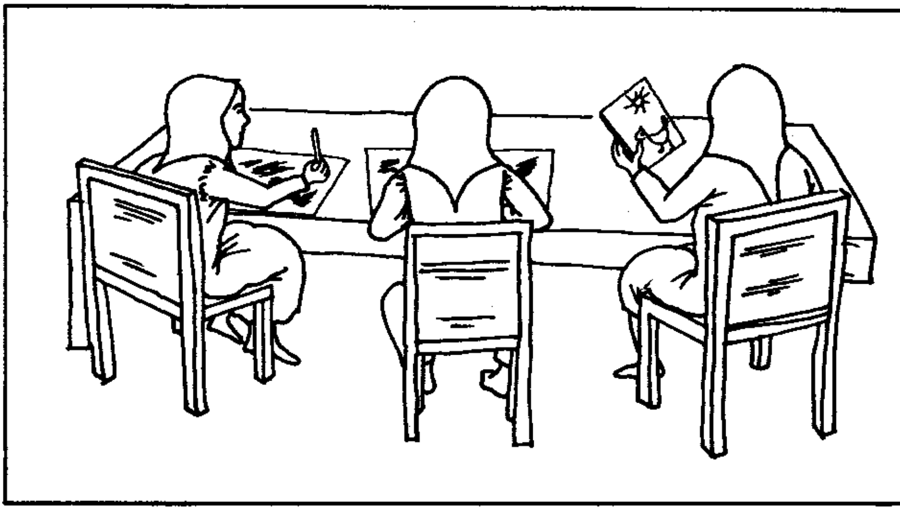
• باید بتوانند به دیگران گوش فرا دهند و به تبادل عقیده بپردازند.

• باید بتوانند با دیگران همکاری و اشتراک مساعی نمایند.

• باید بتوانند نوبت را رعایت کنند.

پاره‌ای از فعالیتها و واکنشهای پیشنهادی

• در زمان بازیهای آزاد، چه در فضای باز و چه در فضای بسته، و نیز در هنگام فعالیتهای خلاق، فرصتهای کافی برای کودکان وجود دارد تا عاداتی چون مشارکت کردن، همکاری و انتظار برای رعایت نوبت را کسب کنند.

• فعالیتهایی مانند قصه گویی و بحث و گفتگو به کودکان کمک می‌کند تا گوش فرادادن به دیگران را یاد بگیرند و عقایدشان را با یکدیگر مبادله کنند. آنها یاد می‌گیرند تا به نوبت صحبت کنند و منتظر نوبت خود باشند.

• فعالیتهایی را در گروههای کوچک ترتیب دهید و کودکان را تشویق کنید تا تعامل با دیگران را یاد بگیرند. فعالیتهای گروهی کوچک همچنین به کودکان یاد می‌دهد تا موقعیتهای بازی را به همراهی و مشارکت با یکدیگر سازماندهی کنند.

* در زمان شست و شو و نظافت، توزیع غذا و خوراکی و یا موقع استفاده از توالت، کودکان را تشویق کنید تا صف ببندند و به نوبت کارها و نیازهای خود را انجام دهند.

* قصه و داستانگویی، بازیهای عروسکی و بازیهای نمایشی همچنین به پرورش و رشد ارزشهایی چون کمک به دیگران، همدردی با دیگران و مشارکت با دیگران کمک می‌کنند.

۲.۲ پرورش اعتماد به نفس

* باید بتواند برای شرکت در فعالیتهای گروهی اعتماد به نفس لازم را کسب کند.

پاره‌ای از فعالیتهای پیشنهادی

* فعالیتهایی چون بازیهای دسته‌جمعی، سرود و شعرخوانی گروهی، فعالیتهای نمایشی، بحث و گفتگوهای آزاد، فرصتهایی فراهم می‌آورند تا کودکان با یکدیگر کار کنند. تقویت و موردتوجه قرار گرفتن از جانب معلم و یا مربی در سطح پیش از دبستان به کودک کمک می‌کند تا در انجام کارها و در چنین موقعیتهایی اعتماد به نفس لازم را به دست آورد.

* تشویق کردن کودکان به انجام کارها در جلو دیگران به تنهایی، برای مثال، داستانگویی، شعرخوانی، بیان کردن تجربه شخصی و غیره، نیز به آنها کمک می‌کند تا اعتماد به نفس پیدا کنند.

۳. در رابطه با بزرگترها

۳.۱ پرورش توانایی برقراری ارتباط مناسب با بزرگترها

هدفهای رفتاری

* باید بتواند به بزرگترها گوش فرادهد و از فرمانها و دستورالعملهای آنها پیروی کند.

* باید بتواند از بزرگترها به عنوان منبعی در دوستی، راهنمایی و کسب اطلاعات، استفاده کند.

• باید بتواند با بزرگترها مشارکت داشته باشد.

پاره‌ای از واکنشهای پیشنهادی

• توانایی کودک برای برقراری ارتباط با بزرگترها از طریق نوع تعاملی که کودک با بزرگترها در خانه و مدرسه داشته است، مشخص می‌شود. برای کمک به پرورش نگرش و رفتار مثبت در کودک، معلمان باید:

• تا جایی که میسر است، سعی کنند همیشه حاضر و در دسترس کودکان باشند.

• به نیاز کودک به محبت، اعتماد و اطمینان، امنیت، پذیرش و موردتوجه قرار گرفتن، پاسخ گویند.

• سعی کنند به جای انتقاد و سرزنش کردن کودک، او را بیشتر درک کنند.

• تمایل داشته باشند، سؤالات او را پاسخ گویند و به آنچه کودک می‌گوید، با شکیبایی گوش دهند.

• رفتار مطلوب کودکان را مورد تشویق، دلگرمی و پاداش قرار دهند.

• رفتار نامطلوب کودکان را تضعیف کنند ولی مواظب باشند آنها را با عناوینی چون "پسر بد" و یا "دختر شیطان و فضول" برچسب نزنند و رفتار بد آنها را به سایر موقعیتها تعمیم ندهند.

• از موقعیتی به موقعیت دیگر استمرار و ثبات داشته باشند.

• سعی کنند تا هم در تعامل با کودکان و هم در انتظار از آنها، به سطح تواناییهایشان توجه داشته باشند.

لطفاً توجه داشته باشید که:

خود معلم باید به آنچه می‌خواهد در کودک شکل بگیرد، عمل کند.

۳.۲ پرورش توانایی کنترل رفتار خود و سازگاری با موقعیتها

هدفهای رفتاری

* باید بتواند، رفتار مطلوب را از رفتار نامطلوب بازشناسد و درک کند.
* باید بتواند بتدریج در برابر پافشاری برای انجام هر رفتار نامطلوب مقاومت لازم را کسب کند.
* باید بتواند به تنهایی با مشکلات ساده‌ای که روبرو می‌شود، قدرت مقابله و سازگاری پیدا کند.

پاره‌ای از واکنشهای پیشنهادی

* معلم باید به کودکان اجازه دهد به تنهایی کار کنند و تنها در صورت لزوم و در موقعیتهایی چون موارد زیر مداخله کند:

- وقتی کودک با مشکلی مواجه می‌شود و یا در بازیهای خارج از کلاس به زمین می‌افتد و یا دچار حادثه می‌شود.
- وقتی کودکان با یکدیگر در سوارشدن تاب و سرسره و غیره به کشمکش می‌پردازند.
- وقتی کودکی وسیله‌ای را که مورد استفاده کودک دیگری است، طلب می‌کند و غیره.

* معلم باید بتواند به کودک بفهماند که چرا انجام بعضی از کارها نامطلوب است؛ بدون اینکه سبب احساس گناه و یا تحقیر در کودک شود.
* معلم نباید کودکان را تشویق کند که مرتباً از یکدیگر انتقاد کرده، یا به شکایت از یکدیگر بپردازند، ولی باید کودکان را تشویق کند تا رفتار خود را کنترل کنند.
* معلم باید سخاوتمندانه از تشویق و دلگرم کردن کودکان برای هدایت آنها در مسیر صحیح و مثبت استفاده کند.

لطفاً توجه داشته باشید که:

فعالیتهایی چون قصه گویی، فعالیتهای نمایشی و استفاده از تجربه‌های ضمنی و اتفاقی به کودکان کمک می‌کند تا تفاوت بین رفتارهای مطلوب و نامطلوب را دریابند.

٤. در رابطه با محیط

هدفهای رفتاری

٤.١ باید بتواند حس همدردی، نوعدوستی و حمایت را نسبت به سالمندان، افراد ناتوان و نیازمند ایجاد کند.

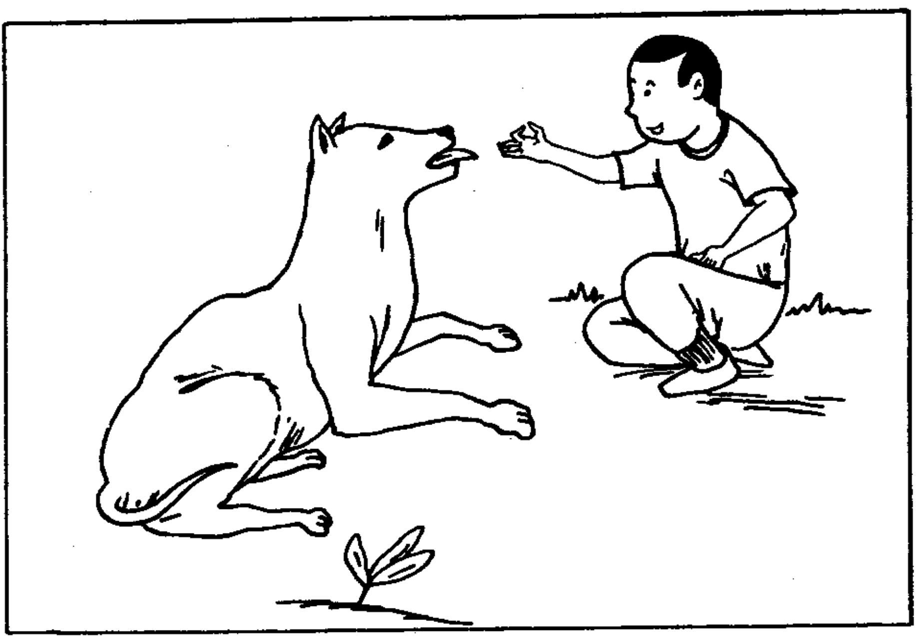
پاره‌ای از فعالیتهای پیشنهادی

• گفتگوهای سازمان‌یافته، قصه گویی و فعالیتهای نمایشی، فعالیتهایی هستند که از طریق آنها کودکان با مفاهیمی چون 'سالمند' و 'افراد ناتوان و معلول' و 'نیازمند' مواجه می‌شوند، و نیاز به همدردی با آنان و مراقبت و حمایت از آنها را پیدا می‌کنند.

• یکپارچه‌سازی کودکان معلول با کودکان عادی دیگر در مراکز پیش از دبستان با دخالت وراهنمایی بجا ازطرف معلم یاکارمند مرکز، دراین زمینه حائزاهمیت بسیار است.

٤.٢ باید بتوانند نگرش مراقبت و حمایت نسبت به گیاهان، حیوانات و دیگر موجودات را کسب کنند؛ بویژه، آنها باید بتوانند مقررات ساده را درک کنند و بپذیرند. مقرراتی چون:

• برگهای درختان را نکشند، شاخه‌ها را نشکنند، گلها را نچینند و به گیاهان زنده آسیب نرسانند.

* هوا، آب، یا زمین را آلوده و کثیف نکنند.
* به زندگی حیوانات و انسانها احترام بگذارند.
* بیشتر از آنچه نیاز دارند، طلب نکنند، اسراف نکنند.
* سعی کنند با غذا دادن به پرندگان و حیوانات، کاشتن گل و درخت، جمع‌آوری زباله و غیره محیط زیست را بهبود بخشند.

پاره‌ای از فعالیتها و واکنشهای پیشنهادی

* چنانچه میسر باشد، باغبانی و گلکاری را به عنوان یک فعالیت با کودکان انجام دهید. این فعالیت علاوه بر لذتبخش بودن، به کودکان نیز کمک می‌کند تا نسبت به پدیده‌های طبیعی حساسیت نشان دهند. اگر بدین منظور، فضای مناسب در محل موجود نباشد، گیاهان را می‌توان در گلدان و در اتاق درس نگهداری کرد و به کودکان برای آب دادن و مراقبت کردن از آنها مسؤولیت داد.
* گردش در طبیعت، همان گونه که در بخش رشد زبان و گفتار توصیف شد، فعالیتی مفید است.
* نگهداری حیوانات دست‌آموز و اهلی در مراکز پیش از دبستان نیز، در صورت امکان، مورد حمایت قرار گرفته است؛ زیرا این کار به کودکان کمک می‌کند تا تماس نزدیکی با حیوانات داشته باشند و نیازها و ویژگیهای آنها را درک کنند.
* فعالیتهای کلاسی چون جمع‌آوری زباله از زمین یا اتاق و انداختن آنها در سطل آشغال به‌طور منظم به کودکان کمک می‌کند تا اهمیت محیط و فضای تمیز را درک کنند.
* قصه و داستان، اشعار و فعالیتهای نمایشی درباره محیط زیست و بحث مربوط به آن، بسیار مفید است.
* معلم می‌تواند از موقعیتهای اتفاقی مربوط، مانند وقتی که کودکی با گُلی که از درخت چیده وارد می‌شود و یا زمانی که کودک سنگی را به طرف پرنده پرتاب می‌کند، استفاده کند و اینگونه ارزشها را با کودکان به هنگام گفتگوهای آزاد مورد بحث قرار دهد.

فصل سوم

رشد جسمی و حرکتی

آیا می‌دانید که؟

• رشد جسمی و حرکتی یک کودک تحت تأثیر عوامل مختلفی مانند عوامل ژنتیکی، وضعیت تغذیه، شرایط عمومی بدن و نیز فرصت برای حرکت و تمرینهای ورزشی قرار می‌گیرد.

• رشد حرکتی به صورت یک الگوی قابل پیش‌بینی جریان دارد و در حالی که توالی رشد هر کودک در طی عبور از مراحل رشد حرکتی تقریباً ثابت است، اما میزان و نحوهٔ رشد او در هر یک از مراحل از کودکی به کودک دیگر متفاوت است و هر کودک از جدول زمانی خود پیروی می‌کند.

• تربیت ویژه یا محرکات خاص به بهبود کیفیت مهارتهای کسب شده کمک می‌کند و این تنها در صورتی است که کودک* به مرحله لازم و آمادگی جسمی رسیده باشد.

• سالهای اولیه کودکی، مرحلهٔ ایدئالی برای یادگیری مهارتهای حرکتی را تشکیل می‌دهد؛ زیرا:

ـ بدن کودکان در این مرحله مستعدتر از بدن نوجوانان و بزرگسالان است و در نتیجه یادگیری مهارتها آسانتر است.

ـ کودکان در این مرحله مهارتهای کسب شده قبلی کمتری دارند که در یادگیری مهارتهای جدید تداخل ایجاد می‌کند.

ـ کودکان در این مرحله، کنجکاوی بیشتری دارند و در یاد گرفتن امور جدید مشتاق‌تر هستند و کوشش بیشتری صرف می‌کنند. به همین علت، محرکات لازم را برای

کوشش در یادگیری فراهم می‌آورند.

ـ استخوانها و ماهیچه‌های کودکان هنوز در این مرحله در حال شکل‌گیری و رشد هستند. کودکان همچنین، از فعالیت زیاده از حد یا نشستن در یک محل بدون حرکت برای مدتی زیاد، خیلی زود خسته می‌شوند.

• کودکان در مرحله اولیه کودکی، تمایل به انجام کارها با یک دست پیدا می‌کنند. عموماً، کودکان را باید به استفاده از دست راست و از طریق فعالیتهای مناسب تشویق کرد. با وجود این اگر کودکی مطمئناً چپ دست است، نباید برای استفاده از دست راست مجبور شود؛ زیرا این امر سبب ایجاد اضطراب در او می‌شود.

• در حالی که کنترل کامل مثانه و ادرار، تا سه سالگی حاصل می‌شود، حوادث ناخوشایند توالت، به علت بیماری یا ناراحتیهای عاطفی و یا مشغول شدن به فعالیتی، ممکن است برای کودکان پیش آید. به همین علت یادآوری کردن اتفاقی آنها در این سنین بسیار ضروری است. اگرچه به کودک باید گفته شود که مراقب خود باشد و از توالت استفاده کند، ولی هرگز نباید به دلیل اینگونه "حوادث اتفاقی" احساس گناه و حقارت کند.

نقش معلم

بایدها

• برنامه روزانه را نیز به نحو مناسبی طرح‌ریزی کنید و مواد و وسایل کار را نیز بر اساس آن تنظیم کنید.

• اتاق و فضای بازی را شلوغ نکنید تا امکان حرکت بیشتری برای کودکان فراهم شود.

• فعالیتهای حرکتی را بر طبق مرحله

نبایدها

• نباید در بازیهای آزاد کودکان مداخله کنید. بازیهای آنها را درک کنید و مورد تشویق قرار دهید ولی به آنها کاری را عیناً دیکته نکنید.

• نباید به کودکان پرخاشگر اجازه دهید که همه وسایل یا مواد را در انحصار خود داشته باشند.

• نباید با سرعت به طرف کودکی که

رشد، علایق و نیازهای کودک انتخاب کنید.

● فعالیتهای متنوع و گوناگونی برای کودکان انتخاب کنید تا علاقه کودک را برانگیزد، و استفاده از ماهیچه‌های مختلف و رشد هماهنگی بین آنها را میسر سازد.

● تعادلی بین فعالیتهای آرام و فعال و نیزفعالیتهای بازی در محیط داخل وخارج برای کودکان فراهم آورید.

● اطمینان پیدا کنید که همه تجهیزات و وسایل بازی سالم باشند. هرگونه قطعه شکسته ویا آسیب دیده‌را که ممکن است به کودکان صدمه برساند، از محل دور کنید.

● درزمان بازیهای کودکان در محیط باز و بسته هوشیار باشید تا از بروز حوادث و رویدادهای ناگوار جلوگیری شود.

● اطمینان حاصل کنید که همه کودکان فرصت استفاده از وسایل و مواد را در بازیها پیدا کنند.

● بعد از هر دوره فعالیت شلوغ و پرجنب و جوش یک دوره استراحت برای کودکان تدارک ببینید.

می‌افتد و یا مشکل پیدا کرده است، بدوید؛ مگر اینکه ضرورت پیدا کند. بلکه باید به آنها اجازه دهید تا خود مشکل را تا حد ممکن حل کنند.

● نباید کودکان را علی‌رغم میل خودشان به فعالیت و بازی وادار کنید. زیرا بعضی کودکان تمایل به فعالیت بیشتر و بعضی دیگر، کمتر دارند.

● نباید پیشرفت کودکان را با یکدیگر مقایسه کنید؛ زیرا هر کودک با کودک دیگر فرق دارد.

سطوح اساسی و مهمی که به توجه نیاز دارند

۱. کنترل قد و وزن کودکان

۲. رشد هماهنگی حرکتی

۲.۱ رشد هماهنگی ماهیچه‌های بزرگ و درشت

۲.۲ رشد هماهنگی ماهیچه‌های ظریف و کوچک

رشد هماهنگی ماهیچه‌ای درشت یعنی رشد کنترل حرکت ماهیچه‌های بزرگ بدن مانند رانها، پاها، تنه، ساقها، بازوها و غیره. این هماهنگی بعدها در زندگی بویژه در فعالیتهایی چون ورزش، رقص، ژیمناستیک، هنرهای دراماتیک و غیره کمک می‌کند.

رشد هماهنگی ماهیچه‌ای ظریف یعنی رشد کنترل حرکت ماهیچه‌های ظریف، بویژه انگشتان و هماهنگی ماهیچه‌های مچ دست و چشم و دست. این هماهنگی کودکان را برای فعالیتهای بعدی مانند نوشتن، هنرهای خلاق و فعالیتهای دیگری که مستلزم کارهای هنری و حرفه‌ای پیچیده و ماهرانه‌تری است، آماده می‌کند.

۱. کنترل قد و وزن

افزایش قد و وزن نشان دهنده سلامت طبیعی کودک است. بنابراین، کنترل ماهانه و یا حداقل سه ماه یکبار قد و وزن هر کودک لازم است.

اگر کودک کاهش وزن داشته باشد و یا از نظر قد افزایشی نداشته باشد، باید به پزشک مراجعه کند. مقصود اساسی از کنترل رشد کودکان، جلوگیری از سوءتغذیه و در نتیجه رشد سالم آنان است.

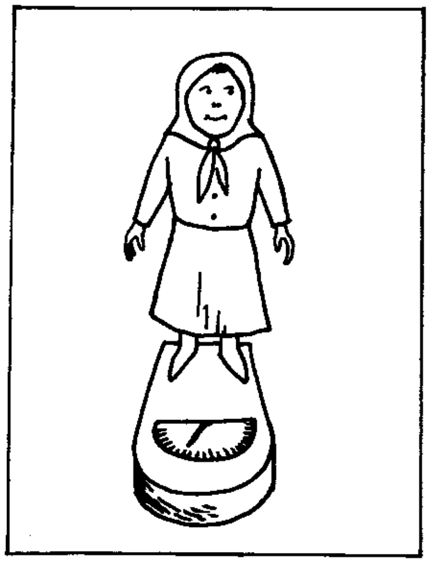
- برای به دست آوردن برآوردی از الگوی رشد هر کودک، درست کردن نمودار رشد بسیار کمک کننده است.

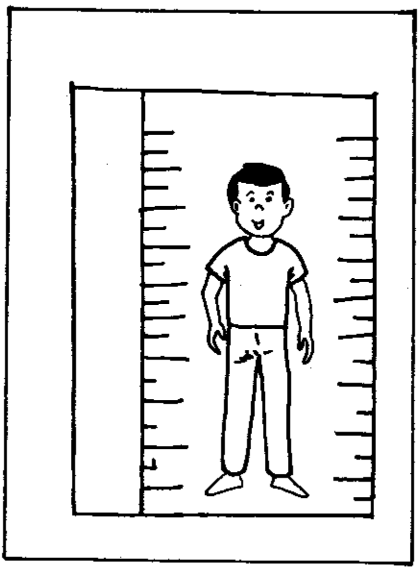
نمودار رشد

- چهار منحنی در نمودار رشد وجود دارد. وزن همه کودکان سالم و طبیعی باید

بالاتر از منحنی اول قرار گیرد. اگر وزن کودکان در زیر این منحنی قرار گیرد، نشان‌دهنده درجات مختلفی از سوءتغذیه و رشد ناکافی کودکان است.

وزن کودک	درجه سوءتغذیه
بالای منحنی اول	طبیعی
بین منحنی اول و دوم	۱) خفیف
بین منحنی دوم و سوم	۲) متوسط
بین منحنی سوم و چهارم	۳) شدید
زیر منحنی چهارم	٤) شدید

سوءتغذیه زمانی رخ می‌دهد که کودک نوع مناسب تغذیه را دریافت نمی‌کند؛ یعنی رژیم غذایی متعادلی ندارد.

در مراکز پیش‌دبستانی و دبستان باید به هر کودک غذاهای مکمل داده شود تا هرگونه نقص غذایی را در رژیم خانه جبران کند. شیر، حبوبات سبز و جوانه‌ها، بیسکویتهای پروتئین‌دار، سبزیهای برگدار (سبز و زرد) و انواع میوه را می‌توان برای زمان تغذیه و غذای وسط روز کودکان پیشنهاد کرد.

یک رژیم غذایی متعادل شامل موارد زیر است.

غذاهای انرژی زا : (کربوهیدراتها)	۱) غلات؛ مانند گندم، برنج، ذرت و غیره. ۲) ریشه‌ها و مواد غذایی زیرزمینی مانند سیب زمینی، چغندر، شلغم و غیره. ۳) شکر و مواد شیرین ٤) چربیها و روغنها
مواد غذایی مقوی که باعث رشد و نگهداری بدن می‌شوند: (پروتئینها)	۱) حبوبات مانند نخود، لوبیا، عدس، ماش و غیره ۲) دانه‌های روغنی مانند سویا، کنجد و غیره ۳) خشکبار، مانند پسته، فندق و غیره ٤) فرآورده‌های حیوانی، برای مثال، لبنیات، تخم‌مرغ، گوشت، ماهی
مواد غذایی محافظ (نگهدارنده): مواد معدنی: کلسیم و آهن	۱) کلسیم: شیر مادر، شیر حیوانات و سبزیهای برگدار ۲) آهن: سبزیهای برگدار سبز، گوشت، جگر، تخم‌مرغ
ویتامینهای آ، ب، ث، د	۳) ویتامین آ: شیر و ترکیبات شیر، تخم‌مرغ، سبزیهای برگدار (سبز تیره) و میوه‌ها (هویج، کدو، کلم و غیره) ٤) ویتامین ب: گوشت، ماهی، تخم‌مرغ، شیر، تنقلات، غلات ٥) ویتامین ث: سبزیها و میوه‌های تازه، بویژه مرکبات، سبزیهای برگدار سبز. ٦) ویتامین د: نور خورشید بیشتر از غذا از منابع سرشار این ویتامین است. کودکان باید به اندازه کافی در معرض اشعه آفتاب قرار گیرند.

بررسی و معاینه پزشکی همه کودکان حداقل یکبار در سال ضروری است. این اطمینان نیز باید حاصل شود که همه کودکان واکسنهای لازم را دریافت کرده و مصونیت پیدا کرده‌اند.

جدول مصون‌سازی

۳ـ۹ ماهگی	الف) ـ اولین تزریق سه گانه (دیفتری، کزاز، سیاه‌سرفه)
	ـ اولین قطره خوراکی فلج
	ـ ب. ث. ژ (تزریق) نوبت اول
	ب) پس از یک تا دو ماه
	ـ دومین مرحله تزریق واکسنهای سه گانه
	ـ دومین مرحله قطره خوراکی فلج
	ج) بعد از یک یا دو ماه
	ـ سومین دوره تزریق سه گانه
	ـ سومین مرحله قطره خوراکی فلج
۹ـ۱۲ ماهگی	ـ تزریق سرخجه (چنانچه موجود باشد)
۱۸ـ۲٤ ماهگی	ـ تزریق سه گانه
	ـ قطره خوراکی فلج
۵ـ٦ سالگی	ـ تزریق سه گانه
	ـ تزریق تیفوئید (اولین نوبت)
	ـ بعد از ۱ـ۲ ماه
	ـ تزریق تیفوئید (نوبت دوم)

۲. هماهنگی حرکتی

مهارتهای حرکتی درشت و ظریف، با اهداف رفتاری ویژه مربوط به آنها و فعالیتهای

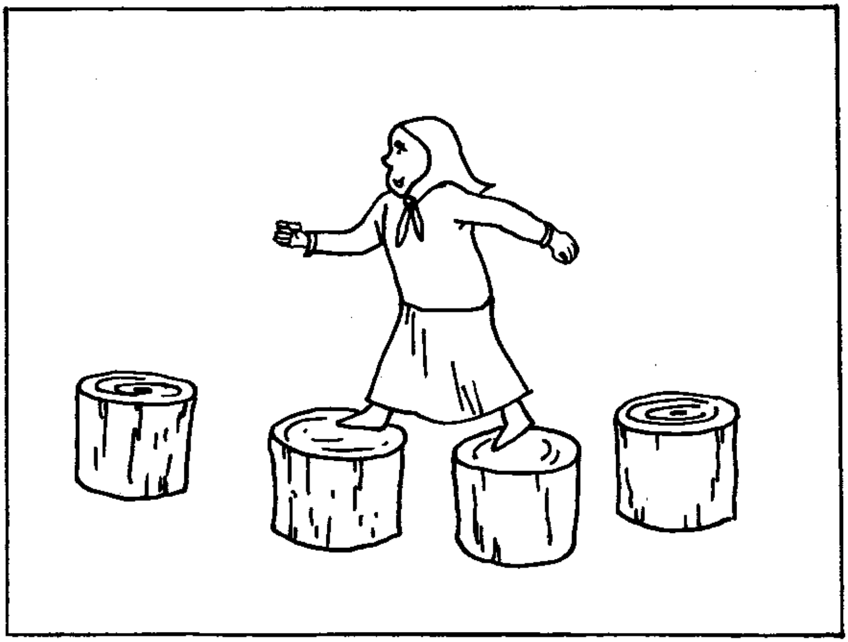
مربوط به هر یک از سه گروه سنی به‌طور جداگانه در زیر آمده است.

مهارتهای حرکتی درشت

- راه رفتن
- برقرار کردن تعادل
- دویدن
- پریدن
- خزیدن، چهاردست وپاراه رفتن، غلتیدن
- لی‌لی کردن
- بالا و پایین رفتن
- حرکات موزون
- پرتاب کردن
- گرفتن
- لگد زدن

مهارتهای حرکتی ظریف

- نخ کردن (دوخت)
- پاره کردن، بریدن، چسبانیدن
- نقاشی کردن، رنگ‌آمیزی کردن، ترسیم
- نوشتن
- تا کردن کاغذ
- بازی با خمیر
- مرتب کردن (دسته‌بندی) الگوسازی
- دست‌ورزی با وسایل و مواد مختلف
- ریختن (پر و خالی کردن)

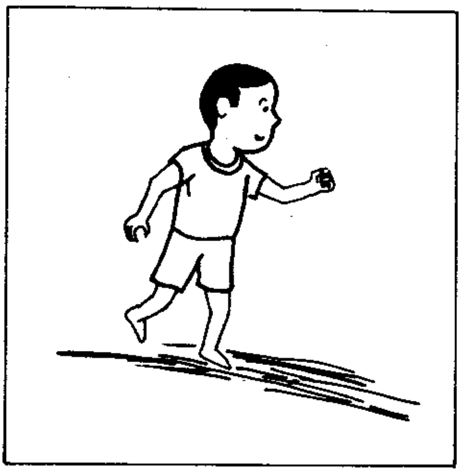

پرورش حرکات درشت

راه رفتن

هدفهای رفتاری

۳ـ٤ ساله‌ها

● باید بتوانند به آسانی و به‌طور مستقیم راه بروند.

● باید بتوانند عقب عقب بروند ولی ممکن است هماهنگی خوبی نداشته باشند.

● باید بتوانند به سرعتهای مختلف حرکتی پاسخ دهند ولی ممکن است هماهنگی خوبی نداشته باشند.

٤ـ٥ ساله‌ها

● باید بتوانند با هماهنگی و به آسانی به جلو و عقب بروند.

● باید بتوانند روی یک خط مستقیم یا خطوط دایره و منحنی حرکت کنند.

● باید بتوانند با توانایی بیشتری در راه رفتن، سرعت خود را کنترل کنند.

٥ـ٦ ساله‌ها

● بایدبتوانند به آسانی، با ظرافت و به طور موزون گام بردارند و هماهنگی حرکتی خوبی از خود نشان دهند.

● باید بتوانند به آسانی و هماهنگ به سرعتهای مختلف حرکتی پاسخ دهند.

فعالیتهای مربوط به کسب مهارت در حرکات ماهیچه‌ای درشت

رشد این نوع حرکات می‌تواند به سه طریق صورت گیرد

۱. فعالیتهایی که مستلزم کنترل خوب تمام بدن است؛ برای مثال، بالا رفتن، تعادل برقرار کردن، لی‌لی کردن، غلتیدن که همه این حرکات برای مهارتهای 'ژیمناستیک' بعدی لازم و مورد استفاده‌اند.

۲. فعالیتهایی که بر کسب قدرت و سرعت تأکید دارند و حرکاتی که به همراه وسایل و اشیای خاصی مثل توپ، راکت و غیره صورت می‌گیرند؛ این فعالیتها شامل گرفتن، پرتاب کردن، لگد زدن و غیره هستند؛ که بعدها به مهارتهای ورزشی و بازیهای مختلف کمک می‌کنند.

۳. فعالیتهایی که با توازن خاصی و اغلب همراه با صدا انجام می‌شوند؛ مثل ضربات طبل. این فعالیتها بعدها به کسب مهارت در حرکات موزون و رقص کمک می‌کنند.

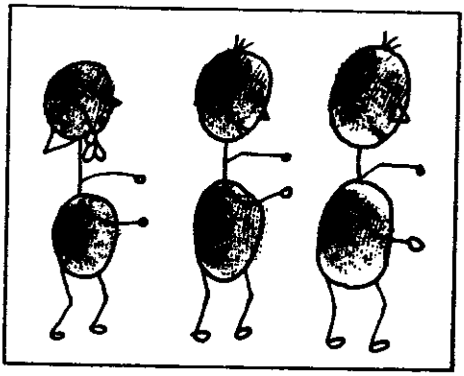
هر سه نوع فعالیتهای بالا باید در برنامه‌های آموزشی و پرورشی دوره پیش از دبستان گنجانده شوند.

به خاطر داشته باشید که هر دسته از فعالیتهایی که در بالا شرح داده شد. فقط برای کسب مهارت در همان زمینه و به‌منظور انجام کاری ویژه صورت نمی‌گیرد بلکه هر فعالیت در واقع می‌تواند به ارتقای سطح مهارتها در زمینه‌های دیگر نیز بینجامد؛ مانند رشد کلامی و زبان، رشد مفاهیم مختلف، رشد اجتماعی و غیره. طبقه‌بندی فعالیتها در اینجا فقط به منظور متقاعد شدن آمده است؛ مثلاً، فعالیت 'پرتاب کردن' توپ می‌تواند به مهارت در 'گرفتن' بینجامد و نیز سبب رشد اجتماعی کودکان به هنگام شراکت در استفاده از توپ و بازی با یکدیگر شود و از آنجاکه کودکان به هنگام بازی و شراکت، با یکدیگر حرف می‌زنند، می‌تواند به رشد کلامی و گفتاری آنها نیز کمک کند.

پاره‌ای از فعالیتهای پیشنهادی

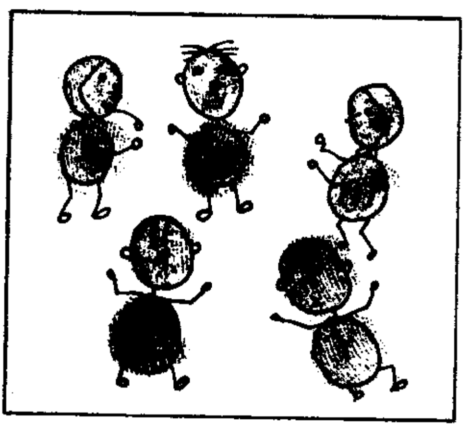
● بازیهای آزاد در فضای باز برای همه گروههای سنی

۴ـ۳ ساله‌ها

● به هنگام رفتن کودکان به توالت و یا بازی در فضای باز، از کودکان بخواهید تا بر روی یک خط مستقیم راه بروند. ابتدا از آنها بخواهید تا دستهایشان را روی شانه‌های فرد جلوتر از خود قرار دهند تا در ایستادن بر روی یک خط مستقیم به آنها کمک کند.

● از کودکان بخواهید روی یک دایره بایستند. به آنها فرصت دهید تا با اعمال و حرکات متناسب سرود و آواز بخوانند. برای مثال؛

ما گلهای شادانیم

باز ، باز ، باز می‌شیم

بسته، بسته، بسته می‌شیم

می‌چرخیم، می‌چرخیم

مثل گلها، می‌خندیم

● از کودکان بخواهید تا با ضربه‌های طبل و یا آهنگی موزون راه بروند. ضربه‌ها را مرتباً تغییر دهید و از آنها بخواهید تا متناسب با صدای ضربه، حرکات خود را تغییر دهند.

● از کودکان بخواهید تا دور یک دایره راه بروند و سعی کنند از آن بیرون نیایند.

● از کودکان بخواهید بر روی اشکالی که روی زمین یا کف اتاق کشیده‌اید، راه

بروند. اینگونه اشکال باید از خطوط مستقیم، برای مثال، مثلث، مربع، مستطیل و غیره تشکیل شده باشند.

۴ـ۵ ساله‌ها

در حالی که کودکان به توالت می‌روند و یا آب می‌نوشند و یا امور دیگری را انجام می‌دهند، از آنها بخواهید تا روی خط مستقیم حرکت کنند. این خطوط مستقیم را می‌توان با استفاده از گچ رنگی و یا رنگ بر روی زمین کشید و یا از خطهای مستقیم طبیعی روی زمین یا کف اتاق مثلاً خطوط کاشی استفاده کرد. از آنها بخواهید تا بر روی خطوط عقب عقب راه بروند. اگر نرده و یا طناب در فضای داخل و خارج نیز مورد استفاده قرار می‌گیرد، می‌توانید از کودکان بخواهید تا در حاشیه خطوط مستقیم آنها راه بروند. کودکان را تشویق کنید تا با انجام حرکات خلاق و موزون بدنی، سرعت و گامهای خود را کنترل کنند و وانمود کنند که مثلاً:

الف) در یک باغ و یا پارک مشغول راه رفتن هستند.

ب) دارند به مدرسه می‌روند و مدرسه‌شان دیر شده است.

ج) در پارک دنبال پروانه‌ها می‌دوند و مواردی از این قبیل.

یک ماز (مارپیچ) در کلاس درست کنید و از کودکان بخواهید تا با رفتن از مسیرهای مختلف، راه بیرون رفتن را پیدا کنند.

از کودکان بخواهید تا در کنار یا روی خطوط کشیده شده و یا اشکال ترسیم شده روی زمین حرکت کنند: این اشکال می‌تواند ترکیبی از اشکال و نیز خطوط گرد و منحنی مختلف باشد.

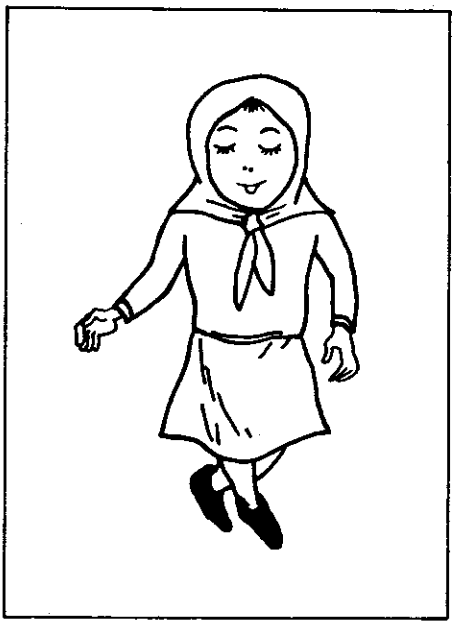
۵ـ۶ ساله‌ها

● فعالیتهای مشابه آنچه برای کودکان ٤ـ۵ ساله گفته شد نیز برای این گروه سنی مناسب هستند ولی باید به نحو پیچیده‌تری ترتیب داده شوند؛ مثلاً حرکات خلاق را می‌توان با تنوع بیشتری ترتیب داد، به نحوی که کودکان بتوانند سرعت حرکات خود را از 'آهسته' به 'کند' و برعکس تغییر دهند و غیره.

● از کودکان بخواهید در جلو و عقب رفتن با یکدیگر مسابقه دهند و همدیگر را دنبال کنند.

● از کودکان بخواهید با چشمان بسته روی خطوط مستقیم راه بروند.

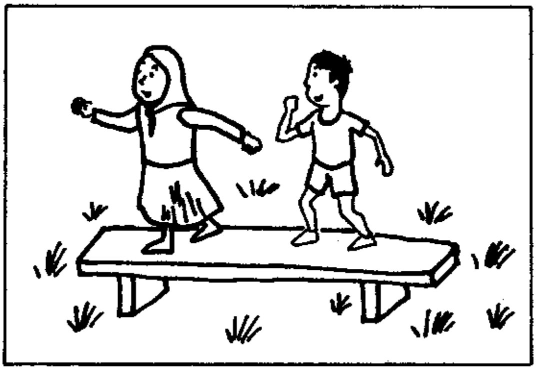
برقراری تعادل

هدفهای رفتاری

۳ـ٤ ساله‌ها

● باید بتوانند بر روی تخته تعادل یا نردبان چوبی و تنه درختی که روی زمین قرار گرفته و حدوداً ۸ سانتیمتر پهنا دارد به آهستگی حرکت کنند و دستهای

خود را به‌منظور برقراری تعادل و حمایت از خود به اطراف باز کنند. در ابتدا کودکان ممکن است بیشتر در کناره‌ها گام بردارند ولی با تمرین کردن می‌توانند مستقیم حرکت کنند.

• باید بتوانند تعادل خود را لحظاتی کوتاه روی یک پا حفظ کنند (روی پای برتر[1]).

۴ـ۵ ساله‌ها

• باید بتوانند بر روی تخته تعادل یا نردبان چوبی و تنه درختی که بر روی زمین قرار گرفته و پهنای کمتری دارد و یا باریکتر است (حدود ٦ سانتی‌متر)، بدون باز کردن دستها به اطراف بدن، تعادل خود را حفظ کنند و این کار را می‌توانند با تغییر دادن پاها و اعتماد بیشتر انجام دهند.

• باید بتوانند برای مدتی طولانی‌تر، بر روی تخته تعادل و روی یک پا (پای برتر) خود را حفظ کنند.

• باید بتوانند روی تخته‌ای شیبدار، ابتدا با استفاده از دو دست و دو پا به منظور حمایت خود، حرکت کنند و سپس با تمرین در وضعیت صحیح و مستقیم عمل کنند.

۵ـ٦ ساله‌ها

• باید بتوانند تعادل خود را روی تخته موازنه و یا تعادل با سرعت و اعتماد به‌نفس بیشتری حفظ کنند.

• باید بتوانند بر روی یک پا و برای مدتی طولانی‌تر تعادل خود را حفظ کنند.

• باید بتوانند روی تخته شیبدار با اعتماد به نفس و سرعت بیشتری راه بروند.

• باید بتوانند اشیایی را روی سر یا دستها در حال راه رفتن حمل کنند.

---

1. dominant foot

پاره‌ای از فعالیتهای پیشنهادی

برای همه گروههای سنی

● یک تخته چوبی بلند و باریک تهیه کنید و با قرار دادن آجر در زیر آن وضعیتی مناسب درست کنید. از کودکان بخواهید تا صف ببندند و به نوبت روی تخته چوبی حرکت کنند. این کار را باید بتوانند بدون افتادن و یا حایل قرار دادن چیزی به عنوان حامی و یا قرار دادن پا به زمین انجام دهند. چنانچه تخته چوبی در اختیار نباشد، از طنابهای بلند نیز می‌توانید استفاده کنید. یک فضا و یا فاصله باریک را می‌توان با کشیدن خطوط گچی روی زمین درست کرد تا کودکان بتوانند بین خطوط باریک راه بروند.

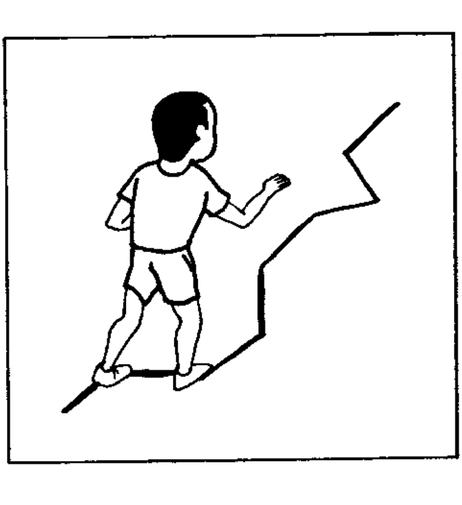

۳-٤ ساله‌ها

● تخته یا فضای قدم زدن باید کوتاه و مستقیم باشد. بتدریج طول آن را می‌توان افزایش داد.

٤-٥ ساله‌ها

● از دو یا سه تخته کوتاه نیز می‌توانید استفاده کنید. آنها را می‌توانید در یک شکل مثلث یا زیگزاگ درآورید تا فعالیت برقراری تعادل را پیچیده‌تر کنید. فعالیت مشابه را می‌توانید با استفاده از طناب یا خطوط گچی انجام دهید. از کودکان بخواهید روی تخته‌ها

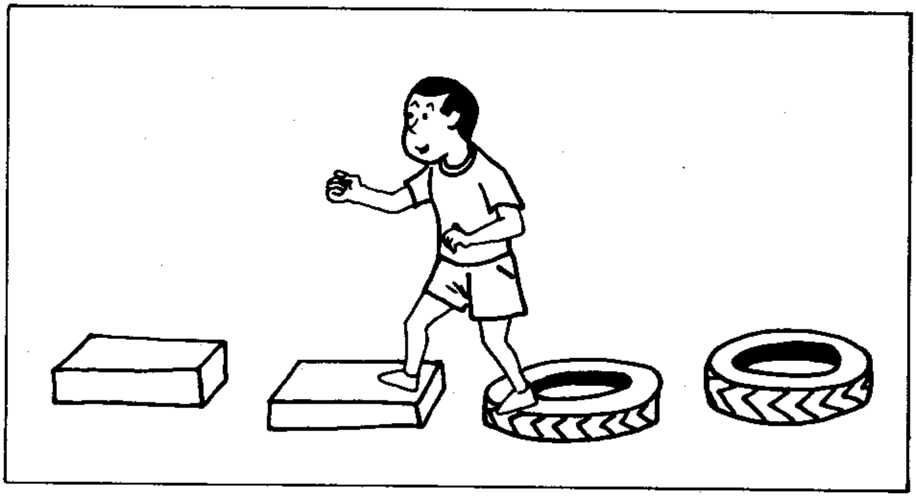

و با توجه به شکلی که ایجاد شده است، حرکت کنند.

● از آنان بخواهید روی تخته و یا طناب با نواختن ضربه‌های طبل و یا به همراه یک آواز و سرود حرکت کنند.

● تنوع و تغییراتی را می‌توانید با تدارک موانع[1] در بازی کودکان ایجاد کنید؛ برای مثال، بعد از گذاشتن چند تخته تعادل، تعدادی تایر یا لاستیک چرخ قرار دهید، بعد از آن دوباره تعدادی تخته تعادل قرار دهید و به همین ترتیب کار را متنوعتر سازید. تنوع و ترکیبهای مختلفی در بازیهای کودکان امکان‌پذیر است.

● چنانچه ممکن باشد، از یک سطح شیبدار استفاده کنید، یا تخته‌ها را به صورت شیبدار قرار دهید و از کودکان بخواهید تا روی سطح شیبدار حرکت کنند.

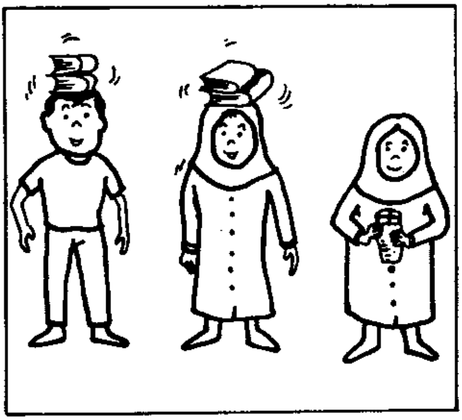

۶ـ۵ ساله‌ها

● همه فعالیتهای کودکان ٤ تا ٥ ساله را می‌توان با کودکان این گروه سنی نیز انجام داد. البته پیچیدگی فعالیتها را می‌توان به‌منظور ایجاد انگیزه و رقابت بیشتر افزایش داد.

● مسابقه‌ای را برای کودکان ترتیب دهید؛ به صورتی که در حال راه رفتن

1. hurdles

اشیایی را روی سر و یا در دستها حمل کنند؛ مثلاً، قرار دادن یک کتاب روی سر و یا یک لیوان آب در دست (بدون اینکه آب بریزد و یا کتاب بیفتد).

● آجر و یا مکعبهای چوبی را در یک خط مستقیم کنار هم بچسبانید؛ به‌طوری که فاصله و یا فضایی کوچک بین هر آجر و یا مکعب چوبی وجود داشته‌باشد. از کودکان بخواهید پاهای خود را فقط روی آجرها قرار دهند و حرکت کنند. این بازی را می‌توان به صورت فعالیتی نمایشی نیز درآورد؛ مثلاً، به کودکان بگویید "بیایید روی پُل راه برویم. در همه اطراف ما آب وجود دارد. مواظب باشید در آب نیفتید" و مواردی از این قبیل.

دویدن

هدفهای رفتاری

۳ـ۴ ساله‌ها

● باید بتوانند روی خط مستقیم بدوند.

● باید بتوانند با دادن فرمان، دویدن را متوقف کنند؛ اگرچه ممکن است نتوانند این کار را خیلی صحیح انجام دهند.

● باید بتوانند یک دور کامل را در حال دویدن بچرخند.

۴ـ۵ ساله‌ها

● باید بتوانند به آرامی و با سرعت و هماهنگی مناسب بدوند.

● باید بتوانند با دادن فرمان، به موقع دویدن را شروع کنند، متوقف شوند و بار دیگر دویدن را از سر بگیرند. این کار را باید به آسانی و هماهنگی بیشتر انجام دهند.

● باید بتوانند با تنوع و تغییراتی در حرکاتشان، بدوند؛ مانند یورتمه رفتن، لی‌لی

کردن و غیره. اگرچه نباید انتظار داشت که با سرعت بسیار انجام دهند.

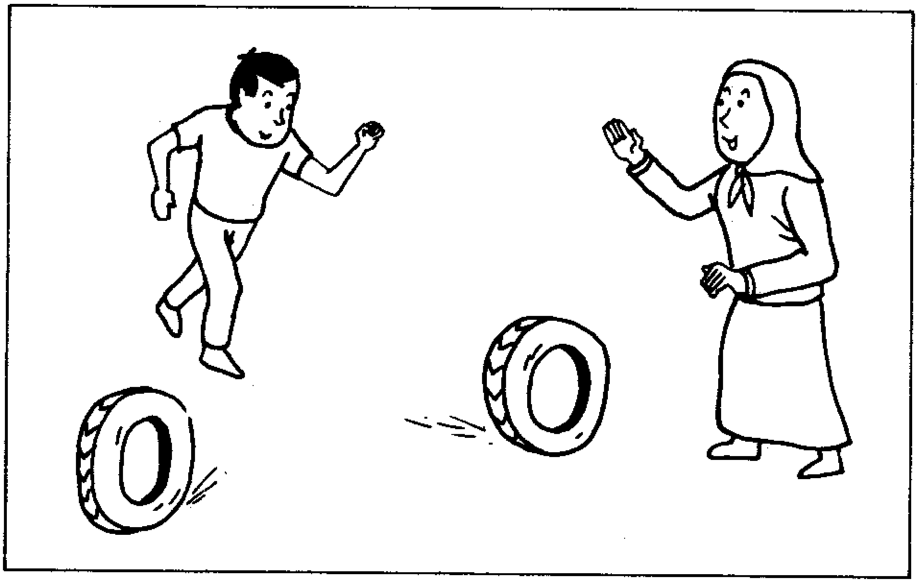
● باید بتوانند با غلتانیدن تایر و لاستیک چرخ، بدوند. این کار را نیز باید به آرامی و نه با سرعت زیاد انجام دهند.

۶ـ۵ ساله‌ها

● باید بتوانند به آرامی و کنترل مناسب و حرکات هماهنگ بدوند؛ هم در مسیر مستقیم و هم با حرکات متنوع دیگر مانند یورتمه رفتن و لی‌لی کردن و پریدن و غیره.

● باید بتوانند فعالیتهای دویدنی[1] را انجام دهند.

● باید بتوانند با خوب کنترل کردن تایر یا لاستیکها به سرعت بدوند.

پاره‌ای از فعالیتهای پیشنهادی

● بازیهای آزاد در فضای باز برای همهٔ گروههای سنی

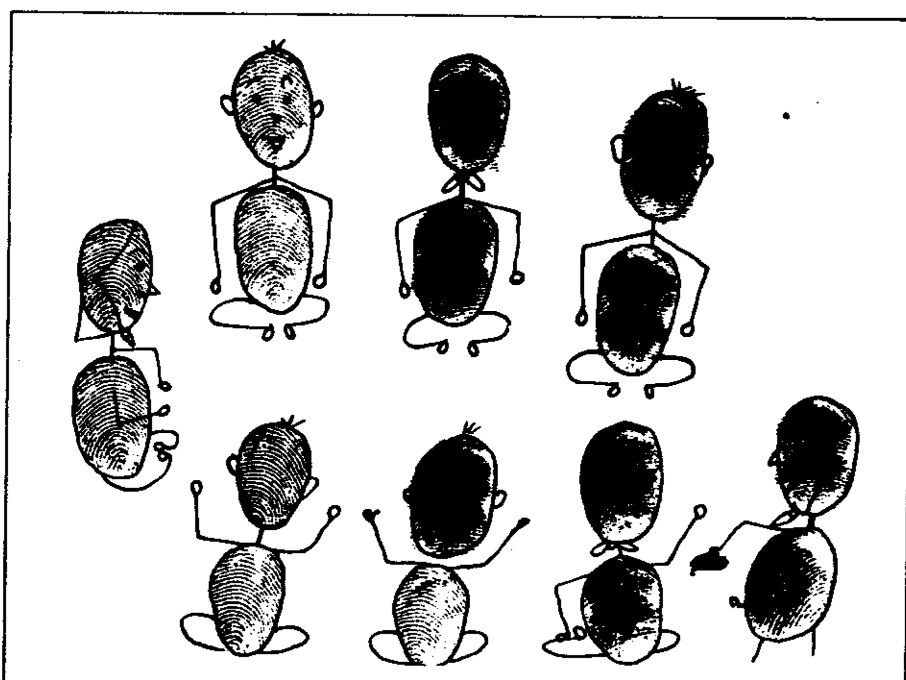
۴ـ۳ ساله‌ها

● بازیهای ساده با آوازهای شادی چون "بیایید، بیایید بچه‌ها، همه با هم بدویم بچه‌ها، حالا می‌ریم آهسته، آهسته، آهسته، وایسا، وایسا، بعد تند کن، تند، تند، تندتر

1. running games

کن». این کار را می‌توانید با نواختن ضربه طبل و یا موسیقی مناسب انجام دهید و از کودکان بخواهید حالات و سرعت خود را متناسب با صدا تغییر دهند. شعرهای کودکانه بسیاری را برای اینگونه فعالیتها می‌توان تدارک دید.

- توپی را پرتاب کنید و سپس از آنها بخواهید تا بدوند و توپ را بگیرند.
- بازیهای مانند "موش و گربه" و یا "قایم باشک" و یا "گرگم به هوا" و یا "گرگم و گله می‌بَرَم" و نظایر اینها را که با حرکات دویدن همراهند، برای کودکان ترتیب دهید؛ مثلاً، یکی ازکودکان گربه‌می‌شود ودیگری موش‌مادر. بقیه کودکان نیز همه موش می‌شوند. بگذارید که گربه در وسط دایره بایستد. موش مادر می‌گوید: "موش کوچولو بیا پیش من". در این حال موش می‌گوید: "من نمی‌تونم بیام، گربه در کمینه، منو می‌خوره". آنگاه موش مادر می‌گوید: "پیش گربه نرو، بیا پیش من". در این حال موش باید بدود و گربه او را تعقیب کند. هر کس که گرفته شود، نقش "گربه" بعدی را در دور بعد، بازی خواهد کرد.

۴ـ۵ ساله‌ها

• فعالیتهای دویدنی بسیاری را برای این گروه سنی می‌توان ترتیب داد؛ برای مثال، الف) فعالیتهای دویدنی و حرکتی سنتی و مطابق با آداب و رسوم محلی و فرهنگی: از کودکان بخواهید تا دایره‌وار بنشینند. یک کودک خارج از دایره می‌نشیند و دستمال و یا پارچه‌ای در دست دارد. او می‌تواند پارچه و یا دستمال را پشت هر کودک که بخواهد قرار دهد. کودکی که پارچه در پشتش قرار گرفته باید بسرعت بدود و قبل از اینکه کودک دیگر بتواند در جای خود بنشیند، باید او را بگیرد.

ب) بازی گرگ و گوسفند: از کودکان بخواهید تا دستهای یکدیگر را بگیرند و به صورت دایره بایستند. بگذارید یکی از کودکان گرگ شود (او باید خارج از دایره قرار گیرد) و یکی دیگر از کودکان نقش گوسفند را بازی کند (او باید داخل دایره قرار گیرد). در این حال، گرگ باید سعی کند تا به درون دایره بیاید و گوسفند را بگیرد ولی کودکان دیگر سعی می‌کنند با حلقه کردن دستها مانع ورود او به دایره شوند. گرگ باید سعی کند دایره را بشکند و حلقه دستهای کودکان را باز کند و داخل شود و گوسفند را بگیرد. همراه با انجام این فعالیت، آواز و اشعار موزونی را می‌توان با وزن و ضربه تکراری مورد استفاده قرار داد.

• ترتیبی دهید تا کودکان بدوند و در همان زمان نیز حلقه‌های لاستیکی و یا چرخ ماشین را بغلتانند. این کار را کودکان با لذت و شادی فراوان در فضای بازی آزاد انجام می‌دهند. مسابقه‌های ساده‌ای را می‌توان با این فعالیت سازماندهی کرد.

۵ـ۶ ساله‌ها

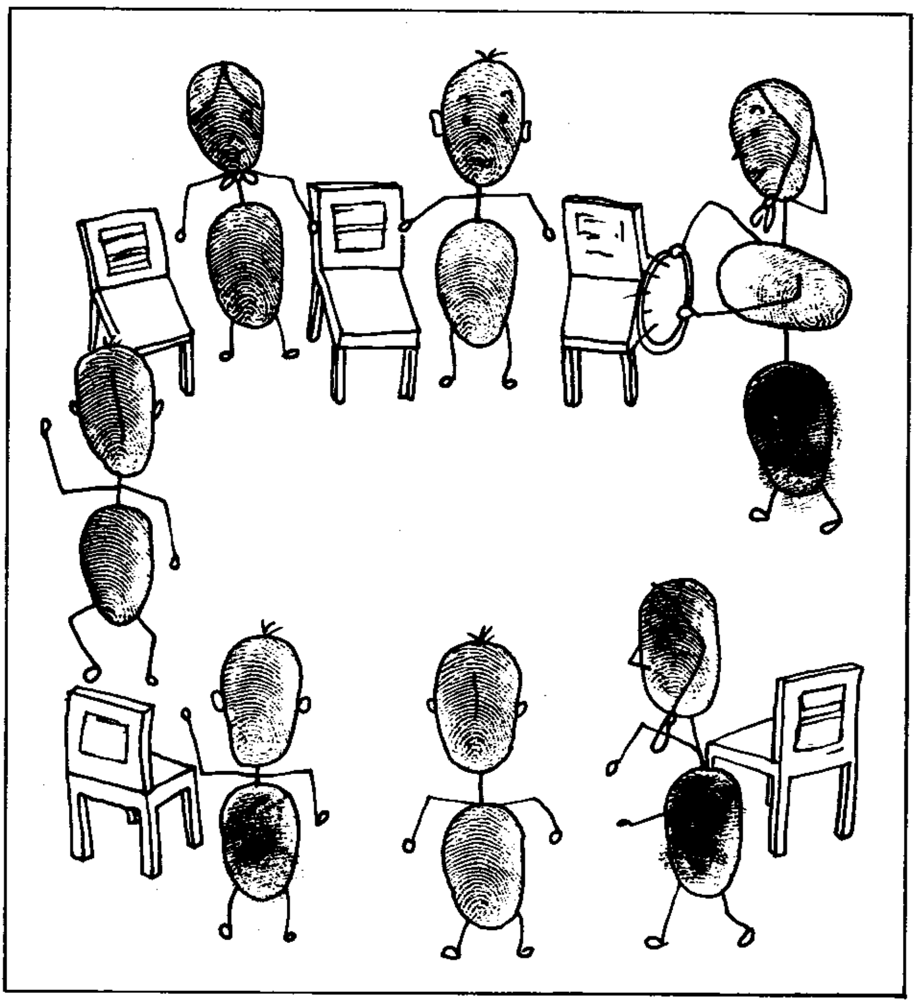
• فعالیتهای رقابتی (مسابقه‌ای): مسابقه‌هایی را می‌توان با دویدن ساده یا با نگهداشتن شیء در دست و یا حمل کردن شیء روی سر به‌منظور برقراری تعادل ترتیب داد.

• فعالیتهایی چون "صندلی بازی[1]" را برای کودکان ترتیب دهید. صندلیها را به صورت دایره، منظم کنید. تعداد صندلیها باید حداقل یکی کمتر از تعداد

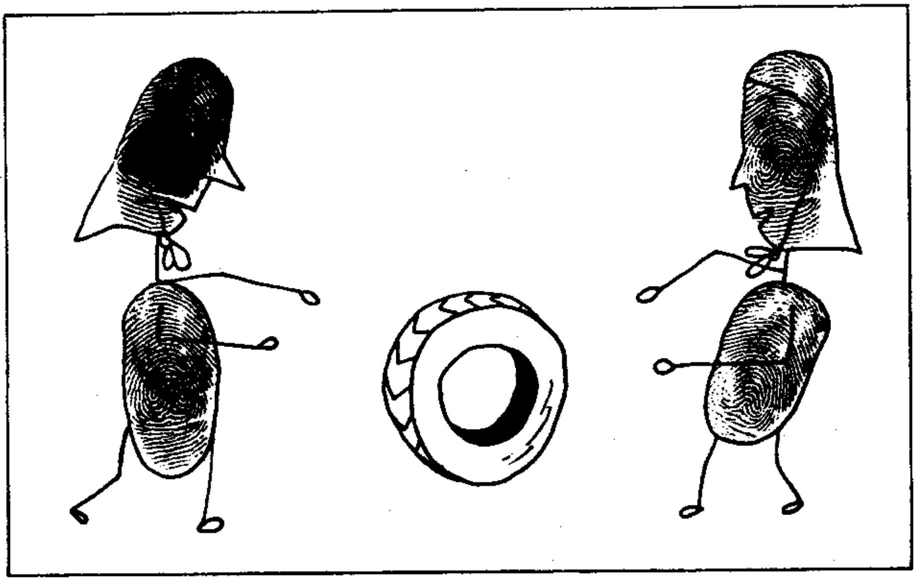
1. musical chairs

شرکت‌کنندگان در بازی باشند. از کودکان بخواهید دور صندلیها با ضربه‌های طبل و یا نوای موسیقی بچرخند. به محض متوقف شدن صدای ضربه و یا طبل، هر کودک باید روی صندلی بنشیند. آنهایی که نتوانند صندلی برای نشستن پیدا کنند، از بازی خارج می‌شوند. در دور بعدی بازی تعداد صندلیها راکم کنید تا سرانجام در دور آخر بازی فقط یک صندلی و دو کودک باقی بمانند و از این دو نفر، آنکه بتواند با متوقف شدن صدای ضربه روی صندلی بنشیند برنده بازی است.

ـ چنانچه صندلی به اندازه کافی در اختیار نداشته باشید، یک دایره بزرگ روی

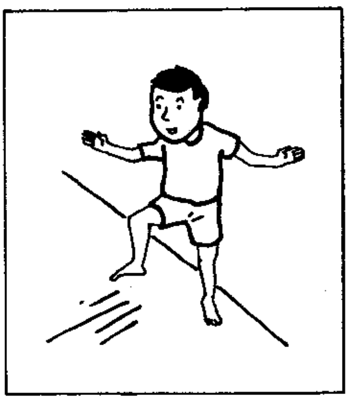
زمین بکشید و با نواختن ضربه و یا صدای موسیقی از کودکان بخواهید تا درون دایره قرار گیرند. در هر دور بازی اندازه دایره بازی را کاهش دهید تا تعداد کودکان کمتر شود. در این بازی نیز تنوع و گوناگونی بسیاری را می‌توان ایجاد کرد.

پریدن

هدفهای رفتاری

۳ـ۴ ساله‌ها

● باید بتوانند از ارتفاع حدود ۷۵ سانتیمتر با دستهای کشیده به طرفین و یا بدون آن بپرند. کودکان این گروه سنی ممکن است هماهنگی حرکتی خوبی نداشته باشند و نتوانند با دو پای جفت روی زمین بپرند و بایستند.

● باید بتوانند به طرف جلو بپرند؛ اگرچه فاصله خیلی کوتاهی باشد.

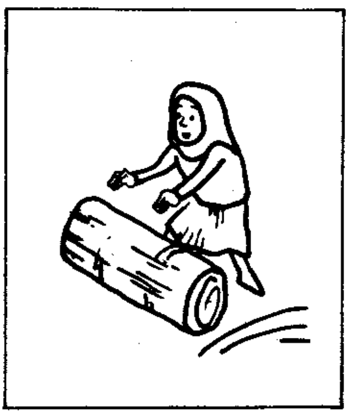
۴ـ۵ ساله‌ها

● باید بتوانند از ارتفاع بلندتری (حدود ۱۲۰ سانتیمتر)، با اعتماد به‌نفس و خوشحالی بپرند و به آرامی و با دو پای جفت روی زمین قرار گیرند و این کار را با انجام تمرینهای بیشتر می‌توانند انجام دهند.

● باید بتوانند فاصله بیشتری را به طرف جلو بپرند.

● باید بتوانند از موانعی چون تایر، طناب، جعبه مقوایی و یا چوبی و غیره، بپَرند.

۵ـ۶ ساله‌ها

● باید بتوانند از ارتفاعی حدود ۱۸۰ سانتیمتر، با اعتماد به‌نفس بیشتر و هماهنگی خوب بپرند. باید با دو پا بپرند و جفت پا نیز روی زمین بایستند.

● باید بتوانند پرشهای بلندتری را حدود ۶۵ـ۸۵ سانتیمتر انجام دهند.

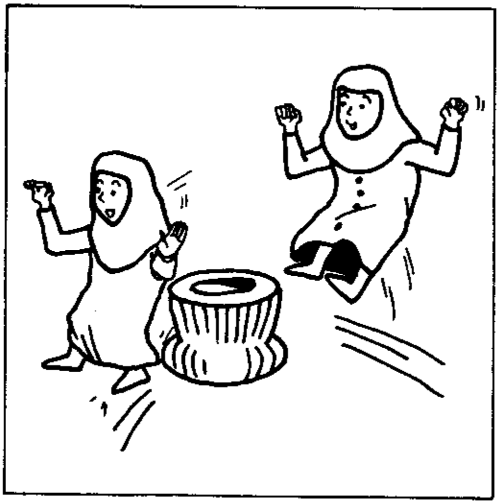
● باید بتوانند براحتی و اعتماد به‌نفس بیشتری از روی موانع بپرند.

به نظر می‌رسد دختران عموماً اعتماد به نفس کمتری نسبت به پسران در پرش دارند و مربیان و کارکنان در مراکز پیش از دبستان باید سعی کنند تا اعتماد به نفس دختران را در بازیها زیاد کنند.

پاره‌ای از فعالیتهای پیشنهادی

● بازیهای آزاد در فضای باز برای همه گروههای سنی

۴ـ۳ ساله‌ها

● یک جعبه یا قوطی مقوایی و یا زیرپایی کوتاه را روی زمین قرار دهید و از کودکان بخواهید تا به نوبت از آن بالا بروند و پایین بپرند. بتدریج ارتفاع جعبه را افزایش دهید.

● فعالیتهای دایره‌وار ساده‌ای را با کودکان انجام دهید؛ به‌طوری که شامل حرکات پریدن‌شود؛ برای مثال:

ـ از کودکان بخواهید تا دایره‌ای درست کنند و از یک کودک بخواهید تا به وسط دایره بیاید و مانند یک خرگوش خود را جمع کند و روی زمین قرار گیرد. از او بخواهید تا دستهای خود را به حالت گوشهای خرگوش بالای سر نگه‌دارد، آنگاه از کودکان بخواهید تا با هم آواز بخوانند:

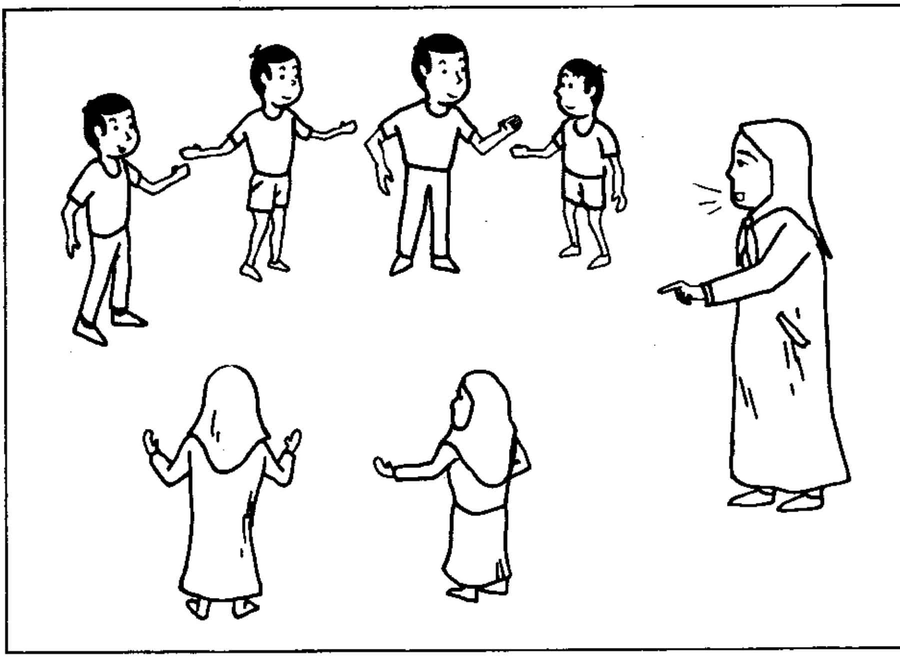
"خرگوش کوچولو چرا خوابیدی؟

"خرگوش کوچولو بلند شو، بلند شو، دیگه وقت جهیدنه، هاپ، هاپ بپر بالا،

"بپر، بپر، بپر، خرگوش جان"

وقتی کودکان می‌گویند: 'خرگوش بپر'، کودکی که در وسط است، باید مانند خرگوش بجهد و از یک گوشه به گوشه دیگر دایره حرکت کند.

ـ یک دایره بکشید و از کودکان بخواهید تا درون آن بایستند. اگر معلم بگوید "داخل"، کودکان باید داخل دایره بپرند. اگر معلم بگوید "خارج"، کودکان باید به طرف عقب بپرند و از دایره خارج شوند.

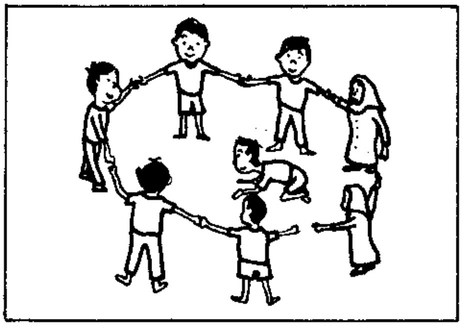

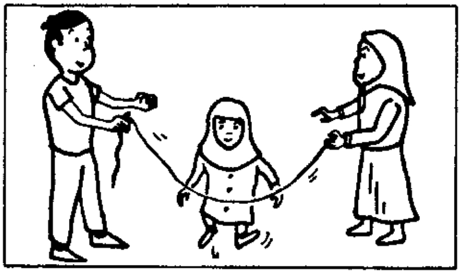
۴ـ۵ ساله‌ها

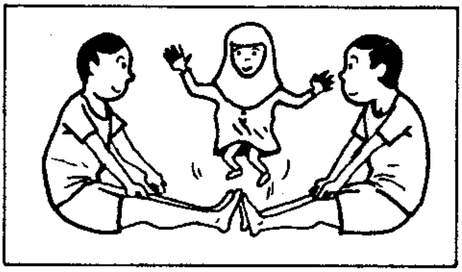
• یک سکو یا تخته بلند برای کودکان تدارک ببینید، یا تخته‌ای را متناسب با قامت کودکان روی زمین قرار دهید تا از آن پایین بپرند.

• بازیهای دایره‌وار همراه با نمایش حرکات حیوانات انجام دهید؛ برای مثال، از کودکان بخواهید تا دور دایره قرار گیرند و با نواختن موسیقی و یا ضربه‌های طبل و یا آلات دیگر آواز بخوانند.

"بچه‌ها، بیایید جمع بشیم،
همگی باهم خرگوش بشیم.
می‌پریم و می‌جهیم مثل خرگوش
می‌جهیم. هاپ، هاپ می‌جهیم.
"بچه‌ها، بیاید جمع بشیم،
همگی باهم قورباغه بشیم.

می‌پریم و می‌جهیم مثل قورباغه
مـی‌جهیم، قـور، قـور، قـور،
می‌جهیم و مانند اینها.

با صدای ضربه طبل یا آلات دیگـر یا از طریق آوازهـای ضربی می‌توانید سرعت و حرکات کودکان را در بازی کنترل کنید.

• از دو کودک بخواهید تا دو سر طناب بازی را کمی بالاتر از سطح زمین در دست بگیرند. از کودکـان دیگـر بخواهید تا به نوبت از بالای آن بپرند.

• از دو کودک بخواهید تا مقابل یکدیگر بنشینند و کف پاهای خود را به یکدیگر بچسبانند و یک مانع ایجاد کنند. از کودکان دیگر به نوبت بخواهید تا از روی پاهای آنها بپرند.

٥ـ٦ ساله‌ها

• فعالیتهایی مشابه آنچه برای کودکان گروه سنی ٤ـ٥ ساله گفته شد، می‌توان برای این دسته نیز ترتیب داد. پیچیدگی بازی را در هر فعالیت برای کودکان بزرگتر افزایش دهید.

• یک مسابقه برای کودکان ترتیب دهید که شامل پریدن به جلو باشد.

سینه‌خیز رفتن ـ خزیدن ـ غلتیدن

هدفهای رفتاری

٣ـ٤ ساله‌ها

• باید بتوانند به آرامی از درون فضاهای باریکی به پهنا و قطر تقریبی ٦٠ـ٧٠ سانتیمتر را به حالت سینه‌خیز و خزیدن بگذرند.

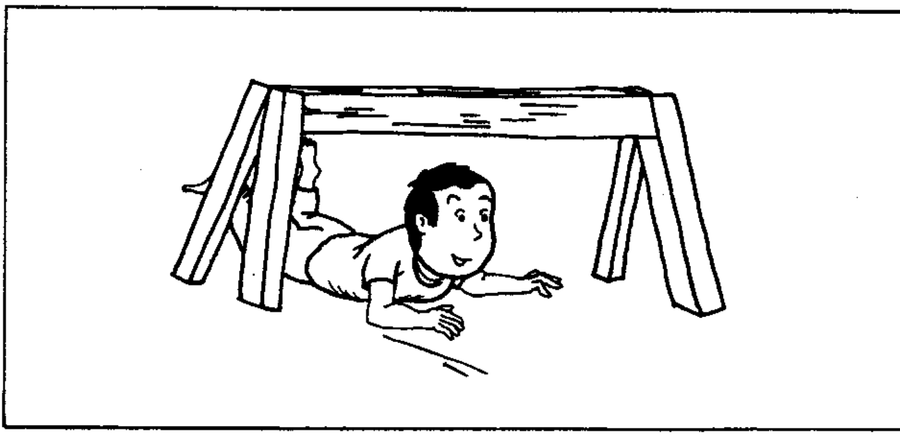
● باید بتوانند حرکات خزیدن، سینه‌خیز رفتن را انجام دهند. اگرچه از این گروه سنی انتظار نمی‌رود که هماهنگی حرکتی بسیار خوبی داشته باشند.

● باید بتوانند روی زمین بغلتند.

۴ـ۵ ساله‌ها

● باید بتوانند از درون فضاهای باریک به حالت سینه‌خیز و خزیدن، با اعتماد به نفس و سرعت بیشتری عبور کنند.

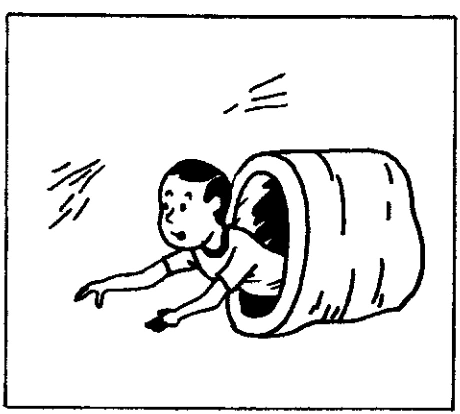
● باید بتوانند با چشمان بسته روی زمین بغلتند.

پاره‌ای از فعالیتهای پیشنهادی

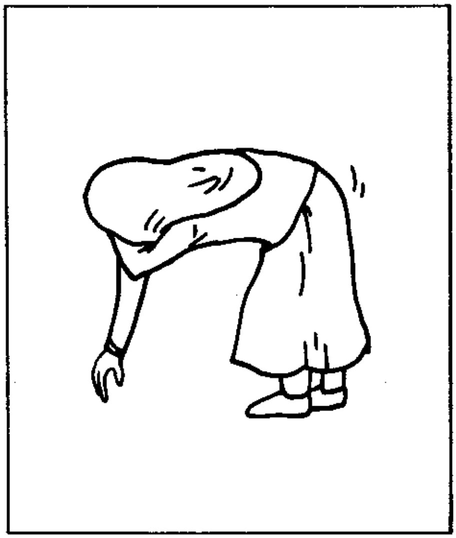
برای همهٔ گروههای سنی

● بازیهای آزاد را برای کودکان در محیط باز ترتیب دهید؛ به طوری که فضای مناسب برای سینه‌خیز رفتن، خزیدن یا غلتیدن وجود داشته باشد. برای مثال، یک فضای باریک برای خزیدن یا سینه‌خیز رفتن کودکان مانند تونل، یا سطحی شیبدار برای غلتیدن کودکان به طرف پایین.

۳ـ۴ ساله‌ها

● از یک تونل سیمانی یا بشکه‌ای بی‌مصرف، استفاده کنید. سپس از کودکان بخواهید تا یکی یکی از درون آن به حالت سینه‌خیز عبور کنند.

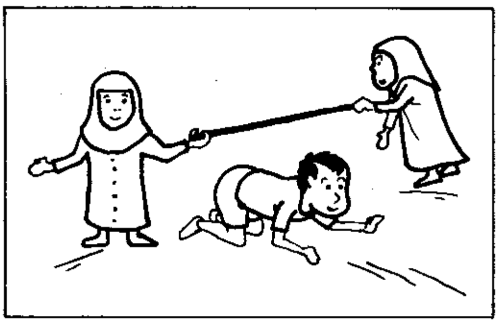

● بازیهای نمایشی را به همراه اینگونه فعالیتها می‌توان برای کودکان ترتیب داد؛ برای مثال، حرکات حیوانات را به نمایش درآورد. با استفاده از صدای طبل و یا ضربه‌آلات موسیقی از کودکان بخواهید تا مانند "مار"، "کرم"، "سوسمار" و غیره حرکت کنند و تا زمانی که صدای طبل شنیده می‌شود به همان حالت حرکات حیوانات را انجام دهند. به همین ترتیب از آنها بخواهید تا مانند توپ یا گلوله غلت بزنند.

۴ـ۵ ساله‌ها

● فعالیتهای ایجاد مانع را با کودکان انجام دهید. در این نوع بازیها، کودکان باید با حرکات مختلف از مانع عبور کنند و به هدف برسند.

● از دو کودک بخواهید تا دو سر طناب بازی را با ارتفاع کم

نگه دارند و از کودکان دیگر بخواهید تا به حالت خزیدن به نوبت از زیر آن عبور کنند و به عقب بدوند.

۵ـ۶ ساله‌ها

● دو یا سه گروه از کودکان را ترتیب دهید. از هر گروه، دو کودک به فاصله‌ای از یکدیگر می‌نشینند و دستهای یکدیگر را به شکل مانعی قوس مانند و یا پُل مانند درمی‌آورند. از هر گروه، یک کودک باید به جلو بدود و پس از رسیدن به مانع، از زیر آن به حالت سینه‌خیز عبور کند و دوباره به حالت دویدن در سر جای خود قرار گیرد. بازی به همین ترتیب با افراد دیگر تکرار می‌شود و گروهی که افرادش زودتر از مانع عبور کنند، برنده است (مانند دو امدادی). دور بعدی بازیهای امدادی را می‌توان در فضای بسته و یا داخل اتاق نیز انجام داد. در اینجا نیز از کودکان بخواهید تا با چشمان بسته و به حالت غلتیدن تا نقطه‌ای مشخص حرکت کنند.

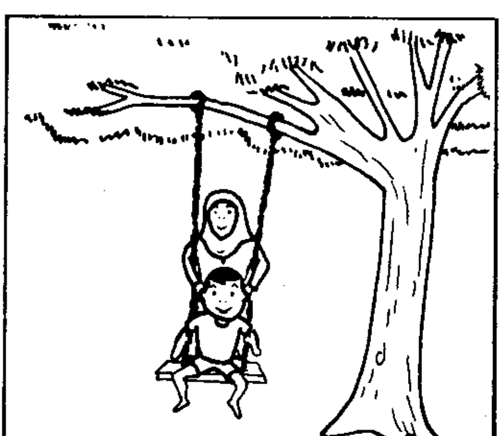
● بازیها و فعالیتهای مشابه دیگری را نیز همانند آنچه برای کودکان ۴ـ۵ ساله انجام دادید، برای این دسته ترتیب دهید و پیچیدگی فعالیتها را افزایش دهید.

تاب خوردن

هدفهای رفتاری

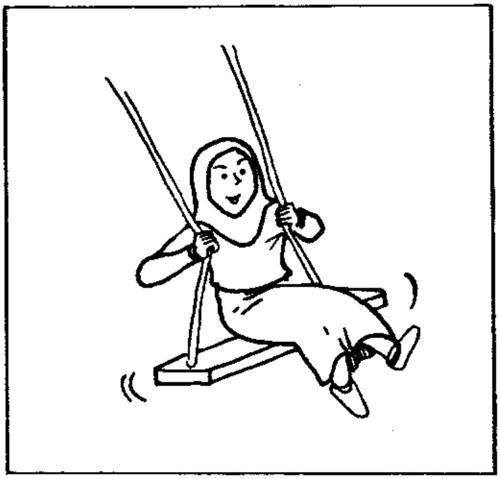
۳ـ۴ ساله‌ها

● باید بتواند تعادل بدن خود را حفظ کند و در وضعیت نشسته با کمی کمک از بزرگترها و یا کودکان بزرگتر تاب بخورد.

۴ـ۵ ساله‌ها

● باید بتواند در وضعیت نشسته و بدون کمک دیگران تاب بخورد.

● باید بتواند در وضعیت ایستاده و باکمی کمک تاب بخورد.

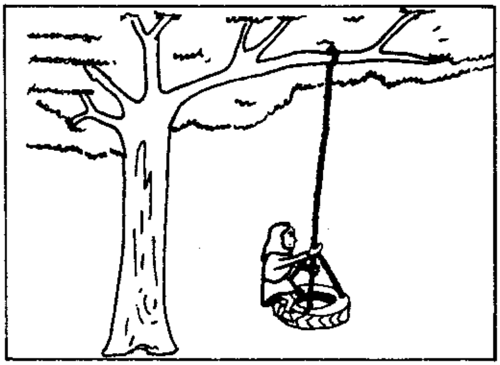
● باید بتواند خود را به طناب آویزان نگه دارد و با آن تاب بخورد.

۵ـ۶ ساله‌ها

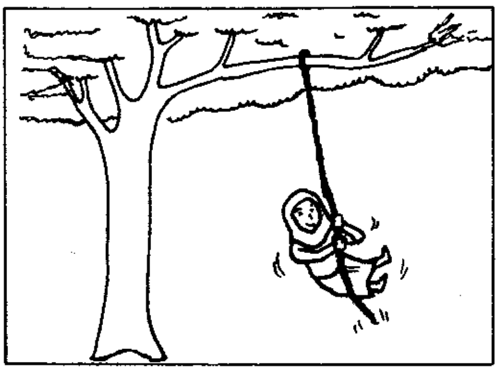
● باید بتواند در وضعیت ایستاده و بدون حمایت دیگران تاب بخورد.

پاره‌ای از فعالیتهای پیشنهادی

۳ـ۶ ساله‌ها

● تاب خوردن را در کودکان همه گروههای سنی می‌توان با فراهم آوردن یک تاب در بازیهای آزاد مورد تشویق قرار داد.

۴ـ۶ ساله‌ها

● یک طناب منفرد را می‌توان از سقف یا یک درخت آویزان کرد و کودکان را تشویق نمود تا خود را باکمک آن نگه دارند و به اطراف تاب بخورند.

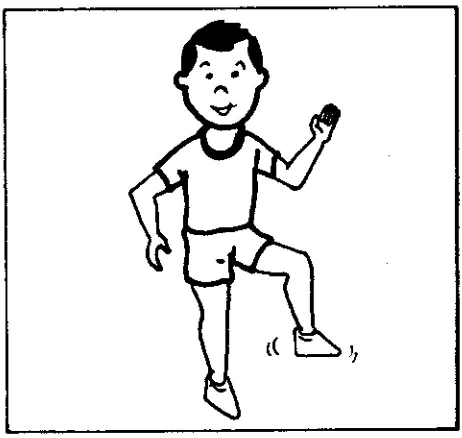
لی‌لی کردن[1]

هدفهای رفتاری

۴ـ۳ ساله‌ها

• باید بتواند در یک نقطه یک بار، یا دو بار لی‌لی کند؛ اگرچه ممکن است هماهنگی خوبی نداشته باشد.

۵ـ۴ ساله‌ها

• باید بتواند بر روی دو پا، برای مدتی طولانی لی‌لی کند و حتی فاصله کوتاهی را نیز به این حالت حرکت کند.

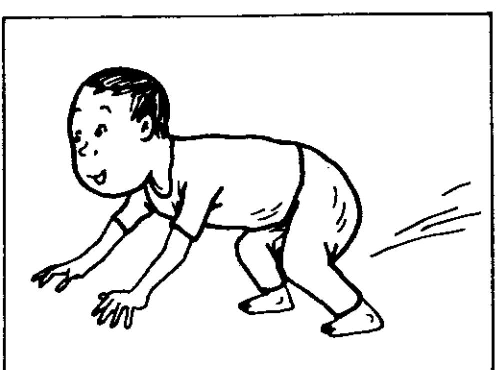
• باید بتواند به حالت لی‌لی، عقب، عقب حرکت کند. البته این کار را شاید نتواند براحتی انجام دهد.

۶ـ۵ ساله‌ها

• باید بتواند فاصله کوتاهی را بسرعت و براحتی لی‌لی کند.

پاره‌ای از فعالیتهای پیشنهادی

۴ـ۳ ساله‌ها

• بازیهای نمایشی و به نمایش درآوردن حرکات حیوانات، بویژه قورباغه را همان گونه که قبلاً شرح داده شد، می‌توانند بازی کنند.

۶ـ۴ ساله‌ها

• مسابقه‌هایی چون مسابقه قورباغه را می‌توان برای کودکان

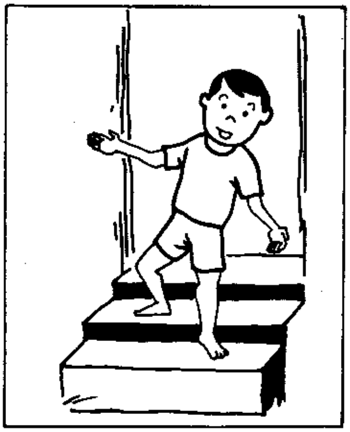
1 hopping

این گروه سنی به گونه‌ای ترتیب داد که بتوانند از یک گوشه به گوشه دیگر لی‌لی کنند.

● مسابقه پرش از مانع را می‌توان برای این گروه سنی ترتیب داد؛ به طریقی که علاوه بر لی‌لی کردن و جهیدن، شامل حرکات دیگری نیز بشود.

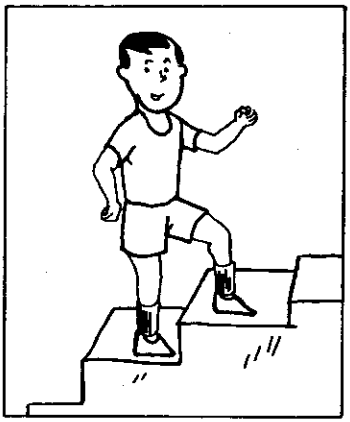
بالا رفتن و پایین آمدن (صعود و نزول)

هدفهای رفتاری

۴ـ۳ ساله‌ها

● باید بتواند با جابجا کردن پاها (البته نه لزوماً) بالا و پایین برود. در صورت لزوم می‌تواند از دیوار و یا دستگیره و نرده محافظ نیز کمک بگیرد.

۵ـ۴ ساله‌ها

● بایدبتواندباجابجایی پاها بالا وپایین‌برود.

۶ـ۵ ساله‌ها

●باید بتواند بسرعت و اعتماد به‌نفس بالا برود.

پاره‌ای از فعالیتهای پیشنهادی

۴ـ۳ ساله‌ها

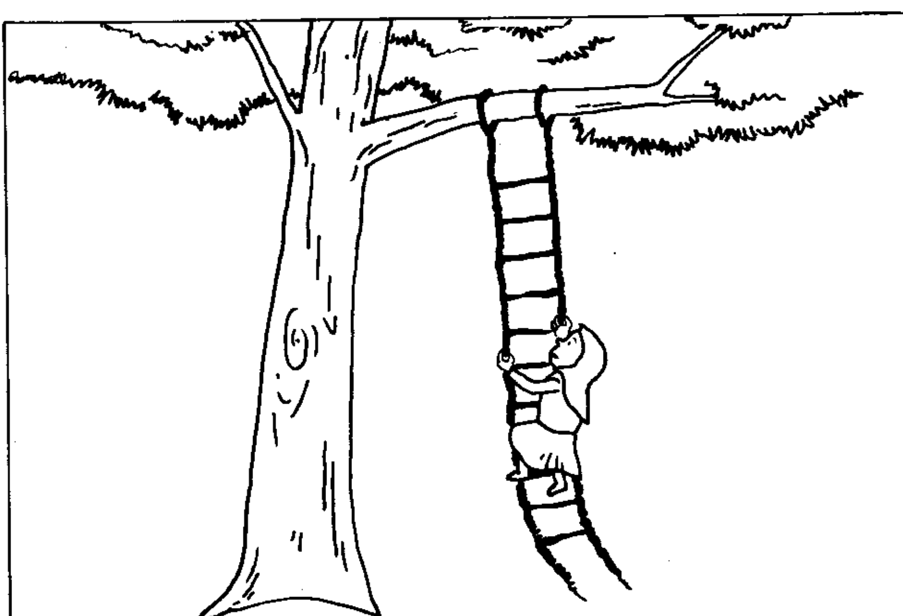
● از هر پله و یا محلِ بالا و پایین رفتن استفاده کنید و از کودکان بخواهید تا از آن

بالا و پایین بروند. اگر پله و یا محلی برای این کار نباشد، با استفاده از آجرها و یا قوطیها و جعبه‌های بسته‌بندی، چنین موقعیتی را برای کودکان فراهم آورید. هرگونه وضعیتی که‌بدین‌منظورفراهم‌گردد،کودکان را به تمرین در این مهارت وامی‌دارد.

۴-۶ ساله‌ها

● یک پله (نردبان) طنابی را با استفاده از الیافی محکم و مقاوم وقطعات چوب و کلافهای کَنَفی و غیره، برای کودکان درست کنید. طناب را از یک درخت و یا سقف به‌طریقی آویزان کنید که دو انتهای آن به زمین برسد و با زمین تماس داشته باشد. طناب را به فاصله‌ای حدود ۱۵ تا ۲۲/۵ سانتیمتر از انتهای آن نصب کنید.از کودکان بخواهید تا با آرامش و در عین حال با سرعت از این پله طنابی، بالا یا پایین بروند.

حرکات موزون (ریتمیک)

هدفهای رفتاری

۳ـ۴ ساله‌ها

● باید بتواند به ضربه‌های موزون همراه با دست زدن پاسخ مناسب بدهد. البته این فعالیت با هدایت بزرگترها صورت می‌گیرد.

۴ـ۵ ساله‌ها

● باید بتواند به ضربه‌های موزون همراه با حرکات بدنی مانند چرخیدن پریدن و یا دست زدن و غیره پاسخ مناسب بدهد.

۵ـ۶ ساله‌ها

● باید بتواند حرکات موزون ساده‌ای را متناسب با آهنگ و نوای موسیقی انجام دهد.

پاره‌ای از فعالیتهای پیشنهادی

برای همه گروههای سنی: ۳ـ۶ ساله‌ها

● از یک دایره زنگی یا طبل برای به صدا درآوردن ضربه استفاده کنید و از کودکان بخواهید مطابق با ضربه‌ها دست بزنند.

● با حرکت دادن دستهای خود و توقفهای کوتاه و دوباره به صدا درآوردن دایره زنگی و یا طبل، از کودکان بخواهید مطابق با ضربه‌ها، دستهای خود را به هم نزدیک کنند ولی بموقع و قبل از اینکه دست بزنند، از دست زدن خودداری کنند. این عمل به کودکان در کنترل کردن ماهیچه‌ها کمک می‌کند.

● از کودکان بخواهید تا دستهای خود را به صورت حرکات دایره‌وار در بالای سر خود بچرخانند. این عمل را با کمک و یا بدون کمک طبل و یا دایره زنگی می‌توان انجام داد. این یک راهبرد بسیار مؤثر است که توجه کودکان را به فعالیتی که برای آنها طرح شده است، جلب می‌کند.

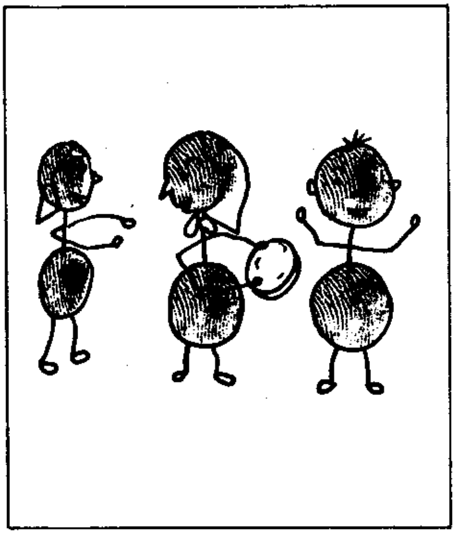
● از کودکان بخواهید تا اشعار و یا سرودهای همراه با حرکات و عمل[1] را که در آن حرکات بدنی، با صدای طبل و یا ضربه وسایل موسیقی، همراه است، بخوانند؛ برای مثال:

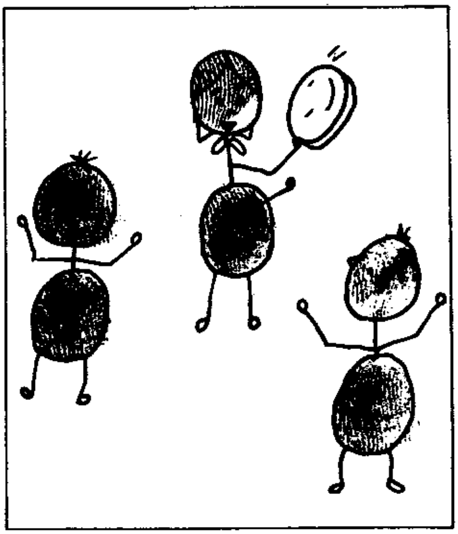
می‌چرخیم و می‌چرخیم، می‌چرخیم دور درخت
می‌چرخیم و می‌چرخیم، می‌چرخیم دور درخت، صبح خیلی زود
این طور می‌شوییم دهان، می‌شوییم و می‌شوییم، دندانها را می‌شوییم، صبح خیلی زود (۲)
این طور موی خود را، می‌زنیم شونه، می‌زنیم و می‌زنیم، شونه به موهامون،صبح خیلی زود (۲)
این طور لباس می‌پوشیم، می‌پوشیم و می‌پوشیم، لباسهامونو می‌پوشیم، صبح خیلی زود (۲)

1. action songs

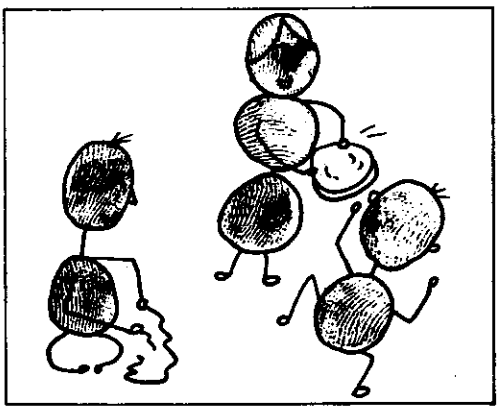
این طوری کفش می‌پوشیم، می‌پوشیم و می‌پوشیم، کفشهامونو می‌پوشیم، صبح خیلی زود (۲)

این طوری راه می‌رویم، می‌رویم و می‌رویم، به مدرسه می‌رویم، صبح خیلی زود (۲)[1]

• حرکات خلاق را، همان گونه که قبلاً نیز شرح داده شد، می‌توان همراه با ضربه طبل و یا دایره زنگی در کودکان تشویق کرد. برای مثال، حرکات حیوانات، حرکات کارگران مختلف، حرکات پلیس و غیره. سرعت حرکات کودکان را می‌توان با ضربه‌های طبل و یا وسایل دیگر تغییر داد.

۱. محتوای این شعر را با فعالیتهایی که کودکان گروه سنی مختلف معمولاً انجام می‌دهند، می‌توان هماهنگ کرد.

لطفاً توجه داشته باشید که:
تا جایی که میسر است، فعالیتهایی را برای کودکان طراحی کنید که شامل استفاده از تمام بدن شود.

شما می توانید وسیله موسیقی را خودتان درست کنید

* به کودکان وسایل مختلف موسیقی چون، فلوت، دایره زنگی، طبل و نیز اشیای تولید کننده صداهای مختلف مانند زنگوله، هارمونی، ملودیکا و غیره را نشان دهید.

* تعدادی از وسایل تولیدکننده صدا و موسیقی را می توان درست کرد:

- چند میخ را در بدنه جعبه چوبی و یا قوطی فلزی محکم کنید و سپس کش پلاستیکی نازک و محکمی را از آنها عبور دهید. حرکت دادن انگشت بر آنها ایجاد صدا می‌کند.

- سوراخهایی را در بطریهای نوشابه ایجاد کنید و از آنها سیمها یا نخهایی را عبور دهید. تکان دادن آنها ایجاد صدا می‌کند.

- یک نخ را دور قوطی استوانه‌ای شکل گره بزنید. سنگریزه و یا قلوه سنگهای کوچکی را به انتهای نخ ببندید. وقتی آن را بشدت تکان دهید، قلوه سنگها به قوطی ضربه می‌زنند و تولید صدا می‌کنند.

- مقداری آب را در سطوح مختلف در ظروف سرامیک یا شیشه‌ای بریزید. با استفاده از یک میله فلزی نازک، ضربه‌هایی به ظروف بزنید، تولید صداهای مختلفی می‌کند.

پاره‌ای از فعالیتهای پیشنهادی

۴-۶ ساله‌ها

- از کودکان بخواهید حرکات موزون ساده‌ای را انجام دهند.
- حرکات خلاق را با افزایش درجه پیچیدگی، می‌توان با استفاده از طبل و یا

دایره زنگی، برای کودکان ترتیب داد. این کار را می‌توان با خلق موقعیتهای تخیلی، برای مثال، گردش در باغ، یا گردش در جنگل و غیره انجام داد.

● فعالیتهای بازی همراه با سرود و آواز را که مستلزم به نمایش درآوردن حرکات ویژه‌ای است، برای کودکان ترتیب دهید. برای مثال، از کودکان بخواهید تا دور دایره حرکت کنند و کودکی را در مرکز دایره بنشانید تا نقش اوستا یا هدایت‌کننده بازی را ایفا کند. در این حال اوستا بازی را با سؤالاتی چون موارد زیر آغاز می‌کند:

اوستا: "بچه‌ها، آی، بچه‌ها،
کجا می‌رویم؟"
کودکان: "اوستا جون، آی، اوستا جون،
می‌رویم به همدان" (هر شهر و یا محل دیگری می‌تواند در نظر گرفته شود)
اوستا: "بچه‌ها، آی، بچه‌ها،
می‌رویم به همدان، با چی می‌رویم؟"
کودکان: "اوستا جون، آی، اوستا جون،
می‌رویم با اتوبوس" (قطار و غیره)

سپس کودکان، دایره‌وار می‌چرخند و صدا و حرکات قطار و یا وسیله‌نقلیه را تقلید می‌کنند. کودکان در این بازی، هر شهر و یا محلی و نیز هر وسیله‌نقلیه را می‌توانند نام ببرند.

● از کودکان بخواهید تا صداهای مختلف را خلق کنند؛ برای مثال، با ضربه زدن چوب به زمین، ضربه قاشق به ظرف فلزی، ضربه زدن دست به میز چوبی، و غیره به‌روشی موزون، صداها را تجربه کنند.

مهارتها با توپ یا حلقه

پرتاب کردن

هدفهای رفتاری

۳ـ۴ ساله‌ها

● باید بتواند توپ یا حلقه‌ای را در مسیر معین پرتاب کند.

۴ـ۵ ساله‌ها

• باید بتواند توپی را به سمت هدف معین با دقت بیشتری پرتاب کند. اگرچه ممکن است کاملاً صورت نگیرد.

۵ـ۶ ساله‌ها

• باید بتواند توپی را به سمت هدف معین، با دقت پرتاب کند. هدف می‌تواند در فاصله حدود ۱۸۰ سانتیمتری قرار گیرد.

پاره‌ای فعالیتهای پیشنهادی

۳ـ۴ ساله‌ها

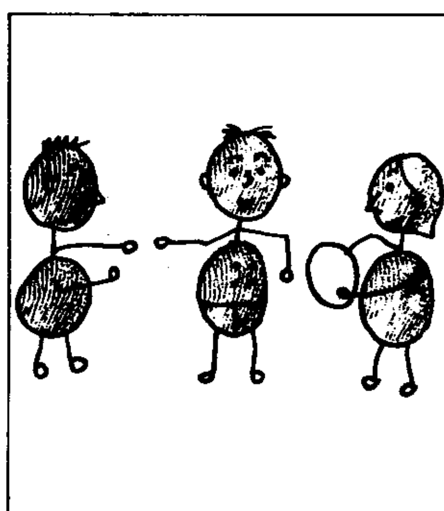
• توپهایی را در بازیهای آزاد در اختیار کودکان قرار دهید.

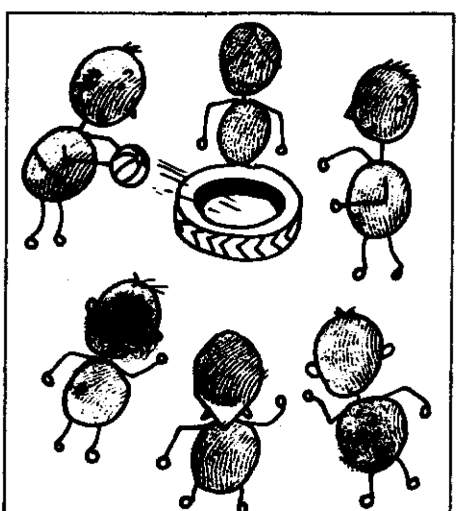
• از کودکان بخواهید تا در دو ردیف مقابل یکدیگر بنشینند. از هر کودک بخواهید تا توپ را به طرف ردیف مقابل بغلتاند و یا پرتاب کند.

۴ـ۵ ساله‌ها

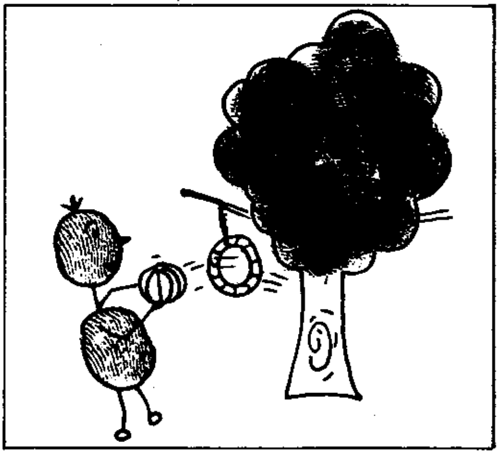
• بازیهای آزاد.

• از کودکان بخواهید تا در یک دایره بایستند. یک جعبه یا لاستیک چرخ ماشین را در وسط دایره قرار دهید؛ از آنان بخواهید تا توپ را به‌نوبت در درون آن پرتاب کنند.

● تعدادی قوطی خالی را روی هم بچینند و به صورت هرم درآورید و سپس از کودکان بخواهید تا با زدن توپ، هر تعداد را که می‌توانند پایین بیندازند.

● یک حلقه لاستیک چرخ را در سطح پایین درخت و یا پایه‌ای فلزی آویزان کنید و از کودکان بخواهید تا توپ را به‌طریقی پرتاب کنند که به داخل حلقه برود.

۵ـ۶ ساله‌ها

● فعالیتهایی را ـ مشابه آنچه برای کودکان ٤ـ٥ ساله ترتیب داده شده است ـ می‌توان با افزایش فاصله از هدف، برای کودکان این گروه سنی انجام داد.

● مسابقه امدادی را با دو گروه از کودکان تنظیم کنید. هر گروه از کودکان در صف مستقیم می‌ایستند و پاهای خود را از هم باز می‌کنند. کودکی که در ابتدای صف قرار گرفته است، توپ را به میان پاهای آنها پرتاب می‌کند تا به انتهای صف برسد. کودکی که در آخر صف ایستاده است، توپ را می‌گیرد و دوباره به طرف انتهای صف پرتاب می‌کند. بازی به همین صورت ادامه پیدا می‌کند. گروهی که زودتر تمام کند، برنده است.

گرفتن

هدفهای رفتاری

۳ـ٤ ساله‌ها

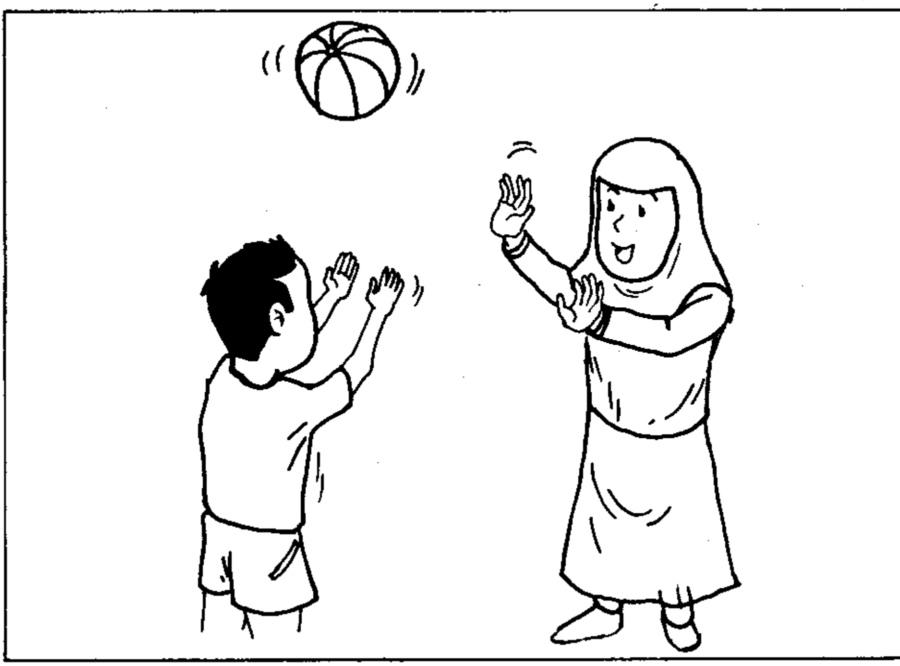
● باید بتواند یک توپ پلاستیکی بزرگ را از فاصله بسیار کوتاهی با استفاده از بازوها و آرنج بگیرد.

٤ـ۵ ساله‌ها

● باید بتواند با استفاده ازبازوها توپ‌کوچکی راکه ازفاصله کوتاهی انداختند بگیرد.

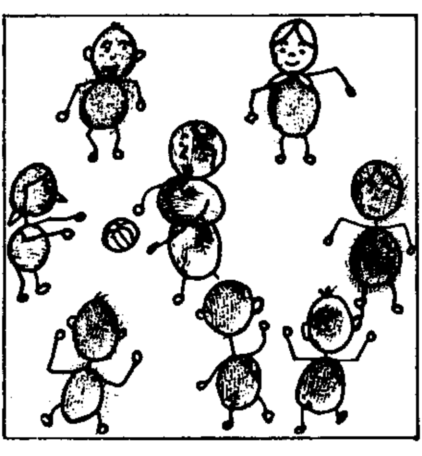
۶ـ۵ ساله‌ها

● باید بتواند با استفاده از دستها توپ کوچکی را که از فاصله کوتاهی پرتاب شده بگیرد.

پاره‌ای از فعالیتهای پیشنهادی

۴ـ۳ ساله‌ها

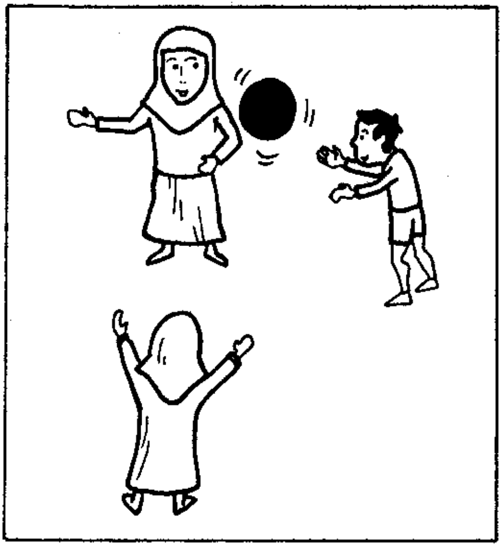

● از کودکان بخواهید تا دایره‌وار بایستند. معلم باید در وسط بایستد و یک توپ بزرگ را به‌نوبت به طرف هر کودک بغلتاند و یا پرتاب کند و از کودکان بخواهد تا توپ را بگیرند. توپ باید بزرگ و به رنگ روشن باشد.

۴ـ۵ ساله‌ها

● فعالیتهای مشابه برای کودکان ۳ـ۴ ساله را می‌توان برای این گروه سنی نیز ترتیب داد. علاوه بر پرتاب کردن و غلتانیدن توپ باید بتوانند آن را بالا و پایین بیندازند. اندازه توپ را می‌توان کوچکتر نیز انتخاب کرد.

۵ـ۶ ساله‌ها

● فعالیتی را که در بالا شرح داده شد، می‌توان به شکل بازی برای کودکان درآورد؛ به صورتی که هر کس نتواند توپ را بگیرد، از بازی "خارج" شود. فاصلهٔ گرفتن توپ را بتدریج افزایش دهید. آخرین کودکی که باقی می‌ماند، برنده بازی محسوب می‌شود.

لگد زدن (با پا زدن)

هدفهای رفتاری

۳ـ۴ ساله‌ها

● باید بتوانند توپی را به فاصله کوتاه و در مسیر مشخصی با پا بزنند.

۴ـ۵ ساله‌ها

● باید بتوانند توپ را به سمت هدف مشخصی با دقت بیشتری با پا بزنند. اگرچه ممکن است درست انجام ندهند.

۵ـ۶ ساله‌ها

● باید بتوانند توپ را با پا به سمت هدف مشخصی، به‌طور صحیح و با دقت بزنند. این هدف باید به فاصله مناسب حدود ۹۰ـ۱۲۰ سانتیمتر قرار گرفته باشد.

پاره‌ای از فعالیتهای پیشنهادی

۳ـ٤ ساله‌ها

• به کودکان یک توپ متوسط به رنگ روشن برای بازیهای آزاد بدهید.

• از کودکان بخواهید تا به صف بایستند. از هر کودک بخواهید تا کوشش کند توپ را به هر شدتی که می‌تواند بدون هدف و مسیر مشخصی با پا بزند.

٤ـ٥ ساله‌ها

• بازی آزاد.

• یک جعبه یا چهارپایه را در فاصله کوتاهی قرار دهید. کودکان را تشویق کنید تا توپ را با پا به طرف آن بزنند.

٥ـ٦ ساله‌ها

• فعالیتهای مشابه آنچه برای کودکان ٤ـ٥ ساله گفته شد، می‌توان برای کودکان این گروه سنی نیز با افزایش فاصله هدف ترتیب داد.

• کلاس را به دو گروه تقسیم کنید؛ از هر گروه بخواهید تا مقابل یکدیگر و به فاصله کوتاهی از هم بایستند. هر کودک باید توپ را با پا به سمت کودک مقابل خود در گروه دیگر بزند و کودک مقابل نیز باید آن توپ را بگیرد.

رشد حرکات ظریف

نخ کردن (دوختن)

هدفهای رفتاری

۳ـ٤ ساله‌ها

• باید بتواند سیم یا نخ کلفتی را از سوراخ بزرگی عبور دهد.

٤ـ٥ ساله‌ها

• باید بتواند سیم یا نخ کلفتی را از درون سوراخهای کوچکتری عبور دهد.

● باید بتواند با استفاده از سوزنی کند، نخ و یا مواد دیگری را از درون یک حلقه عبور دهد (مانند حلقه گل‌دوزی).

۵ـ۶ ساله‌ها

● باید بتواند سیم کلفتی را از درون سوراخهایی که در یک نظم و یا طرح پیچیده‌ای مرتب شده‌اند، عبور دهد.

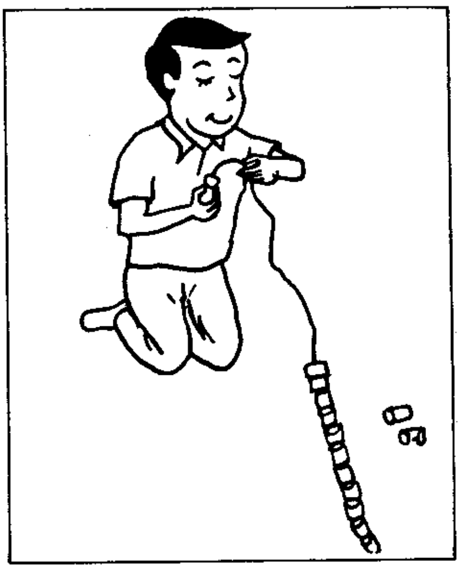
● باید بتواند طرحهایی را با استفاده از نخهای رنگی مختلف روی سطحی سوراخدار، درست کند.

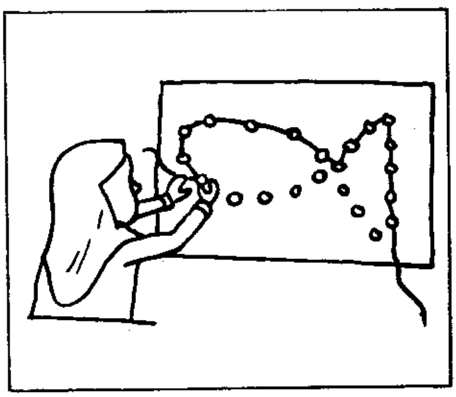
● باید بتواند با استفاده از سوزنی کند و نخ، بخیه‌های ساده‌ای بدوزد و طرحهای ساده‌ای درست کند.

پاره‌ای از فعالیتهای پیشنهادی

۳ـ۴ ساله‌ها

● به کودکان، تعدادی مهره‌های بزرگ بدهید (مهره‌ها را در درون یک ظرف و یا سبد قرار دهید). مهره‌ها باید ترجیحاً به رنگهای مختلف بوده و سوراخهایی به اندازه‌های مختلف داشته باشند. از آنان بخواهید تا مهره‌ها را از نخ یا سیمهای محکم عبور دهند و گردنبندهایی درست کنند.

ـ اگر مهره‌های چوبی و یا پلاستیکی در دسترس نباشد، از کودکان بزرگتر بخواهید مهره‌ها را با خمیر بسازند و رنگ کنند. در بطری نوشابه را می‌توان بدین منظور سوراخ کرده، مورد استفاده قرار داد.

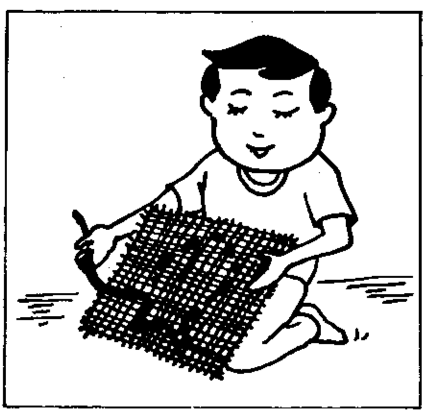
• با استفاده از قطعه‌ای مقوا یا در جعبه مقوایی "یک طرح دوخت" درست کنید. بر روی آن، طرحهای ساده‌ای از حیوانات، گلها و یا اشیای ساده ترسیم کنید؛ برای مثال، شکل درخت یا ماهی و غیره. سپس بر روی طرح سوراخهایی را با فاصله‌های مختلفی ایجاد کنید. از کودکان بخواهید تا دور طرح را با استفاده از نخ کلفت و محکم، سیم و یا حتی بند کفش کهنه، دوره کشی کنند و نخها را از درون سوراخها عبور دهند.

۴ـ۵ ساله‌ها

• به کودکان مهره‌هایی کوچکتر با سوراخهای کوچکتر بدهید و از آنها بخواهید تا گردنبند درست کنند.

• برای پیچیده‌تر کردن فعالیت، مهره‌ها را با یک توالی ویژه از رنگها درست کنید و سپس از کودکان بخواهید تا با نخ کردن مهره‌ها توالی را کامل کنند؛ برای مثال، قرمز، آبی، زرد و سپس قرمز، و به همان ترتیب ادامه دهند.

• از آنان بخواهید تا بند کفشهای خود را ببندند.

• برای کودکان مهره‌ها، گلها و برگهای کاغذی، دانه‌های گیاهی و غیره را فراهم آورید. از کودکان بخواهید تا آنها را از نخ محکم عبور دهند. این کار را می‌توانند با استفاده از سوزنی کُند و نخ انجام داده، گردنبندهایی درست کنند.

٥ـ٦ ساله‌ها

● طرحهایی از اشکال پیچیده حیوانات، حروف الفبا و غیره فراهم آورید. حاشیه اشکال و طرحها را به فاصله معینی، سوراخ کنید. از کودکان بخواهید تا با استفاده از سیم ویا نخ کلفت آنها را به هم وصل کنند. این طرحها را می‌توان روی کاغذهای مقوایی، در جعبه‌های مقوایی شیرینی و یا کارتهای تبریک کهنه درست کرد.

● از کودکان بخواهید تا بخیه‌های ساده و شُلی را روی گونی، با استفاده از سوزنی کُند و نخ بدوزند. آنها می‌توانند طرحهای دلخواه خود را نیز درست کنند.

پاره کردن ـ بریدن ـ چسبانیدن

هدفهای رفتاری

۳ـ٤ ساله‌ها

● باید بتواند کاغذهای مختلفی را تا کرده، پاره کند و سپس تکه‌ها را روی یک سطح و یا طرح بزرگ بچسباند. اگرچه ممکن است نتواند این کار را به نحوی بسیار دقیق و تمیز انجام دهد.

٤ـ٥ ساله‌ها

● باید بتواند با قیچی کاغذ را به صورت خطوط مستقیم بریده، اشکال ساده‌ای مانند چهارگوش، سه گوش و مستطیل درست کند.

● باید بتواند کاغذ را به صورت اشکال ساده پاره کند و آنها را به صورت دقیق و تمیز بچسباند.

● باید بتواند کاغذ را به تکه‌های کوچکتر پاره کند و آنها را روی طرح مشخصی به صورت تمیز و دقیق بچسباند.

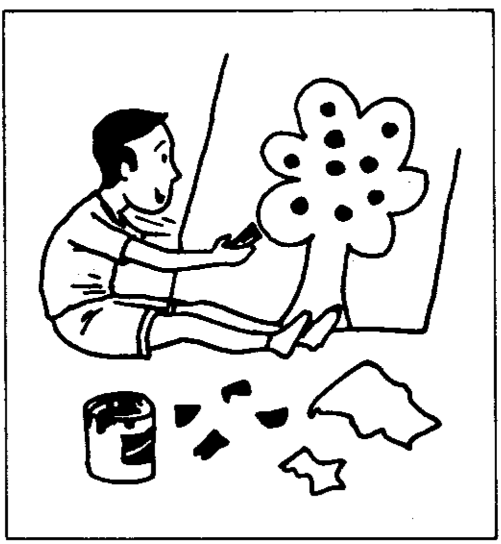
٥ـ٦ ساله‌ها

● باید بتواند کاغذ را به تکه‌های کوچکتر و ظریف‌تر و اشکال متفاوت برش دهد و آنها را به‌طور دقیقی روی طرح مشخص و در سطحی کوچکتر بچسباند.

پاره‌ای از فعالیتهای پیشنهادی

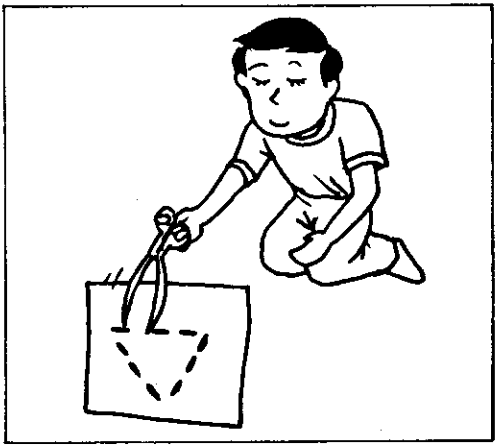
۳ـ۴ ساله‌ها

● مقداری کاغذ باطله برای مثال از روزنامه‌های قدیمی، مجلات کهنه و غیره فراهم آورید. طرح یک حیوان ویا شیءرا روی کاغذ بزرگی بکشید. طرح باید بزرگ و وسیع باشد. روی طرح مقداری چسب بریزید و از کودکان بخواهید تا کاغذی را که به آنها داده شده است، تکه‌تکه کنند و در روی طرح بچسبانند. طرح را می‌توان به شکل خانه، درخت، توپ و غیره کشید.

۴ـ۵ ساله‌ها

● فعالیتهای مشابه برای کودکان ۳ـ۴ ساله را برای این دسته از کودکان نیز می‌توانید ترتیب دهید ولی طرح را می‌توانید کوچکتر بکشید و کودکان را نیز تشویق

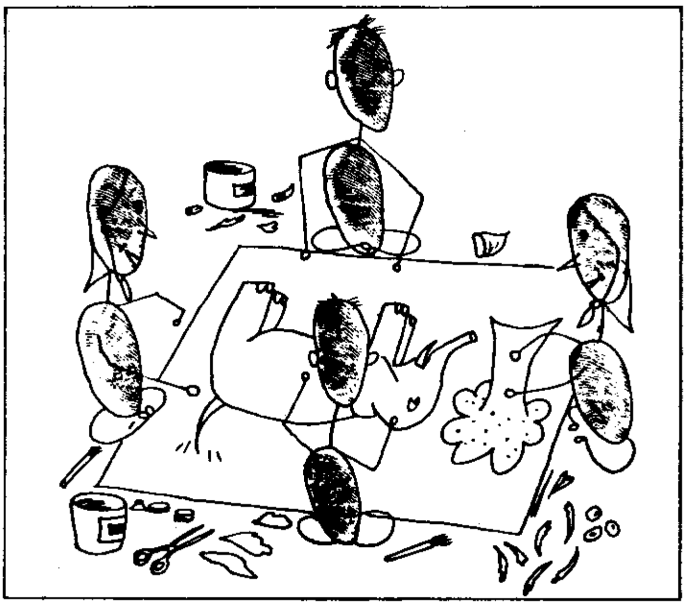

کنید تا کاغذها را به تکه‌های کوچکتر پاره کرده، تمیز روی طرحِ کشیده شده، بچسبانند.

● اشکال ساده‌ای مانند مربع یا مثلث را برای آنها روی کاغذ بکشید و بخواهید تا به‌طور دقیق از روی خطوط ببرند. توجه داشته باشید که قیچی خیلی نوک تیزوبرنده نباشد.

۵ـ۶ ساله‌ها

● صفحاتی از روزنامه‌ها، مجلات و کاغذهای باطله دیگر را به کودکان بدهید و آنها را تشویق کنید تا با چسبانیدن تکه‌های کوچک طراحی شده، کولاژ[1] خود را درست کنند. برای این کار می‌توان از تکه‌های پارچه و مواد باطله دیگر، برگ درختان و گلبرگ گلها استفاده نمود تا کودکان بتوانند با چسباندن آنها کولاژ درست کنند.

1. collage

ترسیم (کشیدن)، رنگ‌آمیزی، نقاشی

هدفهای رفتاری

۳ـ۴ ساله‌ها

● باید بتوانند با لذت و شادی، خطوطی را بکشند و دایره‌ای را کپی کنند.

● باید بتوانند شکل یک لوزی یا ستاره را دوره کشی[1] کنند؛ اگرچه ممکن است نتوانند بدقت انجام دهند.

● باید بتوانند داخل یک طرح بزرگ را رنگ‌آمیزی کنند؛ اگرچه ممکن است بدقت انجام ندهند.

● باید بتوانند با استفاده از قلم‌مو، رنگهای مختلف، و حرکات دَورانیِ بزرگ[2]، نقاشی کنند؛ اگرچه نتوانند خوب قلم‌مو را نگه دارند.

۴ـ۵ ساله‌ها

● باید بتوانند اشکال قابل تشخیص و معنی‌داری را با استفاده از مدادرنگی بکشند.

● باید بتوانند داخل یک طرح داده شده را به نحوی نسبتاً دقیق و صحیح رنگ‌آمیزی کنند.

● باید بتوانند با حرکات کششی وسیعی[3] با قلم‌مو، نقاشی کنند و اشکال و تصاویر معنی‌داری مانند تصویر آدم، درخت و غیره را ترسیم کنند و باید بتوانند قلم‌مو را به نحو صحیح و درستی نگه دارند.

۵ـ۶ ساله‌ها

● باید بتوانند اشکال و تصاویر معنی‌داری را بکشند.

● باید بتوانند داخل یک طرحِ داده شده را به گونه‌ای دقیق و صحیح رنگ‌آمیزی کنند.

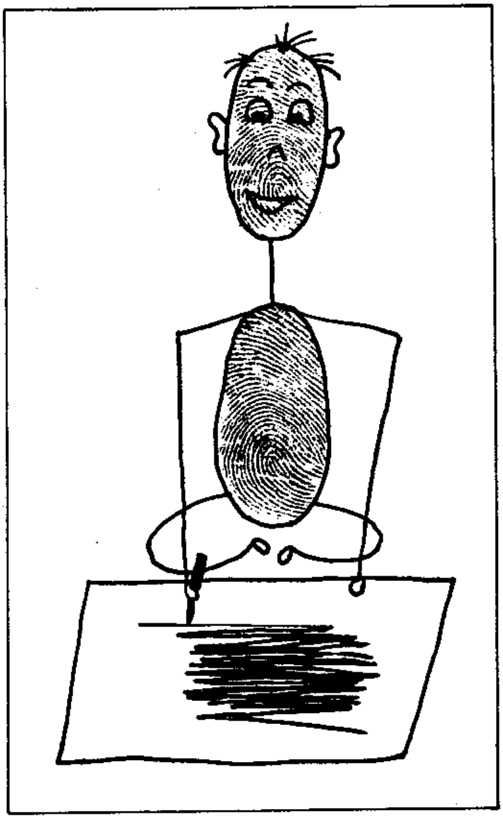
● باید بتوانند تصاویر و اشکال معنی‌داری را نقاشی کنند؛ اگرچه ممکن است این کار را به نحوی بسیار مناسب و با اندازه‌های دقیق نتوانند انجام دهند.

---

1. tracing
2. large circular movements
3. large sweeping movement

پاره‌ای از فعالیتهای پیشنهادی

۳ـ٤ ساله‌ها

• مقداری گِلِ نرم و خیس تدارک ببینید و همراه با تکه چوب کوچکی به کودکان بدهید. آنها می‌توانند با استفاده از چوب روی گِل را خط خطی کنند.

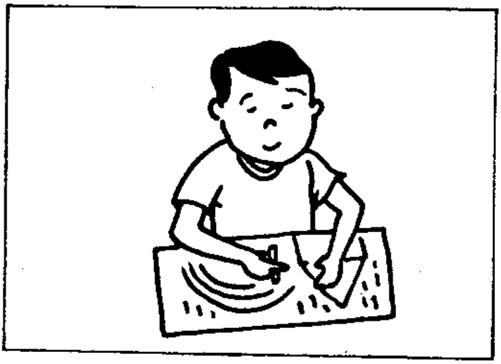
• مدادرنگی و روزنامه‌های قدیمی و یا کاغذهای باطله را برای کودکان فراهم آورید؛ به آنها اجازه دهید تا مدادرنگیها را آزادانه برای کشیدن روی کاغذ مورد استفاده قرار دهند.

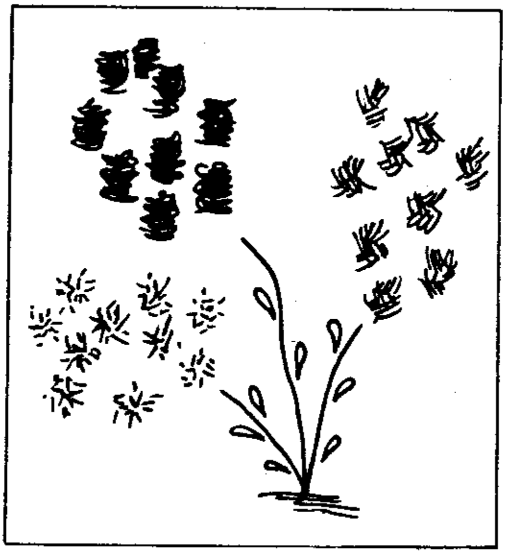
• به کودکان فرصت دهید تا با گچهای رنگی روی تابلو یا زمین، طرحهایی بکشند.

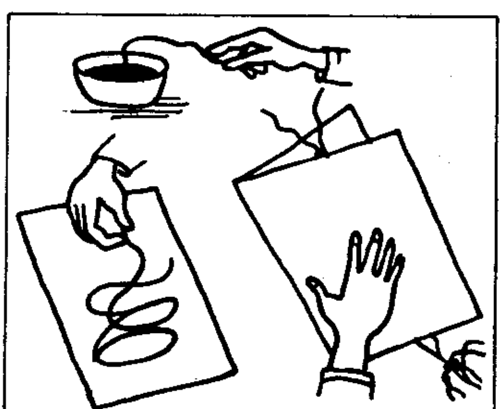
• با پودر رنگ، برای نقاشی کودکان رنگ درست کنید. از کودکان بخواهید تا آزادانه و با استفاده از قلم‌مو، نقاشی کنند. اگر قلم‌مو رنگ‌آمیزی موجود نباشد، می‌توانید از گلوله‌های پنبه‌ای، و یا چوبهای جارو و یا موارد دیگر بدین منظور استفاده کنید.

• یک شکل بزرگ را روی کاغذ و یا زمین بکشید و از کودکان بخواهید تا با مدادرنگی و یا گچ درون آن را رنگ‌آمیزی کنند.

برای تشویق خلاقیت در کودکان، نباید عقاید و خواسته‌های خود را به آنان تحمیل کنید. به آنها فرصت دهید تا آنچه می‌خواهند و به طریقی مطلوب نقاشی کنند. کارهای آنها را درک کنید ولی مورد سرزنش و انتقاد قرار ندهید.

۴ـ۵ ساله‌ها

● یک شکل را با اندازه کوچکتر و در سطحی کوچکتر بکشید و از کودکان بخواهید تا سطوح و ضمایم مربوط به آن را با رنگهای مختلف رنگ‌آمیزی کنند.

● سعی کنید یک موضوع آشنا به کودکان بدهید و از آنها بخواهید تا آن را ترسیم و یا نقاشی کنند؛ برای مثال، "باران می‌بارد و شما می‌خواهید به مدرسه بروید، می‌توانید آن را بکشید".

● یک نخ کوتاه را به کودک بدهید. به او اجازه دهید تا آن را در رنگ قرار دهد و روی کاغذ بکشد و طرحهای مختلفی درست کند.

● یک نخ آغشته به رنگ را روی صفحه کاغذ به شکلی دلخواه قرار دهید؛ به‌طوری که انتهای نخ آویزان باشد. صفحه کاغذ دیگری را روی آن قرار دهید. یکی از کودکان آن را روی

صفحه پایین فشار می‌دهد و دیگری نخ را می‌کشد. به این ترتیب طرح رنگی به دست خواهد آمد.

● رنگ را می‌توان با استفاده از منابع طبیعی نیز آماده نمود؛ برای مثال با استفاده از برگهای درختان و پوست بعضی سبزیها و چسب می‌توان رنگ طبیعی درست کرد. از گلبرگهای گلها نیز به این منظور می‌توان استفاده کرد. رنگ سیاه را می‌توان با زغال تهیه کرد.

۶ـ۵ ساله‌ها

● به کودکان مدادرنگی و رنگهای مختلف بدهید تا آزادانه نقاشی دلخواه خود را خلق کنند.

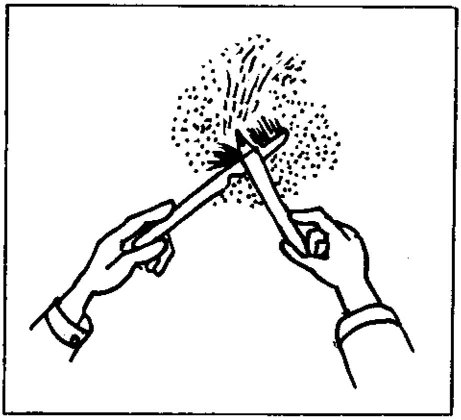
● به کودکان تصاویری را با پیچیدگی بیشتر (از نظر سطح و حاشیه‌ها) بدهید تا رنگ‌آمیزی کنند.

● به کودکان طرحهایی بدهید و یا اجازه دهید تا با مالش دادن گلبرگهای رنگی گلهای مختلف و چکانیدن قطره‌های آب، رنگهای مختلفی روی طرحهای خود درست کنند.

● به کودکان موضوعهای مختلفی بدهید و از آنها بخواهید تا براساس موضوع، صحنه‌ها را به میل خود ترسیم کنند.

● با استفاده از مسواکهای کهنه و قرار دادن آنها در رنگ، کودکان می‌توانند طرحهایی را روی کاغذ بپاشند (اسپری کنند).

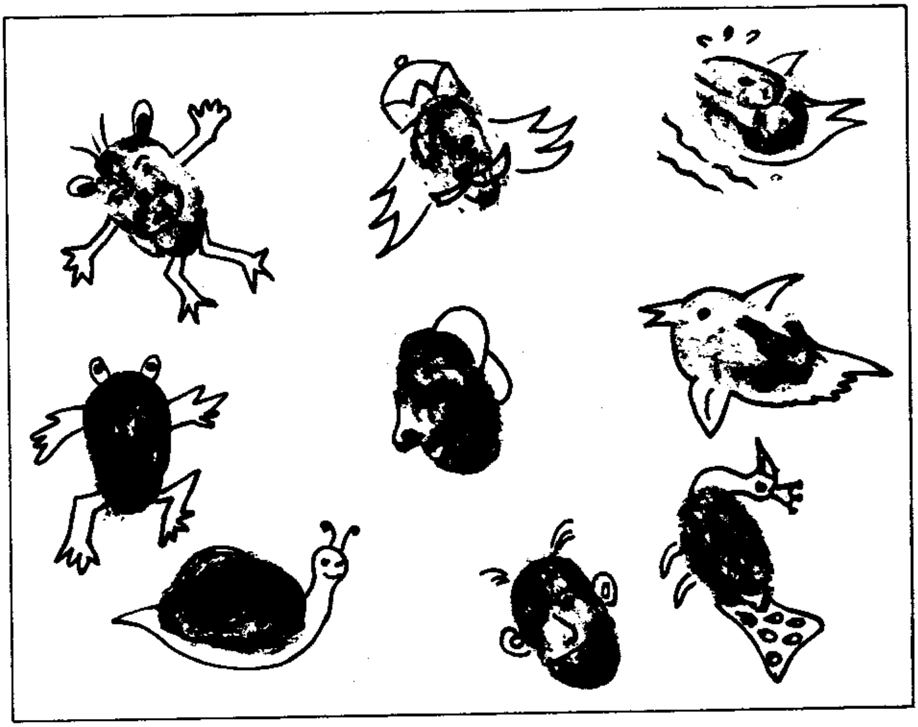

چاپ با انگشت[1] (انگشتی)

به جای اینکه اول تصویری را بکشید و سپس از کودکان بخواهید تا آن را رنگ‌آمیزی کنند، مقداری رنگ مختلف را روی تخته شاسی[2] بریزید (یا ظرفهای کوچک) کمی آب به آن اضافه کنید. از کودکان بخواهید تا انگشت شست خود را درون رنگ فرو کنند و اثر آن را روی کاغذ چاپ کنند. انگشت را به سرعت با پارچه پاک کنید تا با رنگهای دیگر نیز اثر انگشتهایی روی کاغذ درست کنند. آنگاه با مداد سیاه خطوطی را در اطراف اثر انگشت آنان درست کنید تا اشکال مختلفی درست شود؛ برای مثال، پرنده، گربه، گوسفند، ماهی و غیره.

1. thumb printing
2. palette

چاپ کردن

هدفهای رفتاری

۳ـ٤ ساله‌ها

- باید بتوانند کار چاپ کردن را به‌طریقی ساده و با راهنمایی بزرگترها انجام دهند.

٤ـ٥ ساله‌ها

- باید بتوانند چاپهای ساده‌ای را به دلخواه خود درست کنند.

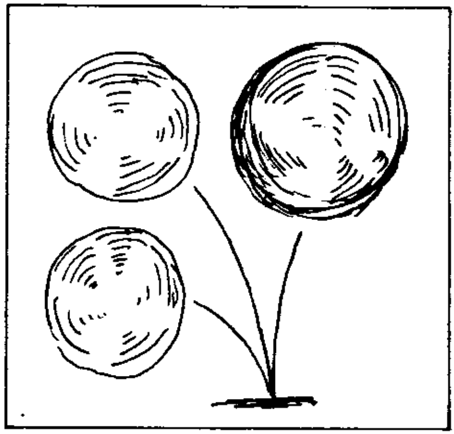
٥ـ٦ ساله‌ها

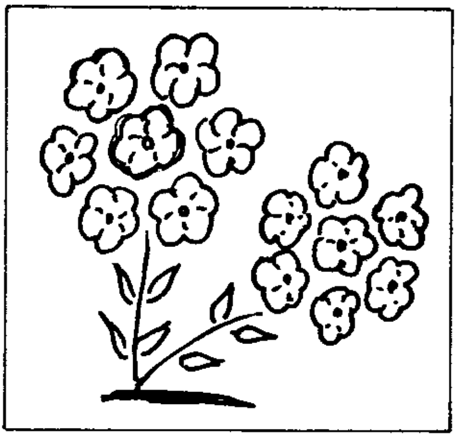
- باید بتوانند چاپ را در طرحهای پیچیده‌تری انجام دهند.

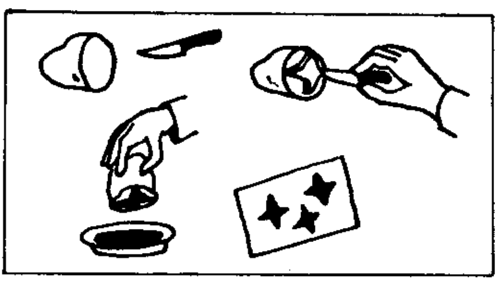
پاره‌ای از فعالیتهای پیشنهادی

۳ـ۴ ساله‌ها

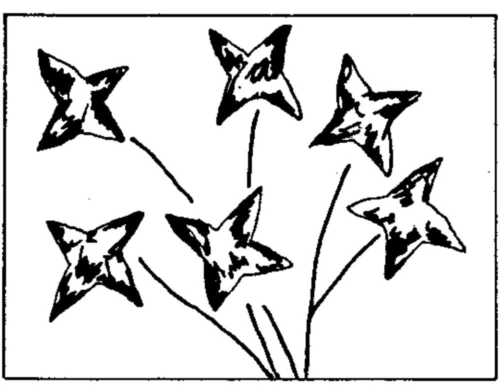
● از کودکان بخواهید تا یک حلقه پیاز یا سیب‌زمینی را در رنگ فرو کنند و در اطراف آن طرحهایی درست کنند.

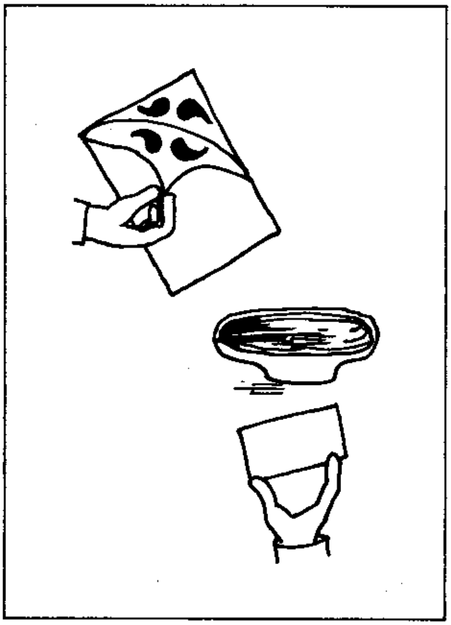
● اشکال ساده یا طرحهایی را روی یک قطعه سیب‌زمینی پوست کنده بکشید و از کودکان بخواهید آن را در رنگ فرو کنند و روی کاغذ چاپ کنند.

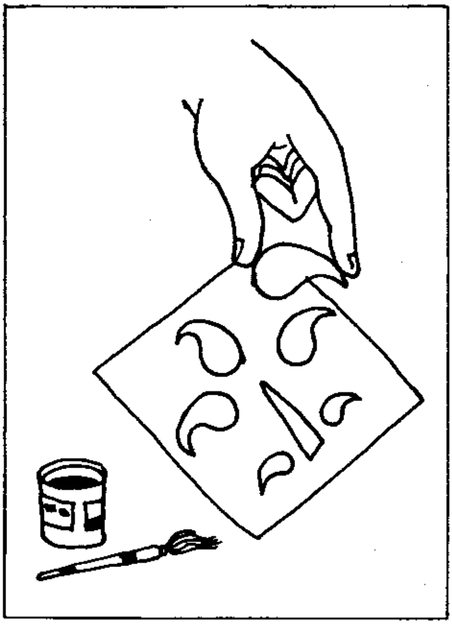

● آنها همچنین می‌توانند با انگشت و دست، کار چاپ را انجام دهند. معلم می‌تواند در حاشیه آنها خطوطی بکشد و طرحهایی ساده و با معنی درست کند.

٤ـ٥ ساله‌ها

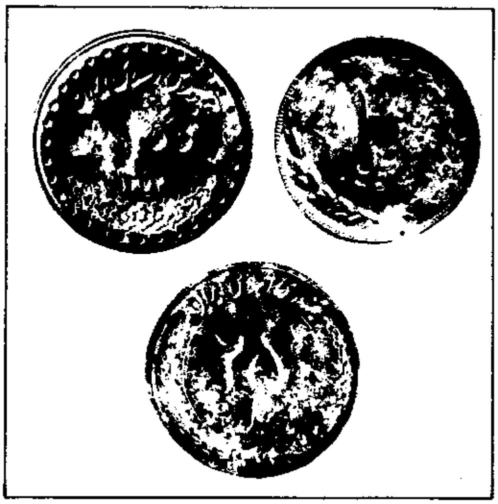
● شکلی را با قیچی ببرید و روی مقوایی بچسبانید که یک حلقه یا گیره در پشت آن قرار دارد، تا آن را نگه دارد. بعد از کودکان بخواهید آن را در رنگ فرو کنند و شکلی را چاپ کنند.

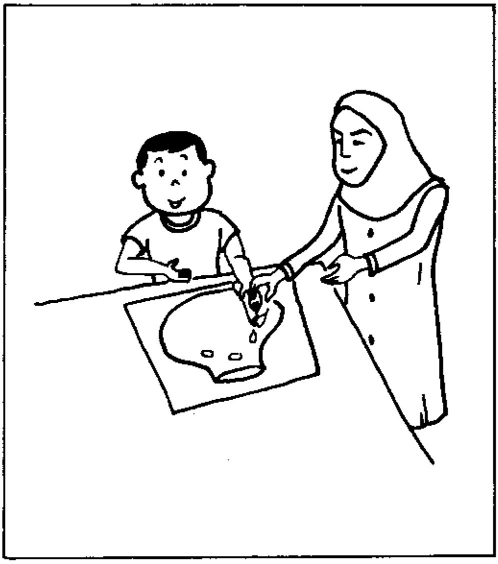
● از آنها بخواهید تا با فرو کردن برگ درختان در رنگهای مختلف، کار چاپ را به دلخواه خود انجام دهند.

● برگهای درختان و سکه‌ها را می‌توان زیر یک کاغذ نازک قرار داد و با مالش دادن مداد سیاه و یا مدادرنگی روی آنها، اثر آنها را روی کاغذ چاپ کرد.

● کودکان می‌توانند اثر دست و یا پای خود را چاپ کنند.

۵ـ۶ ساله‌ها

● کودکان، ریختن قطره‌های موم شمع را می‌توانند با نظارت بزرگترها انجام دهند. بدین‌صورت که یک شمع روشن تهیه کنید و بگذارید قطرات موم شمع را دور شکل داده شده روی صفحه کاغذ بریزند. صفحه را می‌توان رنگ‌آمیزی کرد. قسمت مومی شده رنگ نمی‌گیرد.

● کودکان، چاپ با سیب‌زمینی را به دلخواه خود می‌توانند طراحی کنند و طرحهای خود را درست کنند.

تا کردن کاغذ

هدفهای رفتاری

۳ـ۴ ساله‌ها

● باید بتواند تا کردن ساده کاغذ را با کف دست و انگشتان انجام دهد و مربع یا مستطیلی را درست کند (البته این کار را با هدایت بزرگترها انجام می‌دهد).

۴ـ۵ ساله‌ها

● باید بتواند با راهنمایی بزرگترها، اشکال پیچیده‌تری را با تا کردن کاغذ درست کند.

۵ـ۶ ساله‌ها

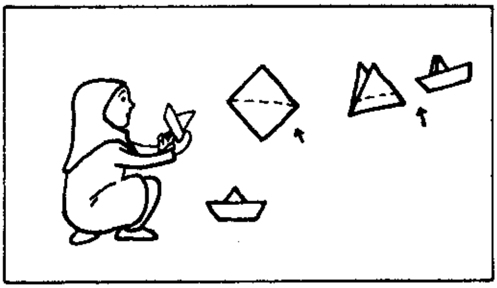
● باید بتواند اشکال پیچیده‌تری را از طریق تا کردن کاغذ درست کند.

پاره‌ای از فعالیتهای پیشنهادی

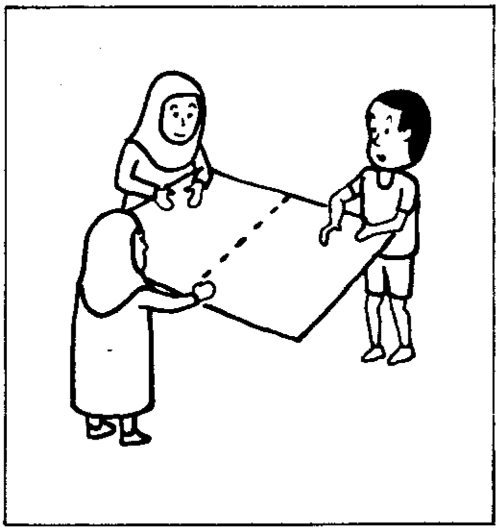

٣ـ٤ ساله‌ها

● به کودکان فرصت دهید تا دستمالهای مورد استفاده خود را با یک و یا دو تا زدن، جمع کنند.

● کودکان می‌توانند اشکال ساده‌ای مانند قایق را با تا کردن کاغذ، و به راهنمایی معلم درست کنند.

٤ـ٥ ساله‌ها

● اگر از ملحفه و یا پتو و زیرانداز برای نشستن و استراحت کردن کودکان استفاده می‌شود، از آنها بخواهید تا گوشه‌های زیرانداز را به هم وصل کرده، با تازدن آن را جمع کنند.

● به کودکان می‌توان آموزش داد که اشیای مختلفی مانند کلبه چوبی، سگ، فنجان و غیره را درست کنند.

۶ـ۵ ساله‌ها

● به کودکان این گروه سنی می‌توان آموزش داد تا طرحهای پیچیده‌ای مانند گُل، قایقهای ساده و معمولی، پرنده، هواپیما، شب و روز و غیره درست کنند.

کار با خمیر

هدفهای رفتاری

۴ـ۳ ساله‌ها

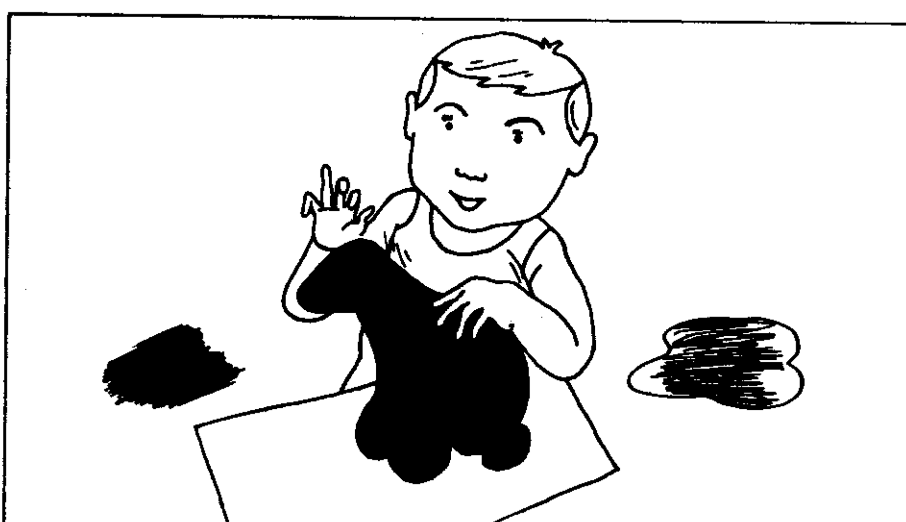
● باید بتوانند خمیر را از هم باز کنند، پهن کنند، آن را بکشند و دوباره آن را به حالت خمیری شکل درآورند.

۵ـ۴ ساله‌ها

● باید بتوانند خمیر را به شکلهای مختلف ساده‌ای درآورند و با وسایل دیگری مانند شاخه، برگ، رنگ، گلبرگ گلها و غیره تزیین کنند.

۶ـ۵ ساله‌ها

● باید بتوانند خمیر را به اشکال با معنی و پیچیده‌تری درآورند.

فعالیت با خمیر

برای همهٔ گروههای سنی

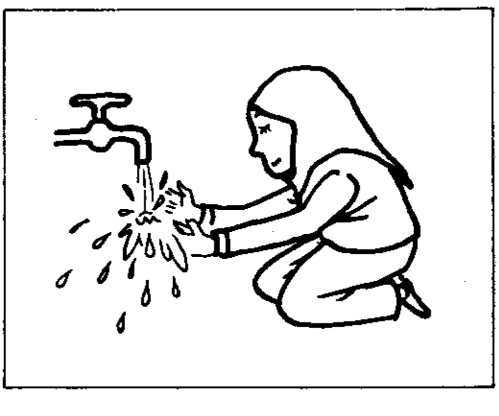

● بعد از الک کردن آرد و ورز دادن دقیق آن، خمیری برای فعالیتهای مختلف آماده کنید.

● یک مقوای بزرگ و یا تخته چوبی را جلوی هر کودک قرار دهید و گلوله‌ای خمیر را برای ورز دادن و بازی در اختیار او قرار دهید.

● بگذارید اشیا و اشکال درست شده با خمیر، خشک شوند. وقتی خشک شدند، آنگاه کودکان می‌توانند آنها را رنگ‌آمیزی کنند.

● کودکان باید دستهای خود را بعد از کار با خمیر بشویند.

● به کودکان، می‌توان الگوها و ایده‌هایی داد تا در رابطه با آنها طرحهایی با خمیر برای پروژه‌ها، جشنواره‌ها و غیره درست کنند. این طرحها راسپس می‌توانند رنگ‌آمیزی کنند (مثلاً گلدان و یا کوزه کوچک).

● خمیربازی، همراه با دیگر وسایل و مواد مانند شاخ و برگ درختان، گلها، رنگ و غیره به تولید کارهای خلاقتری می‌انجامد.

● وقتی کودکان را به حال خود رها کنید، اغلب تمایل بیشتری دارند تا فقط با خمیر اشکالی مانند توپ و یا گلوله درست کنند. معلمان باید در کنار آنها بنشینند و اشیای مختلفی را با استفاده از وسایل و مواد مختلف درست کنند. به کودکان اجازه دهید تا درباره آنچه انجام می‌دهند، صحبت کنند. نباید از آنها بخواهید تا عیناً کار شما را تقلید کنند و از روی آن درست کنند. کارهای خلاق کودکان به‌طور غیر مستقیم عقاید و افکار آنها را وسعت می‌دهد.

جور کردن ـ الگوسازی

هدفهای رفتاری

۳ـ۵ ساله‌ها

● باید بتواند اشیای مختلف را با انگشتان جدا کرده، جور کند.

۵ـ۶ ساله‌ها

● باید بتواند اشیا را با طرحهای بسیار پیچیده مرتب کرده، جدا سازد.

پاره‌ای از فعالیتهای پیشنهادی

۴ـ۶ ساله‌ها

● به کودکان فرصت دهید تا سنگریزه‌ها، مهره‌های رنگی، حبوبات، صدفها، برگها، چوب کبریتها و غیره را بر اساس رنگ، شکل و اندازه جدا کرده، مرتب کنند.

● اشیای ذکر شده در بالا را به هر شکل دلخواه در توالی یکدیگر قرار دهید

و به کودکان فرصت دهید تا الگوهای دلخواه خود را درست کنند.

● طرحی را روی تخته بکشید و سپس از آنان بخواهید تا آن را روی زمین با مهره، چوب کبریت، سنگریزه و اشیای دیگر عیناً درست کنند (کُپی کنند).

فعالیتهایی این چنین برای ایجاد هماهنگی چشم و دست بسیار مفید هستند. علاوه بر اینها، فعالیتهایی که شامل دست‌ورزی با اشیا یا مهارت در پر و خالی کردن و ریختن آب هستند، نیز بسیار مفیدند.

فصل چهارم

رشد زبان

(۱۲۱)

آیا می‌دانید که؟

* یادگیری زبان برای کودکان سنین پیش‌دبستانی امری حیاتی است؛ زیرا در واقع پایه و مبنایی برای همه یادگیریهای بعدی فراهم می‌آورد.

* کودکان زبان را از راههای زیر یاد می‌گیرند:

- تقلید کردن از دیگران و افراد پیرامون.
- دلگرمی از افراد پیرامون.
- فرصتهایی که برای گوش دادن به دیگران، و ابراز عقاید، افکار و احساسات برایشان فراهم می‌شود.

* کودکان از نظر سطوح و کیفیت اکتساب زبان با یکدیگر تفاوت دارند. بعضی حرف زدن را زودتر از دیگران شروع می‌کنند و عده‌ای دیرتر، بعضی پرحرف هستند و عده‌ای ساکت؛ اگرچه این تفاوتها تا حدودی ریشه وراثتی دارد، ولی تا حدود زیادی نیز به نوع محیط و عوامل محیطی او نیز بستگی پیدا می‌کند.

* در حالی که کودکان ۱ تا ۳ ساله برای برقراری ارتباط به اعمال و ژستها و حرکات، بیشتر از مهارتهای صرفاً کلامی تمایل نشان می‌دهند؛ کودکان بزرگتر با رشد سایر مهارتهایشان به ارتباطهای کلامی اعتماد و علاقه بیشتری پیدا می‌کنند.

* با آغاز ورود کودکان به مراکز پیش از دبستان، استفاده از زبان و سخنگویی از طریق خانه حاصل شده است. با دادن تجربه‌های محیطی صحیح، واژگان گفتاری و گنجینه لغات آنها به‌طور مستمر بسرعت افزایش می‌یابد. عوامل و تجربه‌هایی که رشد مهارتهای سخنگویی را در کودکان تقویت می‌کنند عبارتند از:

ـ والدین تحصیلکرده و علاقه‌مند.

ـ ترتیب دادن استفاده از اسباب‌بازیها، تصاویر، کتابها، داستانها و قصه‌ها، روزنامه‌ها و اشیای متنوع پیرامون خود.

ـ فراهم آوردن فرصت برای گوش دادن به گفت و شنودها، داستانها، سرودهای خوب و کیفی و سایر موارد دیگر.

ـ فراهم آوردن فرصت برای صحبت کردن و ابراز عقیده نسبت به بزرگترها و کودکان دیگر.

ـ فراهم آوردن فرصت برای بازی کردن.

ـ ترتیب دادن استفاده از تلویزیون، رادیو، نمایشها و تئاترهای عروسکی و غیره.

ـ گردشهای علمی و مشاهده طبیعت و گشت و گذار در محیطهای طبیعی و پیرامون که به گسترش تجربه‌های آنها می‌انجامد.

کودکان متعلق به خانواده‌های محروم، یا خانه‌هایی که والدینشان فرصت کافی برای واکنش نسبت به کودکانشان را ندارند، اغلب اوقات نمی‌توانند منافع غنی همه این تجربه‌ها را کسب کنند. این نوع محرومیتها را تا حدود زیادی، تنها از طریق برنامه‌های غنی و مفید آموزش و پرورش دبستانی می‌توان جبران کرد.

ابزار ارتباط و آموزش در سطح مقدماتی و پیش از دبستان مطمئناً باید زبان بومی و منطقه‌ای و یا زبان مادری کودک باشد.

نقش معلم

بایدها

● برای هر کودک فرصت و دلگرمی کافی فراهم آورید تا بتواند تجربه‌های خود را در حین کار و انجام هر فعالیت، از طریق کلامی بیان کند.

نبایدها

● از کودکان انتظار داشته باشید تا ساکت و آرام در گوشه‌ای بنشینند و تمام مدت به شما گوش فرا دهند.

• سعی کنید تا تنوع را در تجربه‌های کودکان بویژه از طریق گردشهای خارج، تغییر در سازماندهی کلاس، فعالیتهای جدید و غیره فراهم آورید. این کار باعث وسعت و گستردگی تجربه و واژگان آنها خواهد شد. ضمناً مکالمه را در آنها برمی‌انگیزد.

• در هنگام انجام فعالیتها با کودکان زیاد صحبت کنید. هرچه بیشتر با زبان و گفتار مواجه شوند، بیشتر هم یاد می‌گیرند.

• کودکان را تشویق کنید تا با جمله‌های کامل صحبت کرده، مقصود خود را بیان کنند.

• کودکان ساکت و آرام را نیز به صحبت کردن تشویق کنید. سعی کنید تا بتدریج و از طریق تشویق، توجه و محبت و مهربانی او را از سکوت و کم‌حرفی خارج کنید.

• به گفته‌های کودک با حوصله و شکیبایی گوش دهید و سعی کنید تا سؤالات او را نیز پاسخ دهید.

• فرصتهای بسیاری را برای کودکان فراهم آورید تا با یکدیگر و در گروههای کوچک به کار و بازی بپردازند.

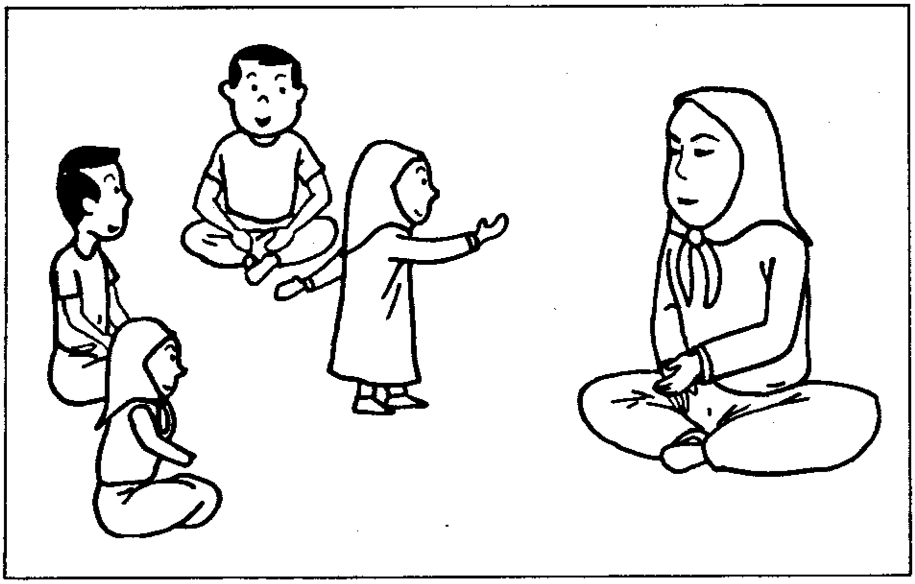
• فقط به تعداد کمی از کودکان که رشته کلام را به دست می‌گیرند و پرحرف هستند، گوش کنید. بلکه کودکان دیگر را نیز به حرف زدن تشویق کنید.

• نسبت به کودکی که نادرست سخن می‌گوید، بسرعت واکنش نشان دهید و او را تصحیح کنید، یا او را سرزنش کرده، مانع حرف زدنش شوید؛ زیرا این عمل کودک را در اظهار عقیده دلسرد و ناامید می‌کند. بلکه فقط شکل صحیح را برای او بازگو کنید.

به این طریق آنها می‌توانند با یکدیگر ارتباط برقرار کنند.

● به کودکان اجازه دهید تا کتابهای تصویری را دست بگیرند و به آنها طرز مراقبت و نگهداری از کتابها را یاد دهید.

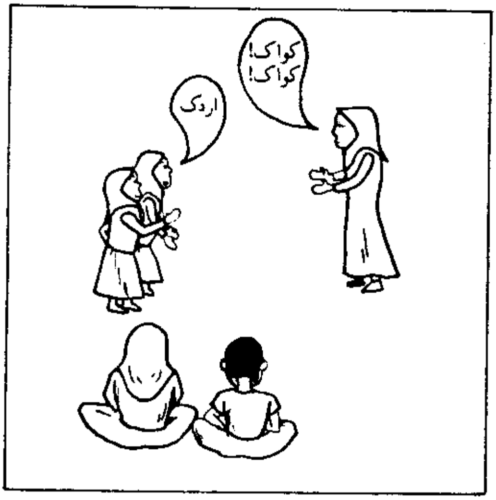
● با آنها مؤدبانه و آرام صحبت کنید و همیشه از گفتار و کلمات صحیح استفاده کنید. کودکان به آسانی از معلمان خود تقلید می‌کنند.

سطوح اساسی و مهمی که به توجه نیاز دارند

۱. رشد مهارتهای گوش دادن:

الف) تمیز و تشخیص صدا

ب) مدت زمان گوش دادن

ج) درک از طریق گوش دادن

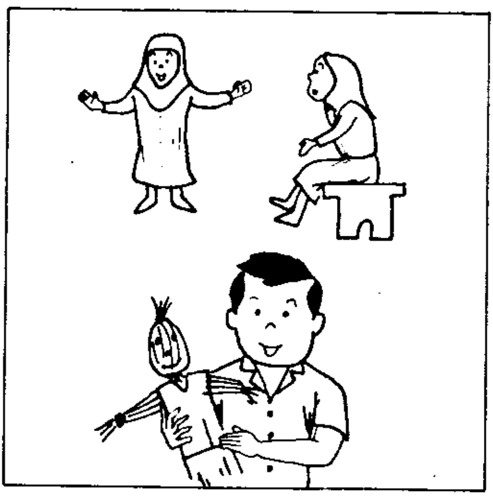
۲. رشد واژگان مربوط به:

الف) بدن

ب) خانه

ج) محیط

۳. رشد ابراز شفاهی:

الف) گفت و شنود (مکالمه)

ب) قصه و داستانگویی

ج) بازیهای نمایشی و بازیهای عروسکی

د) تصویر خوانی

ه) ابراز خود به طریق خلاق

٤. رشد آمادگی خواندن:

الف) تمیز شنوایی یا صدا

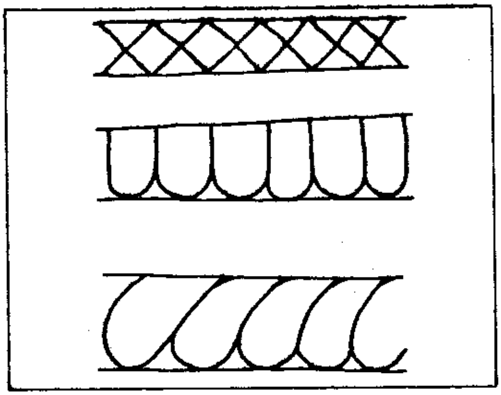
ب) تمیز بینایی

ج) تمیز دیداری و شنیداری

د) مسیریابی از چپ به راست[1]

---

۱. مسیریابی با توجه به زبان و خط فارسی از راست به چپ است (م).

۵. رشد آمادگی نوشتن:

الف) رشد ماهیچه‌های کوچک (ظریف)

ب) هماهنگی چشم و دست

ج) درک حروف

۱. رشد مهارتهای شنوایی

۱.۱ تمیز و تشخیص صدا

(به واحد یادگیری در قسمت آمادگی خواندن نگاه کنید)

۱.۲ طول دوره گوش دادن

هدفهای رفتاری

۳ـ٤ ساله‌ها

• باید بتواند به داستان و قصه بدون مزاحمت و پراکندگی حواس و به مدت ۵ تا ۱۰ دقیقه گوش فرا دهد.

• باید بتواند هر بار از یک دستورالعمل پیروی کند.

٤ـ۵ ساله‌ها

• باید بتواند بدون مزاحمت و پراکندگی حواس حدود ۱۵ دقیقه به داستان و قصه گوش فرا دهد.

• باید بتواند از دو تا سه دستورالعمل ساده را که در یک زمان و به‌طور متوالی به او داده می‌شود، پیروی کند.

۵ـ٦ ساله‌ها

• باید بتواند بدون مزاحمت و پراکندگی حواس به مدت ۱۵ تا ۲۰ دقیقه به قصه و داستان گوش فرا دهد.

● باید بتواند از دو تا سه دستورالعمل جزئی پیچیده‌تر که در یک زمان و به‌طور متوالی به او داده می‌شود، پیروی کند.

پاره‌ای از فعالیتهای پیشنهادی

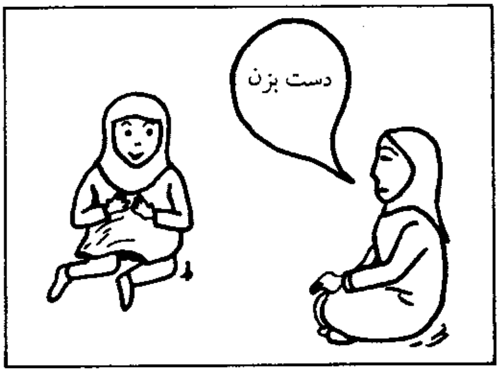
۳ـ۶ ساله‌ها

۱. داستانهای ساده کوتاهی را برای کودکان نقل کنید. موضوع داستانها باید آشنا و مورد علاقه کودکان باشد (برای مثال حیوانات، سیرکها، پریان و غیره) تا بتواند آنها را به گوش دادن وادارد. از ژستهای مناسب، حرکات چهره‌ای، تغییر حالات صدا، و

تقلید صداهای مختلف به منظور علاقه‌مند نگهداشتن کودکان و ایجاد انگیزه در آنان استفاده کنید.

۲. گفتگو و بحث پیرامون موضوع پروژه‌های ویژه با معلم و در یک موقعیت گروهی نیز در افزایش مدت زمان گوش دادن کودکان بسیار کمک می‌کند.

۳. از کودکان بخواهید تا به صورت نیمدایره بنشینند. به هر یک از آنان چند دستورالعمل ساده بدهید؛ برای مثال، "توپ را برای من بیاور"، "دست بزن" و غیره. وقتی هر کودک عمل خواسته شده را انجام داد، از آنها بپرسید دستورالعمل چه بود و آیا کودک آنچه را از او خواسته شده، بدرستی انجام داده است. این کار باعث می‌شود که کودکان به‌طور ارادی برای گوش دادن و توجه کردن برانگیخته شوند. از آنها بخواهید برای کودکی که بدرستی همه را انجام داده است، دست بزنند.

لطفاً توجه کنید که:

فعالیتهایی که در بالا شرح داده شد، باید برای کودکان گروههای سنی کوچکتر و بزرگتر انجام شود. برای کودکان بزرگتر پیچیدگی داستان، گفتگوها، دستورالعملها و غیره افزایش خواهد یافت.

۱.۳ درک از راه گوش دادن

هدفهای رفتاری

۳ـ۴ ساله‌ها

- باید بتواند نکات برجسته و مهم یک داستان کوتاه و ساده را یادآوری کند.
- باید بتواند از دستورالعملهای ساده‌ای پیروی کند.
- باید بتواند چیستانهای کوتاه و ساده را حل کند.

۴ـ۵ ساله‌ها

● باید بتواند تا حدودی جزئیات و توالی داستان را یادآوری کند.

● باید بتواند در هر بار از دو تا سه دستورالعمل ساده پیروی کند.

● باید بتواند چیستانهای کمی پیچیده را حل کند.

● باید بتواند به‌طور دقیق گوش فرادهد.

۵ـ۶ ساله‌ها

● باید بتواند داستانها را با جزئیات بیشتر و توالی درست‌تری یادآوری کند.

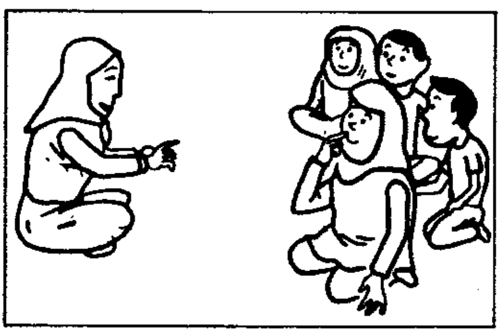
● باید بتواند از دستورالعملهای کمی پیچیده در توالی صحیح پیروی کند.

● باید بتواند قافیه‌های بسیار پیچیده را حل کند و اشیا را براساس توصیف آنها شناسایی کند.

● باید بتواند به‌طور دقیق و در سطح بسیار پیچیده گوش فرادهد.

پاره‌ای از فعالیتهای پیشنهادی

۳ـ۴ ساله‌ها

● برای کودکان داستانهای کوتاه و جالبی بگویید. بعد از گفتن داستان، با طرح سؤالات هدایت‌کننده‌ای که مربوط به قهرمان اصلی داستان است، آنان را در به خاطر آوردن داستان کمک کنید.

● فعالیتهایی را مانند آنچه با عنوان "مدت زمان گوش دادن" آمده است برای یادگیری چگونگی پیروی از دستورالعملها، انجام دهید.

● برای هر پروژه موضوعی[1]، چند چیستان و یا معمای کوتاه یک خطی طرح کنید و از کودکان بخواهید تا پاسخ دهند؛ برای مثال، پروژه‌ای که مربوط به حیوانات و

1. project theme

پرندگان طرح می‌شود چنین قافیه‌ای را می‌تواند داشته باشد مانند "من قار، قار، قار می‌کنم، بگو من کی هستم؟"

یا

"من حیوانی هستم با خرطوم خیلی خیلی دراز، بگو من کی هستم؟". لازم به ذکر است که چنین معماهایی باید دارای علائم و شاخصهای عمده و مشخصی باشند مانند؛ "قار" و "خرطوم".

یا

پرنده‌ای است بی‌آزار
کارش شکاره در شب تار
هم موش و هم مار
صدا می‌کنم هو هو هو هو.
اسمش چیه؟

۵-۴ ساله‌ها

● "قصه وداستانگویی" برای‌این‌گروه سنی نیز همانند کودکان کوچکترمفید است. معلم می‌تواند با کمک سؤالات و-یاپرسش از کودکان برای بازگویی قصه، جزئیات بیشتری مربوط به قصه و یا داستان را به ذهن آنها بیاورد و به آنها در به خاطر آوردن آن کمک کند.

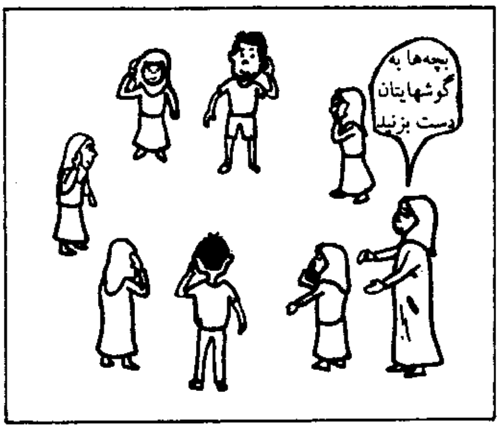
● فعالیتهایی همانند آنچه با عنوان "مدت زمان گوش دادن" آمده است به منظور یادگیری چگونگی و پیروی از دستورالعملها، در اینجا نیز مفید خواهد بود.

● برای هر پروژه موضوعی، معما و یا چیستانهای دو تا چهار خطی را می‌توان آماده نمود، برای مثال،

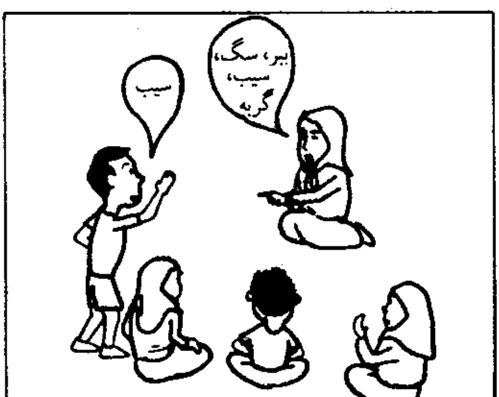
"من پرهای سبز، سبز، سبز دارم.
من یک منقار قرمز، قرمز دارم.
من می‌توانم حرف بزنم،
حدس بزن من کی هستم؟" (طوطی)

● فعالیتهای گروهی را می‌توان به منظور رشد هوشیاری و گوش دادن نقادانه[1] با کودکان بازی کرد؛ برای مثال، "هرچه اوستا می‌گوید". برای این بازی از کودکان بخواهید به صورت دایره بایستند. معلم از آنها می‌خواهد تا هرچه می‌گوید تنها در صورتی که با جملهٔ "اوستا می‌گوید" شروع شود، انجام دهند؛ برای مثال:

او ممکن است بگوید: "اوستا می‌گوید دستت را روی سرت بگذار"، یا اوستا می‌گوید: "چشمهایت را ببند". اگر او تنها بگوید "چشمهایت را ببند و یا دستت را روی سرت بگذار"، نباید عمل را انجام دهند. بنابراین آنهایی که بدون توجه و دقت عمل را انجام دهند، از بازی 'خارج' می‌شوند.

● برای به وجود آوردن توانایی گوش دادن نقادانه (حساسیت در توجه)، فعالیتهایی چون گوش دادن به علائم و راهنما برای کامل کردن یک فکر نیز مفید است؛ برای مثال، 'ما مسواک را برمی‌داریم، روی آن خمیردندان می‌گذاریم و بعد ...'. از کودکان بخواهید تا جمله را کامل کنند.

● فعالیتهای طبقه‌بندی در سطح کلامی نیز گوش دادن نقادانه را پرورش می‌دهد؛ برای مثال، مورد ناجور و یا نامربوط را بگو:

'ببر، سگ، سیب، گربه.'

(سیب)

---

1. critical listening

«ماشین، خانه، اتوبوس، گاری»

(خانه)

۶ـ۵ ساله‌ها

● بازیهای مخصوص کودکان ۴ـ۵ ساله را با پیچیدگی بیشتر می‌توان برای این گروه سنی نیز مورد استفاده قرار داد.

فعالیتهایی مانند موارد زیر نیز مفید هستند:

از همه کودکان بخواهید تا دایره‌وار بنشینند و از یکی از آنها بخواهید تا خارج شود. وقتی به داخل برمی‌گردد از کودکانی که نشسته‌اند بخواهد درباره آنچه بیرون دیده است، حدس بزنند. کودکان می‌توانند برای شناسایی بهتر سؤالاتی را مطرح کنند؛ برای مثال:

"سیاه است؟ پرنده است؟ و غیره". کودک به صورت بلی و یا خیر به آنها پاسخ می‌دهد.

وقتی کودکان توانستند مورد درنظر گرفته شده را حدس بزنند و پاسخ درست بدهند، کودک بعدی خارج می‌شود و به این ترتیب فعالیت ادامه می‌یابد.

● از کودکان بخواهید تا دایره‌وار بنشینند. معلم باید تصویر یک حیوان، یک پرنده و یا هر چیز دیگر را بر پشت لباس یکی از کودکان به‌طریقی که نتواند بداند تصویر چیست، سنجاق کند؛ بعد از او بخواهد به اطراف بچرخد تا همه کودکان دیگر تصویر پشت او را بدقت ببینند. کودکی که تصویر به پشت دارد، باید با طرح سؤالاتی درباره آن از کودکان بخواهد موضوع را حدس زده، شناسایی کنند. برای

مثال، آیا آن حیوان است؟ آیا گوشهایش دراز است؟ آیا در جنگل زندگی می‌کند؟ و غیره. وقتی کودک پاسخ صحیح را بگوید، همه کودکان باید با دست زدن او را تشویق کنند.

۲. رشد گنجینه لغات

۲.۱ کلمات مربوط به اعضای بدن

هدفهای رفتاری

۳ـ۴ ساله‌ها

● باید بتواند نسبت به اعضای بدن خود آگاهی یابد و کلمات ساده مربوط به بدن را یاد بگیرد. برای مثال، سر، چشمها، بینی، دهان، گوشها، دندانها، پاها، انگشتان، شکم.

۴ـ۵ ساله‌ها

● باید بتواند اعضای بدن خود را بشناسد و کلمات وسیعتری را مربوط به بدن خود یاد بگیرد. برای مثال، گردن، شانه، بازو، زانو، قوزک پا، مچ، سینه.

۵ـ۶ ساله‌ها

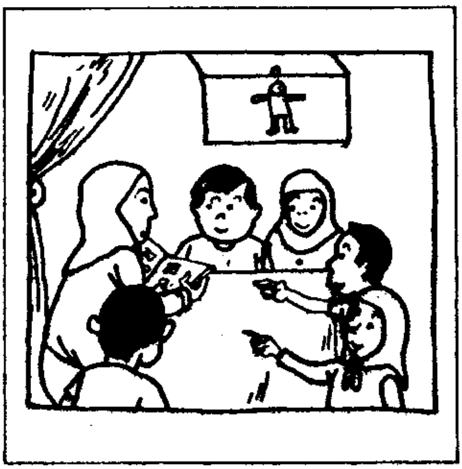
● باید بتواند اعضای بدن خود را با کلمات وسیعتری شناسایی کند. برای مثال، ابروها، مژه‌ها، لبها، گونه‌ها، پاشنه‌های پا، رانها و غیره.

پاره‌ای از فعالیتهای پیشنهادی

۳ـ۴ ساله‌ها

● گفتگوهای آزاد و سازمان‌یافته را می‌توان با کودکان ترتیب داد.

● قافیه و شعرهای همراه با عمل، بویژه شعرهای انگشتی یا مربوط به بهداشت شخصی، برای مثال: (کودکان با شنیدن هر یک از موارد زیر عملاً با شعر همراه می‌شوند).

"گربه با خوشحالی می‌خواند
وقتی اون دختره دندانهایش
را مسواک می‌زند (۳)
گربه با خوشحالی می‌خواند".
هر روز

یا

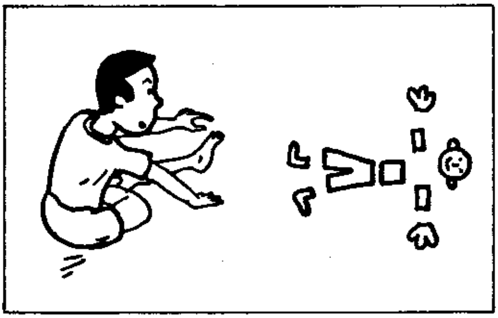
"سرها، شانه‌ها، زانوها و انگشتان
پا، چشمها، گوشها و دهان"

● تصویرخوانی

● قصه و یا داستانگویی

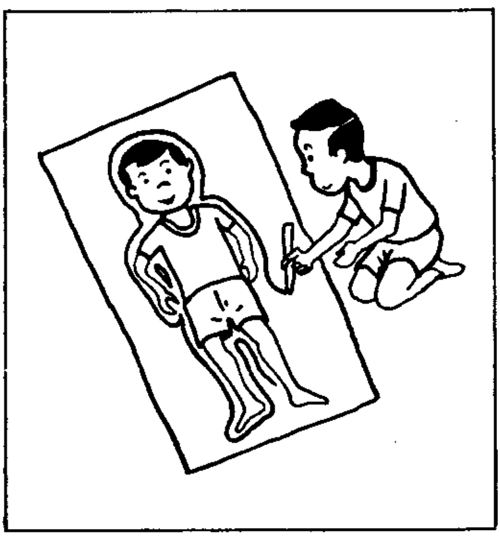
۴ـ۶ ساله‌ها

● فعالیتهایی مشابه آنچه که برای کودکان ۳ تا ۴ ساله ترتیب داده‌اید.

● تصویر یک انسان کامل را از محلهای مناسب به قطعات کوچکتر ببرید و یک پازل (معما) درست کنید. کودکان را تشویق کنید نام قطعات و یا قسمتهای کوچکتر را در موقع کامل کردن تصویر و کنار هم گذاشتن قطعات نام ببرند.

● از کودکان بخواهید تا دوتا دوتا در کنار هم بایستند. به هر یک از آنها یک صفحه روزنامه بزرگ بدهید.

از یکی از آنها بخواهید تا روی آن دراز بکشد؛ در حالی که دیگری با مدادشمعی یا مداد طرح او را می‌کشد. سپس از آنها بخواهید تا جای خود را عوض کنند. وقتی طرحهای بدن بر هر دو روی کاغذ کشیده شد، هر کدام باید به کشیدن جزئیات تصویر خود و کامل کردن قسمتهای مختلف بدن خود بپردازند.

● فعالیتهایی چون:

۱) هرچه اوستا میگه، که در صفحه ۱٤۱ شرح داده شد.

۲) کامل کردن جملات ناقص که هر کودک با اضافه کردن یک کلمه جمله را کاملتر می‌کند. نیز در رشد لغات مربوط به بدن کمک می‌کنند.

۲.۲ لغات درباره خانه

'خانواده'

هدفهای رفتاری

۳ـ۴ ساله‌ها

● باید بتواند از طریق گفتگوهای فعال، لغات مربوط به خانواده را به صورت زیر مورد استفاده قرار دهد:

ـ افراد اصلی خانواده و خویشاوندان نزدیک؛ مثل پدر، مادر، برادر، خواهر، مادربزرگ، پدربزرگ.

ـ قسمتهای مختلف خانه؛ مثل آشپزخانه، اتاق نشیمن و غیره.

ـ اشیای مختلف خانه که به‌طور معمول توسط کودک و یا اعضای خانواده‌اش مورد استفاده قرار می‌گیرد؛ مثل وسایل آشپزخانه، مُبلمان و تجهیزات، لباسها، جواهرات و غیره.

ـ استفاده از اشیای مختلف؛ مثل:

من در بشقاب غذا می‌خورم.

من در تختخواب و یا تشک می‌خوابم.

من لباس خواب می‌پوشم.

۴ـ۶ ساله‌ها

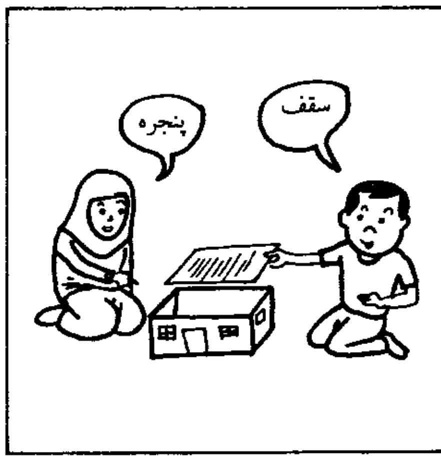
● باید بتواند در گفتگوها، لغات مربوط به خانواده را در حد موارد زیر مورد استفاده قرار دهد:

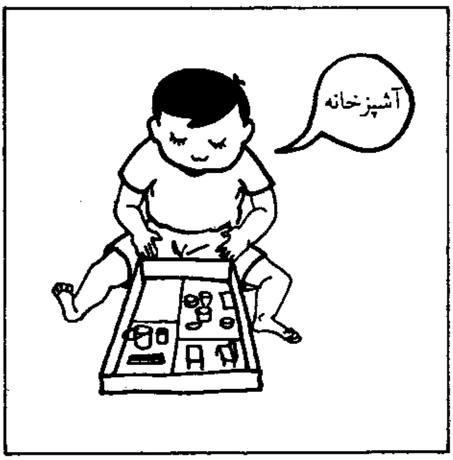
ـ روابط خانوادگی؛ برای مثال، دایی، خاله، عمو، عمه، مادربزرگ و پدربزرگ و غیره.

ـ قسمتهای جزئی‌تر خانه؛ برای مثال، سقف، دیوار، پنجره‌ها، دیوارها، کف زمین و غیره.

● اشیای مختلف و ویژه خانه؛ برای مثال، وسایل آشپزخانه، همزن، کفگیر، ملاقه، دربازکن و غیره ... و تجهیزات دیگر مانند قفسه و کابینتها، و چهارپایه، و غیره.

نوع کلماتی که در زیر این شاخه به کودکان معرفی می‌شود، باید در چارچوب وضعیت اقتصادی ـ اجتماعی کودکانی باشد که در کلاس حضور دارند. کودکانی که از خانواده‌هایی با وضعیت اقتصادی ـ اجتماعی ضعیفتر می‌آیند، ممکن است تجربه 'اتاق خواب'، 'اتاق ناهارخوری'، و یا 'پذیرایی'، و غیره را نداشته باشند.

پاره‌ای از فعالیتهای پیشنهادی

۳ـ۴ ساله‌ها

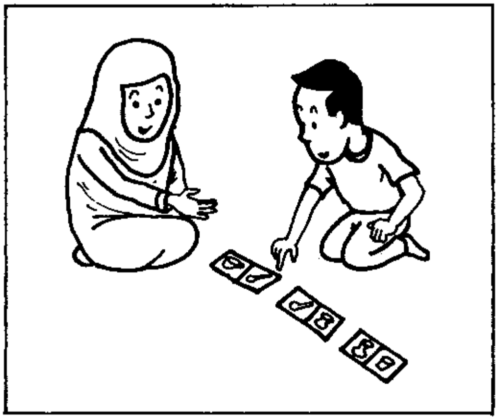
- گفتگوهای آزاد و سازمان یافته درباره خانه.
- قافیه‌سازی و شعرهای شاد و فعال، درباره خانواده:

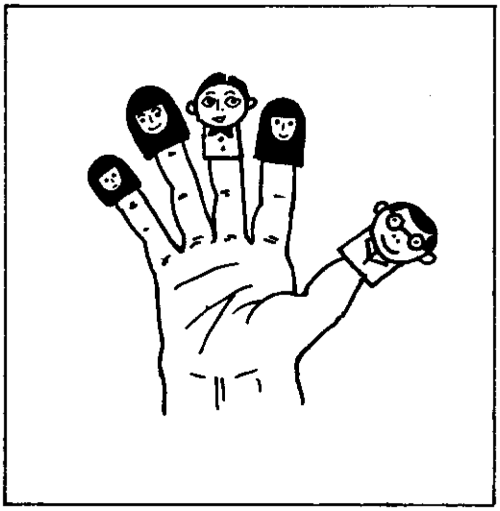
"این پدرم است، بزرگ و مهربان[1]"

"این مادرم است، آرام و خوش زبان".

---

۱. از شعر پنج انگشت که هر انگشت یکی از اعضای خانواده است و اشعار مشابه دیگر در زبان فارسی نیز می‌توان استفاده کرد (م).

- بازیهای نمایشی.
- عروسک بازی.
- نقش‌آفرینی.
- قصه گویی.
- تصویرخوانی.
- بازیهای عروسکی.
- نمایشهای کلاسی.
- برای کودکان ۵ـ۶ ساله، پرسیدن درباره خانواده می‌تواند فعالیتی مفید و لذتبخش باشد.
- فعالیتهای خلاق؛ برای مثال، پاره کردن، چسبانیدن، تا زدن کاغذ، نقاشی کردن، خمیر بازی، مجسمه‌سازی و غیره.
- فعالیتهایی با استفاده از وسایل معلم ساخته برای طبقه‌بندی، مطابقت دادن، جور کردن و غیره.

۲.۳ واژگان مربوط به محیط

هدفهای رفتاری

۳ـ۴ ساله‌ها

- باید بتواند بعضی از موارد معمولی در محیط زیست خود را شناسایی کند و نام ببرد؛ مثل حیوانات معمولی، پرندگان، حشرات، میوه‌ها، سبزیها و غیره.
- باید بتواند بعضی از پدیده‌های معمولی در محیط فیزیکی اطراف خود را

شناسایی کند و نام ببرد؛ مثل خورشید، ماه، ستارگان، آسمان، آب و غیره.

● باید بتواند واژگان مربوط به محیط اجتماعی پیرامون خود را مورد استفاده قرار دهد؛ مثل راننده، معلم، مغازه، مدرسه و غیره.

۶ـ۴ ساله‌ها

● باید بتواند موارد معمولی بیشتری را در محیط زیست خود بشناسد و نام ببرد و همچنین واژگان مربوط به آنها را مورد استفاده قرار دهد؛ مثل خانه حیوانات، لانهٔ پرندگان، میوه‌ها، پوست، نام گلهای معمولی، اجزای یک گیاه و غیره.

● باید بتواند واژگان بسیار وسیعتری را مربوط به محیط فیزیکی خود یاد بگیرد و مورد استفاده قرار دهد؛ مثل خورشید، گرما و حرارت تولید می‌کند، ستارگان چشمک می‌زنند، ما هوا تنفس می‌کنیم، خورشید شامگاه غروب می‌کند، بعضی از اشیا در آب فرو می‌روند و بعضی شناورند و غیره.

● باید بتواند واژگان بسیار وسیعتری را مربوط به محیط اجتماعی پیرامون خود مورد استفاده قرار دهد؛ مثل انواع وسایل نقلیه، جشنها و اعیاد، خدمت‌کنندگان به جامعه (پرستار، دکتر، پستچی، نجار، خواروبارفروش، کوزه گر وغیره) و همینطور عملکرد و وسایل مورد استفاده آنها را بشناسد؛ مانند چرخ کوزه گری، جعبه پست، تمبر، بلیتهای مسافرت، سوت پلیس و غیره.

پاره‌ای از فعالیتهای پیشنهادی

۶ـ۳ ساله‌ها

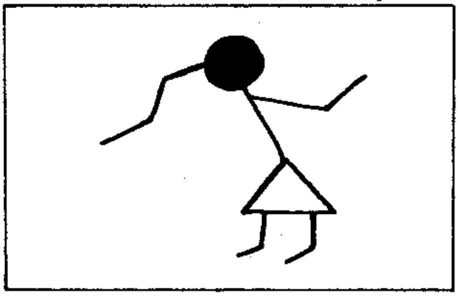
● گفتگوهای آزاد و سازمان‌یافته درباره مطالب ویژه.

● گردشهای علمی و گشت و گذار در محیطهای طبیعی و رفتن به بازار سبزی و خرید، پستخانه و غیره ... .

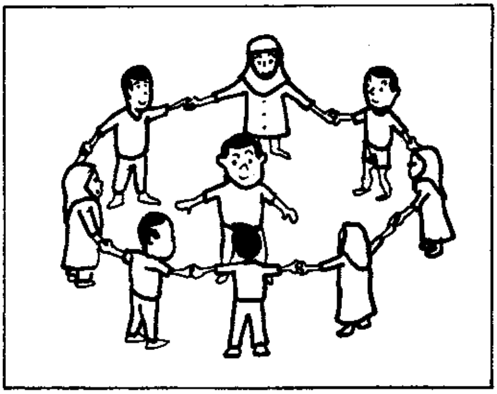
● قصه و داستانگویی.

● اشعار، قافیه‌ها و چیستانها (معماها).

● بازیهای نمایشی و نقش آفرینی.

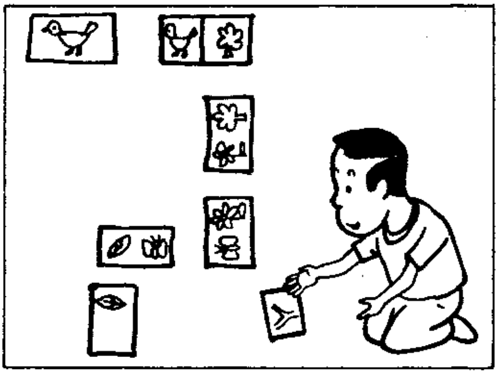
• نمایشهای کلاسی.
• فعالیتهای همراه با نمایش مانند: " بچه‌ها بیایید، بیایید، بیایید؛ حالا وانمود کنید فیل هستید، همه ما فیل می‌شویم؛ مانند فیل راه بروید!
آفرین کوچولوها، بیایید، بیایید، بیایید ...".
(می‌توانید حیوانات مختلف را نام ببرید و از کلمات مناسب با حرکات ویژه آنها استفاده کنید و کودکان را به تقلید کردن و به نمایش درآوردن حرکات مشابه با آنها تشویق کنید).

• بازیهایی چون "عموجان آی عموجان"[1]، بازیهای مناسبی در این باره هستند. از کودکان بخواهید دستهای همدیگر را گرفته و دایره‌ای درست کنند. یکی از کودکان 'عمو جان' می‌شود و در وسط دایره می‌ایستد. در این حال کودکان دیگر در اطراف او دایره‌وار می‌چرخند و چنین می‌خوانند: "عموجان، آی عموجان" ما را کجا می‌بری؟ عموجان می‌تواند هر جایی را نام ببرد؛ مثلاً "باغ‌وحش" یا "تهران". بعد کودکان دیگر می‌گویند: "ما را با چی می‌بری؟" عموجان می‌گوید: "با قطار، با هواپیما، ماشین و هر وسیله دیگر". کودکان هم دور او می‌چرخند و صدای وسیله و حرکات آن را تقلید می‌کنند.

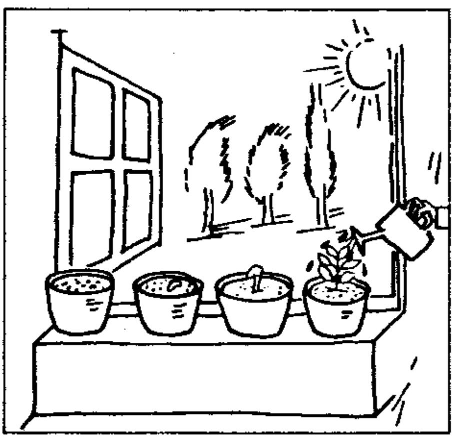
---

۱. بازی "عمو زنجیرباف" با توجه به مشابهت هدف و ارتباط آن با این بازی نیز می‌تواند مورد استفاده باشد (م).

- تصویرخوانی.
- فعالیتهای هنری خلاق.
- فعالیتهایی با استفاده از مواد و وسایل معلم ساخته مانند دومینوهای تصویری، لوتوهای تصویری، فعالیتهای طبقه‌بندی، منظم کردن تصاویر و غیره.
- آزمایشهای مربوط به رشدگیاهان یا کاشتن بذروتخم.آزمایشهای ساده با آب و هوا.
- فعالیتهای باغبانی.
- آب بازی.

گردشهای علمی و گشت و گذار در محیطهای طبیعی

- **گردش و پیاده‌روی در طبیعت، به بردن کودکان به پارک، باغ و جنگل و جاهای مشابه، به منظور مشاهده کردن پدیده‌های طبیعی اطلاق می‌شود.**
- **موارد لازم در انجام گردشهای طبیعی.**

ـ قبل از رفتن به محل مورد نظر، کودکان را با گفتگو پیرامون جایی که برده می‌شوند و چیزها و مواردی که قرار است ببینند، آماده کنید.

ـ سعی کنید به آنها تکالیف ویژه‌ای بدهید؛ مثلاً در محیط گردش کنید و برگهای خشک شده، شاخه‌های کوچک، گلبرگهای فرو افتاده، کرم درخت و نظایر آن را پیدا کنید و جمع‌آوری نمایید. می‌توانید به آنها سبد کوچک، کیسه پلاستیکی و یا جعبه خالی کبریت به منظور جمع‌آوری موارد فوق بدهید.

ـ در صورت امکان، یک عدسی درشت کننده و یا دوربین همراه ببرید و به آنها اجازه دهید تا با آن برگها و تپه‌ها و اطراف را در گروههای کوچک ببینند.

ـ آنها را تشویق کنید تا درباره آنچه پیرامون خود می‌بینند، صحبت کنند.

ـ به آنها اجازه دهید تا اشیای جمع‌آوری شده را با خود همراه بیاورند و از آنها در فعالیتهای ردیف کردن، مطابقت دادن و جور کردن، طبقه‌بندی کردن، و فعالیتهای خلاقه دیگر استفاده کنند.

● گردش در طبیعت فعالیتی بسیار عالی به منظور افزایش مهارتهای کلامی از طریق مشاهده پدیده‌های طبیعی دست اول است؛ مثلاً، تغییرات فصلی و تغییر اوضاع رشد گیاهان، محیط فیزیکی، فعالیتهای پرندگان و حشرات و غیره.

برای هر پروژه موضوعی که معلم در نظر می‌گیرد، باید واژگان ویژه مربوط به آن موضوع را فهرست کند و سعی کند تا از طریق فعالیتهای پروژه طرح‌ریزی شده، این واژگان و کلمات را به کودکان معرفی کند.

۳. رشد بیان شفاهی

۳.۱ گفتگو

هدفهای رفتاری

۳ـ٤ ساله‌ها

- باید بتواند عقیده خود را در قالب کلمات، عبارات و یا جملات کوتاه و ساده بیان کند.

٤ـ٥ ساله‌ها

- باید بتواند در قالب جملات کامل درباره یک عقیده، تجربه و یا شیء صحبت کند.

٥ـ٦ ساله‌ها

- باید بتواند به‌طور معنی‌دار و روشنی در گفتگوهای گروهی شرکت کند.

● باید بتواند جملات پیچیده را همراه با حروف اضافه مورد استفاده قرار دهد؛ مثل 'و'،'اگر' 'سپس' و غیره.

گفتگوی آزاد

● گفتگوی آزاد، تا حد امکان، باید اولین فعالیت روز و بعد از 'خوش‌آمد گویی' و 'دعاو نیایش' صورت گیرد.

● کودکان صبحها و در ابتدای روز گفتنیهای بسیار دارند. آنها دوست دارند تا درباره حوادث و اتفاقات خانه و آنچه برایشان پیش آمده و یا چیزهایی که در راه آمدن مشاهده کرده‌اند، با دیگران صحبت کنند. این فعالیت، فرصتهای بسیاری را به کودکان می‌دهد تا خود و مشاهدات و تجربیاتشان را با دیگران در میان گذارند. معمولاً وقتی رضایت کودکان به این طریق جلب شود، می‌توانند در فعالیتهای دیگر نیز بخوبی شرکت کنند.

● نقش معلم در این فعالیت باید چنین باشد که آنها را دلگرم و مطمئن سازد و به هر کودک نیز برای صحبت کردن فرصت کافی بدهد. در هیچ شرایطی یک معلم نباید در گفتگوهای کودکان دخالت کرده، بر آنها مسلط شود.

● در حالی که، بعضی روزها یک فعالیت کاملاً ''آزاد'' را می‌توان ترتیب داد، معلم می‌تواند در بعضی روزها هم فعالیت را سازمان دهد و از کودکان بخواهد تا درباره آنچه در راه مدرسه و یا مرکز می‌بینند، صحبت کنند؛ مثلاً:

''همه چیزهایی راکه در راه آمدن به مدرسه می‌بینید، بدقت مشاهده کنید و سپس به ما بگویید''. این روش مهارت مشاهده را نیز در کودکان مورد تشویق قرار می‌دهد.

● کودکان را تشویق کنید تا جملات کامل و گفتار دستوری درست را استفاده کنند. این کار را می‌توان با تکرار عبارات و جملات به صورت صحیح و نه از طریق تصحیح مستقیم گفته‌های آنها انجام داد؛ زیرا تصحیح مستقیم گفته‌های کودکان سبب دلسردی و ناراحتی آنها می‌شود.

پاره‌ای از فعالیتهای پیشنهادی

برای همه گروههای سنی

● *گفتگوهای آزاد:*

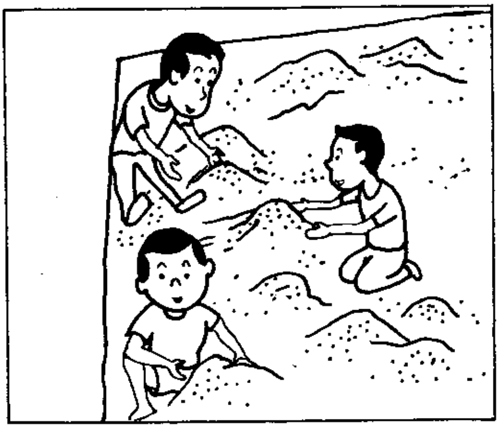
از کودکان بخواهید به صورت نیمدایره بنشینند. به آنها اجازه دهید تا یکی یکی درباره آنچه دوست دارند صحبت کنند. سعی کنید آنان را به صحبت کردن تشویق کنید ولی چنانچه نخواهند صحبت کنند، آنها را وادار نکنید. بتدریج همه کودکان در گفتگو شرکت خواهند کرد.

● ببین و بگو:

از کودکان بخواهید تا درباره آنچه در مسیر خود دیده‌اند، برای مثال، برگ، پر، و غیره و یا هر شیء موجود در کلاس صحبت کنند. درباره رنگ، شکل و یا مورد استفاده‌شان نیز می‌توانند صحبت کنند.

● *بازی آزاد:*

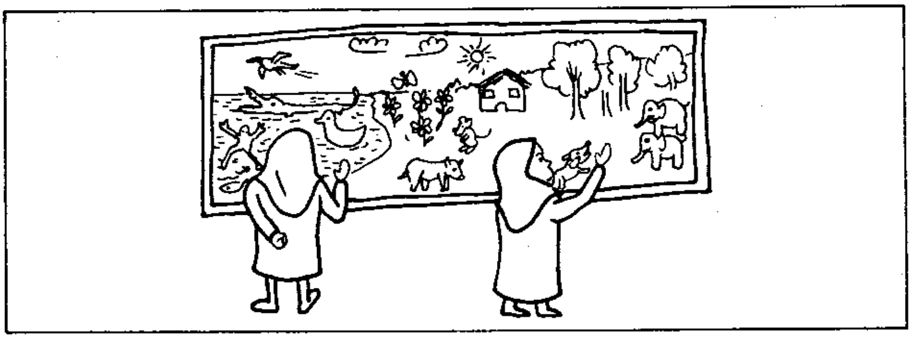
هر دو نوع بازیهای درون و بیرون از کلاس، فرصتهای بسیاری را برای کُنش و واکنشهای کلامی فراهم می‌آورند. این امر در مورد فعالیتهایی چون عروسک‌بازی،

بازیهای نمایشی (برای مثال بازی با وسایل پزشکی)، بازی با مکعبها، شن بازی و غیره، صدق می‌کند. در چنین فعالیتهایی، کودکان تمایل بسیار برای گفتگو و ابراز خود به طریق کلامی دارند.

● گردش در طبیعت و گشت و گذار در بیرون.

● نمایشگاه کلاسی (عکس و تصویر) نیز برانگیزنده است؛ این تصاویر باید در سطح دید کودکان قرار گیرند و به منظور ایجاد انگیزه بیشتر برای صحبت کردن کودکان، پیرامون آنها باید مرتباً تغییر یابند.

لطفاً توجه داشته باشید که:

در حالی که این فعالیتها برای همه گروههای سنی کودکان عادی هستند، ولی تفاوتهایی نیز از نظر سطح سخنگویی و زبان در گروههای سنی مختلف مورد انتظار است.

۳.۲ قصه و داستانگویی

هدفهای رفتاری

٤ـ۳ ساله‌ها

● باید بتوانند پاسخهای صحیحی را به سؤالات ساده معلم در هنگام نقل قصه و

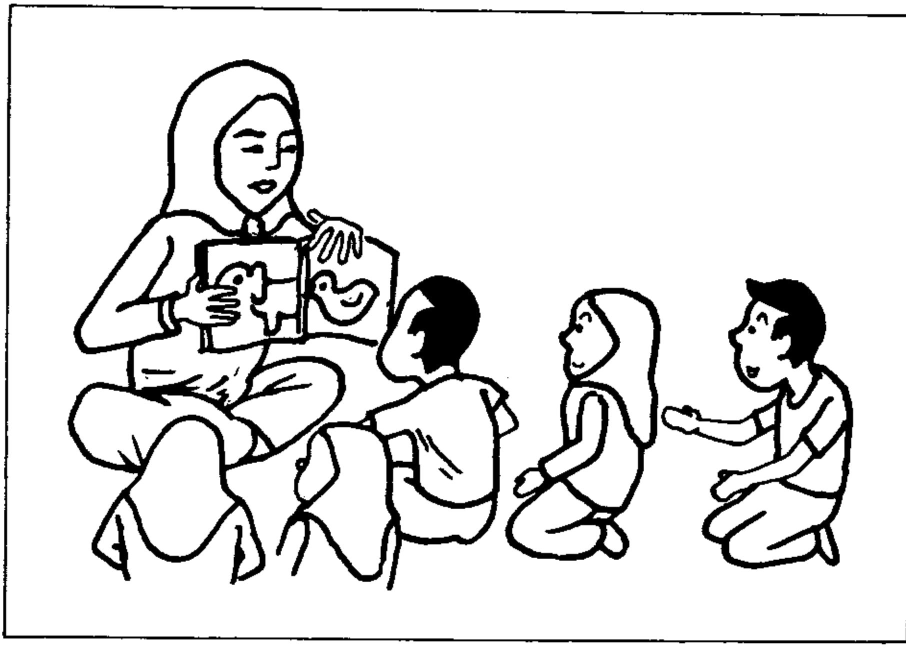
یا داستان بدهند. پاسخها ممکن است به صورت عبارات یا جملات ساده باشند.

۴ـ۵ ساله‌ها

● باید بتوانند نکات اساسی قصه و داستان و نیز وقایع را در توالی درست بیان کنند.

۵ـ۶ ساله‌ها

● باید بتوانند قصه و داستان را با جزئیات نسبتاً کامل و در توالی درست به‌طور فردی نقل کنند.

قصه (داستان) گویی

● قصه گویی، تا حد امکان باید به صورت فعالیت روزانه در هر برنامه آموزشی پیش از دبستان گنجانیده شود.

● قصه‌ها (داستانها) را می‌توان به راههای گوناگونی گفت:

ـ با استفاده از کتابهای مصور.

ـ با استفاده از «تصاویر بریده شده» و نصب آنها بر تابلو پارچه‌ای.

- با استفاده از عروسکها (انگشتی، دستکشی، عروسکهای چسبی و غیره).

- با استفاده از پرونده (مجموعه) قصه‌های آماده شده بوسیله معلم.

- با استفاده از کارتهای قصه (داستان).

- بدون استفاده از وسایل کمکی دیگر.

● انتخاب قصه و داستانهای حاوی موضوع مورد علاقه کودکان بسیار حائز اهمیت است؛ برای مثال: موضوع حیوانات، پرندگان، حوادث و وقایع روزمره خانوادگی، جشنها و اعیاد و غیره. داستانها باید کوتاه و به زبان ساده باشند.

● جای نشستن و سازماندهی فضا برای قصه و یا داستانگویی باید مناسب باشد.

- کودکان باید نزدیک به معلم و در گروه بنشینند و چنانچه تعداد آنها زیاد نباشد، باید به صورت نیمدایره قرار گیرند.

- معلم باید کمی بالاتر و در سطح بلندتری نسبت به کودکان قرار گیرد تا آنها بتوانند آنچه نشان داده می‌شود، ببینند.

- معلم باید اطمینان پیدا کند که هر کودک قادر به دیدن و شنیدن گفته‌های او هست.

پاره‌ای از فعالیتهای پیشنهادی

برای همه گروههای سنی

● قصه گویی

بعد از نقل کردن قصه، بدون کمک و یا با کمک دستیار و یا کمک‌مربی، مربی باید از کودکان سؤالات هدایت‌کننده‌ای[1] بپرسد و آنها را کمک کند تا وقایع و حوادث

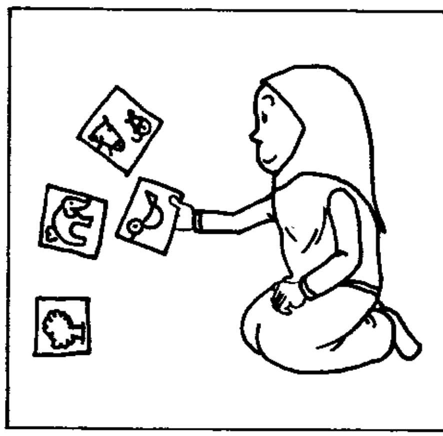
1. leading questions

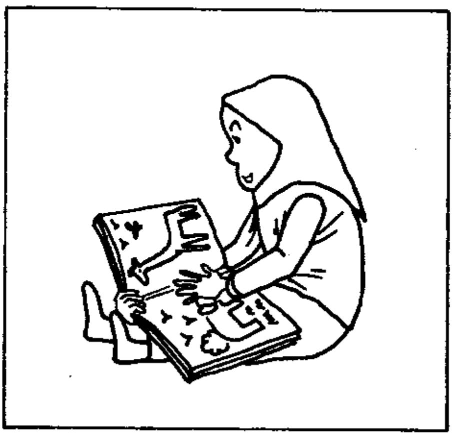
مهم و اصلی داستان را بیان کنند. در مورد کودکان کوچکتر دخالت و هدایت مربی باید بیشتر باشد. کودکان را باید تشویق کرد تا هر داستان دیگری را که می‌دانند، به‌طور انفرادی برای گروه بگویند. کودکان به راحتی داوطلب این کار می‌شوند ولی معمولاً نمی‌توانند داستان و یا قصه را به‌طور کامل نقل کنند. به همین دلیل مربی و یا معلم یا کارمند مرکز باید در پذیرش گفته‌های کودکان بسیار شکیبا باشند و آنها را درک کنند.

● کتابهای تصویری،نمودارها،کارتهای قصه گویی

بعد از گفتن داستان از روی کتابهای تصویری،نمودارها و یا کارتهای تصویری، باید به کودکان اجازه داد تا آنها را به‌طور مستقل به کار گیرند و مورد استفاده قرار دهند. آنها تمایل دارند که قصه را با کمک تصاویر تکرار کنند.

● خلق یک داستان در گروه، همان گونه که در صفحه ١٦٤ کتاب آمده است نیز فعالیتی بسیار مفید است.

۳.۳ نمایشها و بازیهای عروسکی

هدفهای رفتاری

٤ـ۳ ساله‌ها

● باید بتوانند قافیه‌ها و یا اشعار ساده‌ای را با بیان نمایشی مناسب از حفظ بخوانند.

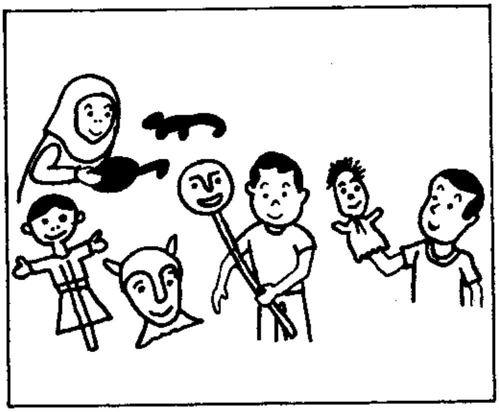
● باید بتوانند یک گفتگوی ترتیب داده شده از سوی معلم را با اعمال مناسب،

همراه با اجرای نمایشی یک داستان و یا با استفاده از عروسکها تکرار کنند.

۵ـ۴ ساله‌ها

- باید بتوانند قافیه و اشعار ساده‌ای را با بیان نمایشی مناسب از حفظ بخوانند.
- باید بتوانند قسمتی از یک گفتگو را در حین اجرای نمایشی یک داستان یا با استفاده از عروسکها به کمک معلم انجام دهند.

۶ـ۵ ساله‌ها

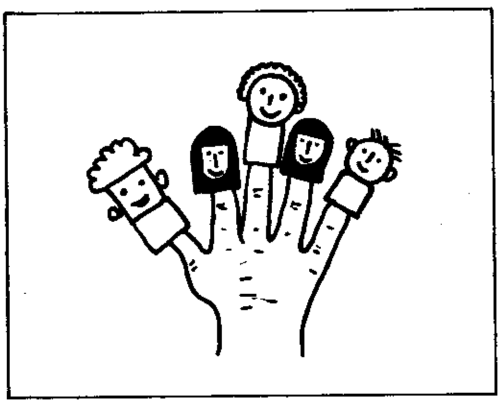

- باید بتوانند قافیه و یا اشعار ساده‌ای را با بیان نمایشی مناسب از حفظ بخوانند.
- باید بتوانند قسمت اعظم یک گفتگو را به‌طور مستقل با اجرای نمایشی مناسب داستان یا با استفاده از عروسکها انجام دهند.

پاره‌ای از فعالیتهای پیشنهادی

۴ـ۳ ساله‌ها

- به کودکان یاد دهید که قافیه‌های شعری ساده را از حفظ بخوانند؛ برای مثال، اشعاری که با کمک انگشتان خوانده می‌شود[1] و دیگر اشعار کودکانه که همراه با اعمال و حرکات و بیان نمایشی اجرا می‌شوند).

- بعد از قصه‌گویی به کودکان اجازه دهید تا با مشاهده و تقلید از اعمال و گفتگوهای معلم، قسمتهای مهم قصه را بیان کنند.

---

۱. مانند لی‌لی حوضک، شعر پنج انگشت درباره خانواده (م).

۴ـ۶ ساله‌ها

● کودکان را تشویق کنید تا اشعاری را با اجرای اعمال نمایشی و به صورت گروهی و فردی بیان کنند.

● اجرای نمایشهای خلاق؛ برای مثال بعد از قصه گویی و یا گفتن یک داستان به کودکان فرصت دهید تا شخصیتهای مختلف آن را به صورت نمایشی اجرا کنند. به آنها اجازه دهید تا حداقل بعضی از گفتگوها را خودشان خلق کنند.

● به کودکان فرصت دهید تا بازی "شناسایی شیء فرضی" را انجام دهند. بدین ترتیب که از آنها بخواهید تا به صورت دایره بنشینند. معلم فعالیت را با نشان دادن یک شیء آغاز می‌کند؛ برای مثال، یک مداد را در نظر می‌گیرد و سپس از کودکان می‌پرسد: "این چیه"؟ آنگاه به کودکان می‌گوید: "بیایید با هم بازی کنیم". "فرض کنید که این شیء دیگری است. من با این شیء عملی انجام می‌دهم. بعد شما باید بگویید که "این چیه"؟". در این موقع معلم کارهایی را با استفاده از شیء، جلوی دید کودکان انجام می‌دهد؛ مثلاً آن را مانند یک فرفره می‌چرخاند. بعد از کودکان می‌پرسد این چیه؟ وقتی کودکان مطلب را درک کردند، به هر یک از آنان فرصت می‌دهد تا با استفاده از شیء عملی را نمایش دهند و از دیگران بخواهندکه شیء فرضی را شناسایی کنند.

ـ یک صحنه یا موقعیت را برای کودکان مجسم کنید؛ برای مثال، یک ایستگاه قطار یا موقعیت یک بازار خرید و فروش. سپس به کودکان فرصت دهید تا شخصیتهای مختلف را به عهده بگیرند و صحنه را به صورت نمایشی اجرا کنند.

● بازی با عروسکها: به کودکان اجازه دهید تا با استفاده از عروسکهای انگشتی، پارچه‌ای و یا پاکتی و غیره به‌طور مستقل نمایشهایی را اجرا کنند.

نمایش خلاق

● **نمایش خلاق به معنی اجرای نمایشی یک داستان (قصه) یا واقعه به صورت غیر رسمی است که بازیکنان (کودکان) در آن تا حد امکان از گفتگوهای شخصی استفاده می‌کنند.**

● **نمایش خلاق، یک فعالیت بسیار با ارزش برای کودکان است؛ زیرا:**

- تخیل را تقویت می‌کند.

- تفکر مستقل را پرورش می‌دهد.

- عقاید شخصی فرد را گسترش می‌دهد.

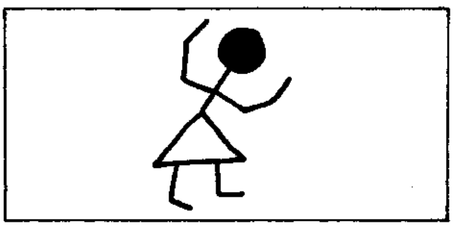
- فرصتهایی را برای مشارکت فراهم می‌آورد.

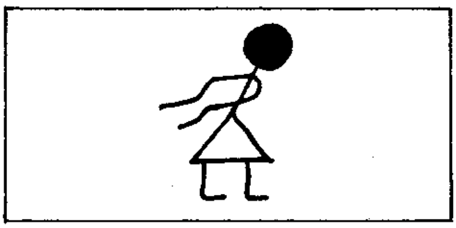
- آگاهیهای ویژه‌ای را شکل می‌دهد.

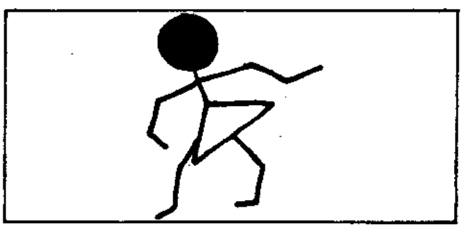
- عواطف را تخلیه و آزاد می‌کند.

- رشد کلامی را بهبود می‌بخشد.

- نوعی سرگرمی و تفریح فراهم می‌آورد.

تصویر خوانی

هدفهای رفتاری

۳ـ۴ ساله‌ها

● باید بتوانند هر فعالیت موجود در تصاویر و صحنه‌های تصویری آشنا را شناسایی کنند، نام ببرند و توصیف کنند.

۴ـ۵ ساله‌ها

● باید بتوانند شخصیتها، اشیا و تجربه‌های نشان داده شده در تصاویر را به شکل ساده و با جمله‌های کوتاه توصیف کنند.

۵ـ۶ ساله‌ها

● باید بتوانند موضوع تصویر (در صورت مبهم نبودن) را مشخص کنند و نه تنها عبارتهای توصیفی بسازند، بلکه از تخیل خود برای خلق داستان و یا فهم تجربه غیر آشکار و گنگ در تصویر استفاده کنند.

پاره‌ای از فعالیتهای پیشنهادی

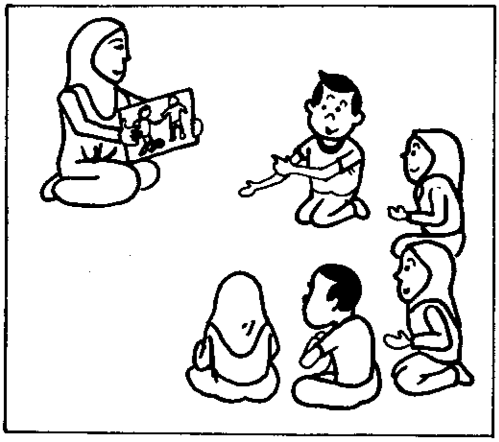
۳ـ۴ ساله‌ها

● بانشان‌دادن تصویری ساده از یک کتاب و یانمودار به کودکان، فعالیت را آغاز کنید.

عملِ انجام شده در تصویر باید بسیار روشن، واضح و برای کودکان آشنا باشد. از آنها بپرسید که در تصویر چه می‌بینند. کودکان این گروه سنی می‌توانند تصاویر را با کمک سؤالات مستقیم مانند "این چیه؟" و "او چه کاری انجام می‌دهد؟" و غیره توصیف کنند.

٤ـ٦ ساله‌ها

● یک نمودار تصویری یا تصویری از یک کتاب را که نشانه صحنه‌ای آشنا برای کودکان است، به کودکان نشان دهید؛ برای مثال، ایستگاه قطار، زمین بازی و یا بازار و غیره. ابتدا سؤالهای مستقیمی همانند آنچه از کودکان کوچکتر می‌پرسید، پرسش کنید. سپس با پرسشهایی که جنبه پیش‌بینی کننده دارند و مستلزم تخیل‌پردازی هستند، ادامه دهید؛ برای مثال، "چرا آن مرد خارج شد؟" یا "آن دختر به پسر کوچک چه گفت؟" و نظایر آن.

۳.۵ ابراز (بیان) خود به روش خلاّق

هدفهای رفتاری

٤ـ٥ ساله‌ها

● باید بتوانند جمله‌هایی را با استفاده از کلمات گفته شده که برای آنها آشناست، مثل آب، توپ بسازند.

● باید بتوانند در یک موقعیت گروهی از نظر فکری و گفتن کلمات کمک کنند و داستانی را خلق کنند. این کار باید با کمک و تشویق معلم صورت گیرد.

● باید بتوانند کلماتی را در رابطه با یک کلمه محرک که برایشان آشناست، بیان کنند.

٦ـ٥ ساله‌ها

● باید بتوانند جمله‌هایی را با استفاده از کلمه‌های پیچیده‌تر و یا دشوارتر بیان کنند؛ برای مثال، ساعت، جاده و غیره.

● باید بتوانند از نظر فکری و بیان کلمات در خلق یک داستان و از طریق بسط عقاید معنی‌دار در قالب جمله‌ها، کمک کنند.

● باید بتوانند کلمات بیشتری را در رابطه با یک کلمه محرک که برایشان آشناست، بیان کنند.

پاره‌ای از فعالیتهای پیشنهادی

٤ـ٦ ساله‌ها

● ارتباطات:

کودکان را به صورت نیمدایره بنشانید. شما چند شیء را نام می‌برید به آنها بگویید باید هر کودک در رابطه با آن مطلبی بگوید؛ برای مثال، شما می‌گویید: "آب" و کودکان کلماتی مانند لیوان، نوشیدن، حمام کردن، کِشتی و غیره را در رابطه با آن می‌گویند.

● خلق یک داستان:

کودکان را به صورت نیمدایره بنشانید. از آنها بپرسید درباره چه چیزی دوست دارند، داستان بسازند. سپس با سؤالات هدایت‌کننده به آنها در ساختن داستان کمک کنید؛ برای مثال، اگر کودکان بگویند که ما می‌خواهیم درباره یک فیل داستان بسازیم، معلم می‌گوید: "خوب، فیل در کجا زندگی می‌کرد؟"، "دوستانش چه کسانی بودند؟"، "او به دوستانش چه گفت؟" و غیره. کودکان را تشویق کنید تا در این فعالیت شرکت کنند. اگر آنها تا حدی از موضوع اصلی منحرف شوند، معلم باید آنها را هدایت کند و به موضوع اصلی نزدیک کند.

● خلق جملات:

به آنها کلماتی آشنا بگویید و از آنها بخواهید تا جمله‌هایی را درباره آنها درست کنند؛ برای مثال، توپ، گربه، سگ و غیره.

٤. رشد آمادگی خواندن

٤.١ تشخیص شنوایی

هدفهای رفتاری

٣ـ٤ ساله‌ها

- باید بتوانند، صداهای معمولی مختلف را در محیط از هم تمیز دهند.
- باید بتوانند با شنیدن یک صدا به آسانی مسیر صدا را مشخص کنند.

٤ـ٥ ساله‌ها

- باید بتوانند یک شیء آشنا را از طریق صدا براحتی شناسایی کنند.
- باید بتوانند صداها را بر حسب بلندی و آهستگی ردیف کنند (به ترتیب قرار دادن از بلند به آهسته).
- باید بتوانند صدای اول یک کلمه را شناسایی کنند و کلمه دیگری را با همان صدا درست کنند.

● باید بتوانند کلمه‌ای هم‌قافیه با کلمهٔ داده شده حتی اگر بی‌معنی هم باشد، بسازند.

۵ـ۶ ساله‌ها

● باید بتوانند حیوانات، پرندگان و اشیای آشنا را از صدای آنها بشناسند.

● باید بتوانند افراد را از طریق صدایشان شناسایی کنند.

● باید بتوانند صدای اول و آخر (آغاز و پایان صداها) کلمات را شناسایی کنند و با این صداها کلمات دیگری بسازند.

● باید بتوانند کلمه‌ای معنی‌دار و هم‌قافیه با یک کلمهٔ داده شده تولید کنند.

آمادگی خواندن و نوشتن

● آمادگی یادگیری مرحله‌ای است که کودکان از نظر رسشی بدون فشار ذهنی یا عاطفی دارا می‌باشند و زمانی است که می‌توانند رضایت حاصل از پیشرفت را احساس کنند؛ زیرا یادگیری:

ـ آمادگی خواندن و نوشتن به توانایی کودک برای استفاده از هر نوع آموزش خواندن و نوشتن اطلاق می‌شود.

● اگرچه، مقداری از فعالیتهای تشخیص و تمیز بینایی و شنوایی توسط خود کودکان و به‌طور طبیعی شکل می‌گیرد، ولی باید تمرکز نظامدار بیشتری روی فعالیتهای ویژه برای آمادگی خواندن و نوشتن صورت گیرد؛ به‌طوری که وقتی کودکان به سن چهار سال و نیم و پنج سالگی می‌رسند، برای اینگونه فعالیتها آمادگی خوبی پیدا کنند.

پاره‌ای از فعالیتهای پیشنهادی

۳ـ۴ ساله‌ها

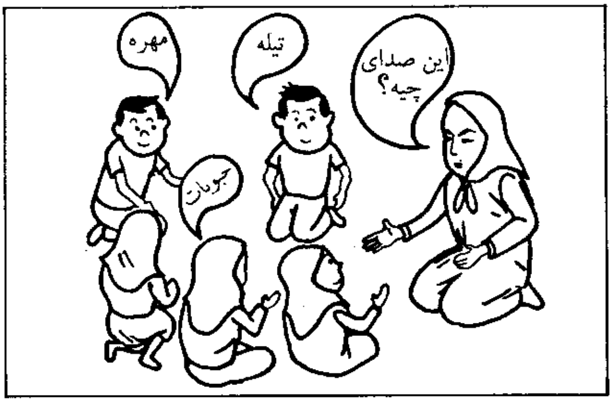
● کودکان را به صورت نیمدایره بنشانید. از آنها بخواهید تا چشمان خود را برای لحظاتی کوتاه ببندند و به صداهای مختلف محیطی گوش فرا دهند. بعد از چند

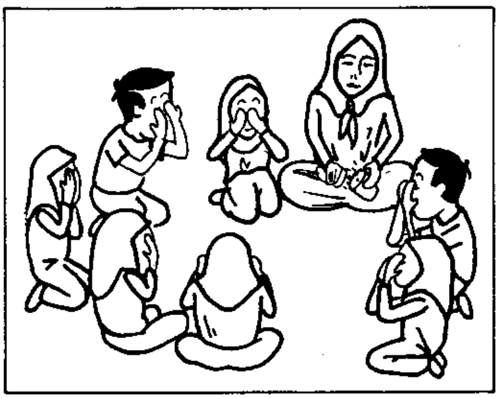
لحظه از آنها بخواهید تا چشمان خود را باز کرده، صداهای شنیده شده را توصیف کنند.

• کودکان می‌توانند قافیه‌های مختلفی را که با صدای حیوانات مرتبط است، یاد گرفته، بخوانند.

• قوطیها یا جعبه‌های کوچکی تهیه کنید و آنها را با شن، سنگریزه، حبوبات، تیله‌ها و غیره پر کنید و قوطی صدا درست کنید. از هر نوع دو تا درست کنید. از کودکان بخواهید تا قوطی‌ها را بر اساس صداهایشان مطابقت داده، مرتب کنند.

٥ـ٤ ساله‌ها

• به کودکان فرصت دهید تا به صورت نیمدایره بنشینند و چشمهای خود را ببندند. یک صدای آشنا به گوش آنها برسانید؛ برای مثال، ریختن آب از لیوان، یا دست زدن یا زنگوله‌ای را به صدا درآوردن و یا صدای پای کوبیدن

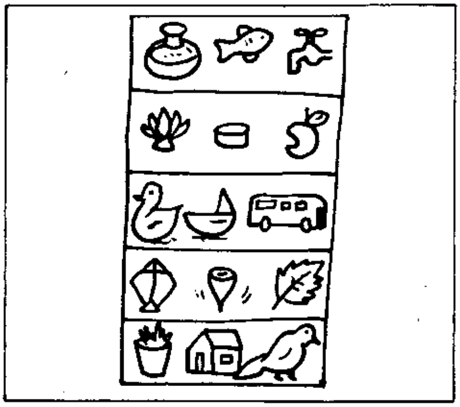
به زمین. سپس از آنها بخواهید تا صداهای تولید شده را شناسایی کنند. در مرحله اول از هر یک بخواهید تا به نوبت صداهای شنیده شده را ایجاد کنند.

● یک بازی نام زی ـ زی ـ زی ـ زی ـ زی ـ زی ـ زی ـ را با کودکان انجام دهید. از آنها بخواهید دایره‌ای تشکیل دهند. به کودکان آموزش دهید تا معلم را ببینند و هرچه او می‌گوید، مطابق آنچه او می‌گوید عمل کنند نه آنچه انجام می‌دهد. سپس معلم می‌گوید: زی ـ زی ـ زی ـ زی ـ زی ـ زی گوش! و در همین حال گوش خود را لمس می‌کند. بعد از چندین بار، معلم باید به مخلوط کردن فرمانها و گیج کردن بپردازد. این کار را می‌تواند با گفتن یک عمل و در عین حال انجام دادن عملی دیگر صورت دهد؛ برای مثال، او می‌گوید زی ـ زی ـ زی ـ زی ـ زی ـ زی چشم! ولی 'بینی' خود را لمس می‌کند. از کودکان، انتظار می‌رود که محرکات بینایی و آنچه را مشاهده می‌کنند، فراموش کنند؛ یعنی به عمل لمس کردن بینی توسط معلم توجه نکنند و به جای آن بر محرکات شنوایی یعنی فرمان لمس کردن 'چشم'، تمرکز کنند.

● قوطیهای صدای کوچکی برای کودکان درست کنید که صداهای مختلفی را تولید کنند. سپس از کودکان بخواهید تا آنها را بر حسب صدا یعنی آهسته‌ترین تا بلندترین صدا مرتب کنند.

● برای شناسایی صدای اول کلمات، ابتدا با نامیدن اسامی کودکان آغاز کنید. به کودکان فرصت دهید تا هر یک صدای اول نام خود را شناسایی کنند. سپس 'بازی طبقه‌بندی کردن' را با آنها انجام دهید؛ برای مثال، از همه کودکان بپرسید چه کسانی نامشان با حرف آ شروع می‌شود. همه آنهایی که نامشان با آ شروع می‌شود کنار دیوار بایستند.

● به همین ترتیب، معلم می‌تواند بازی دیگری را با کودکان انجام دهد که در آن از کودکان خواسته می‌شود تا درباره اشیایی که در کلاس یا اتاق می‌بینند، فکر کنند و آنهایی را که مثلاً نامشان با حرف "ب" شروع می‌شود، نام ببرند؛ برای مثال، بادبادک، بوق و غیره.

• در اواخر سال، می‌توان برگه‌های کار عملی[1] را که حاوی تصاویر اشیای آشنا با صدای اول حروف مختلف الفباست، به کودکان داد. در این صورت از آنها بخواهید تا تصاویری را که حرف اول آنها مشابه است و با یک صدای همانند آغاز می‌شود، با یک رنگ یکسان، رنگ‌آمیزی کنند.

• از کودکان بخواهید تا بازی شناخت صدای اول کلمه‌ها را با هم بازی کنند و یک کلمه را نیز که با آن حرف آغاز می‌شود، ذکر کنند. این بازی، هم به تشخیص صداها و هم به مهارت کلمه‌سازی در کودکان کمک می‌کند.

• بازی "قافیه‌سازی" را با کودکان انجام دهید. به این ترتیب که از آنها بخواهید تا به صورت نیمدایره بنشینند. معلم می‌تواند بازی را با معرفی یک کلمه دو بخشی شروع کند؛ مثلاً دارا یا بابا و سپس از هر یک از کودکان می‌خواهد تا به نوبت کلمه هم‌قافیه با آن را بیان کنند. برای کودکان ٤ و ٥ ساله، لازم نیست کلماتی که معرفی می‌شوند، لزوماً معنی‌دار باشند؛ زیرا آنها هنوز کلمات کافی در گنجینه لغات خود ندارند. نکته مهم در اینجا این است که کودک باید نسبت به صدای کلمات، حساسیت لازم را پیدا کند.

٦-٥ ساله‌ها

• فعالیتها برای این گروه از کودکان مشابه کودکان ٤ و ٥ ساله است.

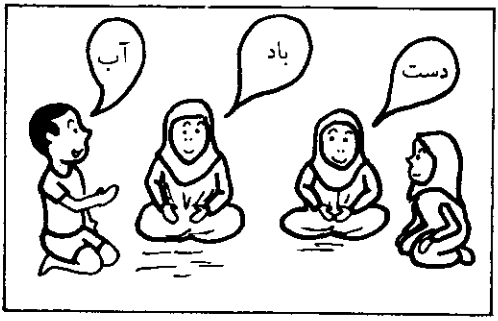
• بازی "کلمه‌سازی با صدای آخر کلمات" را با کودکان انجام دهید. به این ترتیب که یک کودک می‌تواند با گفتن کلمه‌ای برای مثال "آب" بازی را آغاز کند. سپس کودک بعدی باید با صدای آخر کلمهٔ شنیده شده یعنی "ب" کلمه‌ای دیگر بسازد. بازی به همین ترتیب ادامه پیدا می‌کند.

• دو گروه از کودکان تشکیل دهید. یک گروه از آنها باید کلمه‌ای بگوید و فقط

1. worksheets

حرف اول و آخر آن را به کودکان دیگر متذکر، شود. در این حال، گروه دیگر با پرسشهای راهنمایی‌کننده، باید کلمهٔ مورد نظر را حدس بزنند. اگر حدس آنها درست باشد، یک امتیاز کسب می‌کنند و بازی را نیز ادامه می‌دهند.

• از کودکان بخواهید تا "کلمات هم‌قافیه" ساده‌ای را درست کنند و یک یا دو جمله با آن بسازند و از کودکان دیگر بخواهند تا جملات را کامل کنند و یا بسط دهند؛ برای مثال:

"من به خانه رفتم
و یک ... را دیدم"

۴.۲ تشخیص بینایی

هدفهای رفتاری

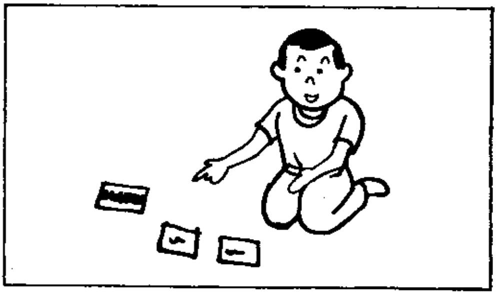
۳ـ۴ ساله‌ها

• باید بتوانند تصاویر یا اشیایی را که مشابه یکدیگرند، از میان یک مجموعه تصاویر یا اشیا شناسایی کرده، جور کنند.

۴ـ۶ ساله‌ها

• باید بتوانند یک تصویر، طرح یا یک شیء مختلف را از میان مجموعه‌ای از تصاویر و اشیای مشابه شناسایی کنند.

• باید بتوانند تفاوت بین دو تصویر مشابه را شناسایی کنند.

• باید بتوانند یک شکل ویژه را در یک تصویر داده شده پیدا کنند.

• باید بتوانند یک حرف الفبا را از میان چندین حرف مشابه شناسایی کنند.

● باید بتوانند شکل نوشته شده نام خود را تشخیص دهند.

* از کودکان انتظار می‌رود تا فقط بر اساس درک خود، تشخیص دهند. از آنها انتظار نمی‌رود که کلمات یا حروف الفبا را بخوانند و سپس تشخیص دهند.

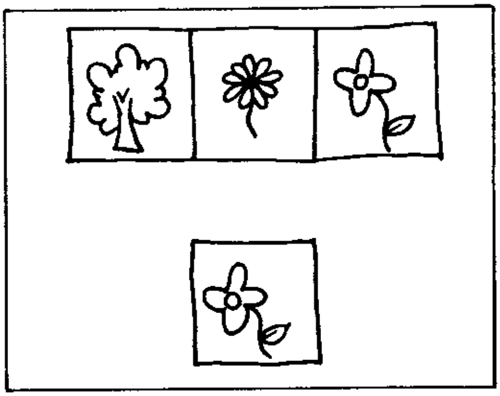
پاره‌ای از فعالیتهای پیشنهادی

۳ـ۴ ساله‌ها

● از کودکان بخواهید تا مکعبهای همرنگ یا هم‌شکل را مطابقت دهند و جور کنند.

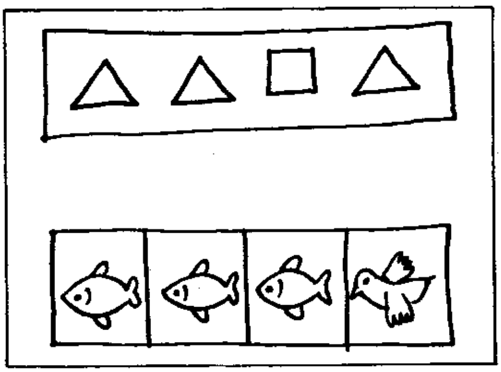
● از آنها بخواهید تا مهره‌های رنگارنگ را بر اساس رنگشان مرتب کنند.

● نوار یا رشته‌ای از تصاویر را به صورت زیر تهیه کنید:

برای هر رشته یا نوار، یک کارت جداگانه تهیه کنید. به کودکان اجازه دهید تا در هر قسمت، عکسی را که با بقیه کارتها جور است، پیدا کنند.

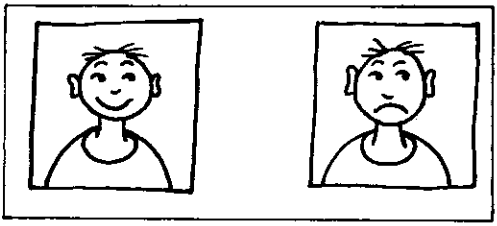
۴ـ۵ ساله‌ها

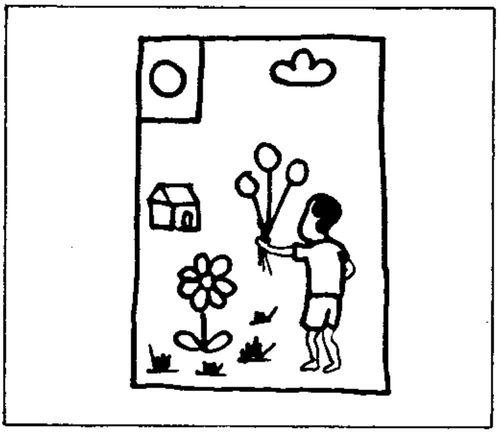
● با کودکان فعالیت "متفاوت یا ناجور را خارج کن[1]" را بازی کنید. برای این کار یک رشته تصویر (حاوی ۳ و ۴ تصویر مشابه) را با یک تصویر مختلف و سه تصویر مشابه تهیه کنید. به آنها فرصت دهید تا تصویری را که با بقیه فرق دارد، پیدا کنند.

1. odd man out

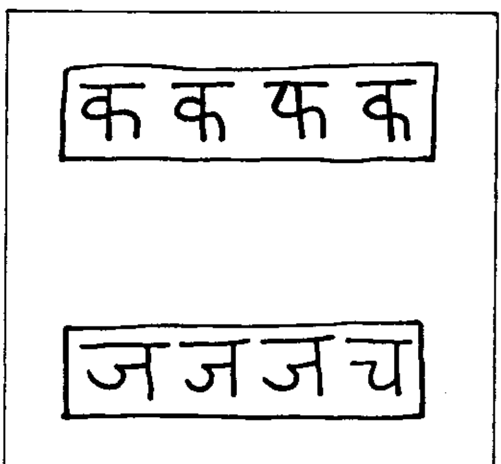
● دو تصویر کاملاً مشابه راکه فقط یک اختلاف برجسته دارند، درست کنید. به کودکان فرصت دهید تا مورد اختلاف را پیدا کنند.

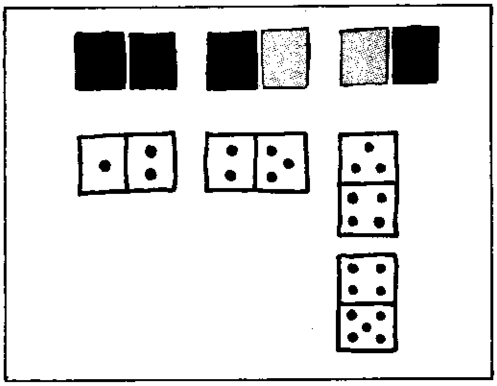
● کارتهای "تشخیص‌بینایی" درست کنید؛ به صورتی که در قسمت بالای آن تصاویری کشیده شده و منظره‌ای در قسمت پایین آن قرار داشته باشد و یکی از قسمتهای آن نیز مشابه تصویر بالای کارت باشد. از کودکان بخواهید تا شکل مشابه را پیدا کنند.

● یک رشته تصویر همانند کارتهای بازی "متفاوت را خارج کن" تهیه کنید. به جای استفاده از تصاویر یا طرحها، از کلمات و حروف الفبا استفاده کنید. از کودکان بخواهید تا حرف و یا کلمه متفاوت را مشخص کنند.

● برای همه کودکان کارت نام تهیه کنید. کودکان را تشویق کنید تا کارت نام خود را پیدا کنند و آن را به لباس خود وصل کنند (سنجاق کنند).

• دومینوهایی (تصویر رنگی، نقطه‌ای) درست کنید. از کودکان بخواهید تا آنها را با هم جور کرده، مرتب کنند.

• برای کودکان ٥ تا ٦ ساله فعالیتهایی همانند فعالیتهای گروههای سنی کوچکتر می‌توانید تهیه کنید ولی پیچیدگی فعالیتها را افزایش دهید.

٤.٣ تداعی ارتباط شنوایی ـ بینایی

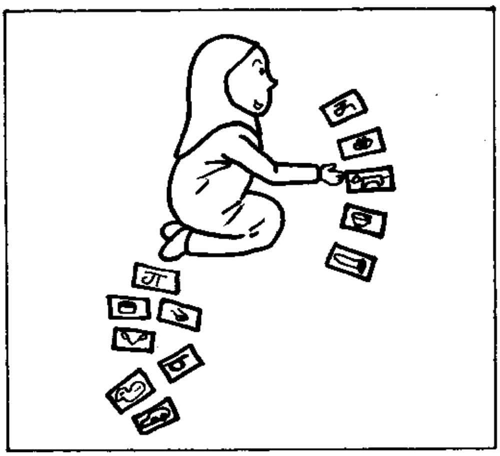
هدفهای رفتاری

٤ـ٥ ساله‌ها

• باید بتوانند اشیا و تصاویری را که صدای اول آنها مشابه است، طبقه‌بندی کنند.

• باید بتوانند اشیا و تصاویری را که به صورت کلامی (شفاهی) نام برده می‌شود، باهم مطابقت داده، جور کنند.

٥ـ٦ ساله‌ها

• باید بتوانند صداها را با حروف الفبا جور کنند.

• باید بتوانند تصاویر را با حروف الفبای اول آنها مرتب کنند.

• باید بتوانند تصاویر را با کلمات مربوط به آنها مرتب کنند.

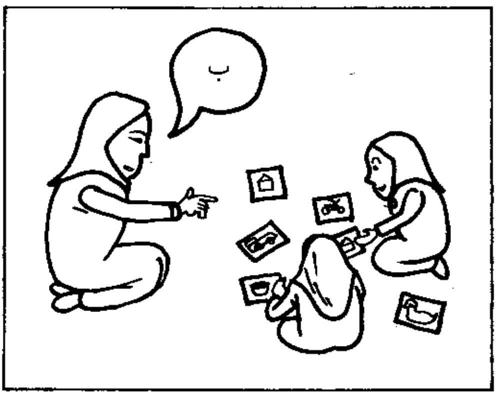
لطفاً توجه داشته باشید که:

کودکان ۵ تا ٦ ساله معمولاً در کلاس اول مدارس پایه ابتدایی هستند. در مواردی که در بعضی جاها هنوز در کلاسهای آمادگی و یا پایین‌تر هستند، باید آنها را تا حدودی با لغات و حروف الفبا آشنا کنید.

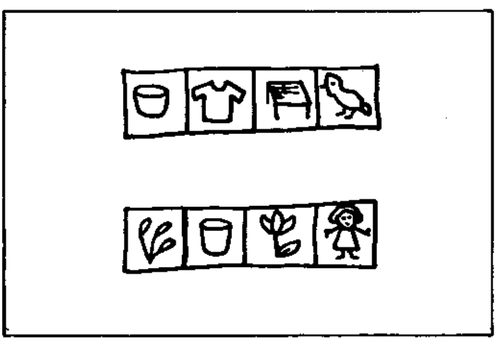
پاره‌ای از فعالیتهای پیشنهادی

٤ـ۵ ساله‌ها

● به کودکان مجموعه‌ای از تصاویر آشنا را که از مجلات قدیمی بریده شده، بدهید. سپس یک حرف الفبا، برای مثال 'ب' را نام ببرید و سپس از آنها بخواهید تا تصاویری را که با حرف "ب" شروع می‌شوند، پیدا کنند.

● به همین ترتیب، کلماتی را بگویید و از کودکان بخواهید تا تصاویر مربوط به آنها را پیدا کنند.

● یک مجموعه تصویری متشکل از تصویر چهار شیء مختلف تهیه کنید. صدای اولِ سه تصویر از این چهار تصویر، مشابه هستند. صدای اول چهارمین تصویر ممکن است مشابه ولی یکسان نباشد. از هر کودک بخواهید تا تصویری را که صدای اولش متفاوت است، شناسایی کند.

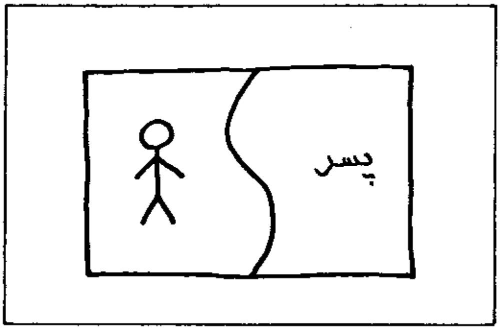
٥ـ٦ ساله‌ها

● کودکان را به هنگام انجام دادن فعالیتهای مربوط به شناسایی صدای اول و آخر کلمات با حروف الفبا آشنا کنید. به این ترتیب یاد می‌گیرند که با تداعی (ارتباط دادن)

نمادها یا صداها آنها را تشخیص دهند.

● به کودکان تعدادی تصویر مربوط به اشیا و حروف الفبای بریده شده را بدهید و از آنان بخواهید تا حروف الفبا را با تصاویر مربوط به آنها جور کنند.

● کارتهای تصویری کوچکی تهیه کنید که در یک طرف آن تصاویر و در طرف دیگر آنها کلمات نوشته شده مربوط به آنها باشد. این کارتها را می‌توانید به روش "خود اصلاحی" و به شکل پازل (معما) تهیه کنید.

٤.٤ مسیریابی

هدفهای رفتاری

٤ـ٦ ساله‌ها

● باید بتوانند به انجام دادن کارها از طرف چپ به راست عادت کنند.[1]

پاره‌ای از فعالیتهای پیشنهادی

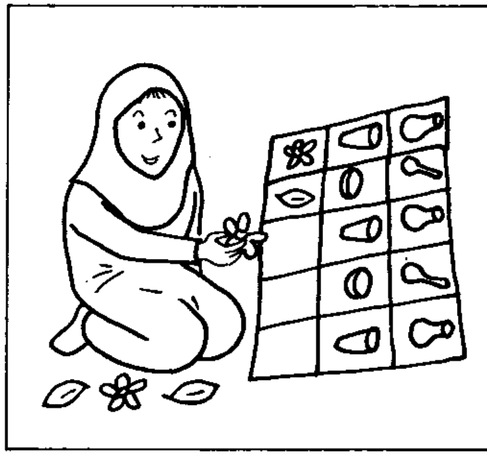
● فعالیتهایی مانند کار با کتابهای تصویری با کودکان انجام دهید و آنها را تشویق کنید تا صفحات را در مسیر صحیح (از راست به چپ و یا از چپ به راست) ورق بزنند.

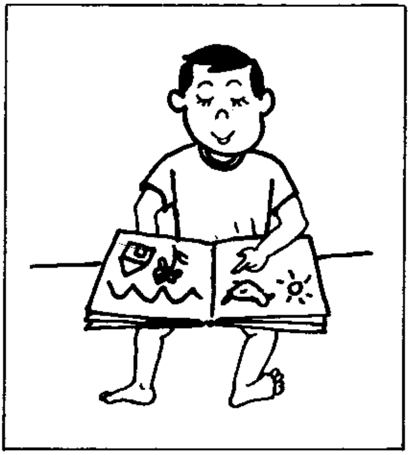
● برای انجام فعالیتهای مربوط به دومینو، یا تصاویر رشته‌ای و غیره کودکان را باید تشویق کرد تا از مسیر چپ به راست کار کنند.

● برگه‌های کار عملی را برای فعالیتهای مختلف می‌توان به کودکان داد. برای انجام چنین فعالیتهایی نیز کارکردن از طرف چپ به راست را مورد تشویق قرار دهید.

---

۱. در بعضی جاها این عادت از راست به چپ صورت می‌گیرد (م).

۵. رشد آمادگی نوشتن

فعالیتهای آمادگی نوشتن مستلزم موارد زیر است:

- رشد ماهیچه کوچک.
- هماهنگی چشم و دست.
- کار با مواد نوشتاری. کودکان قبل از عمل نوشتن، نیاز به تجربه‌هایی با مواد مختلف از جمله فعالیت رنگ‌آمیزی، استفاده از قلم‌مو، مدادشمعی، گچ، ماژیک و مدادهای رنگی و غیره دارند. استفاده از مداد باید آخرین وسیله‌ای باشد که یادگیری کار با آن به کودکان توصیه می‌شود؛ زیرا با مداد نوشتن دشوارتر است و نیاز به تسلط ماهیچه‌ای بیشتری دارد.
- درک حروف. کودکان باید شکل را تشخیص دهند، حرکات مورد نیاز در تولید اشکال و فرمها را درک کنند، و سپس بتوانند حروف را به صورت کلامی توصیف کنند.

نوشتن به‌طور رسمی در دوره پیش از دبستان

● در دوره قبل از کلاسهای پایه ابتدایی (دوره پیش از دبستان)، نوشتن به‌طور رسمی توصیه نمی‌شود؛ زیرا کودکان در حال رشد هستند و زمانی است که ماهیچه‌های انگشتان و چشمان آنها هنوز قدرت لازم را پیدا نکرده و هماهنگی بین

آنها حاصل نشده است. آنها همچنین دشواریهای ادراکی ویژه‌ای دارند؛ برای مثال در موارد زیر:

ـ توجه کردن به اختلاف بین حروف و اشکالی که تغییراتی از حالت خط راست به انحنا (از حالت خطی به حالت قوسی) دارند.

ـ توجه کردن به اختلاف اعداد یا حروفی که برعکس یکدیگر نوشته می‌شوند (مانند M و W یا ۷ و ۸ و غیره).

ـ توجه کردن به اختلاف بین حروفی که واژگون شده‌اند یا پیچ خورده‌اند (مانند W و M).

ـ در کلاسهای ابتدایی (پایه) این دشواری کمتر معمول است.

۵.۱ رنگ‌آمیزی در فضاهای بسته (محصور شده)

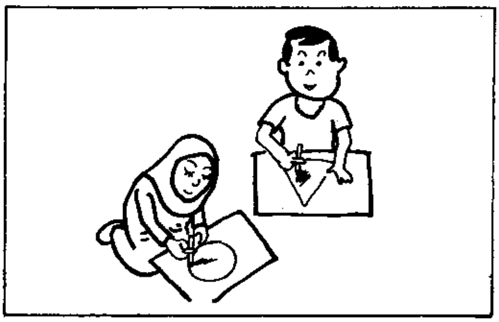
هدفهای رفتاری

۴ـ۶ ساله‌ها

● باید بتوانند مهارتهای مربوط به کنترل ماهیچه‌های حرکتی بینایی را کسب کنند.

فعالیت پیشنهادی

● اشکال و یا تصاویر مختلفی را بر روی صفحات کاغذی در یک کادر بکشید و از کودکان بخواهید تا قسمتهای مختلف تصویر را با مدادرنگی رنگ‌آمیزی کنند. کودکان را تشویق کنید تا داخل کادر را رنگ کنند و از آن خارج نشوند؛ این کار را می‌توان با کوچکتر و باریکتر کردن تصاویر به‌طور منظم ادامه داد. همه فعالیتهای آمادگی نوشتن را باید به صورت فعالیتهای فردی که در گروههای کوچک انجام می‌شود، ترتیب داد.

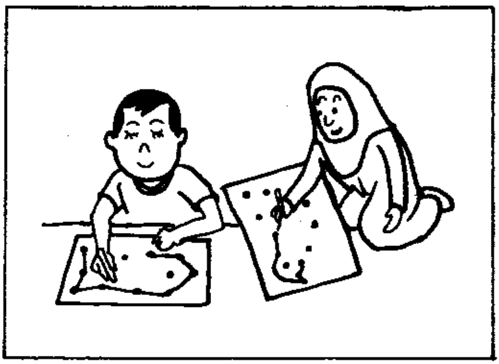
۵.۲ وصل کردن نقطه‌چینها

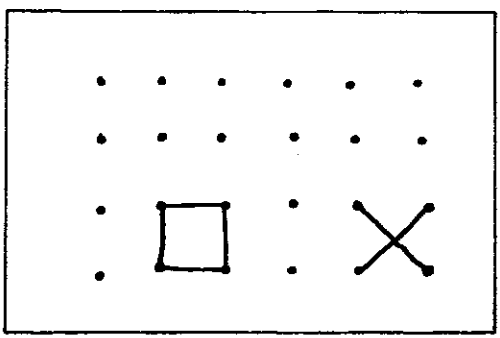
هدفهای رفتاری

۶ـ۴ ساله‌ها

● باید بتوانند مهارتهای مربوط به کشیدن خطوط افقی، عمودی، مورب و نیز از رو کشیدن اشکال را کسب کنند.

فعالیت پیشنهادی

● نقطه‌چینهایی راروی کاغذ، تخته و یا شن در اشکال یا طرحهای مختلفی ببرید و از کودکان بخواهید تا آنها را با استفاده از گچ رنگی، گچ یا چوب به هم وصل کنند.

● مجموعه‌ای از نقطه‌چین را روی یک صفحه کاغذ رسم کنید و با خطوط عمودی‌و افقی ردیف بالایی رابه صورت اشکال مختلفی درآورید و از کودکان بخواهید تا اشکال را با وصل کردن نقطه‌های ردیف پایین، کامل کنند و یا از روی قسمت بالایی، قسمت پایینی را کامل کنند.

۵.۳ دوره کشی (ردیابی)

هدفهای رفتاری

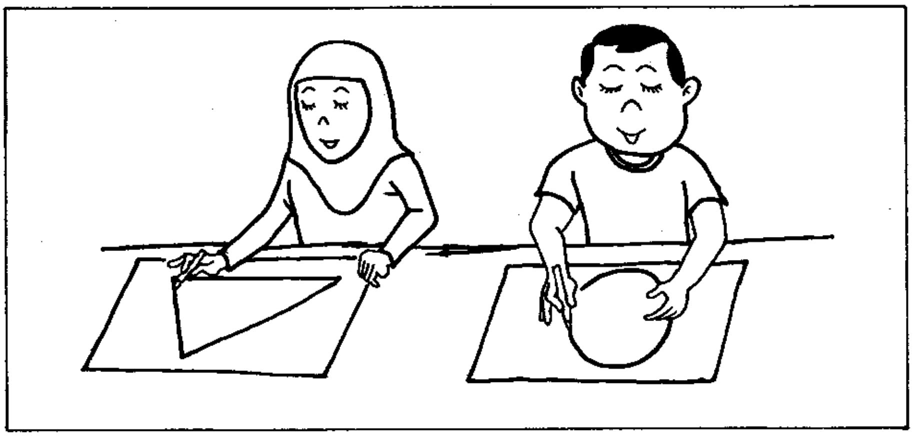
۶ـ۴ ساله‌ها

● باید بتوانند مهارتهای مربوط به کنترل حرکات بینایی را با دوره کشی (ردیابی) اشکال داده شده کسب کنند.

فعالیت پیشنهادی

• اشکالی را در اندازه بزرگ مثلاً مربع ، مثلث ، دایره ، حروف الفبا و غیره بکشید و از کودکان بخواهید تا از روی آنها بکشند. یا آنها را دوره کشی کنند.

• طرحهای ناقصی را از اشکال مختلف با طرحهای گوناگون بکشید و سپس از کودکان بخواهید تا آنها را کامل کنند.

۵.٤ کپی کردن یا از رو کشیدن فرمها

هدفهای رفتاری

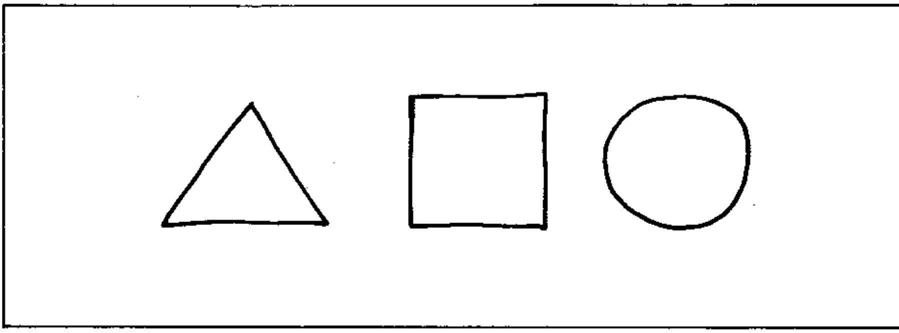
۶ـ۴/۵ ساله‌ها

• باید بتوانند مهارتهای مربوط به کنترل حرکات بینایی را کسب کنند.

فعالیت پیشنهادی

• اشکالی مانند مثلث ، مربع و دایره را روی تخته سیاه یا کاغذ بکشید و از کودکان بخواهید تا مانند آن را روی کاغذ خود و یا تخته سیاه رسم کنند.

• از کودکان بخواهید تا اشکال و حروف تخیلی را در هوا بکشند تا با حرکات لازم برای نوشتن و کنترل حرکات بینایی آشنا شوند.

۵.۵ الگوسازی

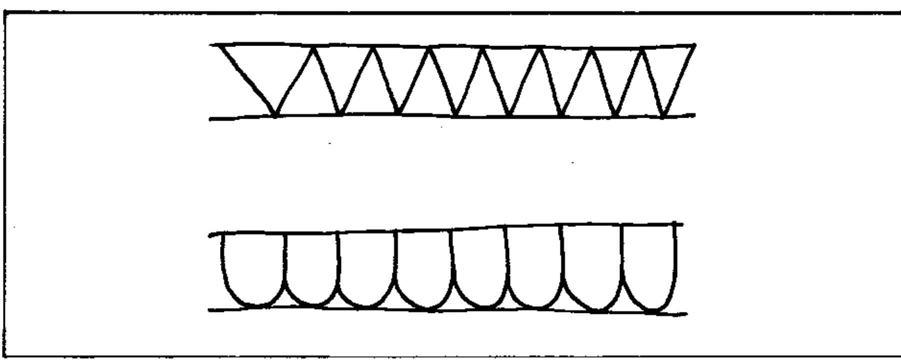
هدفهای رفتاری

۴/۵-۶ ساله‌ها

- باید بتوانند مهارتهای مربوط به الگوسازی مشابه با حروف الفبا را کسب کنند.

فعالیت پیشنهادی

- خطوط مستقیم و موازی را روی تخته سیاه و یا کاغذ بکشید و به کودکان فرصت دهید تا الگوهای مختلفی را بسازند.

فصل پنجم

رشد شناختی

آیا می‌دانید که ؟

● **شناخت** به روند دانستن و درک محیط پیرامون ما اطلاق می‌شود.

● **رشد شناختی**، بنابراین به رشد آن دسته از مهارتهای اساسی گفته می‌شود که به ما در شناخت محیط پیرامون کمک می‌کنند.

● نوزادان نیز پاره‌ای از قابلیتهای اساسی را دارا هستند. آنها می‌توانند اشیای نزدیک را ببینند، حرکات را با چشم دنبال کنند و به محرکات لمسی و چشایی واکنش نشان دهند.

● نوع تفکر کودکان از بعضی جهات با نوع تفکر بزرگترها تفاوت دارد. روند فکری کودکان در مرحله رشد در حال تغییر است.

● کودکان بین سنین سه و شش سال زمانی در مرحله رشد شناختی قرار می‌گیرند که:

ـ تفکرشان از سوی ادراکاتشان هدایت شود؛ یعنی از طریق دیدن آنچه در معرض دیدشان قرار می‌گیرد. برای مثال، اگر پنج چوب کبریت را نزدیک یکدیگر قرار دهیم و پنج چوب کبریت دیگر را با فاصله بیشتر نسبت به یکدیگر قرار دهیم، کودکان در این مرحله خواهند گفت تعداد چوب کبریتهایی که با فاصله بیشتر از یکدیگر قرار داده شده‌اند، بیشتر از دسته اول است. ازنظر آنها دسته دوم سطح وسیعتری را پوشش می‌دهند و بنابراین بیشتر به نظر می‌آیند:

ـ نوع تفکر خود ـ مرکز دارند؛ یعنی همه امور را از دیدگاه خود می‌نگرند و نمی‌توانند خود را به جای دیگری بگذارند.

ـ آنها هنوز برای تفکر منطقی آمادگی ندارند؛ زیرا مفاهیم اساسی را کسب نکرده‌اند.
ـ آنها هنوز برای استدلال و تفکر انتزاعی آمادگی ندارند.

● آنها از طریق تجارب عینی و دست اول آموزش می‌بینند. بنابراین 'بازی' و 'فعالیت' کلمات کلیدی در یادگیری آنها محسوب می‌شود.

از آنجا که حدود تجارب، تعیین‌کننده درک و شناخت آنهاست، برای شکوفایی یادگیری در آنان تدارک فرصتهاو تجارب متنوع و غنی مورد نیاز است.

نقش معلم

بایدها

● برای کودکان محیطی فراهم آورید که محرک آنها در جورکردن، طبقه‌بندی کردن، ردیف کردن، پشت سر هم قرار دادن، فرضیه سازی و تجربه کردن باشد.

● به کودکان فرصت دهید تا آزادانه نسبت به اشیا و مواد پیرامون خود واکنش نشان دهند.

● کودکان را برای مطالعه طبیعت و گردشهای علمی به خارج ببرید و آنها را برای مشاهده و توصیف کردن ترغیب کنید.

● به کودکان فرصت زیاد دهید تا به طریقی خلاق تفکر کنند و به حل مسأله بپردازند.

● با پاسخ دادن به کودکان، آنها را به سؤال کردن تشویق کنید.

● به کودکان فرصت دهید تا واکنشهای مناسب داشته باشند.

● سعی کنید به جای استفاده از 'وسایل کمک آموزشی' که تنها خودتان می‌توانید به کار ببرید، از 'وسایل کمک یادگیری' که خود کودکان می‌توانند به کار ببرند، استفاده کنید.

● نسبت به واکنشهای کودکان هوشیار باشید.

● به رشد مهارتهای واقعی یادگیری در کودکان بیشتر از دادن اطلاعات اهمیت بدهید.

نبایدها

- همه وسایل را مرتب کرده، در اختیار آنها قرار دهید. بگذارید خودشان آنها را مورد استفاده قرار دهند.
- راه‌حلهای آماده را برای کودکان تدارک ببینید و بگذارید فکر کنند، قضاوت کنند و خودشان به پاسخ مناسب برسند.
- کودک را به دلیل ناتوانی در انجام کار و پاسخ دادن مورد سرزنش و مسخره قرار دهید.
- از همه کودکان انتظار یکسان داشته باشید و بخواهید که به‌طریقی مشابه پاسخ دهند.

سطوح اساسی و مهمی که به توجه نیاز دارند

۱. رشد مهارتهای شناختی اساسی

- حواس پنجگانه
  - حس بینایی
  - حس شنوایی
  - حس بساوایی (لامسه)
  - حس بویایی
  - حس چشایی
- حافظه و مشاهده
- طبقه بندی
- توالی تفکر[1]
- استدلال و حل مسأله

۲. تشکیل مفاهیم اساسی

- مفهوم رنگ

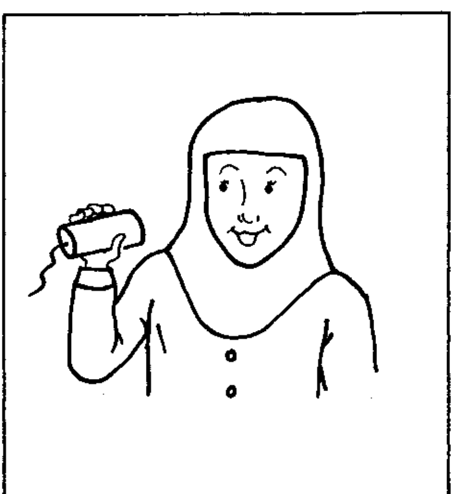
1. sequential thinking

- مفهوم شکل
- مفاهیم ریاضی پیش‌نیاز
- مفاهیم محیطی مربوط به:
  - محیط طبیعی
  - محیط فیزیکی
  - محیط اجتماعی

استفاده از حواس پنجگانه

- **استفاده از حواس، اساس روند دانستن و شناختن است. کودک از طریق حواس پنجگانه یاد می‌گیرد.**
- **هرچه تجارب حسی کودک متنوعتر و وسیعتر باشند، پایه شکل‌گیری عقاید کودک درباره دنیای پیرامونش نیز گسترده‌ترخواهد شد.**
- **هر نوع محرومیت و یا محدودیت حسی به تخریب و یا کامل‌نشدن مفاهیم می‌انجامد.**

۱. رشد مهارتهای شناختی اساسی

۱.۱ رشد حسی

۱.۱.۱ حس بینایی

برای اهداف و فعالیتهای مربوطه، به زیر مجموعه واحدهای مربوط به تشخیص بینایی و شنوایی در رشد مهارتهای زبانی مراجعه کنید.

۱.۱.۲ حس شنوایی

۱.۱.۳ حس لامسه

هدفهای رفتاری

۳ـ۴ ساله‌ها

- باید توانایی شناسایی و تشخیص بین زبر و صاف، و سخت و نرم را داشته باشند.

۴ـ۵ ساله‌ها

- باید توانایی نامیدن، طبقه‌بندی کردن و ردیف کردن (به ترتیب قراردادن) سطوح زبر و صاف یا سخت و نرم در سه سطح یعنی زبر ـ صاف ـ صافتر را داشته باشند.

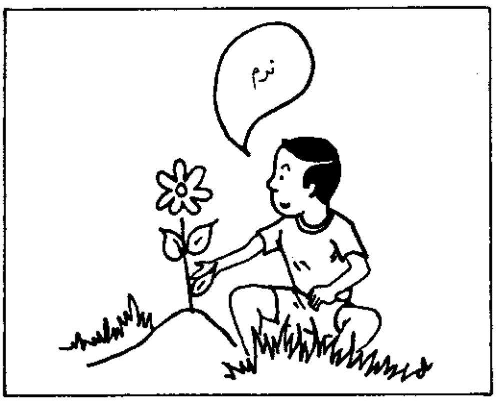
۵ـ۶ ساله‌ها

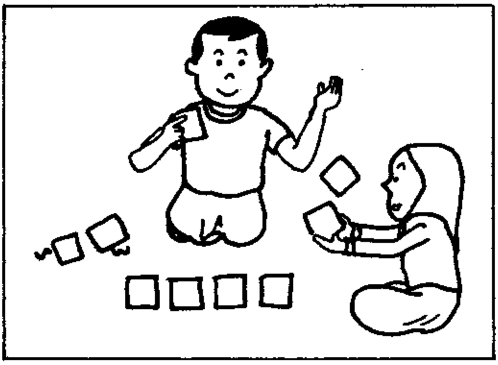
- باید توانایی شناسایی و نامیدن بافتهای مختلف با چشم بسته را داشته باشند.
- باید توانایی ردیف کردن سطوح زبر و صاف یا سخت و نرم در بیشتر از سه سطح را داشته باشند.

پاره‌ای از فعالیتهای پیشنهادی

۳ـ۴ ساله‌ها

- به کودکان فرصت دهید تا آزادانه اشیای مختلف محیطی را دستکاری کنند. آنها را تشویق کنید تا اشیا را با لمس کردن مقایسه کنند و از کلمات ' سخت' یا ' نرم' یا ' زبر' و ' صاف' به نحو مناسب استفاده کنند.

● با استفاده از انواع مختلف تکه‌های پارچه، برای مثال، ساتن، پنبه‌ای، پشمی و غیره ' کارتهای لمسی' درست کنید. به کودکان فرصت دهید تا کارتها را براساس نوع بافت آنها مورد مقایسه قرار دهند.

● برای کودکان مجموعه‌ای از اشیای قابل دسترس برای مثال، برگها، گلوله‌های پنبه، شاخه درختان، چوب، گِل، شن، سنگریزه و غیره فراهم آورید و به آنان اجازه دهید تا اشیا را براساس نرمی و سختی یا زبری و صافی مرتب کنند.

٤ـ٥ ساله‌ها

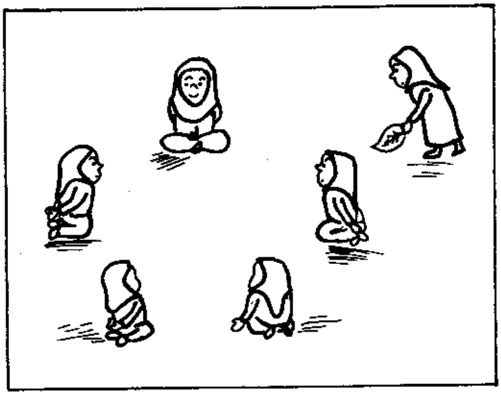
یک کیسه پارچه‌ای درست کنید و در آن اشیایی با اشکال و بافتهای مختلف مثلاً مکعبهای کوچک چوبی، گلوله‌های پشمی یا پنبه‌ای، مداد، پوست درختان، تکه‌های پارچه، سنگ، پَر و غیره، را نگهداری کنید. از کودکان بخواهید تا با استفاده از آنها بازی کنند.

اشیایی با مواد مشابه را که می‌توانند به صورت مجموعه با هم جور شوند، خارج از کیسه نگه دارید. به هریک از کودکان فرصت دهید تا آنها را لمس کنند و سپس بدون نگاه کردن به اشیای داخل کیسه و فقط از طریق دست زدن و لمس کردن، با یکدیگر مطابقت دهند و مشابه آن را پیدا کنند.

تعدادی 'کارتهای لمسی' را با استفاده از کاغذهای سمباده با درجات مختلف از نظر بافت، کاغذهای رنگی، کاغذ کشی، پارچه پشمی، ساتن، پنبه‌ای، نخی و غیره درست کنید. به هر کودک تعداد سه 'کارت لمسی' بدهید و از او بخواهید تا آنها را از نظر زبری و صافی مرتب کنند. می‌توانید از کودکان بخواهید تا این کارتهای لمسی را از نظر نوع بافت طبقه‌بندی کنند؛ یعنی کارتهای زبر را در یک ستون و کارتهای صاف را در ستون دیگری قرار دهند.

۵ـ۶ ساله‌ها

● به کودکان تعداد بیشتر از سه 'کارت لمسی' یا اشیایی با بافتهای مختلف بدهید، از آنها بخواهید تا آنها را به ترتیب از نظر زبری و صافی قرار دهند.

● از کودکان بخواهید تا دایره‌وار بنشینند و یکی از آنها شیء را پشت بعضی از کودکان بگذارد. هر کودک باید بدون نگاه کردن به عقب، دریابد که آیا چیزی پشت سر او گذاشته شده است. در این صورت باید شیء را بدون نگاه کردن و فقط با لمس کردن شناسایی کرده، نام ببرد.

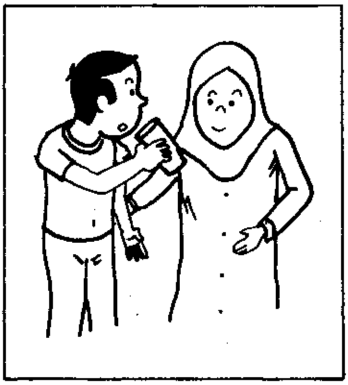
۱.۱.۴ حس چشایی

هدفهای رفتاری

۳ـ۴ ساله‌ها

● باید بتواند مزه‌های شیرین، ترش و شور را تشخیص دهد.

٤ـ٥ ساله‌ها

● باید بتواند مزه‌های مختلف را از یکدیگر تمیز دهد و نام ببرد؛ یعنی شیرینی، شوری، تلخی و ترشی.

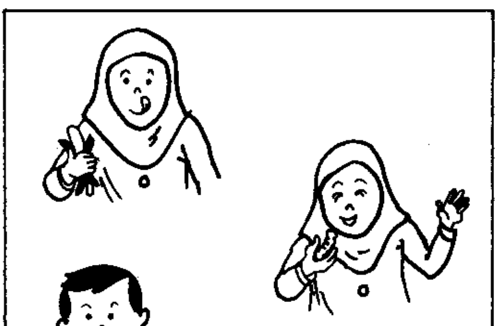
٥ـ٦ ساله‌ها

● بایدبتواندمواد غذایی آشنا را از طریق حس چشایی شناسایی کند؛ برای مثال، لیمو، شکر، سس یا فلفل و غیره.

پاره‌ای از فعالیتهای پیشنهادی

۳ـ٤ ساله‌ها

● در زمان تغذیه، کودکان را تشویق کنید تا مزه و طعم آنچه می‌خورند بیان کنند.

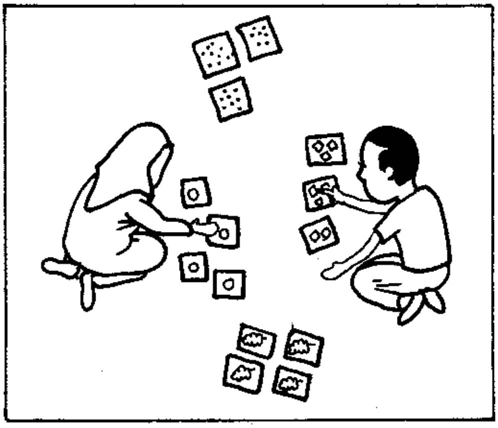

● نمونه‌هایی از مواد غذایی که مزه‌های متفاوت دارند، برای کودکان فراهم آورید؛ برای مثال، لیمو ترش، لیمو شیرین، شکر، نمک، موز و غیره. به هر کودک فرصت دهید تا مزه‌های مختلف را آزمایش کرده، شناسایی کند و سپس آنها را با مواد غذایی ارتباط دهد.

٤ـ٦ ساله‌ها

● از زمان تغذیه نیمروز کودکان، استفاده کنید و با آنها در مورد مزه غذاها بحث کنید.

● نمونه‌های مواد غذایی را مانند گروههای سنی کوچکتر برای کودکان این گروه هم فراهم آورید. از هر کودک بخواهید تا با چشم بسته مزه‌های مختلف را شناسایی کند.

● تعدادی کارت تصویری از اشیایی که مزه‌های مختلفی دارند درست کنید. از کودکان بخواهید تا کارتها را براساس مزه‌ها مانند شوری، ترشی، شیرینی و تلخی طبقه‌بندی کنند.

● از گروههای سنی بزرگتر بخواهید مزه غذاهای آشنا را از طریق چشیدن شناسایی کنند؛ برای مثال، از هر کودک بخواهید تا چشمانش را ببندد و آنگاه تکه کوچکی از هویج پخته، موز، خیارشور و یا هر ماده غذایی که معمولاً مورد علاقه‌اش است در دهانش بگذارید؛ بخواهید تا مزه آن را حدس بزنند.

۱.۱.۵ حس بویایی

هدفهای رفتاری

۳ـ۴ ساله‌ها

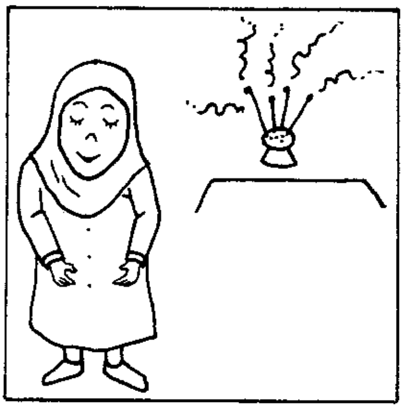
● باید بتوانند بوهای خوشایند را از بوهای ناخوشایند تمیز دهند.

۴ـ۵ ساله‌ها

● باید بتوانند اشیای مختلف را از نظر بو شناسایی کنند.

۵ـ۶ ساله‌ها

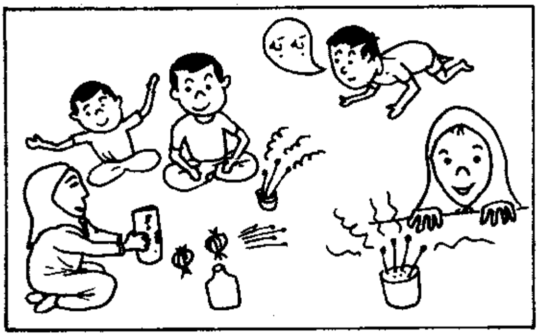
● باید بتوانند بوهای آشنا را نام ببرند.

۴ـ۶ ساله‌ها

● کودکان را به پارک و یا محل طبیعی دیگری ببرید و از آنها بخواهید تا اشیا را مشاهده کنند و به اشیا و مواد بد بو و خوشبو اشاره کنند.

● موادی را که بوی تند و آشنایی دارند مانند کاه گِل، اسپند، عود و غیره به کلاس بیاورید. از کودکان بخواهید تا با چشمان بسته مواد را از نظر بو امتحان کرده، شناسایی کنند. موادی را هم که بوی مشخصی ندارند مانند شکر، آب و غیره، اضافه کنید.

● کارتهای تصویری که مواد مختلفی مانند سیر، گل رُز، لیمو ترش، میوه‌های مختلف، آرد، آشغال و یا قوطیها و جعبه‌های بدون استفاده و غیره را نشان می‌دهند، درست کنید. به کودکان اجازه دهید تا کارتها را از نظر خصوصیات تصویری که نشانه بوی ناخوشایند و یا خوشایند آنهاست، دسته بندی کنند.

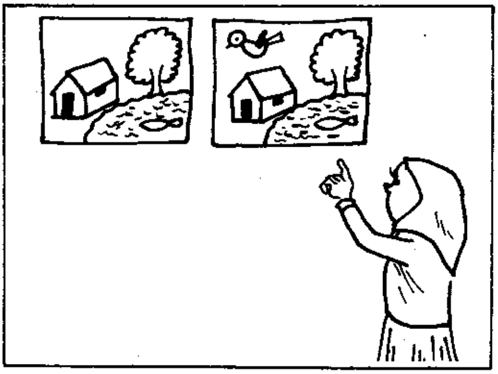
● از کودکان بخواهید تا واکنش خود را نسبت به بوهای مختلف، به صورت پانتومیم نشان دهند. از کودکان بخواهید تا به صورت نیمدایره بنشینند و نام هر شیء را با بوی خاص آن نام ببرند. از آنها بخواهید تا در صورتی که بوی شیء خوشایند باشد، واکنش خود را با گفتن ' به ـ به' و در صورت ناخوشایند بودن با گفتن ' آه ـ آه' بیان کنند.

۲.۱ حافظه و مشاهده

هدفهای رفتاری

۳ـ۴ ساله‌ها

● باید بتواند با نشان دادن سه تا چهار شیء در یک زمان، فوراً آنها را مشاهده کند، به خاطر بیاورد و نام ببرد.

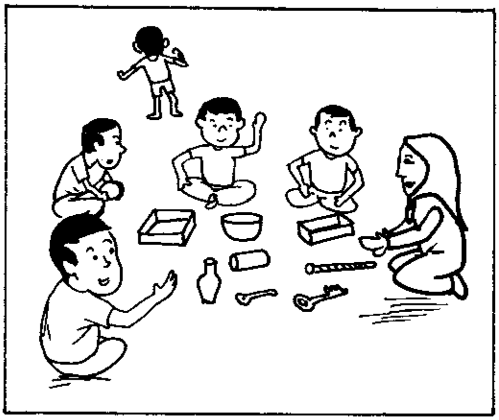
● باید بتواند قسمت حذف شده تصویری آشنا را شناسایی کند.

٤ـ٦ ساله‌ها

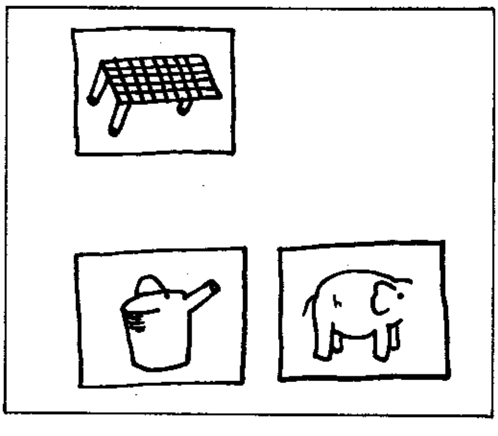
● باید بتواند با نشان دادن ٦ تا ۷ شیء در یک زمان، فوراً مشاهده کند، به خاطر بیاورد و نام ببرد.

پاره‌ای از فعالیتهای پیشنهادی

۳ـ٤ ساله‌ها

● بازی حافظه را با کودکان ترتیب دهید. به آنها اجازه دهید تا به صورت نیمدایره بنشینند. ۳ تا ٤ شیء آشنا را برای آنها در مرکز دایره قرار دهید. آنها را یکی یکی صدا کنید تا هر شیء را نام ببرند. بعد از یک نفر بخواهید تا از اتاق بیرون برود. آنگاه یکی از اشیا را به آرامی خارج کنید. کودک را مجدداً صدا کنید و از او بخواهید تا نام شیء خارج شده را بگوید. در صورت پاسخ صحیح از کودکان بخواهید تا با دست زدن او را تشویق کنند.

● تصاویری از اشیای آشنا را به صورتی که قسمت مهمی از آن حذف شده باشد و یا ناقص کشیده

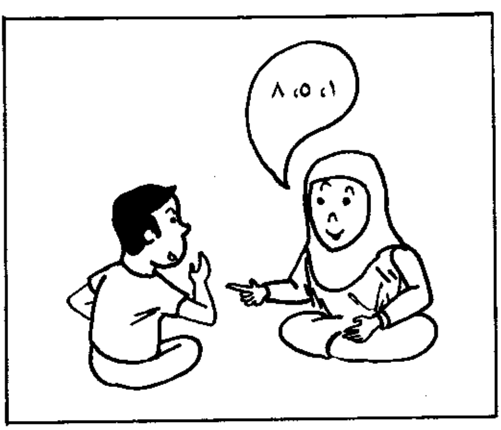
شده باشد، آماده کنید؛ برای مثال، تصویری از کتری که دسته ندارد و یا میزی که یک پایه ندارد، سگی که گوش ندارد. آنگاه از کودکان بخواهید تا به آنچه حذف شده، اشاره کنند.

• بردن کودکان به پارک و یا محلهای طبیعی دیگر آنان را به مشاهده دقیق تشویق می‌کند. بنابراین، چنین موقعیتی را برایشان ترتیب دهید و سپس از آنها بخواهید تا مشاهدات خود را بیان کنند.

٤-٦ ساله‌ها

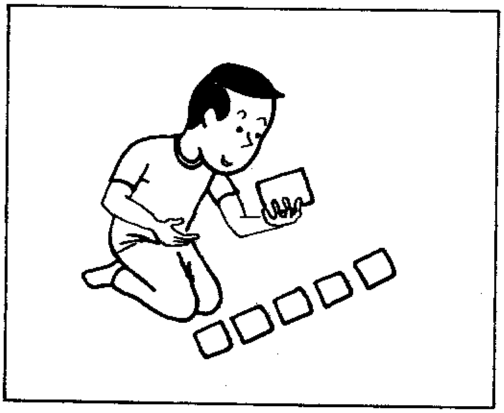
• فعالیتهای ترتیب داده شده برای کودکان ۳ تا ٤ ساله را می‌توانید برای کودکان بزرگتر نیز با پیچیدگی بیشتر تدارک ببینید.

• دو تصویر از دو منظره یکسان را که هر کدام یک اختلاف فاحش نسبت به دیگری دارند، برای کودکان آماده کنید. از آنها بخواهید تا هر دو تصویر را بدقت مشاهده کنند و به تفاوتهای آنها اشاره کنند.

• بازی اعداد را با کودکانی که با اعداد آشنایی پیدا کرده‌اند، ترتیب دهید و ۳ عدد را نام ببرید و از هر کودک بخواهید با همان ترتیبی که نام برده‌اید، اعداد را تکرار کنند. از کودکان دیگر نیز بخواهید تا درباره پاسخ درست و یا نادرست او قضاوت کنند. به این ترتیب همه کودکان بازی می‌کنند و اعداد را به خاطر می‌سپرند.

• بازی حافظه را می‌توان در گروههای کوچک و با استفاده از مجموعه‌ای از کارتهای تصویری حیوانات، پرندگان، سبزیها و میوه‌ها و غیره برای کودکان ترتیب داد. این فعالیت را می‌توان با برداشتن تعدادی کارت در هر نوبت به این طریق انجام داد که تعدادی از کارتها به پشت، روی زمین و یا میز قرار گیرند. از هر کودک

بخواهید تا به نوبت کارتها را برگردانند. چنانچه کارت سبزیهاست، آن را در کنار کارتهای سبزی قرار دهد و جفت کند و به همین ترتیب بازی ادامه می‌یابد. کودکی که تعداد کارتهای جفت شده بیشتری کسب کند، برنده بازی خواهد بود.

● از کودکان بخواهید تا به صورت نیمدایره بنشینند. اطمینان حاصل کنید که کودک با نام کودکان دیگر آشنا باشد. سپس نامهای جدیدی نیز به هر کودک اختصاص دهید. فعالیت را در فواصل منظم تکرار کنید و از هر کودک بخواهید تا نام اختصاص داده شده به خود و دیگران را یادآوری کند. از کودکان دیگر نیز بخواهید تا درستی و یا نادرستی پاسخ یکدیگر را داوری کنند.

۱.۳ طبقه بندی

هدفهای رفتاری

٤ـ۳ ساله‌ها

● باید بتواند طبقه‌بندیهای ساده‌ای را براساس هریک از مفاهیم و یا ابعاد برای مثال، شکل یا رنگ انجام دهد.

٥ـ٤ ساله‌ها

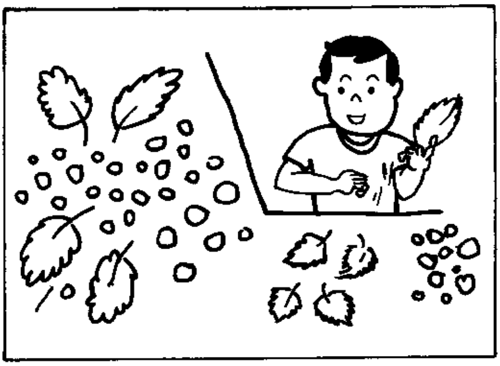
● باید بتواند طبقه‌بندیهایی را براساس دو مفهوم یا بُعد، برای مثال، شکل و رنگ انجام دهد.

٦ـ٥ ساله‌ها

● باید بتواند طبقه‌بندیهایی را براساس سه مفهوم، برای مثال، شکل، رنگ و اندازه انجام دهند.

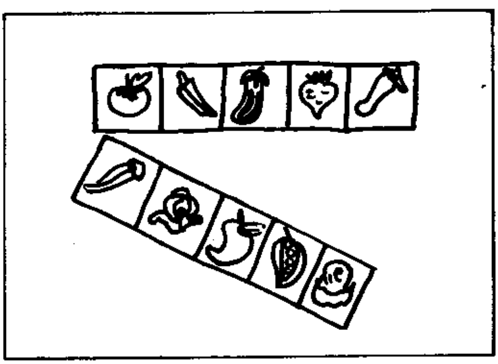
پاره‌ای از فعالیتهای پیشنهادی

۳ـ٤ ساله‌ها

● دو مجموعه از هر شیء برای مثال، برگها و سنگریزه‌های مخلوط با یکدیگر را در اختیار کودکان قرار دهید. از آنها بخواهید تا آنها را از یکدیگر جدا کرده، دسته‌بندی کنند و در دو قسمت جداگانه قرار دهند.

● کارتهای طبقه‌بندی شده ساده‌ای را درست کنید. این کارتها می‌توانند به هر شکل و در رنگهای متفاوتی تهیه شوند. از کودکان بخواهید تا کارتهای همرنگ را در کنار یکدیگر قرار دهند.

● رشته‌ای از کارتهای تصویری یا چهار شیء از یک نوع برای مثال، سبزیها درست کنید. پنجمین تصویر را متفاوت از دیگران انتخاب کنید. سپس کودکان را تشویق کنید تا تصویر متفاوت را پیدا کنند.

● تا حال فعالیتهای طبقه‌بندی بسیاری به عنوان مفاهیم مختلف توضیح داده شد. این فعالیتهای طبقه‌بندی را باید برای همهٔ مفاهیم و موضوعهای محیطی که برای کودکان پیش می‌آید، طراحی کنید.

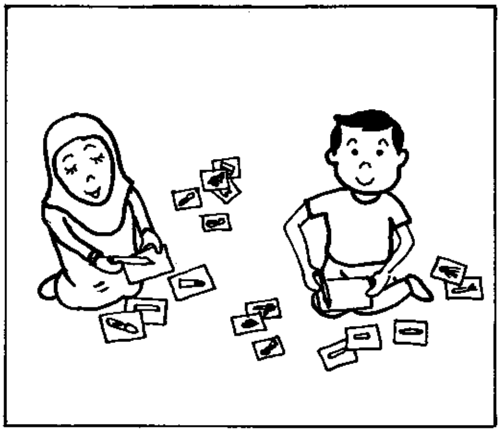
٤ـ٦ ساله‌ها

● بازی ' دسته‌بندی' را با استفاده از هر مفهوم، برای مثال، اشکال، سبزیها، خوردنیها، حیوانات وحشی و غیره برای کودکان ترتیب دهید.

● کارتهای طبقه‌بندی شامل دو مفهوم را برای کودکان درست کنید. برای مثال، کارتها می‌توانند شامل سه شکل و سه رنگ باشند. از کودکان بخواهید تا کارتها را به روش دلخواه خود دسته‌بندی کنند.

برای کودکان گروه سنی بزرگتر، بیشتر از دو مفهوم شامل اندازه، شکل و رنگ را می‌توان در نظر گرفت. حال کودکان می‌توانند کارتها را به سه روش طبقه‌بندی کنند.

● کارتهای طبقه‌بندی را می‌توان از اشیای مختلفی براساس طرز کار و یا موارد استفاده‌شان درست کرد؛ برای مثال، مداد، خودکار، گچ، کارد، تیغ، قیچی، جارو، برس، خاک‌انداز و غیره. این تصاویر را می‌توان مخلوط کرد و در اختیار کودکان گذاشت تا خودشان طبقه‌بندی کنند.

۱.٤ پرورش توالی تفکر

هدفهای رفتاری

۳ـ٤ ساله‌ها

● باید بتواند الگویی شامل ۳ تا ٤ شیء داده شده را تکرار کند.

٤ـ٥ ساله‌ها

● باید بتواند توالی منظمی را با استفاده از اشیا، تصاویر، داستانها و حوادث دوباره تولید کرده، گسترش دهد.

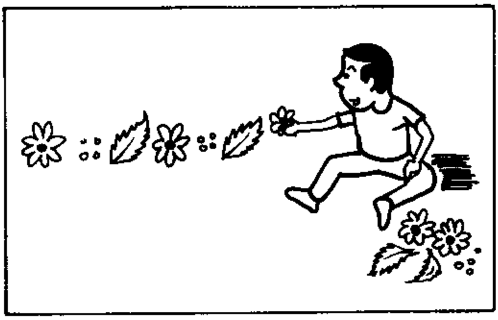
٥ـ٦ ساله‌ها

● باید بتواند به صورت توالی مستقیم و معکوس تفکر کند.

تمرین در فعالیتهای مربوط به توالی تفکر، بعدها به کودکان کمک می‌کند تا ترتیب و توالی اعداد را دریابند و نوع تفکر و قابلیت حل مسأله در آنان منظم شود.

پاره‌ای از فعالیتهای پیشنهادی

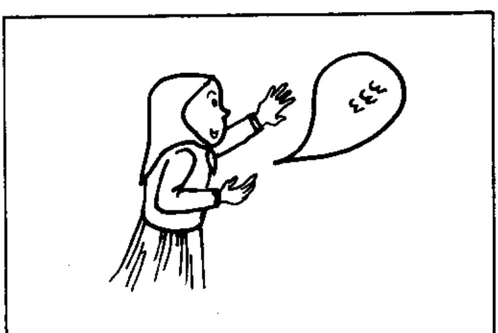
۳ـ٤ ساله‌ها

• با استفاده از تعدادی اشیا، الگویی برای مثال از سنگریزه‌ها، برگها، گلها و غیره درست کنید. از کودکان بخواهید تا با توجه به ترتیب الگویی که به آنها می‌دهید، الگو جدیدی تولید کنند.

• از کودکان بخواهید تا فعالیتها و یا حوادث روزمره خود را با توالی درست، بیان کنند.

٤ـ٥ ساله‌ها

• کودکان را تشویق کنید تا شخصاً داستانهایی را در توالی درست بیان کنند.

• از کودکان به صورت گروهی بخواهید تا داستانی را در توالی منطقی خلق کرده، بیان کنند «این فعالیت در بخش فعالیتهای سخنگویی و زبان توضیح داده شده است».

• الگویی را با استفاده از تعدادی اشیا، برای مثال، چوب کبریت، مهره‌ها، برگها، سنگریزه‌ها و غیره درست کنید. از کودکان بخواهید تا توالی را به دلخواه خود کامل کنند.

• کارتهای توالی تفکر را نیز می‌توان درست کرد. این کارتها را می‌توان با استفاده از هر فعالیت آشنا برای مثال، حمام کردن، یک کار عادی روزمره، یک

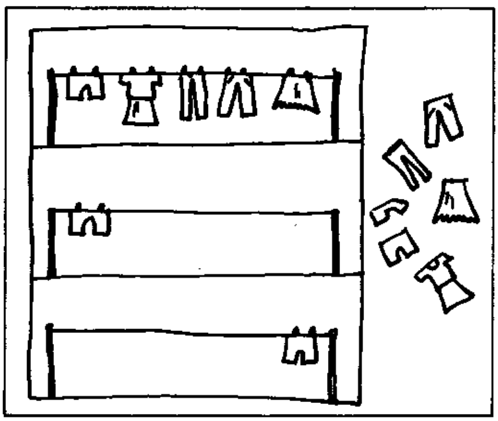
کارمدرسه‌ای روزمره و غیره به صورت کارتهای تصویری چهارقسمتی و یا پنج قسمتی تهیه کرد. این کارتها را به صورت مخلوط به کودکان بدهید و از آنها بخواهید تا کارتها را به‌ترتیب درست، منظم کنند.

● کارتهای داستان را نیز می‌توان درست کرد. حوادث اصلی یک داستان را به صورت تصویری در چهار یا پنج کارت جداگانه مجسم کنید. از کودکان بخواهید تا کارتها را با توالی درست منظم کنند.

۶ـ۵ ساله‌ها

● فعالیتی را در حالی که همه کودکان دایره‌وار نشسته‌اند، ترتیب دهید. به‌این صورت که یک کودک با گفتن جمله، "من به فروشگاه رفتم و میوه خریدم" شروع می‌کند. کودک بعدی باید بگوید "من به فروشگاه رفتم و میوه و سبزی خریدم". کودک سوم باید میوه و سبزی را تکرار کند و مورد دیگری را به آن اضافه کند. در این فعالیت، تأکید بیشتر بر تقویت حافظه و توالی تفکر کودکان است. کودکان می‌توانند حدوداً پنج تا هفت شیء را در هر زمان به خاطر آورند.

● یک تابلو تصویری از یک بند رخت که پنج لباس مختلف به آن آویزان شده، درست کنید. تعدادی تصاویر از همان لباسهایی که بر بند رخت آویزان شده‌اند، ببرید و در کنار تابلو قرار دهید. از کودکان بخواهید تا لباسها را در بند رخت دوم به همان

توالی و ترتیبی که چیده‌اید قرار دهند و سپس به صورت توالی معکوس مرتب کنند.

• توالی و ترتیب مراحل کار را در امور دیگر نیز با کودکان مورد بحث قرار دهید؛ برای مثال، شستن لباسها، آماده کردن غذا و غیره. آنها را تشویق کنید تا در هر مورد مراحل بعدی کار را بیان کنند.

۱.۵ استدلال و حل مسأله

هدفهای رفتاری

۳ـ۴ ساله‌ها

• باید بتواند رابطه بین کل و جزء را در سطحی ساده درک کند.
• باید بتواند تفکر خود را در جهت حل مسائل ساده هدایت کند.

۴ـ۵ ساله‌ها

• باید بتواند رابطه کل و جزء را در یک سطح پیچیده‌تر درک کند.
• باید بتواند تفکر خود را در جهت حل مسائل پیچیده‌تر هدایت کند.

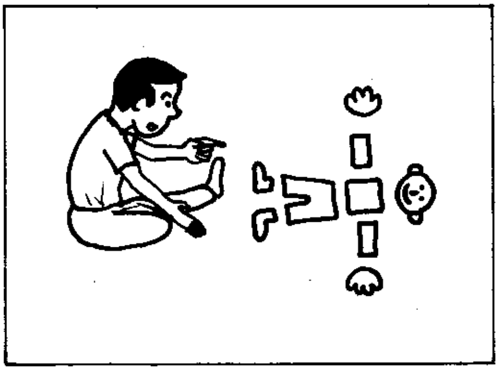
۵ـ۶ ساله‌ها

• باید بتواند رابطهٔ کل و جزء را در سطحی باز هم پیچیده‌تر از قبل درک کند.
• باید بتواند مسائل را بیان کند و راه‌حلهای مختلفی برای مسائل ساده پیدا کند.

کارکنان و معلمان مراکز آموزشی و پرورشی پیش از دبستان باید سعی کنند با استفاده از موقعیتهای روزانه مسائلی را برای کودکان طرح کنند و آنها را برای حل اینگونه مسائل به جای ارائه خود راه‌حلها مورد تشویق قرار دهند.

پاره‌ای از فعالیتهای پیشنهادی

۳ـ٤ ساله‌ها

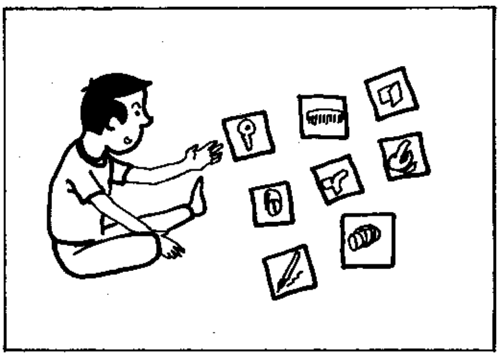

● پازلهای تصویری ساده‌ای با استفاده از یک تصویر و بریدن آن در ۲ تا ۳ تکه بزرگ درست کنید.

●معماهای‌ساده(مارپیچهایی) درست کنید. از آنها بخواهید تا راه‌حل آنها را پیدا کنند.

● سوراخهایی را به اشکال مختلف مانند چهارگوش، سه گوش، دایره و غیره بر روی در جعبه کفش ببرید. قطعاتی را درست کنید که با این سوراخها مطابقت داشته باشند. از کودکان بخواهید تا شکل مناسب با سوراخهای مختلف را که با آن جور می‌شوند پیدا کرده، در سوراخ قرار دهند.

● فعالیتهای حل مسأله را با کودکان انجام دهید.

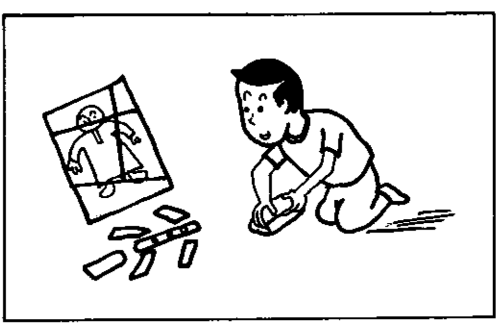
* *روابط*: مجموعه‌ای از کارتهای تصویری را که اشیای آشنا دارند، به کودکان بدهید و مجموعه دیگری که دارای تصاویر اشیای مربوط به آنهاست، در روی میز و یا زمین قرار دهید؛ برای مثال، کلید و قفل، شورت و زیرپوش، شانه و روبان و غیره. آنها را تشویق کنید تا ارتباط کارتهای تصویری را با یکدیگر پیدا کنند.

* *علت و معلول*: سؤالات ساده‌ای از کودکان بپرسید؛ برای مثال:

● وقتی باران می‌آید، چه اتفاقی خواهد افتاد؟

● چرا وقتی که پنکه را روشن می‌کنیم، کاغذها را پراکنده می‌کند؟
● اگر موهایتان را تمیز نکنید، چه اتفاقی خواهد افتاد؟ و غیره.
* *مسائل ساده برای آنها طرح کنید:*
● فکر کنید چه چیزهایی هستند که،
- می‌توانیم آنها را پوست بکَنیم.
- ببُریم.
- فشار دهیم.
- دور بریزیم.
- حل کنیم و غیره.
● وقتی می‌خواهید اسباب بازی را که بالای قفسه قرار داده شده، پایین بیاورید، چه می‌کنید؟
● اگر کاغذی که روی آن نقاشی کشیده‌اید، پاره شود، چه می‌کنید؟
● اگر وقتی دارید به مدرسه می‌روید، کفش شما کثیف یا پاره شود، چه می‌کنید؟ و غیره.

۶ـ۴ ساله‌ها

● پازلهایی تصویری با پیچیدگی بیشتر و با افزایش تعداد قطعات درست کنید.
● معماهایی (مارپیچ) را با ماهیت پیچیده‌تر برای کودکان درست کنید تا آنها را حل کنند.
● فعالیتهای حل مسأله را مشابه با آنهایی که به کودکان ۳ تا ٤ ساله داده‌اید، با پیچیدگی بیشتر، با این گروه از کودکان نیز می‌توانید انجام دهید.

تشکیل مفاهیم

یک 'مفهوم'، نوعی ساختار ذهنی یا تصویری از گروهی اشیا، افراد، مکانها، و پدیده‌هاست؛ برای مثال، اگر کودکی مفهوم رنگ را درک کرده باشد، می‌تواند اشیای مختلف محیطی را براساس این بُعد طبقه‌بندی و یا دسته‌بندی کند.

تشکیل یا رشد مفاهیم اساسی در کودکان برای شناخت و درک محیط بسیار حیاتی است. تنها در صورت روشن شدن اینگونه از مفاهیم است که می‌توانند اشیای مختلف محیط را مشاهده کنند، تمیز دهند و دسته‌بندی نمایند و از 'استدلال وابسته به مفهوم'[1] به 'استدلال منطقی' برسند.

مراحل اساسی در تشکیل مفاهیم

برای رشد هر مفهوم فعالیتهایی را باید به ترتیب زیر انجام دهید:

سطح ۱ مطابقت دادن (کودک فقط در سطح ادراکی اشیا را تطابق می‌دهد).

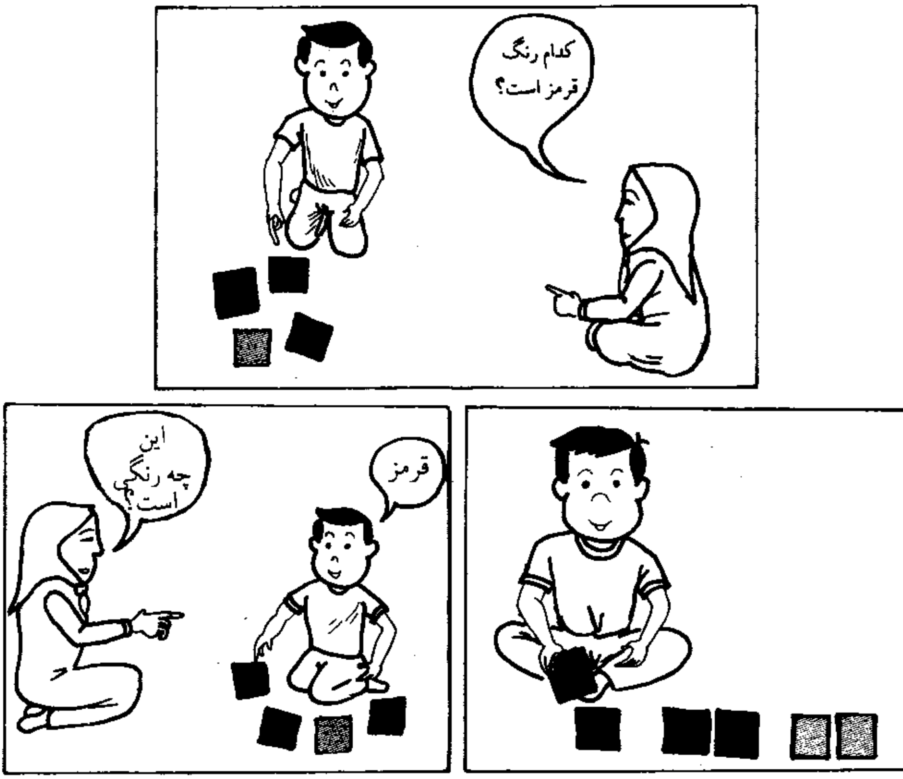
سطح ۲ شناسایی کردن (کودک مفهوم را در واژگان منفعل خود می‌آورد). (مانند کدام قرمز است؟)

سطح ۳ نامیدن (کودک مفهوم را در واژگان فعال خود می‌آورد). (مانند این چه رنگی است؟)

سطح ٤ ردیف کردن (کودک می‌تواند مقایسه‌های وابسته انجام دهد). (مانند روشن، تاریکتر، تاریکترین).

سطح ٥ طبقه بندی کردن (کودک می‌تواند براساس دو مفهوم و یا بیشتر اشیا را دسته‌بندی کند). (مانند گذاشتن اشیای رنگی سبز و قرمز در گروههای جداگانه).

1. perception bound reasoning

۲. تشکیل مفاهیم اساسی

۲.۱ مفهوم رنگ

هدفهای رفتاری

۴ـ۳ ساله‌ها

● باید بتواند رنگهای اساسی را با یکدیگر مطابقت دهد، شناسایی کند و سپس نام ببرد؛ مثلاً قرمز، آبی، زرد، سیاه و سفید و بعداً سبز و به همین ترتیب.

۵ـ۴ ساله‌ها

● باید بتواند ارتباط مفاهیم را درک کند؛ یعنی هر رنگ را به ترتیب از کم رنگ تا پررنگ در سه سطح قرار دهد.

● باید توانایی درک این مطلب را داشته باشد که مخلوط کردن و ترکیب رنگها می‌تواند به تشکیل رنگهای جدید بینجامد.

● باید بتواند رنگهایی مانند نارنجی، بنفش، قهوه‌ای و صورتی را تطبیق داده، شناسایی کند و سپس نام ببرد.

۶ـ۵ ساله‌ها

● باید بتواند رنگها را به‌ترتیب از کمرنگ تا پر رنگ در پنج سطح، قرار دهد.

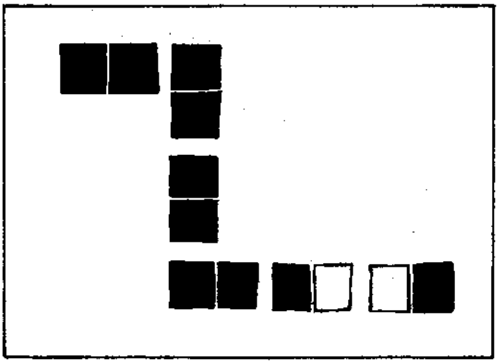
پاره‌ای از فعالیتهای پیشنهادی

۴ـ۳ ساله‌ها

● به کودکان فرصت دهید تا لباسهای یکدیگر را براساس رنگشان مطابقت دهند.

● یک شیء ویژه، برای مثال، یک نخ قرمز رنگ را بگیرید و به هر کودک اجازه دهید تا اشیای همرنگ با آن را در محیط پیدا کنند.

● دومینوهای رنگی درست کنید. کودکان را دایره وار بنشانید. به هر کودک یک دومینو بدهید. دومینوهای جور شده را در مرکز دایره قرار دهید. بگذارید هر کودک دومینوی خود را بیاورد و کارتی را که با آن جور می‌شود، پیدا کند.

● برای کمک به کودکان در یادگیری نام رنگها، قافیه‌ها و سرودهای مربوط به رنگ را به آنها آموزش دهید؛ برای مثال:

”خوب، کوچولوها، بمن بگید چه چیزهایی سبزه؟

برگها سبزند و علف هم سبزه“

● گفتگوهای آزاد و داستانها هم در معرفی مفاهیم رنگ به کودکان کمک‌کننده هستند.

● فعالیتهایی را با مهره‌های رنگی بویژه نخ‌کردن مهره‌ها با توالی رنگها برای کودکان ترتیب دهید.

● وقتی کودکان به مرحلهٔ نامیدن رنگها رسیدند، به آنها کارتهای رنگی بدهید، و با آنان بازی طبقه‌بندی را انجام دهید. وقتی معلم می‌گوید قرمز، همه کودکانی که

کارتهای قرمز دارند به طرف او می‌آیند. اگر بگوید سبز، فقط آنهایی که کارتهای سبز دارند جلو می‌آیند و به همین ترتیب.

● سه دایره بزرگ درست کنید. یک شیء قرمز را در یکی از دایره‌ها و شیء سبز رنگ را در دایره دومی و شیء آبی را در سومین دایره قرار دهید. نوارهایی به رنگ قرمز، آبی و سبز بین کودکان توزیع کنید. طبلی را به صدا درآورید و بگذارید کودکان دور دایره بچرخند. به محض اینکه صدای طبل متوقف شد، کودکان باید درون دایره‌ای که با نوارهای رنگی آنها مطابقت دارد، بچرخند.

٦ـ٤ ساله‌ها

● معماهای رنگی به کودکان کمک می‌کند تا نام رنگها را یاد گرفته و درباره آنها صحبت کنند. برای مثال،

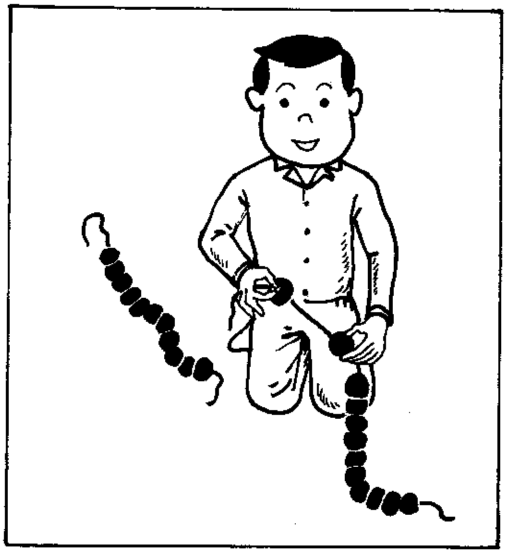
- من به رنگ یک جوجه هستم.
- من به رنگ یک میوه هستم.
- من به رنگ یک موز هستم.
- حالا حدس بزن من چه رنگی هستم؟

● بازی با دومینوهای رنگی بسیار لذتبخش است و به کودکان کمک می‌کند تا رنگها را مطابقت داده، نام ببرند. همه دومینوها را به طور تصادفی در وسط قرار دهید و یا آنها را مانند دسته کارت نگه‌دارید. از کودکان بخواهید تا به صورت نیمدایره بنشینند. از هر کودک بخواهید تا به نوبت بیاید و یکی را انتخاب کرده، آن را در کنار دومینو مطابق با کارت و در توالی آن قرار دهد. بعد از کودک بعدی بخواهید تا بیاید و دومینوی بعدی را که در توالی اولی است، پیدا کند. از آنها بخواهید تا در ضمن قرار دادن دومینوها در موقعیت صحیح، رنگ آنها را نام ببرند. هر بار که کودکی دومینوها را بدرستی در جای خود قرار می‌دهد کودکان دیگر باید برای او دست بزنند تا تشویق شود.

● فعالیتهایی چون نقاشی و رنگ آمیزی به کودکان فرصتهای فراوانی می‌دهد تا به تمرین و تجربه با رنگها بپردازند.

● به کودکان فرصت دهید تا با مخلوط کردن رنگها، رنگهای تازه‌ای بسازند.

این کار را می‌توان با استفاده از کاغذهای رنگی شفاف یا با مخلوط کردن پودرهای رنگی در آب بخوبی انجام داد.

● به کودکان فرصت دهید تا مهره‌های رنگی را از نخ عبور داده، به صورت گردنبندی درست کنند، این الگو را می‌توان با طرحها و توالی مختلف آغاز کرد؛ برای مثال، طرح مهره‌های قرمز، آبی، سبز، قرمز، آبی ..... را درست کنید و از کودکان بخواهید تا طرح را کامل کنند.

● اشیای رنگی مختلفی مانند یک تکه پارچه آبی رنگ را به کودکان بدهید. ابتدا از آنها بخواهید تا چیزی را در محیط به رنگ آبی کمرنگ پیدا کنند. بعد از آنها بخواهید تا چیز پر رنگتری را نیز پیدا کنند.

● مجموعه‌ای از کارتهای رنگی درست کنید. از هر رنگ پنج کارت را می‌توان با پنج سایه رنگ متفاوت درست کرد. از کودکان بخواهید تا این کارتها را به ترتیب از کمرنگ تا پر رنگ منظم کنند.

۲۰۲ مفهوم شکل

هدفهای رفتاری

۳ـ٤ ساله‌ها

● باید بتواند دایره، چهارگوش (مربع) و سه گوش (مثلث) را شناسایی کند.

٤ـ٥ ساله‌ها

● باید بتواند اشکال دیگری مانند ستاره، قیف، بیضی، قوس یا نیمدایره و غیره را شناسایی کند.

۶ـ۵ ساله‌ها

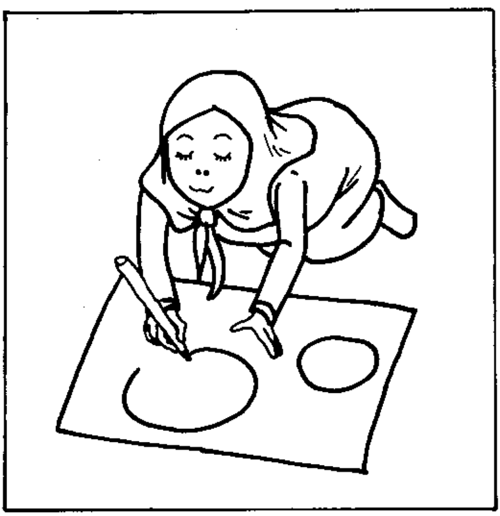
● باید بتواند اشکال مختلف را نام برده، و شکل آنها را بکشد.

پاره‌ای از فعالیتهای پیشنهادی

۳ـ۴ ساله‌ها

● از طریق گفتگوهای آزاد و سازمان داده شده کودکان می‌توانند از اشکال اساسی در محیط آگاهی پیدا کنند.

● قافیه‌ها و سرودهای مربوط به اشکال، ارتباط دادن اشکال با اشیای مختلف و به خاطر سپردن نام اشکال بسیار کمک کننده هستند؛ برای مثال، "توپ من گرد است، ماه گرد است، خورشید هم گرد است".

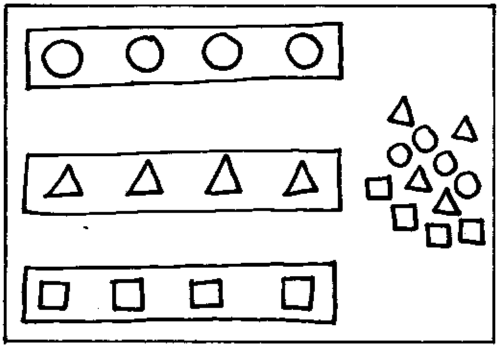

● در فعالیتهای خلاقه، بویژه پاره کردن و چسباندن و خمیر بازی و مجسمه سازی، می‌توان به کودکان اشکال مختلفی داد تا آن را در طرحی مناسب بچسبانند و یا خمیر را به اشکال مختلفی در آورده، درست کنند. وقتی کودکان چهارساله می‌شوند، می‌توانند دایره‌هایی را بر روی کاغذ ترسیم کنند.

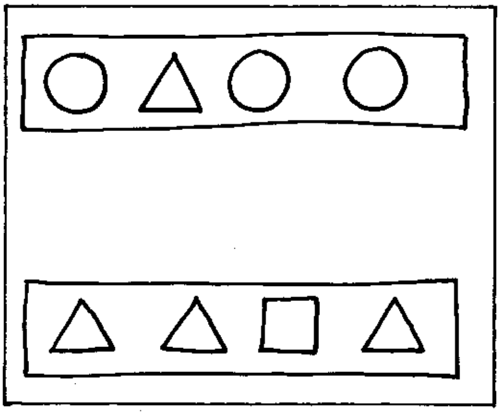
● با استفاده از گچ بر روی زمین اشکال دایره، چهارگوش و سه گوش را درست کنند. از کودکان بخواهید تا بعضی از اشیا مانند سنگریزه، در بطری (تشتک)، برگ درختان، مهره‌ها و غیره را دور اشکال بچینند.

● فعالیتهای دایره‌ای در تشکیل این مفهوم کمک می‌کند؛ زیرا در این صورت از کودکان انتظار می‌رود تا در موقع بازیهایشان دایره درست کنند.

● نوار یا رشته ساده‌ای از اشکال را روی مقوا درست کنید. هر ردیف نوار باید

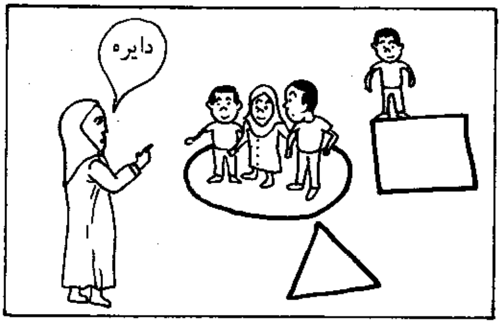
سه شکل متفاوت از یک رنگ داشته باشد. اشکالی همانند و همرنگ با آنها، از کاغذ ببرید. از هر کودک بخواهید تا اشکال بریده شده را با اشکال روی مقوا مطابقت داده، مرتب کند.

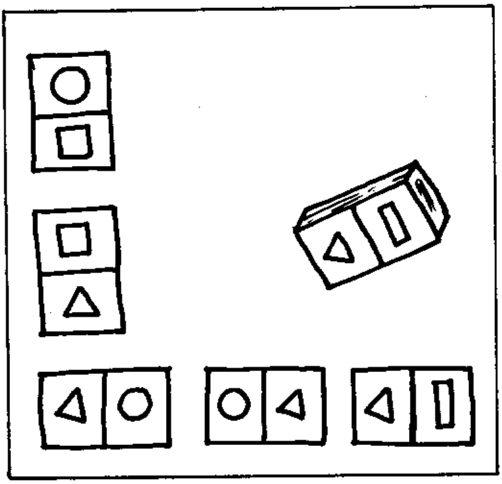
• نوارهای تصویری را می‌توان به صورتی که تنها یکی از اشکال، از بقیه متفاوت باشد، درست کنید.

• در صورت امکان مکعبها یا هر وسیله دیگر را برای ساختمان ـ سازی تدارک ببینید؛ برای مثال، کارتونها، قوطیها، جعبه‌های کبریت و غیره. در بازیهای آزاد، خود کودکان تا حدودی یاد می‌گیرند که اشکال را از یکدیگر تمیز دهند.

• بازی با اشکال را با کودکان ترتیب دهید. یک دایره، یک چهارگوش، و یک سه‌گوش بزرگ را با استفاده از گچ یا گچ رنگی بکشید. با صدا در آوردن طبل و یا محرک دیگر، معلم یکی از اشکال را نام می‌برد؛ برای مثال، "چهار گوش" .

در این حال همه کودکان باید سعی کنند در داخل مربع (چهارگوش) جای گیرند. همه آنهایی که به داخل شکلی غیر از مربع بروند و یا خارج از اشکال قرار گیرند باید از بازی 'خارج' شوند.

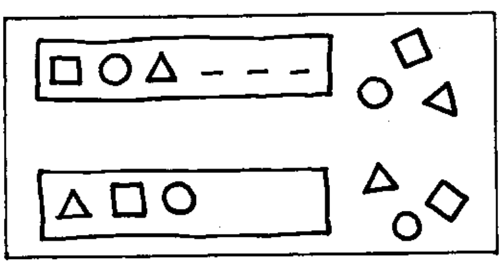

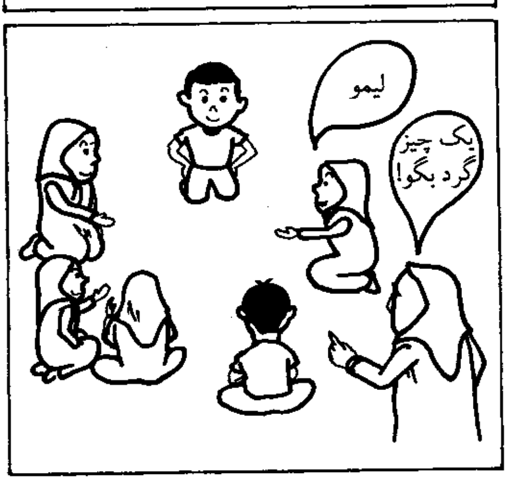
● اشکال دایره، مربع و مثلث را روی تخته و با استفاده از میخ و یا سوزن درست کنید. از کودکان بخواهید تا نخ را دور آنها بپیچند و آنها را دوره کشی کنند.

٤-٦ ساله‌ها

● دومینوهای اشکال را می‌توان با دو شکل در هر دومینو درست کرد. از کودکان بخواهید تا با استفاده از آنها الگویی را به صورتی درست کنند که دو شکل کنار هم، همانند باشند.

● رشته‌ای از اشکال متفاوت را می‌توان در توالی منظم تهیه کرد. برای مثال، مربع، دایره، مثلث، مربع .... و به کودکان نیز اشکال بریده شده‌ای همانند آنها بدهید. از آنها بخواهید تا الگو را با توالی که در نظر گرفته‌اید، کامل کنند.

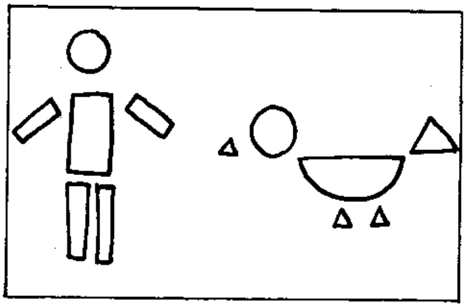

● بازی اشکال را با کودکان ترتیب دهید. از آنها بخواهید تا دایره‌وار بنشینند. معلم می‌تواند بازی ' دسته‌بندی' را با گفتن "سریع، نام چند چیز مربع شکل را به من بگویید" و غیره شروع کند. باید سعی شود جمله به طریقی ادا گردد که با دست‌زدن و یا انگشت زدن

کودکان همراه شود. هریک از کودکان باید نام یک شیء را با همان قافیه مربوط به آن شکل ویژه، ادا کنند.

● با استفاده از بریده‌های اشکال مختلف، از مقوا پازلهای شکلی درست کنید. از کودکان بخواهید تا قطعات را درکنار هم قرار داده، اشکال مختلفی رادرست کنند؛ برای مثال، شکل یک مرد، یک پرنده، یک خانه. پازلها را می‌توان از یک مربع که به دو قسمت مثلث شکل تقسیم شده، یا دایره‌ای که از دو نیمدایره تشکیل شده است، درست کرد. در این صورت از کودکان بخواهید تا قطعات را به یک مربع و یا دایره تبدیل کنند.

۲.۳ رشد مفاهیم پیش نیاز ریاضی

● رشد مفاهیم پیش از عدد[1] :

(مفهوم اندازه)	بزرگ	کوچک	همانند
(مفهوم طول)	دراز	کوتاه	همانند
(مفهوم وزن)	سنگین	سبک	همانند
(مفهوم ارتفاع)	بلند	کوتاه	همانند
(مفهوم ضخامت)	چاق (کلفت)	لاغر (نازک)	همانند
(مفهوم قطر)	پهن	باریک	همانند
(مفهوم مقدار، کمیت)	بیشتر	کمتر	همانند
(مفهوم فاصله)	دور	نزدیک	همانند

● رشد مفهوم عدد

1. Pre-number concepts

● *رشد مفهوم زمان*

مفهوم موقعیت (زمانی)	قبل از	بعد از	همانند

● *رشد مفهوم فضا*

مفهوم موقعیت (فضایی)	قبل از	بعد از	همانند
رشد مفهوم دما (حرارت)	گرما	سرما	همانند

۲.۳.۱ مفاهیم پیش از عدد

هدفهای رفتاری

۳ـ۴ ساله‌ها

● باید بتواند بین اشیای کوچک و بزرگ تفکیک قایل شود و اشیای هم اندازه را مطابقت دهد.

● باید بتواند از کلمات ' بزرگ' و ' کوچک' به نحو درست استفاده کند.

۴ـ۵ ساله‌ها

● باید بتواند اشیا را به ترتیب اندازه قرار دهد، یعنی تا سه سطح ردیف کند.

۵ـ۶ ساله‌ها

● باید بتواند اشیا را به ترتیب اندازه قرار دهد؛ یعنی تا پنج سطح ردیف کند.

● اهداف فوق برای کسب مفهوم اندازه است؛ یعنی ' بزرگ' و ' کوچک'. برای هریک از مفاهیم دیگری که قبلاً در فهرست آمده است، اهداف رفتاری همانند خواهند بود: فقط مفهوم بر چسبها[1] (نامها) تغییر خواهد کرد.

پاره‌ای از فعالیتهای پیشنهادی

۳ـ۴ ساله‌ها

● بزرگ و کوچک: از کودکان بخواهید تا با گرفتن دستهای یکدیگر دایره‌ای

1. labels

درست کنند. سپس به آنها بگویید: "بیایید یک دایره کوچک درست کنیم". بگذارید به داخل دایره بروند. بعد بگویید: "بیایید یک دایره بزرگ درست کنیم". کودکان از یکدیگر فاصله می‌گیرند و دایره بزرگتر می‌شود. کودکان از این فعالیت لذت می‌برند و تجربه دست اولی از مفهوم ' بزرگ' و ' کوچک' پیدا می‌کنند.

● گفتگوهای آزاد، قافیه سازی، شعر خوانی و قصه گویی: از طریق توصیف و داستانها همراه با ژستها و فعالیتهای نمایشی، مفاهیم پیش عددی مختلف را می‌توان به کودکان معرفی کرد؛ برای مثال، یک شیر بزرگ، یک درخت کوتاه، یک چوب دراز، یک مرد چاق و غیره.

● بازی آزاد با اشیای مختلف محیطی که دارای ابعاد گوناگونی هستند، همراه با گفتگوهای مناسب از جانب معلم، به رشد مفاهیم پیش عددی در کودکان کمک می‌کند.[1]

● مشاهده اشیای با ابعاد مختلف در زمان گردشهای علمی، پیاده‌روی در طبیعت و گشتهای آزاد در محیط از طریق معلم می‌تواند در کودکان مورد تشویق قرار گیرد. برای مثال، ' درخت بلند'، ' خانه بزرگ' و غیره.

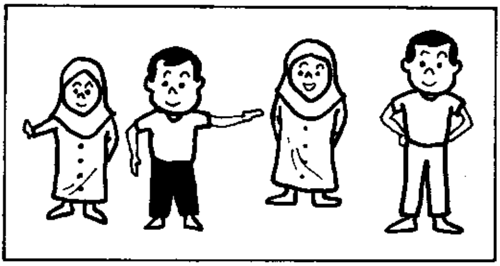
● فعالیتهای سازمان یافته با استفاده از کارتهای معلم ـ ساخته را نیز می‌توان برای کودکان ترتیب داد. با استفاده از تصاویر اشیا در ابعاد مختلف، کارتهای جفت را می‌توان درست کرد. برای مثال، یک گربه بزرگ و یک گربه کوچک، یک مرد چاق و یک مرد لاغر، یک طناب بلند و یک طناب کوتاه، و غیره. از کودکان بخواهید تا آنها را شناسایی کنند.

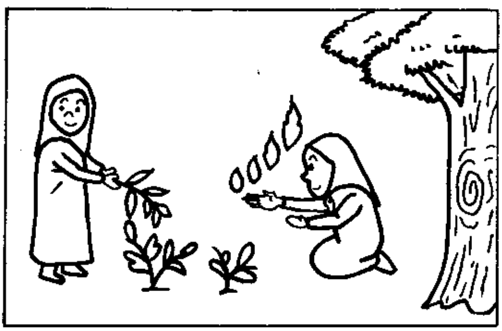
---

۱. بعضی از فعالیتهای نمونه برای همه مفاهیم پیش‌نیاز ریاضی با هم آورده شده‌اند، فعالیتهایی که برای کسب یک مفهوم آمده می‌توانند در مورد مفاهیم دیگر نیز بسهولت مورد استفاده قرار گیرند.

۴ـ۶ ساله‌ها

● یک گروه پنج نفره از کودکان را در هر نوبت در نظر بگیرید. به آنها بگویید با دست زدن معلم و یا نواختن طبل او به اطراف بدوند. به محض متوقف شدن صدای دست و یا صدای طبل معلم به ترتیب قد صف ببندند. این فعالیت مفهوم بلندی و کوتاهی و ردیف کردن و ترتیب را در سطح بسیار عینی به آنها یاد می‌دهد. از آنها می‌توان خواست تا به هر دو طریق یعنی از بلند به کوتاه و از کوتاه به بلند فعالیت را انجام دهند.

● از کودکان بخواهید تا شاخه گیاهی را با برگهایش بچینند. برگهای کوچک و بزرگ شاخه را جدا کنند. سپس آنها را از نظر اندازه و بترتیب، مرتب و ردیف کنند.

● مجموعه‌ای از کارتهای ترتیبی[1]، در ارتباط با مفاهیم پیش عددی درست کنید. از هر مفهوم باید پنج کارت که نشانه پنج سطح درجه بندی شده آن مفهوم ویژه می‌باشد، افزوده شود؛ برای مثال، پهن، باریکتر، باز هم باریکتر، یک درجه باریکتر از کارت قبلی، باریکترین و یک کارت هم برای مطابقت دادن با یکی از پنج کارت قبلی برای نشان دادن مفهوم ' مساوی' درست شود.

این کارتها را به صورت تصادفی به کودکان بدهید و از آنها بخواهید تا کارتها را به ترتیب قرار دهند. در ابتدا به آنها اجازه دهید فقط با سه سطح تمرین کنند. وقتی که مهارت و تسلط براین سه سطح حاصل آمد، از آنها بخواهید تا پنج سطح از همه مفاهیم

1. seriation cards

پیش عددی را ردیف کنند. از آنها بخواهید تا کارت نشانه مفهوم ' مساوی' را نیز با کارت مربوط به آن مطابقت دهند.

● نقش آفرینی، قصه گویی و بازیهای نمایشی آزاد؛ برای مثال، ' بازی فروشگاه' یا ' عروسک بازی' که در آنها کودکان موقعیتهای واقعی زندگی را به نمایش می‌گذارند، به رشد بسیاری از مفاهیم در آنان کمک می‌کند؛ بویژه مفاهیمی چون ' سنگین' و 'سبک'، ' بزرگ' و ' کوچک'، ' چاق' و ' لاغر' و غیره.

برای مثال، نمایشهایی درباره فردی که غذا می‌خورد و چاق، چاقتر و باز هم چاقتر و چاقتر می‌شود، به درک کودکان از این مفهوم بسیار کمک می‌کند. در ' بازی فروشگاه' یک ترازوی ساده را می‌توان برای کودکان تهیه کرد تا بتوانند اشیای مختلف را برای فروش وزن کنند.

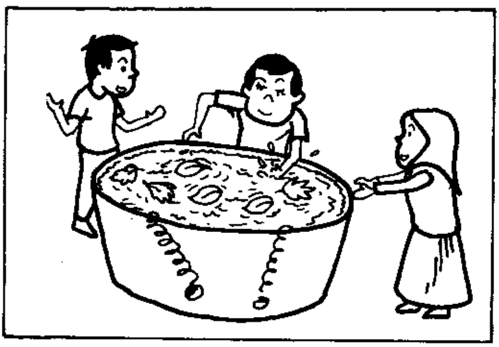
● در فعالیتهای رنگ آمیزی ساده یا فعالیتهای خلاق مانند پاره کردن، بریدن و چسباندن، خمیربازی ومجسمه‌سازی وغیره، کودکان تجارب بسیاری درمورد مفاهیم پیش عددی و ردیف کردن آنها به دست می‌آورند؛ برای مثال، اشکال یا ارقام را می‌توان در پنج اندازه مختلف برید و کودکان آنها را بر صفحه کاغذ جداگانه‌ای به ترتیب اندازه بچسبانند.

● در مورد مفاهیم ویژه‌ای چون 'سنگین' و 'سبک'، از کودکان بخواهید تا با اشیای مختلف بازی و سبکی یا سنگینی آنها را تجربه کنند؛

برای مثال، ابتدا از آنها بخواهید تا پاکت خالی کوچکی را بلند کنند. سپس پاکت را با مقداری آب، شن یا سنگریزه، و غیره پر کنند. مفهوم سنگینی و سبکی را برایشان توضیح دهید.

● از کودکان بخواهید تا دو شیء کاملاً متفاوت از نظر وزن، را به دست بگیرند؛ برای مثال، می‌توانند یک شاخه را در یک دست و سنگ بزرگی را در دست دیگر بگیرند و آنها را از نظر وزن با یکدیگر مقایسه کنند.

● آب بازی، به ویژه تجربه اشیای شناور و غیر شناور می‌تواند به رشد مفهوم 'سنگینی' و 'سبکی' در کودکان کمک کند.

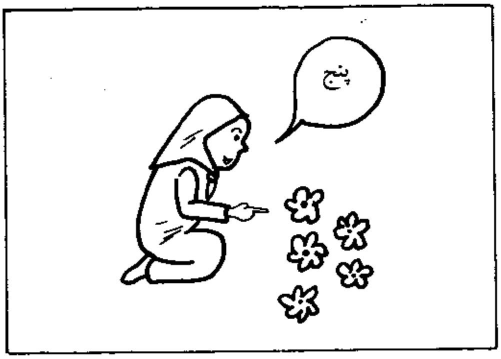
● شن بازی و آب بازی نیز به رشد مفاهیم زیاد ـ کم، پر ـ خالی و غیره که در این فعالیتها، کودکان ظروف و وسایل مختلفی را از آب یا شن پر و سپس خالی می‌کنند، کمک می‌کند.

● برای مفاهیم ' بیشتر' و ' کمتر' دو گروه از اشیا را مانند سنگریزه‌ها، دکمه‌ها، مهره‌ها، دانه‌ها، و غیره درست کنید. تعداد اشیا در دو گروه باید کاملاً متفاوت باشند. از کودکان بخواهید تا گروهی را که تعداد اشیای بیشتر و یا کمتری دارد، شناسایی کنند.

۲.۳.۲ مفهوم عدد

هدفهای رفتاری

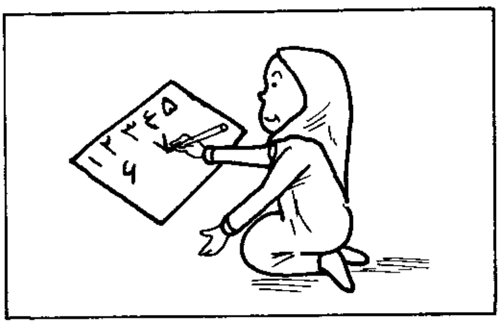
٤ـ٥ ساله‌ها

- باید بتواند ارتباط (تناظر) یک به یک را بشناسد.
- باید بتواند مفهوم اعداد را تا عدد ٥ براساس ارزش ارتباطی آنها بشناسد.
- باید توانایی تشخیص تعداد نمادهای عددی تا عدد ٥ را داشته باشد.
- باید بتواند اعداد را از یک تا ٥به‌ترتیب بشمارد.

٥ـ٦ ساله‌ها

- باید بتواند مفهوم اعداد را تا عدد ۱۰ براساس ارزش ارتباطی آنها بشناسد.

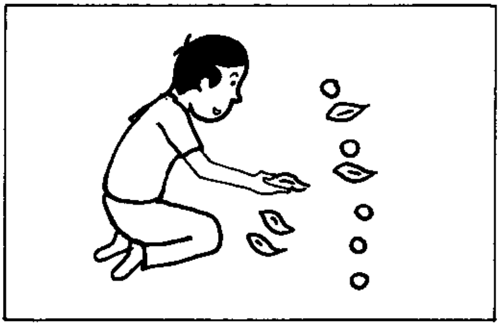
- باید بتواند اعداد را به ترتیب تا عدد ۱۰ بشمارد و در جای خود بگذارد.
- باید بتواند نمادهای عددی و ارقام را تا عدد ۱۰ تشخیص داده، بنویسد.

پاره‌ای از فعالیتهای پیشنهادی

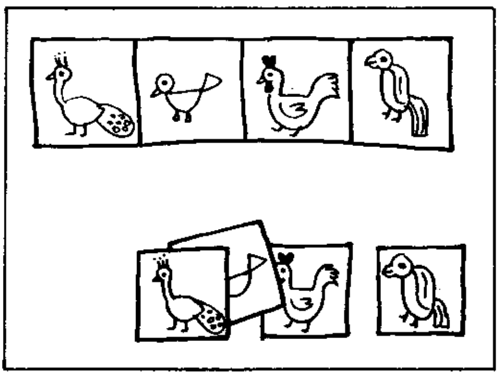
٤ـ٦ ساله‌ها

- **تناظر یک به یک**

ـ برای کودک، پنج تا شش سنگریزه را در یک ردیف، منظم کنید و در مقابلش

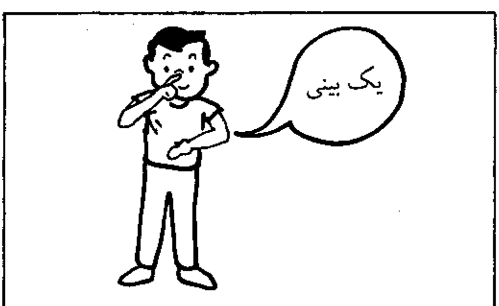
بگذارید. سپس تعدادی برگ درخت، مهره و یا چوب را به او بدهید و از او بخواهید تا یکی یکی در مقابل سنگریزه‌ها قرار دهد. این کار به کودک کمک می‌کند که مفهوم ' برابری' را بفهمد.

ـ مجموعه‌ای از تصویر چهارپرنده مختلف درست کنید. چهار کارت مطابق با آنها نیز داشته باشید. سپس از کودکان بخواهید تا هر کارت را با تصویر مربوط به آن مطابقت دهند و بالای آن بگذارند.

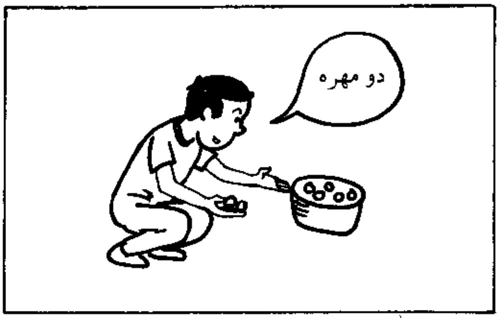
ـ در زمان تغذیه از یک کودک بخواهید تا به نوبت، یک بشقاب، قاشق و یک زیر بشقابی را میان کودکان توزیع کند.

ـ کارتهایی با تعداد مختلفی دایره کوچک و یا نقطه ترسیم کنید. از آنها بخواهید تا مهرها را روی دایره‌ها و یا نقاط کارت قرار دهند.

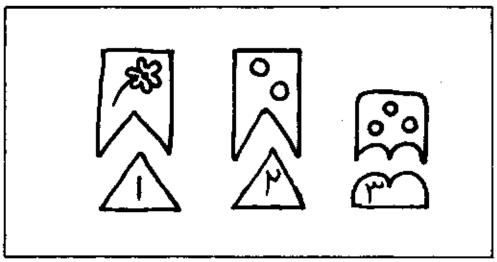
● *رابطه شیء با عدد*

ـ تعداد هریک از اعضای بدن را به کودکان آموزش دهید؛ برای مثال، یک بینی، دو چشم و غیره.

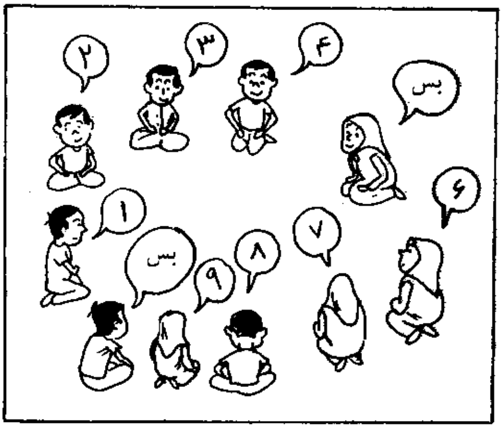
- به کودک یک ظرف محتوی تعدادی سنگریزه و یا مهره بدهید. از او بخواهید تا تعداد مختلفی از آنها را در هر بار از ظرف خارج کند؛ برای مثال، ۳ مهره، ۲ مهره، ٤ مهره، و به همین ترتیب.

- بازیهای دایره‌وار گروهی را برای کودکان ترتیب دهید. از آنها بخواهید تا با صدای طبل معلم، در اطراف دایره بچرخند و با هم بخوانند: "ما با هم به مغازه می‌رویم و شیرینی می‌خریم". بگذارید همین عمل را با تنوع در سرعت تکرار کنند. به محض قطع صدای طبل، معلم می‌گوید: "ما به مغازه می‌رویم و ۳ عدد شیرینی (شکلات) و غیره، می‌خریم". در این حال، کودکان باید فوراً به گروههای ۳ نفره تقسیم شوند. آنهایی که خارج از گروه باقی بمانند، از بازی خارج می‌شوند و بازی به همین ترتیب ادامه می‌یابد. معلم می‌تواند هر بار با تنوع در شمارش، بازی را ادامه دهد.

• پازلهای عددی 'خود اصلاحی'، که درآنها یک قسمت از کارت، عددی و قسمت دیگر اشیای مساوی با عدد است، درست کنید. از کودکان بخواهید تا قطعات پازلها را در کنار یکدیگر قرار دهند.

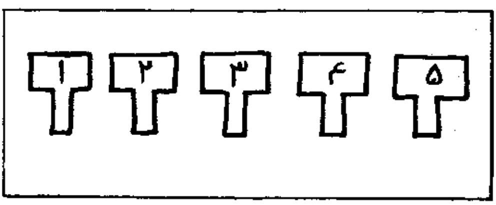
• برای یادگیری ترتیب اعداد، می‌توان برای کودکان بازیهایی ترتیب داد. از آنها بخواهید تا به صورت نیمدایره بنشینند. یکی از کودکان با شمارش شماره ۱ شروع می‌کند. بعدی با عدد ۲ و سومی ۳ و به همین ترتیب ادامه می‌یابد. هر بار که نوبت شمارش به کودکی می‌رسد که باید ٥ یا ۱۰ را بگوید،

بــه جـای آن: ' بس' و نـفر بـعدی دوبــاره از ۱ شــروع مـی‌کند. اگـر کودک گفتن ' بس' را فراموش کند و خودِ عدد یعنی ۵ یا ۱۰ را به طـور اشتبــاه بگــوید. از بــازی خــارج می‌شود.

● با استفاده از مقوا کارتهای عدد را به صورتی درست کنید که در زیر هر کارت یک دسته کوچک برای نگه داشتن کودک باشد. با این کارتهای عددی بازیهای بسیاری را می‌توان ترتیب داد. برای مثال؛

ـ برای تشخیص ارقام به هر کودک می‌توان یک کارت عدد بدهید. از کودکان بخواهید تا با صدای طبل و یا نواختن شیء دیگر یا دست زدن به اطراف بدوند. به محض توقف صدای محرک، معلم یکی از اعداد را به دلخواه نام می‌برد. کودکی که آن کارت عدد را در دست دارد باید به طرف معلم بیاید.

ـ برای آموزش ترتیب اعداد از کودکان بخواهـید تـا بـا صـدای طـبل، دست و یا محرکی دیگر دایره‌وار بچرخند. هـرکودک بـاید یک کارت عـدد داشـته بـاشد. به محض توقف صدای محرک و یا طبل، آنها باید خط مستقیمی را با اعداد تشکیل دهند، به طوری که شماره ۱ در ابتدای صف و بقیه نفرات دارای شماره، در پشت سر او قرار گیرند.

● هر بار که کودکان با صف از کلاس خارج می‌شوند و دوباره بر می‌گردند، باید به آنها گفته شود که فقط ۳، ٤ یا ٥ کودک می‌تواند در هر بار وارد شود. به این صورت کودکان، از طریق تمرینهای مشابه دیگر به درک اعداد می‌رسند.

● با استفاده از مقوا سه سری کارت شامل موارد زیر درست کنید:

الف) نُمادهای اعداد از ۱ تا ۱۰، به صورتی که هر عدد روی یک کارت جداگانه نوشته شود.

ب) اعدادی که با دایره‌های کوچک و یا نقطه مربوط به آنها تطابق داده می‌شوند و بر روی کارتهای جداگانه نوشته شده‌اند.

ج) اعدادی که با تصاویر اشیای مربوط به آنها تطابق داده می‌شوند و بر روی کارتهای جداگانه نوشته شده‌اند.

● این کارتها را میان کودکان توزیع کنید و از آنها بخواهید تا دایره‌وار بچرخند. در هر بار، یکی از اعداد را نام ببرید و در این حال کودکانی که کارتها و یا تصاویر مطابق با آن شماره را در دست دارند باید داخل دایره بیایند؛ برای مثال، اگر معلم شماره '۲' را نام ببرد، همه آنهایی که کارت مربوطه را دارند، یعنی کودکی که کارت نُماد عددی ۲، را در دست دارد و کودکی که ۲ شیء را در دست دارد و سومی که ۲ نقطه یا دایره دارد باید به داخل دایره قدم بگذارند.

● کودکان نام و ترتیب اعداد را بسهولت با قافیه‌های عددی و یا اشعار مربوط به اعداد یاد می‌گیرند.

۲.۳.۳ مفهوم فضا (مکان)

هدفهای رفتاری

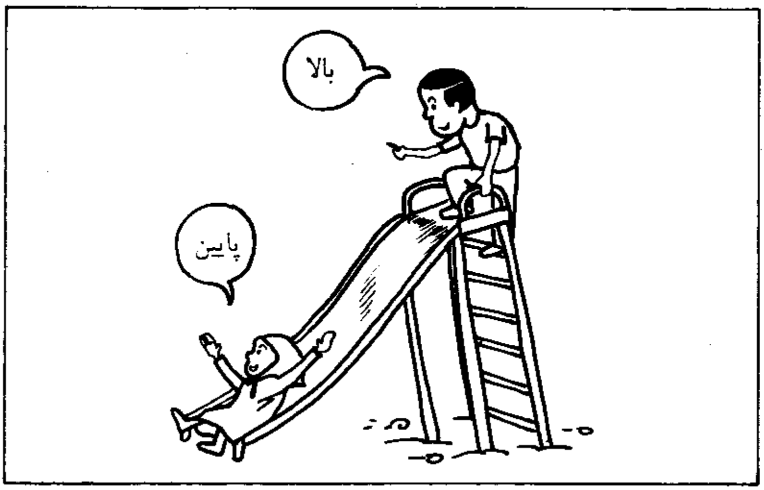
۳ـ۴ ساله‌ها

● باید بتدریج با مفاهیم اساسی مربوط به فضا آشنا شوند.

● باید بتوانند موقعیتهایی چون داخل ـ خارج، رو ـ زیر، جلو ـ عقب و بالا ـ پایین را تشخیص دهند.

۴ـ۵ ساله‌ها

● باید بتوانند موقعیتهای ارتباطی را درک کرده، شناسایی کنند و کلمات مناسب با آنها را مورد استفاده قرار دهند؛ مانند: بالا ـ پایین، داخل ـ خارج (درون و بیرون)، رو ـ زیر، جلو ـ عقب، پهلو ـ وسط ـ بین، اینجا ـ آنجا، کنار ـ پشت ـ در جلو، و باز ـ بسته و غیره.

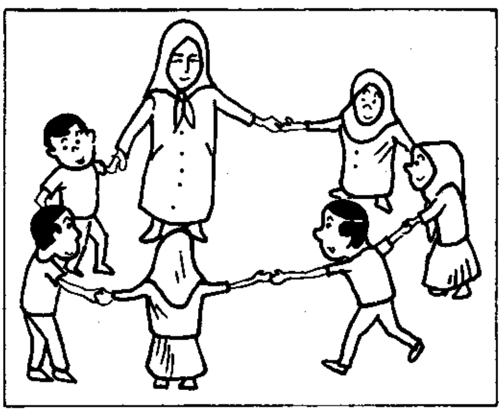
۶ـ۵ ساله‌ها

● باید بتوانند بروشنی ' جلو' و ' عقب' را نشان دهند.

پاره‌ای از فعالیتهای پیشنهادی

۳ـ۴ ساله‌ها

● بازی دایره را با کودکان انجام دهید؛ برای مثال، بگذارید دایره و یا حلقه‌ای را با گرفتن دستهای یکدیگر درست کنند. سپس همراه با آنها بخوانید و از آنها بخواهید تا مطابق کلمات شعر و یا قافیه‌ای که خوانده می‌شود، حرکات خود را تنظیم کنند.

بیایید برویم داخل ـ داخل ـ داخل

بیایید برویم خارج ـ خارج ـ خارج

خوب حالا بیایید به این طرف و آن طرف بچرخیم.

حالا برویم بالا ـ بالا ـ بالا ... .

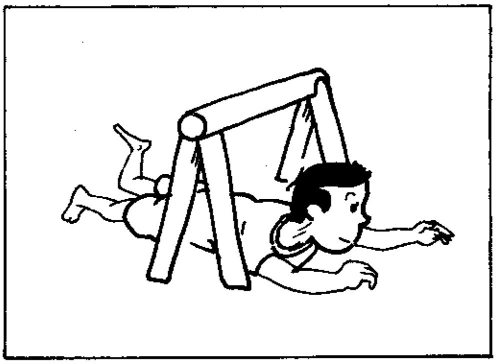
بیایید برویم پایین ـ پایین ... و غیره.

● گفتگوهای آزاد، قصه‌گویی و بازیهای نمایشی و نقش‌آفرینی به تشکیل مفاهیم فضایی و واژگان مربوط به آنها کمک می‌کنند؛ برای مثال، شیر افتاد داخل چاه یا اسب به بالای تپه رفت و غیره.

● قافیه و یا شعرهایی که با فعالیت مناسب همراه باشند نیز به درک مفاهیم و موقعیتهای فضایی کمک می‌کند؛ برای مثال:

"انگشتت را روی موهایت بگذار
انگشتت را روی سرت بگذار
انگشتت را روی گوشهایت بگذار" و غیره.

● بگذارید کودکان از فعالیتهای ساده‌ای چون خزیدن در درون فضاهای مختلف لذت ببرند؛ برای مثال، خزیدن زیر میز، خزیدن درون یک بشکه خالی، خزیدن از زیر نیمکت یا چهار پایه و غیره. مفهوم فضای بیشتر و یا کمتر نیز به این ترتیب برای کودکان قابل درک خواهد شد.

پیروی از دستورالعملها:

● از کودکان بخواهید تا به صورت نیمدایره بنشینند. به هر کودک چند دستورالعمل ساده بدهید که در بردارنده مفاهیم فضایی باشند؛ برای مثال، "توپ را اینجا بیاور"، "کتاب را روی میز بگذار"، "مهره‌ها را در لیوان بگذار" و غیره. وقتی کودکان عمل را انجام دادند، از آنها بپرسید که دستورالعمل یا فرمان چه بود و آیا کودک آن را بدرستی انجام داد. در صورت درست بودن پاسخها، از کودکان بخواهید تا برایش دست بزنند.

۴ـ۶ ساله‌ها

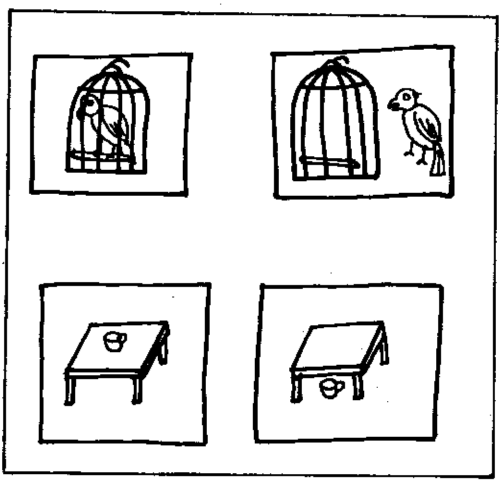
● بازی دایره را همان گونه که برای کودکان گروه سنی کوچکتر انجام دادید، با

این گروه سنی نیز انجام دهید؛ به طوری که شامل مفاهیمی مانند ' چپ' و ' راست' باشد؛ برای مثال:

"پای چپت را داخل بگذار
پای چپت را خارج کن
پای راستت را داخل بگذار
و همه بدن خود را تکان بده"

این قافیه شعری را با کودکان و همراه با حرکات مناسب انجام دهید.

● کارتهایی تصویری در مورد موقعیتهای مختلف درست کنید؛ برای مثال:

- تصویر پرنده‌ای که درون قفس است و دیگری که خارج از قفس قرار دارد.

- تصویر فنجانی که روی میز است و فنجان دیگری که زیر میز قرار دارد.

- تصویر کلاغی که بالای درخت در حال پرواز است و کلاغی که زیر درخت است.

- تصویر کودکی که در جلو مادرش است و یکی که در پشت او نشسته است و غیره.

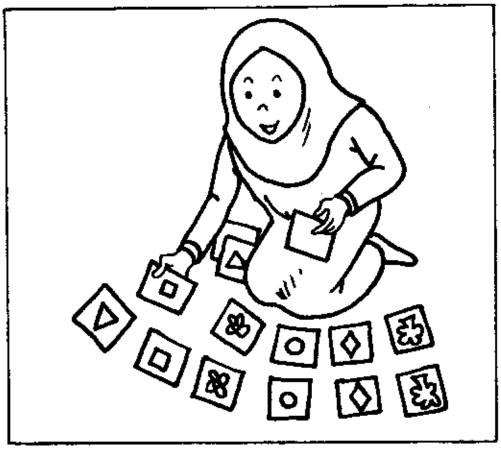
کارتهای موقعیتهای مختلف را می‌توان به صورت جفت تهیه کرد. از کودکان بخواهید تا آنها را برحسب موقعیتهای مختلف طبقه بندی کنند.

● فعالیتهای نمایشی: نمایشهای خلاق برای رشد مفاهیم مکان در کودکان بسیار مؤثرند؛ زیرا کودکان در این موقعیت می‌توانند مفاهیم را به طور واقعی و به صورت عملی نمایش دهند.

● پیروی از دستورالعملها:

فعالیتهای مشابه با مواردی را که برای کودکان ۳ تا ٤ ساله انجام داده‌اید، می‌توانید با دستورالعملهای پیچیده‌تر برای این دسته از کودکان نیز انجام دهید.

● تابلوهای میخی[1] را با استفاده از میخ و یا سوزن و نیز حلقه‌های لاستیکی[2] درست کنید و اشکال مختلفی که کودکان درست می‌کنند به آنها عقاید واضحی نسبت به مفاهیم 'بسته' و 'باز' می‌دهد.

● برای انجام هر فعالیت شامل مفاهیم 'چپ' و 'راست' از هر کودک بخواهید تا نام کودک سمت چپ خود و سپس نام کودک سمت راست خود را بگوید و یا اشیا را در سمت چپ و یا راست خود شناسایی کند.

۲.۳.٤ مفهوم زمان

هدفهای رفتاری

۳ـ٤ ساله‌ها

● باید از مفهوم روز و شب، بعد از ظهر و غروب براساس فعالیتهای روزمره آگاهی داشته باشد.

● باید مفهوم موقعیت زمانی، یعنی قبل ـ بعد را دریابد.

٤ـ٥ ساله‌ها

● باید مفهوم زود ـ دیر را درک کند.

● باید از مفهوم ساعات در ارتباط با امور عادی روزمره آگاهی پیدا کند.

● باید توانایی درک این مطلب را داشته باشد که زمان با ساعت قابل اندازه گیری است.

---

1. peg boards 2. rubber - band

• باید از روزهای هفته آگاهی پیدا کند.

۵ـ۶ ساله‌ها

• باید به صورت ساده زمان را از روی ساعت بشناسد.

• باید نام ماههای سال را بداند.

پاره‌ای از فعالیتهای پیشنهادی

۳ـ۴ ساله‌ها

• در گفتگوهای آزاد با کودکان در زمینه امور عادی روزمره به بحث بپردازید مانند وقتی صبح از خواب بیدار می‌شوند، چه می‌کنند، چه موقع به مدرسه می‌روند، از آن به بعد و تا زمانی که به خواب می‌روند چه کارهایی انجام می‌دهند و غیره. مفاهیمی را چون آنچه قبل از آمدن به مدرسه انجام می‌دهند و آنچه بعد از آمدن به مدرسه باید انجام دهند، در نظر گیرید.

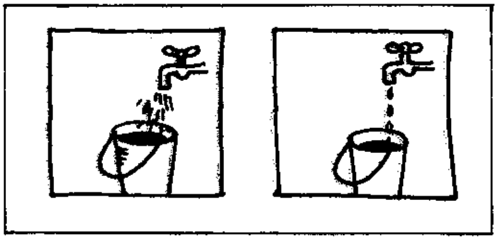
• از طریق فعالیتهای نمایشی از کودکان بخواهید تا کارهایی را که در صبح، بعد از ظهر و یا شب انجام می‌دهند به صورت نمایشی بازی کنند.

۴ـ۵ ساله‌ها

• کارتهای تصویری که نشان دهنده فعالیتهای جداگانه‌ای در زندگی روزمره یک کودک است درست کنید؛ برای مثال، بیدار شدن، تمیز کردن دندانها، خوردن صبحانه، بازی کردن، مدرسه رفتن، بازی کردن، به رختخواب رفتن و غیره. کارتها را مخلوط کنید و از کودکان بخواهید تا آنها را در توالی درست و به ترتیب منظم کنند.

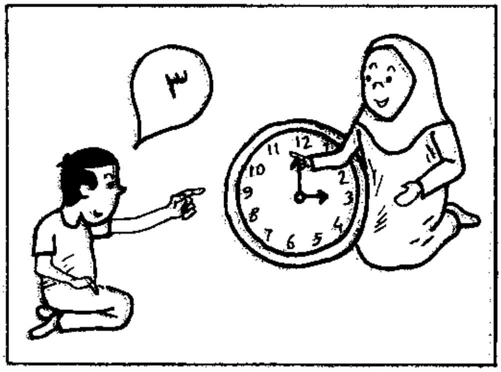
• کارتهای درک مفاهیم زمانی را درست کنید.

هر کارت باید دو موقعیت قابل مقایسه را نشان دهد؛ برای مثال، کودکی با مقدار زیادی بیسکویت و کودکی دیگر که فقط دو بیسکویت در دست دارد. آنگاه از کودکان بپرسید: ' چه کسی زودتر بیسکویت‌هایش را می‌خورد؟' تصاویر مشابهی را نیز می‌توان از کودکی که دوچرخه‌سواری می‌کند و کودکی دیگر که سوار اتوبوس شده است ... . کدامیک زودتر به مقصد خواهند رسید؟ تصویر دو سطل آب که در زیر

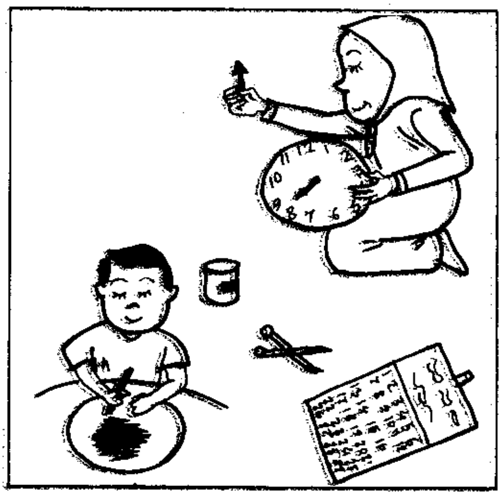
شیر آب قرار دارند؛ که در یکی فشار آب، زیاد و در دیگری فشار آب، کمتر است. آنگاه از کودکان بپرسید کدام سطل آب زودتر و یا اول پر خواهد شد؟

تصویر شمعی بلند که با شعله زیاد و بلندی می‌سوزد و شمعی کوتاه که شعله کمتر و کوتاهتری دارد. کدامیک زودتر می‌سوزند و تمام می‌شوند؟

- با استفاده از مقوا، یک ساعت عقربه‌دار بسازید و به کودکان فرصت دهید تا با آن به تمرین پرداخته، با مورد استفاده‌اش آشنا شوند.
- قافیه‌ها و آوازها و همین‌طور کتابهای تصویری که نشان‌دهنده وقایع مختلف روزمره هستند در رشد مفهوم زمان به کودکان کمک می‌کنند.

امور روزمره مهد کودک و یا مرکز آموزش پیش از دبستان نیز می‌تواند اساس اینگونه فعالیتها را تشکیل دهد.

۵-۶ ساله‌ها

- بگذارید کودکان با کمک یکدیگر یک ساعت درست کنند. در صورت امکان یک دایره بریده شده از مقوا، مداد رنگی، و دو تکه چوب یا نوار مقوایی، برای عقربه‌های ساعت شمار و دقیقه‌شمار به هر کودک بدهید.

گروهی از کودکان نیز می‌توانند با همکاری یکدیگر یک ساعت درست کنند.

شماره‌های ۱ تا ۱۲ را می‌توانید از تقویمهای کهنه ببرید. از کودکان بخواهید تا با استفاده از مدادهای رنگی، مقوایی را رنگ‌آمیزی کنند، سپس عقربه‌های ' ساعت شمار و دقیقه شمار' را در مرکز دایره مقوایی قرار دهند.

● یک فعالیت بازی با کودکان ترتیب دهید. از آنها بخواهید تا آنچه را روز قبل انجام داده‌اند، به خاطر بیاورند و در مورد انجام هر فعالیت اجازه دهید تا با استفاده از ساعت، زمان انجام آن فعالیت را بر روی آن نشان دهند.

● به آنها فرصت دهید تا با یکدیگر به ' خواندن زمان' بپردازند و 'ساعت خوانی' را بازی کنند. یکی از کودکان می‌تواند عقربه‌های ساعت شمار را دستکاری کند و دیگری زمانی که ساعت را نشان می‌دهد، بازگو کند.

● با درست کردن یک ساعت شنی و یا شمعهای درجه‌بندی شده، مفهوم گذشت زمان را می‌توان به صورت بسیار ساده و مناسبی برای کودکان نمایش داد و غیره.

۲.۳.۵ مفهوم حرارت (دما)

هدفهای رفتاری

۳ـ۴ ساله‌ها

● باید بتواند وضعیت حرارتی را مانند ' گرم' و ' سرد' را تمیز دهد، درک کرده، شناسایی کند.

۴ـ۶ ساله‌ها

● باید بتواند وضعیت حرارتی را مانند ' گرم'، گرمتر، و گرمترین سرد، سردتر و سردترین را حتی تا پنج سطح متفاوت تمیز دهد، درک کرده، شناسایی کند.

پاره‌ای از فعالیتهای پیشنهادی

همه گروههای *سنی*

● در صورت امکان برای کودکان فعالیتهای آشپزی تدارک ببینید. این فعالیتها به کودکان کمک می‌کند تا مفاهیم گرم و سرد و نیز آثار گرما بر تولیدات مختلف را درک کنند؛ برای مثال، گرما سبب ذوب شدن یخ و کره می‌شود، شیر بر اثر سرما یخ می‌بندد،

مایعات بر اثر حرارت طولانی مدت جوش می‌آیند و غیره.

● به کودکان فرصت دهید تا آب گرم و سرد را احساس کرده، مقایسه کنند. برای کودکان سنین بزرگتر، آب را با دماهای متفاوت در ظروف مختلف قرار دهید. از کودکان بپرسید تا آنها را به ترتیب دما از گرم تا سرد قرار دهند.

● به کودکان فرصت دهید تا لیوان آب سردی را در حال گرم شدن تجربه کنند. این تجربه با گذاشتن لیوان آب در آفتاب نیز می‌تواند حاصل شود.

● کسب تجربه در مورد دماهای گوناگون را می‌توان در زمان تغییرات مختلف هوا و تغییرات جوی و به عنوان بخشی از پروژه ' هوا' نیز انجام داد. این پروژه شامل دادن اطلاعات درباره لباسهای مختلف مخصوص هوای سرد و گرم هم می‌شود.

● یک دماسنج ساختگی، را می‌توان برای بازیهای تخیلی کودکان در مجموعه وسایل دکتر برای دکتر بازی و یا وسایل‌خانه برای عروسک بازی قرار داد. به کودکان می‌توان کمک کرد تا نحوه استفاده از دماسنج را بفهمند (در مورد گروههای سنی بزرگتر).

● فعالیتهای نمایشی برای کسب تجارب در مورد گرمی و سردی را برای کودکان ترتیب دهید. داستانهایی را نیز درباره این مفاهیم می‌توانید برای کودکان بگویید.

● تجارب ساده‌ای در مورد اشیا و موادی که یخ می‌بندند و یا ذوب می‌شوند؛ مانند آب و یخ، شمع که ذوب می‌شود و غیره را برای کودکان در گروههای کوچک به نمایش بگذارید. البته برای جلوگیری از خطر ناشی از تجربه بازی با آتش، اقدامات احتیاطی و مراقبتی مورد نیاز است و باید به موقع تذکر داده شود.

● مسائل خلاقه ساده‌ای را می‌توانید برای کودکان ترتیب دهید؛ برای مثال،

- اگر بخواهید یک لیوان شیر داغ را سرد کنید، چه می‌کنید؟
- اگر احساس گرمای شدیدی به شما دست دهد، چگونه خود را خنک می‌کنید؟
- اگر چیزی را خیلی گرم کنیم، چه اتفاقی خواهد افتاد؟

۲.٤ مفاهیم محیطی

- مفاهیمی که مربوط به محیط طبیعی هستند.
- مفاهیمی که مربوط به محیط فیزیکی هستند.
- مفاهیمی که مربوط به محیط اجتماعی هستند.

* اینگونه مفاهیم محیطی را می‌توان به صورت پروژه‌هایی برای کودکان تدارک دید، و نیز ممکن است به صورت موضوعی در یک دوره زمانی مشخص و در همه فعالیتها مورد استفاده قرار داد و همراه با کودکان در آن زمان ویژه، و تا آنجایی که از نظر منطقی میسر است، اجرا کرد. یک طرح ساده و کوچک براساس رویکرد پروژه‌ای و یا رویکرد موضوعی برای شناخت بیشتر در قسمت ضمیمه کتاب آمده است.

* اینگونه مفاهیم که در صفحات قبلی مورد بحث قرار گرفت، یعنی رنگ، عدد، شکل، زمان، حرارت و غیره را می‌توان از طریق موضوعی به کودکان معرفی کرد.

* برای هر پروژه و یا موضوع، سازماندهی کلاس نیز باید تغییر یابد. تصاویر و اشیای مربوط به آن موضوع یا پروژه، باید در معرض دید کودکان باشد. هرگونه تغییر ویژه در سازماندهی وتزیین کلاس، کودکان را جلب خواهد کرد وکنجکاوی آنهارا برمی‌انگیزد.

۲.٤.۱ مفاهیم مربوط به محیط طبیعی

- حیوانات، پرندگان و حشرات
- سبزیها و میوه‌ها
- گیاهان

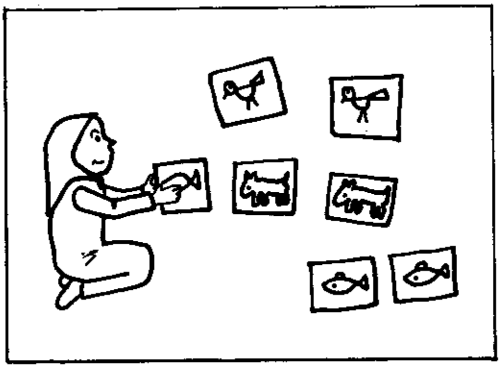
۲.٤.۱ مفاهیم مربوط به محیط طبیعی

۲.٤.۱.۱ حیوانات، پرندگان و حشرات

هدفهای رفتاری

٤ـ۳ ساله‌ها

- باید با پرندگان و حیوانات معمولی، آشنا شوند و بتوانند آنها را از هم

بازشناسند و نام ببرند و بر اساس آن طبقه‌بندی کنند.

٦ـ٤ ساله‌ها

• باید بتوانند حیوانات وحشی، اهلی و دست‌آموز را از هم باز شناخته، تشخیص دهند.

• بایدبتوانند بعضی‌ازپرندگان و حشرات معمولی را نام ببرند.

• باید با ویژگیها، عادات غذایی و محل سکونت طبیعی حیوانات، پرندگان و حشرات معمولی آشنا شوند.

• باید با نوع کمکهایی که حیوانات به طور معمول به انسان می‌کنند و چگونگی مراقبت و حمایت انسانها نسبت به آنها آشنا شوند.

پاره‌ای از فعالیتهای پیشنهادی

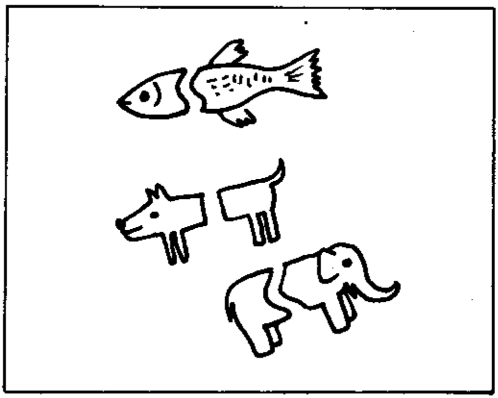
برای همه گروههای سنی

• کودکان را از وجود حیوانات و پرندگان در محیط طبیعی آگاه سازید. برای کودکان فرصتهایی فراهم آورید تا آنها را مشاهده کنند. آنها را به پارکهای طبیعی ببرید. گردش در پارکهای طبیعی، فرصتهای بسیار خوبی برای کودکان فراهم می‌آورد تا حیوانات و پرندگان معمولی محیط پیرامون خود را مانند سگ، گربه، موش، گاو، خرگوش، گنجشک، کلاغ، مرغ و خروس، و غیره را مشاهده کنند. اگر ذره‌بینی در دسترس دارید، می‌توانید لحظات مهیجی را برای بچه‌ها بویژه در روزهای بارانی فراهم آورید تا حشرات و پرندگان مختلف و خانه‌های آنها را ببینند؛ مثل تپه مورچه‌ها و آشیانه پرندگان.

ـ چنانچه میسر باشد، تعدادی از حیوانات و پرندگان معمولی مانند توله سگ، بچه گربه، خرگوش، موش، طوطی، جوجه و غیره را به کلاس بیاورید. به کودکان اجازه دهید تا آنها را مشاهده کنند. با کودکان صحبت کنید و به آنها اطلاعاتی درباره حیوانات و پرندگان بدهید.

ـ چنانچه مناسب باشد، کودکان را برای گردش به باغ وحش ببرید. به آنان اجازه دهید تا حیوانات و پرندگان مختلف را ببینند، آنها را بشناسند و دربارهشان صحبت کنند.

● کارتهای تصویری از محل زندگی طبیعی و محل سکونت و نوع غذاهایی که حیوانات می‌خورند تهیه کنید. از کودکان بخواهید تا کارتها را با حیوانات مربوط به آنها ارتباط دهند و یا جور کنند.

● پازلهای تصویری از حیوانات مختلف درست کنید. برای کودکان گروههای سنی کوچکتر، اینگونه پازلها باید به صورت دو قسمت نامساوی تهیه شوند. برای کودکان بزرگتر، قطعات پازلها را می‌توان افزایش داد.

اینگونه فعالیت جزء و کل به کودکان کمک می‌کند تا به خصوصیات ویژه حیوانات توجه کنند؛ برای مثال، دُم کوتاه فیل یا کوهان برجسته شتر، یا خطوط بدن گورخر و موارد دیگر توجه آنها را بیشتر جلب می‌کند.

● یکی از فعالیتهای لذتبخش برای کودکان ٤ تا ٦ ساله این است که پازلهای دو قسمتی یا ترکیبهای خلاق و متنوع را کنار هم بگذارند و کامل کنند. تصاویری از حیوانات را از نمودار حیوانات انتخاب کرده، به دو قسمت مساوی تقسیم کنید و ببرید. در این صورت، کودکان آزادی خواهند داشت تا قسمتهای مختلف تصاویر را کنار هم بگذارند و از گذاشتن ترکیبهای جدید و خلاق در کنار هم لذت ببرند.

● کودکان را از مفید بودن حیوانات برای انسانها آگاه کنید. پازلهای تصویری و خود اصلاحی از حیوانات و موارد استفاده آنها را درست کنید و از کودکان بخواهید تا دو مجموعه از کارتها را با هم مطابقت داده، جور کنند؛ برای مثال، تصویر یک گاومیش را با یک گاو نر که شخم می‌زند، و یک گاو شیرده را با هم جور کنند و نظایر اینها.

۲.٤.۱.۲ سبزیها و میوه‌ها

هدفهای رفتاری

۳ـ٤ ساله‌ها

● باید بتوانند بعضی از میوه‌ها و سبزیهای معمولی را شناسایی کرده، نام ببرند.

● باید بتوانند بین میوه‌ها و سبزیها تفاوت بگذارند و بر اساس آن طبقه بندی کنند.

● باید بتوانند اهمیت شستشوی سبزیها و میوه‌ها را قبل از خوردن درک کنند.

٤ـ٦ ساله‌ها

● باید بتوانند واژه ' میوه' و ' سبزی' را به صورت صحیح و در جای مناسب به کار ببرند.

● باید بتوانند منافع حاصل از خوردن سبزیها و میوه‌ها را درک کنند.

● باید بتوانند سبزیها و میوه‌های مختلف را براساس رنگ، شکل، مزه، بافت و خصوصیات دیگرشان توصیف کنند و آنها را بر حسب این که بدون پوست یا با پوست، بدون دانه یا هسته و یا با دانه (هسته) خورده می‌شوند و یا در زیر خاک و روی خاک رشد می‌کنند، طبقه‌بندی کنند.

* علاوه بر میوه‌ها و سبزیها، مفاهیم مربوط به دیگر مواد غذایی و خوراکی را نیز که به طور معمول مورد استفاده قرار می‌گیرند، مانند برنج، حیوانات و غیره، می‌توان به کودکان معرفی کرد. چنانچه بعضی از مواد خوراکی مربوط به منطقه و یا محل خاصی ـ مثل ماهی در مناطق دریایی ـ باشند، این مواد را نیز باید به صورت پروژه در آورده، در قالب فعالیتهای مختلف به کودکان معرفی کرد.

پاره‌ای از فعالیتهای پیشنهادی

۳ـ٦ ساله‌ها

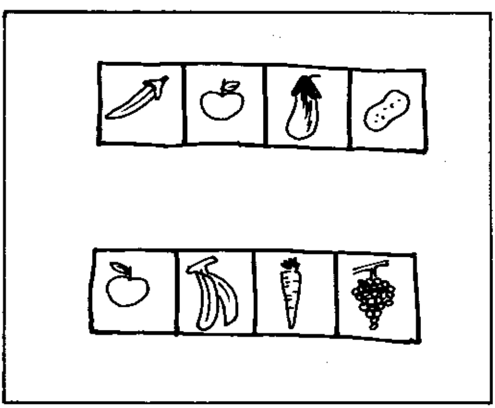
● در صورت امکان انواع مختلف سبزیها و میوه‌ها را برای مشاهده کودکان به

کلاس بیاورید. در جلو چشم کودکان، آنها را با کارد ببرید و تکه کنید. به کودکان اجازه دهید تا آنها را ببینند، لمس کنند و در صورت امکان بچشند.

● کودکان را به یک فروشگاه، مزرعه، بازار سبزی و یا محل مخصوص سبزیکاری نزدیک ببرید. بگذارید کودکان سبزیها و میوه‌های مختلف را مشاهده کنند و نحوه خرید و فروش آنها را ببینند.

● کارتهای تصویری مربوط به سبزیها و میوه‌ها را به صورت جفت جفت تهیه کنید. از کودکان بخواهید تا آنها را مطابقت داده، جفتها را با هم جور کنند.

● یک رشته کارت تصویری (سری متوالی) شامل ۳ تا ٤ نوع سبزی و یک نوع میوه درست کنید. از کودکان بخواهید تا مورد متفاوت و ناهمانند را شناسایی کنند. برای مثال بپرسید: " کدامیک متفاوت است؟" برعکس آن را نیز می‌توانید سؤال کنید.

● کارتهای تصویری را همانند کارتهای مربوط به حیوانات و پرندگان درست کنید. این کارتها باید مربوط به میوه‌ها و سبزیها باشند. از کودکان بخواهید تا کارتها را در دسته‌های جداگانه طبقه‌بندی کنند.

ـ کودکان همچنین می‌توانند با استفاده از این کارتها یک بازی انجام دهند. بدین ترتیب که چهار کودک در هر نوبت می‌توانند با یکدیگر بازی کنند. کارتها را

مخلوط کنید و به هر کودک اجازه دهید تا یکی از کارتهایش را به وسط بیندازد. اگر کودکی کارت مشابهی بیندازد و برای مثال، یک کارت سبزی را روی کارت سبزی دیگر قرار دهد، می‌تواند همه کارتهایی را که روی هم چیده شده‌اند، دریافت کند.

- تنوع بسیاری در بازی با کارتها میسر است که در هر صورت به کودکان در یادگیری طبقه‌بندی کمک می‌کند.

● در زمان خوردن پیش غذا یا زمان تغذیه کودکان، آنها را تشویق کنید تا درباره آنچه می‌خورند، صحبت کنند؛ مثلاً درباره مزه، نوع و اینکه آیا میوه است یا جزء سبزیها محسوب می‌شود، صحبت کنند.

● صورتکها و عروسکهای انگشتی و یا چوبی را از انواع مختلف سبزیها و میوه‌ها درست کنید، به کودکان درباره ارزش خوردن میوه‌ها و سبزیهای مختلف اطلاعاتی بدهید، و درباره اهمیت شستن آنها قبل از خوردن از طریق بازی با عروسکها و صورتکها با آنها صحبت کنید. برای کودکان چیستانهایی طرح کنید و از آنها بخواهید تا معما را حل کنند؛ برای مثال:

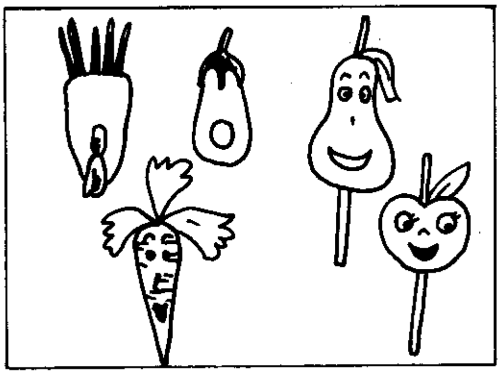
"رنگ من قرمز است،

"مرا به‌صورت‌خام‌می‌خورند،

"مرا به صورت پخته هم مصرف می‌کنند،

"حالا می‌دانید من کیستم؟

(گوجه فرنگی، فلفل قرمز)

● در مراکز پیش از دبستان که غذا و پیش غذا به کودکان داده می‌شود؛ به هنگام آماده کردن غذا مانند درست کردن انواع سالادها، آبلیمو، آبمیوه‌های مختلف و خُرد کردن سبزیها برای پختن، کارها را می‌توان جلو دید کودکان انجام داد. کودکان را می‌توان در فعالیت پوست کندن سیب زمینیهای پخته شده و میوه‌ها و گرفتن آبِ میوه‌ها مانند لیمو، اضافه کردن نمک یا شکر به خوراکیها و تعارف کردن آنها شرکت داد. می‌توان درباره سبزیها و میوه‌ها به طور همزمان صحبت کرد؛ برای مثال، می‌توانند

دربارهٔ شکل، رنگ، مزه، چگونگی رشد آنها و مواردی از این قبیل با یکدیگر صحبت کنند. کودکان را برای شرکت فعال در مباحث و گفتگوها مورد تشویق قرار دهید.

● در صورت امکان، یک باغچه سبزیکاری در مرکز تدارک ببینید و کودکان را در فعالیت کاشتن دانه و تخم سبزیها و آب دادن و پرورش آنها شرکت دهید.

۲.٤.۱.۳ زندگی گیاهان

هدفهای رفتاری

۳ـ٤ ساله‌ها

● باید بتوانند درختان، گیاهان (علفها)، گلها و میوه‌ها را از هم تفکیک کنند و تشخیص دهند.

٤ـ٥ ساله‌ها

● باید بتوانند واژگانی چون 'درخت'، 'گل'، 'میوه‌ها' و 'بوته‌زار'، 'بوته' را در جای مناسب و به نحو صحیحی مورد استفاده قرار دهند.

● باید بتواند نحوهٔ رشد گیاهان و شرایط لازم برای رشد آنها را درک کنند.

٥ـ٦ ساله‌ها

● باید بتوانند واژگانی چون 'بوته‌ها' و 'علفها' و 'انگلهای درختی' (گیاهان بالارونده) و غیره را در جای مناسب و به نحو صحیحی مورد استفاده قرار دهند.

● باید بتوانند گلها و درختان معمولی را نام ببرند.

● باید بتوانند نسبت به نیاز گیاهان برای مراقبت و حفظ زندگی آنها حساسیت پیدا کنند.

* پروژه را می‌توان به همراه استفاده از سبزیها و میوه‌ها انجام داد.

پاره‌ای از فعالیتهای پیشنهادی

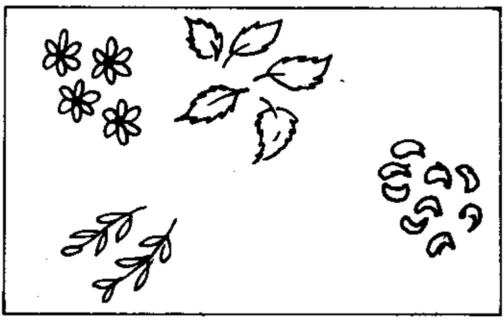
۳ـ٤ ساله‌ها

• با کودکان از راه ترتیب دادن گفتگوهای سازمان یافته و آزاد درباره یک باغ صحبت کنید. درباره گیاهان، درختان، برگها، گلها و غیره صحبت کنید و کودکان را تشویق کنید تا در گفتگو شرکت کنند. بعد از تدارک اطلاعات مقدماتی، کودکان را به گردش در طبیعت ببرید و از آنها بخواهید تا آنچه را دوست دارند، جمع‌آوری کنند. سپس از کودکان بخواهید که به کلاس برگردند و از موادی که همراه آورده‌اند برای درست کردن باغچه‌ای کوچک در کلاس استفاده کنند. کودکان را تشویق کنید تا چیزهایی مانند برگها، خار و خاشاک، سنگریزه، پرها، شاخه‌های کوچک و مانند اینها را جمع آوری کنند. از بریده‌های کاغذ برای درست کردن درختان کوچک، یک حوضچه، ماهیها، پرندگان، پردانه‌ها و غیره استفاده کنید. این کار به کودکان کمک می‌کند تا محیط پیرامون خود را مشاهده و شناسایی کنند و نیز زیباییهای اطراف را درک کنند. برگها، گلها، گلبرگها، دانه‌ها و چیزهای دیگری راکه کودکان به هنگام گردش در طبیعت جمع‌آوری می‌کنند، می‌توان به کلاس درس آورد تا از آنها برای فعالیت دسته‌بندی کردن، جور کردن و طبقه بندی کردن استفاده کنند.

● داستانها، اشعار و آوازهایی را که مربوط به زندگی گیاهان است برای کودکان بخوانید و یا بگویید.

● گفتگوهای سازمان یافته و آزاد، با استفاده از تصاویر و اشیای واقعی به روشن شدن این مفاهیم در ذهن کودکان کمک می‌کنند.

● انجام فعالیتهای خلاق بویژه رنگ آمیزی درختان، گلها و مواردی از این قبیل با استفاده از رنگهای مختلف نیز به قدرت تشخیص و تمیز در کودکان کمک می‌کند.

۶ـ۴ ساله‌ها

● چنانچه میسر است، از هر کودک بخواهید تا یک قوطی کوچک بدون استفاده را با خود به کلاس بیاورد، و آن را از خاک پر کند و دانه گیاهی را در آن بکارد؛ برای مثال، یک دانه لوبیا. اگر برای هر کودک امکان پذیر نباشد، حداقل انجام این کار با گروههای کوچکی از کودکان می‌تواند انجام پذیرد. در این صورت به هر گروه از کودکان اجازه دهید تا به طور منظم گیاه خود را آبیاری کنند و آن را در جایی مناسب و در معرض نور و هوای مناسب نگهداری کنند. کودکان را تشویق کنید تا نحوهٔ رشد گیاه و سربرآوردن آن را از خاک مورد مشاهده قرار دهند. جوانه‌زدن سیب زمینی، پیاز، عدس و لوبیا و نظایر آن در مراکز پیش دبستانی می‌تواند مورد مشاهده کودکان قرار گیرد.

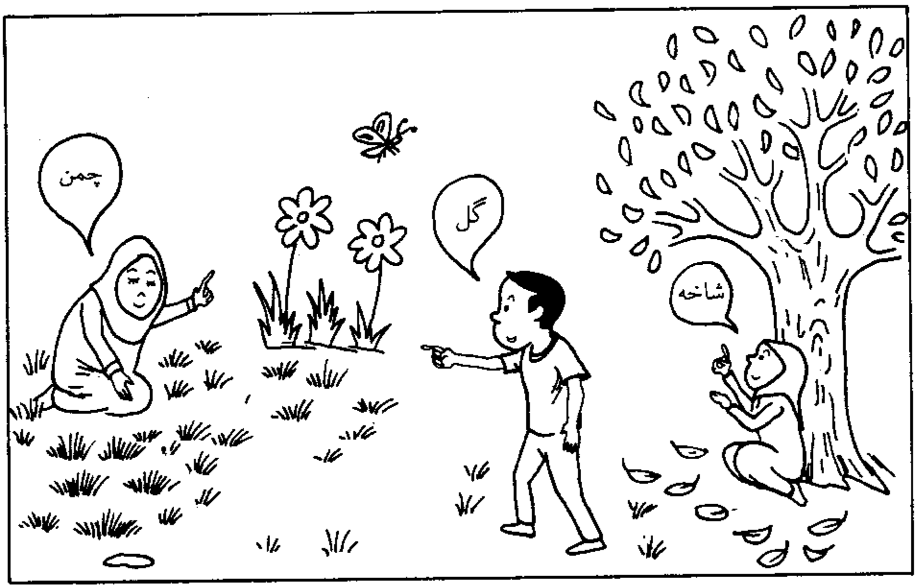
● با استفاده از یک ظرف کوچک حاوی دانه گیاه و قرار دادن آن در محلهایی چون درون قفسه، در یک فضای بسته و در جایی که هوای نامناسب داشته باشد، می‌توان یک تجربه و آزمایش ساده برای کودکان انجام داد.

● در هنگام گردش علمی در طبیعت کودکان را تشویق کنید تا انواع مختلف گیاهان و قسمتهای مختلف یک گیاه را مشاهده کنند. در اوقات دیگر نیز آنها را تشویق کنید تا آثار هوا بر روی گیاهان را ببینند. از آنها بخواهید تا برگهای خشک شده و برگهای سبز را جمع‌آوری کنند.

● مجموعه‌ای از کارتهای توالی تفکر را که مراحل مختلف رشد گیاهان را نشان می‌دهند، درست کنید. آنها را به طور تصادفی مخلوط کنید واز کودکان بخواهید تا آنها را براساس توالی صحیح تنظیم کنند.

● پازلهایی از قسمتهای مختلف یک گیاه درست کنید. از کودکان بخواهید تا قسمتهای مختلف آن را به طریق صحیح در کنار هم قرار دهند.

● گفتگوهای آزاد و سازمان یافته و داستانهایی درباره زندگی گیاهان نیز از جمله فعالیتهای مفید هستند.

● آوازها و اشعاری را در رابطه با رشد گیاهان بویژه درباره مراحل رشد گیاه انتخاب کرده، با کودکان تمرین کنید تا بخوانند.

۲.٤.۲ مفاهیم مربوط به محیط فیزیکی

● آب

● هوا

● آسمان

● زمین

● آب و هوا و فصول

۲.٤.۲.۱ آب

۳ـ٤ ساله‌ها

● باید با موارد معمول استفاده از آب آشنا باشند.

● باید به اهمیت آب برای بقای موجودات زنده اعم از حیوانات و گیاهان پی ببرند.

٤ـ٥ ساله‌ها

● باید با منابع معمول آب آشنا باشند.

● باید بتوانند پدیده‌های مختلف مربوط به آب را مورد مشاهده قرار دهند. برای مثال: بعضی اشیا شناورند، بعضی دیگر غیر شناور هستند؛ بعضی اشیا حل می‌شوند، بعضی دیگر قابلیت حل شدن را ندارند؛ آب با حرارت دادن بخار می‌شود.

● باید توانایی مشاهده ویژگیهای مختلف آب را داشته باشند. و باید از اهمیت نوشیدن آب تمیز آگاه باشند.

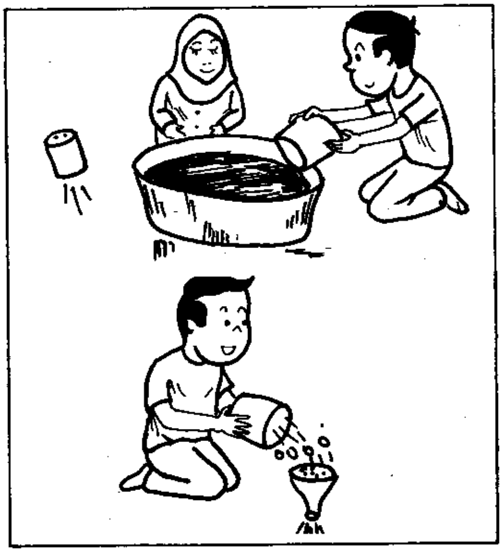
٥ـ٦ ساله

● باید از لزوم حفظ و نگهداری آب و اجتناب از اسراف بی‌رویه آن مطلع باشند.

پاره‌ای از فعالیتهای پیشنهادی

کودکان ۳ـ٤ ساله

● به کودکان اجازه دهید تا آزادانه با یک تشت کوچک آب به بازی بپردازند. ظروف و وسایلی با اشکال و اندازه‌های مختلف، به آنها بدهید. ظروفی را

انتخاب کنید که دارای سوراخ بوده، یا مشبک باشند تا آب از درون آنها عبور کند (مانند صاف کن). به آنها اجازه دهید تا به طور مستقل به آزمایش و کسب تجربه بپردازند.

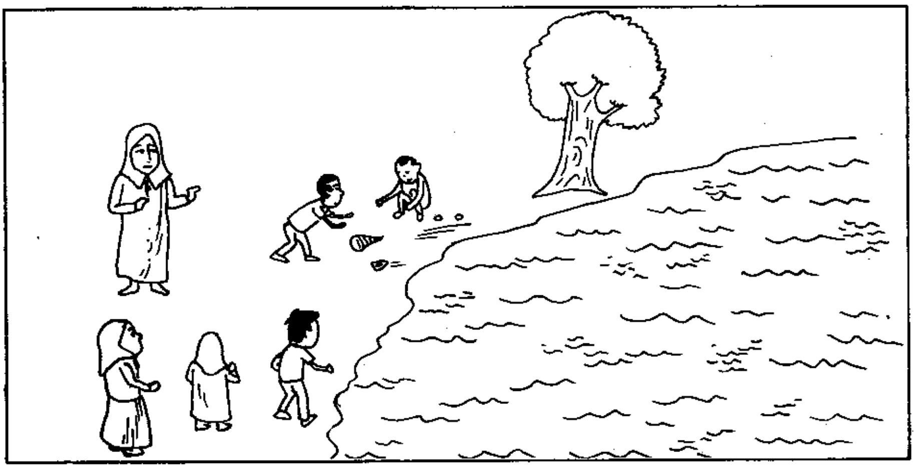
● با استفاده از تصاویر، گفتگوهای سازمان یافته‌ای برایشان ترتیب دهید، و موارد استفاده و منابع مختلف آب را با آنها مورد بحث قرار دهید.

● اگر دریاچه و یا رودخانه‌ای در نزدیکی قرار دارد، آنها را در قالب گردش علمی برای دیدن ببرید.

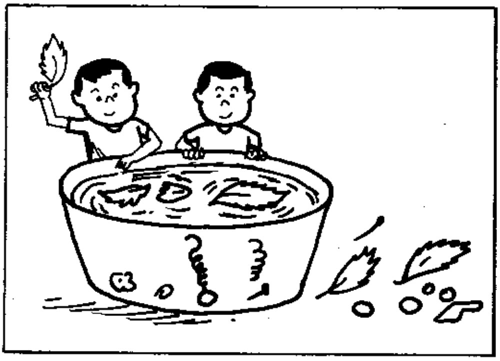
● قافیه و اشعار مربوط به آب نیز برای رشد کلمات و واژگان مناسب در این زمینه کمک کننده هستند.

٤ـ٦ ساله‌ها

● آزمایشهای ساده‌ای را در جلو دید کودکان و در گروههای کوچک انجام دهید.

به آنها اجازه دهید تا فعالانه در اینگونه تجربه‌ها شرکت کنند؛ برای مثال،

ـ یک تشت کوچک و یا ظرف آب، تهیه کنید. انواع مختلف اشیای معمول و در دسترس مانند شاخه‌های کوچک، سنگریزه، میخ، پر، گلوله‌های پنبه‌ای، سکه و فلز و مواردی از این قبیل را تهیه کنید. به کودکان اجازه دهید تا این اشیا را یکی یکی در آب بیندازند و عملاً مشاهده کنند که بعضی اشیا شناورند و بعضی در آب غوطه‌ور و یا در آب فرو می‌روند. کودکان می‌توانند قایقهای کاغذی خود را به آب بیندازند و با آنها بازی کنند.

ـ دو عدد لیوان آب تهیه کنید. اشیا و مواد مختلف را در دسترس نگه‌دارید، برای مثال، نمک، شکر، خاک، سنگریزه، شن و نظایر اینها. از کودکان بخواهید تا به نوبت کمی آب را با هریک از مواد به طور جداگانه مخلوط کنند. به آنها فرصت دهید تا مشاهده کنند که بعضی اشیا و مواد در آب حل می‌شوند و بعضی حل نمی‌شوند.

ـ به هر کودک اجازه دهید تا دستمال خود را در آب بشوید و سپس از آنها بخواهید تا بعضی از دستمالهای خود را در آفتاب و بعضی از آنها را در سایه و یا اتاق پهن کنند. به آنها فرصت دهید تا مشاهده کنند که چگونه حرارت باعث بخار شدن آب می‌شود و دستمالهایی که در بیرون و در آفتاب پهن شده‌اند، زودتر خشک می‌شوند.

ـ چنانچه میسر باشد، قطعه‌های کوچک یخ را به کلاس بیاورید و به کودکان

نشان دهید که چگونه کم کم ذوب شده، و به آب تبدیل می‌شوند. آنها راتشویق کنید تا تبدیل شدن آب به یخ را نیز مشاهده کنند.

ـ از کودکان بخواهید تا رنگهای مختلف را در آب مخلوط کنند و آب را در ظروفی به اشکال مختلف بریزند. این کار را بهتر است در زمان بازیهای آزاد خود انجام دهند. کودکان درمی‌یابند که آب به خودی خود هیچ رنگ و شکل خاصی ندارد.

ـ ظرفی را از آب گل‌آلود پرکنید. بگذارید قدری بماند. بعد از مدتی کوتاه عمل رسوب و ته‌نشین شدن صورت می‌گیرد و به کودکان نشان دهید که چگونه ناخالصی در ته ظرف باقی می‌ماند و ته‌نشین می‌شود. با کودکان درباره آب صاف و آب آلوده صحبت کنید.

ـ تعدادی از اشیا و مواد، مانند قطعه‌ای اسفنج، یک قطعه بزرگ پارچه، ظرف پر از شن خشک، یک سطل کوچک خالی و نظایر اینها را جمع‌آوری کنید. به کودکان اجازه دهید تا هریک از اشیا را قبل و بعد از اضافه کردن آب به آن در دست بگیرند و وزن آنها را مورد مقایسه قرار دهند. کودکان در نتیجه خواهند دید که همه اشیا بعد از اضافه شدن آب به آنها سنگینتر می‌شوند.

ـ ظروفی کوچک (کاسه) را در درون تشت آب قرار دهید. این ظروف باید سنگین باشند تا باعث غرق شدن در آب نشوند. به کودکان تعدادی تیله و یا سنگریزه بدهید و از آنها بخواهید تا آن را از بالای سطح آب به درون ظرف بیندازند. کودکان مشاهده خواهند کرد که هر چه در آب انداخته می‌شود، لزوماً به طور عمودی غرق نمی‌شود.

● گفتگوهای سازمان یافته درباره آب به کودکان کمک خواهد کرد تا اطلاعات بیشتری درباره موارد استفاده، منابع و اشکال مختلف آب به دست آورند.

● قافیه‌ها و اشعار مربوط به آب، منابع آب و اشکال آب، برای مثال ("آب استفاده‌های گوناگونی دارد و یا آب نامهای مختلفی دارد")، بسیار مفید واقع می‌شوند و به کودکان کمک می‌کنند تا واژگان و کلمات مربوط به آب را یاد بگیرند.

● برای تشویق کودکان به تفکر درباره موارد استفاده آب، از بازیهای نمایشی و نقش‌آفرینی استفاده کنید. هر کودک می‌تواند یکی از موارد استفاده آب را به‌صورت نقش اجرا کند و از دیگر کودکان بخواهد تا جواب را حدس بزنند؛ برای مثال، یکی از بچه‌ها

می‌تواند عمل نوشیدن آب را اجرا کند و دیگران حمام کردن و مواردی از این قبیل را.

انجام آزمایشهای ساده با کودکان

- **آزمایشهای ساده‌ای را باید در مورد آب و هوا در جلو دید کودکان و در گروههای کوچک انجام دهید.**
- **هدف اساسی اینگونه تجربه‌ها در سطح پیش از دوره ابتدایی (پیش از دبستان)، تشویق کودکان به کنجکاوی، تحریک کردن آنها برای فکر کردن و پرسیدن سؤال است و لزوماً وادارکردن آنها به درک روابط عمیق علت و معلول موردنظر نیست.**
- **در هر تجربه و یا آزمایش سعی نکنید که نتیجه و یا علت را به طور لزوم برای آنها بگویید. بلکه آنها را تشویق کنید که پیش‌بینی کنند. سپس به آنها فرصت دهید تا صحت و سقم پیش‌بینی خود را تعیین کنند؛ برای مثال، نگویید سکه و یا فلز به علت سنگینی در آب فرو می‌رود و پَر به علت سبکی بر روی آب باقی می‌ماند. بلکه وقتی فلز را در آب قرار می‌دهید، از آنها بپرسید "فکر می‌کنید چه اتفاقی رخ می‌دهد؟ آیا در آب فرو می‌رود و یا روی آب باقی می‌ماند؟". سپس از آنها بخواهید تا عمل را مشاهده کنند و آنچه را دیده‌اند، بیان کنند.**

اگرچه آزمایشهای مربوط به آب را ابتدا معلم انجام می‌دهد، ولی کودکان را تشویق کنید تا بعداً به طور مستقل و در بین بازیهای آزاد، آزمایشها را انجام دهند. در صورت امکان، اینگونه فعالیتها را غالباً در زمان بازیهای آزاد ترتیب دهید.

۲.۴.۲.۲ هوا

هدفهای رفتاری

۳ـ۴ ساله‌ها

- باید بتوانند وجود هوا را در اطراف خود حس کنند.

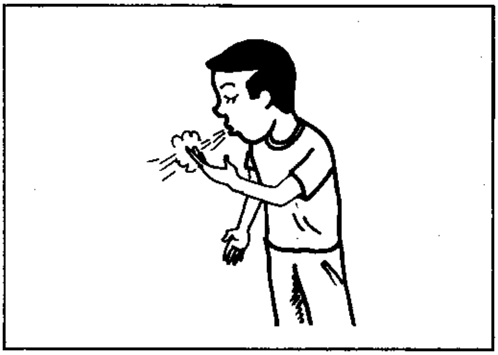
۴ـ۶ ساله‌ها

- باید بتوانند به اهمیت وجود هوا برای همه موجودات زنده پی‌ببرند.
- باید بتوانند وجود هوا را از طریق آثارش بر محیط دریابند.
- باید بتوانند پدیده ناشی از ویژگیهای ساده هوا مانند هوا دارای وزن است و غیره را ببینند.

پاره‌ای از فعالیتهای پیشنهادی

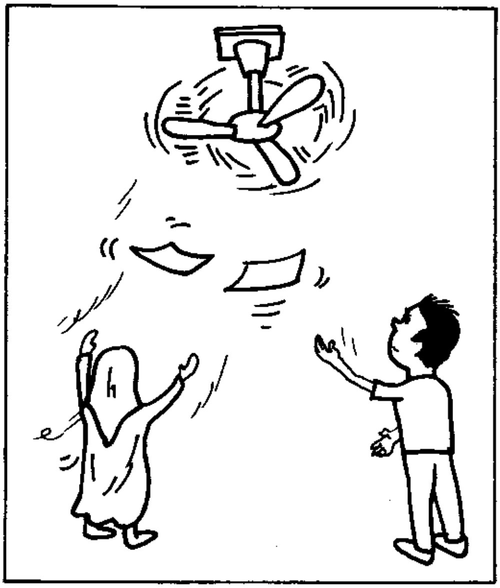
۳ـ۴ ساله‌ها

- کودکان را تشویق کنید که هوای اطراف خود را با فوت کردن به دستهای خود تجربه کنند.
- به کودکان اجازه دهید تا با فوت کردن به اشیای سبک در محیط مثلاً برگها، کاغذ و غیره وجود هوا را مشاهده کنند.

۶-۴ ساله‌ها

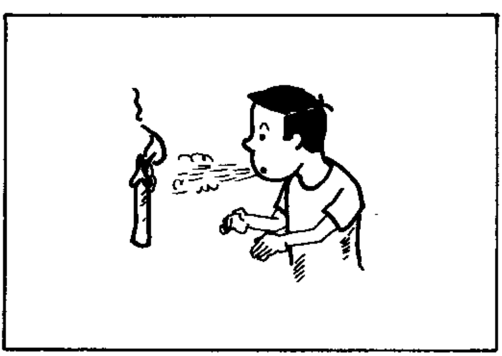

● به کودکان اجازه دهید تا باکمک پنکه دستی کوچک[1] که آنان با تا کردن کاغذ درست کرده‌اند، نسیم ملایمی تولید کنند. از کتابها، دفترچه‌های یادداشت یا بریده‌های مقوا نیز بدین منظور می‌توان استفاده کرد.

● به کودکان فرصت دهید تا اثر روشن و خاموش کردن پنکه یا تولید نسیم ناگهانی را روی اشیا اطرافشان ببینند.

● به کودکان اجازه دهید تا آزمایش ساده‌ای را با بستن سوراخهای بینی و دهانشان انجام دهند. سپس از آنها بپرسید چه اتفاقی رخ می‌دهد. آنها را از ضرورت وجود هوا برای نفس کشیدن آگاه سازید.

● آزمایشهای ساده‌ای با گروههای کوچکی از کودکان انجام دهید.

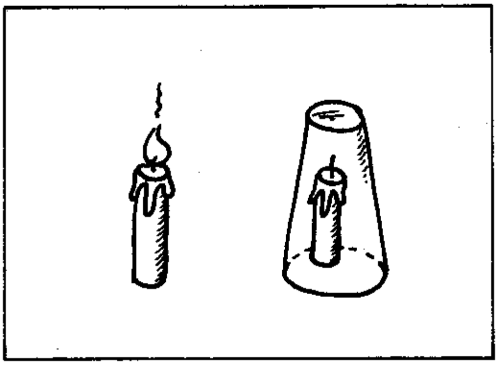

- دو شمع کوچک تهیه کنید و در جلو دید کودکان روشن نمایید. سپس از یکی از آنها بخواهید تا یکی از شمعها را با فوت کردن خاموش کند. قبل از خاموش کردن از کودکان بپرسید: "در صورت فوت کردن شمع چه اتفاقی خواهد افتاد؟" . به آنها فرصت دهید تا پاسخ را پیش‌بینی کنند. بعد از فوت کردن،

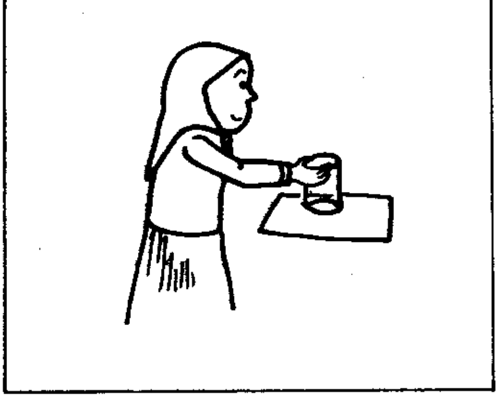
1. hand - fans

به آنها فرصت دهید تا مشاهده کنند که چگونه نور شمع باقی مانده با خاموش شدن شمع قبلی کاهش می‌یابد. مربی و یا معلم مراکز پیش دبستانی باید بسیار دقیق باشد و احتیاطهای لازم را به کار گیرد تا در حین انجام آزمایش حادثه ناگواری رخ ندهد.

ـ به جای خاموش کردن شمع، از یکی از کودکان بخواهید تا لیوان شیشه‌ای را روی آن واژگون نماید. در اینجا نیز از کودکان بپرسید: "چه اتفاقی خواهد افتاد؟" با آنها درباره ضرورت وجود هوا برای روشن ماندن شمعها صحبت کنید و برای آنها توضیح دهید که بدون هوا شمع خاموش خواهد شد.

ـ یک قوطی کنسرو خالی دردار تهیه کنید. سوراخهایی در در آن ایجاد کنید. سپس قوطی را با آب پر کنید. کودکان از نتیجه کار شگفت‌زده خواهند شد وقتی ببینند با پوشاندن در قوطی، ریزش آب از سوراخها متوقف می‌شود و با برداشتن در قوطی، دوباره آب از سوراخها ریزش خواهد کرد.

ـ یک لیوان آبخوری تهیه کنید و آن را تا لبه پر از آب کنید و سپس با یک صفحه مقوایی و یا کاغذی آن را بپوشانید. پوشش کاغذی و یا مقوایی حالتی چسبان پیدا می‌کند و اگر لیوان را واژگون کنید، آب برای چند لحظه از لیوان بیرون نمی‌ریزد.

- به کودکان اجازه دهید تا از باد کردن بادکنک لذت ببرند و برای مشاهده اثر هوا در درون بادکنک آن را بترکانند. از کودکان بخواهید تا به مادر خود در خانه به هنگام کارهای بازیگونه و شوخی نگاه کنند.

● بازیهای نمایشی و نقش‌آفرینی موقعیتهایی که مربوط به هواست، برای کودکان می‌تواند بسیار جالب و مفید باشد؛ برای مثال، نمایش حالت درختان به هنگام وزش باد، حرکت و صدای مهیب باد و موارد دیگر.

● قافیه و آوازهای مربوط به هوا به رشد و تقویت کلمات و واژگان کودکان کمک می‌کند.

● گفتگوهای سازمان یافته مربوط به هوا و اهمیت آن، کودکان را به فکر کردن وا می‌دارد، بنابراین از کودکان سؤالاتی در این باره داشته باشید تا آنها بتوانند مشاهدات خود را بیان کنند.

● از کودکان مسائل علت و معلول را بپرسید؛ برای مثال:

- چرا وقتی کاغذ را جلوی پنکه می‌گیرید، به اطراف پراکنده می‌شود؟

- اگر سوراخی در یک بادکنک پر شده از هوا ایجاد کنید، چه اتفاقی خواهد افتاد؟

آزمایش با آهنربا نیز برای کودکان بسیار جالب و هیجان برانگیز است بویژه وقتی به خصوصیات آهنربا پی می‌برند. به کودکان فرصت دهید تا در هنگام بازی آزاد با آهنربا به بازی بپردازند.

مرکز علوم[1]

چنانچه فضای کلاس اجازه دهد، یک گوشه مناسب باید برای فعالیتهای مربوط به علوم اختصاص داده شود. این محل را با وسایلی چون ذره بین و درشت کننده‌ها، انواع آهنربا، و اشیای مختلفی که کودکان جمع آوری می‌کنند و با خود به کلاس می‌آورند، می‌توان تجهیز کرد. هر گونه شیء جدید دیگر نیز که مربی یا معلم معرفی می‌کند، در این محل قرار داده می‌شود تا کودکان آنها را ببینند و آزمایشهای ساده‌ای انجام دهند و درباره نتایج با یکدیگر صحبت کنند.

۲.٤.۲.۳ آسمان

هدفهای رفتاری

۳ـ٤ ساله‌ها

- باید بتوانند خورشید، ماه و ستاره‌ها را شناسایی کنند.

٤ـ٥ ساله‌ها

- باید بتوانند زمان ظاهر شدن خورشید، ماه و ستاره‌ها را بر حسب ' روز' و ' شب' مشخص کنند.
- باید بتوانند آگاهی خود را درباره این واقعیت که خورشید سبب روشنایی و گرما می‌شود، نشان دهند.

٥ـ٦ ساله‌ها

- باید بتوانند آگاهی خود را نسبت به زمان بیرون آمدن خورشید (طلوع) و زمان پایین رفتن آن (غروب) ، نشان دهند.

1. science corner

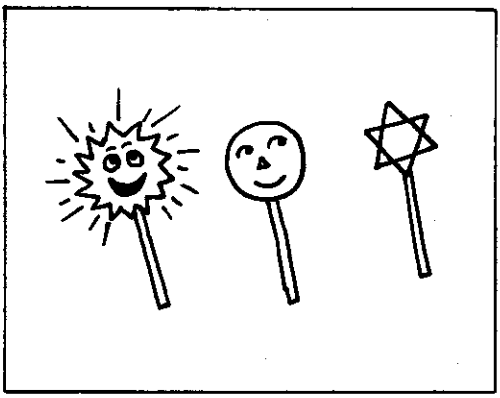
پاره‌ای از فعالیتهای پیشنهادی

برای همه گروههای سنی

● داستانها و آوازهایی مربوط به خورشید، ماه و ستاره‌ها باید برای کودکان گفته و یا خوانده شود.

● گفتگوهای سازمان یافته به کمک تصاویر یا عکسهای بریده شده، برای کودکان بسیار جالب است و آنها را با خورشید، ماه و ستاره‌ها و کلمات مربوط به آنها آشنا می‌کند.

● بازیهای عروسکی یا انجام نمایشهایی با عروسکهای انگشتی، یا چوبی و صورتکهای خورشید، ماه و ستاره‌ها نیز از جمله فعالیتهای مفید و لذتبخش برای کودکان محسوب می‌شوند.

● فعالیتهای خلاق بویژه پاره کردن، چسباندن و کارهای وصله گری (کولاژ) را نیز باید به همین ترتیب کودکان انجام دهند.

۲.۴.۲.۴ زمین

هدفهای رفتاری

۴ـ۵ ساله‌ها

● باید بتوانند آگاهی خود را نسبت به اینکه ما در روی زمین زندگی می‌کنیم، نشان دهند.

۵ـ۶ ساله‌ها

● باید بتوانند نشانه‌های کلی زمین را شناسایی کنند؛ برای مثال، وجود کوهها، دره‌ها، دریاچه‌ها، رودخانه‌ها و غیره.

• باید بتوانند بفهمند که زمین از خشکی و آب تشکیل شده است.

• باید توانایی کسب آگاهی در این زمینه را داشته باشند که انواع مختلفی از خاک وجود دارد.

پاره‌ای از فعالیتهای پیشنهادی

۴ـ۶ ساله‌ها

• از طریق داستانها و گفتگوهای سازمان یافته با کمک تصاویر و اشکال باید کودکان را با این مفهوم آشنا کرد.

• 'گردش در طبیعت' همان گونه که قبلاً نیز شرح داده شد، یکی از فعالیتهای مفید است.

• فعالیتهای خلاق مانند تا کردن کاغذ، خمیر بازی، نقاشی و رنگ‌آمیزی به کودکان فرصت می‌دهد تا درک خود را نسبت به زمین بیان کنند.

• یک نمودار سه قسمتی از هوا، خاک و آب و بریده‌هایی از عکس حیوانات و پرندگان متعلق به هر گروه و شاخه درست کنید و از کودکان بخواهید تا آنها را در محلهای مناسب و مربوط قرار دهند؛ مثلاً پرنده در هوا، حیوان روی خاک و ماهی در آب زندگی می‌کند.

۲.۴.۲.۵ فصول و آب و هوا

هدفهای رفتاری

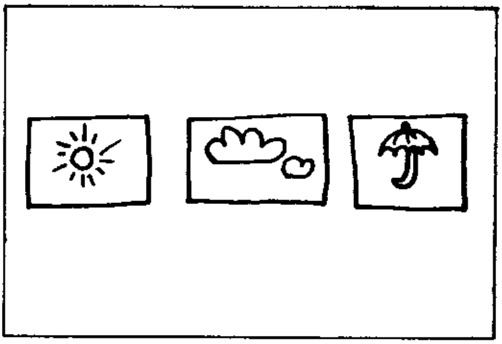
۴ـ۶ ساله‌ها

• باید با فصول مختلف سال بر حسب نوع غذاها، پوشش (لباس) ، فعالیتها و غیره آشنا شوند.

• باید از خصوصیات اساسی هر فصل آگاهی یابند.

پاره‌ای از فعالیتهای پیشنهادی

• برای رشد مفهوم ' آب و هوا' یک نمودار هفتگی روی تابلو نمایش یا دیوار درست کنید. کارتها و یا عکسهای بریده شده از خورشید، ابر، و چتر بارانی

تهیه کنید. به کودکان فرصت دهید تا عکسها را ببینند و روز آفتابی و گرم، ابری یا بارانی را مشخص کنند. از آنها بخواهید تا کارتها و یا عکسهای بریده شده مناسب با هر روز را در جای صحیح قرار دهند.

- از طریق گفتگوهای سازمان‌یافته، کودکان می‌توانند با اوضاع مختلف، فصل جاری آشنا شوند.
- قافیه‌های شعری و آوازهای مربوط به فصول مختلف، برای مثال، فصل بارانی یا تابستان به همراه نمایشهای مناسب از جمله فعالیتهایی هستند که برای رشد و پرورش مفاهیم و یادگیری کلمات مربوط مؤثرند.
- کارتهای تصویری از مواد و اشیای مختلف مانند چتر، پنکه، آتش، کُت، میوه‌های مختلف، سبزیها و غیره درست کنید. از کودکان بخواهید تا مواد و اشیای مربوط به هر فصل را طبقه‌بندی کنند.

بسیار عاقلانه است که هر فصل را جداگانه و در زمان فرا رسیدن با کودکان تمرین کنید تا بتوانند تجربه‌های واقعی و عینی مربوط به آن فصل را کسب کنند.

۲.٤.۳ مفاهیم مربوط به محیط اجتماعی

- خود و خانواده
- وسایل نقلیه
- خدمتگزاران جامعه
- جشنواره‌ها

قالب سازی جنسیتی[1]

شکل‌گیری نقشهای مختلف و انتظارات از دختران و پسران از همان سالهای اولیه و در سنین پیش از دبستان انجام می‌پذیرد.

یک مربی و یا معلم در مراکز پیش از دبستان باید کوشش آگاهانه‌ای به عمل بیاورد تا اینگونه شکل‌گیری را مورد تشویق افراطی قرار ندهد. او باید از گفتن جمله‌هایی چون "پسران که گریه نمی‌کنند" یا "پسران نباید با عروسکها بازی کنند" یا "دختران نباید بپّرند" و مواردی از این قبیل به طور جدی خودداری کند. وی در عین حال باید ترتیبی دهد تا انواع مشابهی از تکالیف و فعالیتها را برای دختران و پسران اختصاص دهد.

۱.۳.۴.۲ خود، خانواده، همسایه‌های نزدیک

هدفهای رفتاری

۳ـ۴ ساله‌ها

- باید نام خود و نام پدر، مادر، و خواهران و برادران خود را بداند.
- باید آدرس خانه و محل زندگی خود را بداند.
- باید نام مدرسه و نام معلم خود را بداند.
- باید نام اعضای بدن و کار آنها را بداند.

۴ـ۶ ساله‌ها

- باید با روابط مختلف بین افراد خانواده خود، آشنایی داشته باشد.
- باید با نامهایی که برای نامیدن روابط مختلف بین افراد در زبان منطقه‌ای، و بومی خود استفاده می‌شوند آشنا باشند؛ برای مثال، برادرِ پدر، خواهرِ مادر و غیره.
- باید از نقش هریک از اعضای خانواده و نیاز برای شرکت هر فرد و

1. sex role stereothy pes

کمک در امور خانه و خانواده آگاه باشد.

● باید از تفاوتهای موجود در عادات غذایی، پوشش (لباسها) و آداب و رسوم خانواده‌های مختلف آگاه باشد.

● باید از اهمیت حفظ و نگهداری بهداشت شخصی آگاه باشد.

پاره‌ای از فعالیتهای پیشنهادی

۳ـ۴ ساله‌ها

● در جلسه‌های گفتگوی آزاد باید این اطمینان حاصل شود که کودکان اطلاعات اساسی را درباره خود و خانواده به دست آورند.

● در ابتدای ورود کودکان به برنامه و بعد از مستقر شدن آنها در مراکز، باید آنها را با محیط مرکز پیش دبستانی و یا مهدکودک آشنا کرد و نیز نام معلم و کارکنان را به آنها یاد داد.

● یک بازی ویژه به منظور معرفی و یا آشنایی با کودکان ترتیب دهید. برای این کار آنها را دایره‌وار بنشانید. معلم با گفتن یا خواندن نام هر کودک، بازی را آغاز می‌کند. سپس هریک از کودکان نیز باید نام خود را به نوبت بگویند و یا بخوانند. این فعالیت را می‌توان تا اواخر سال برای آشنایی با نام مادر و یا نام پدر هر کودک انجام داد.

● کلمه‌های مربوط به خانواده را می‌توان از طریق قافیه‌های شعری و آوازها و نیز با استفاده از داستانها، بازیهای نمایشی وعروسکی به کودکان یاد داد و به رشد کلامی آنها کمک کرد؛ برای مثال، "این پدرم است، قد بلند و مهربان و این هم مادرم است، آرام و خوش بیان".

● فعالیتهای خلاق را می‌توان به منظور رشد کلامی کودکان مربوط به خانواده انجام داد؛ برای مثال، از کودکان خواسته شود تا مادر، پدر، برادر و یا خواهر خود را نقاشی و رنگ آمیزی کنند و یا معلم می‌تواند از کودکان بخواهد تا خانه‌های خود و هرکس را که با آنها زندگی می‌کند و یا به خانه آنها می‌آیند، ترسیم کنند و مواردی از این قبیل. فعالیت بریدن و چسباندن با استفاده از کاغذهای سه گوش، چهارگوش و یا دایره برای ساختن اشکال آدمک را نیز می‌توان انجام داد.

● فرصتی برای کودکان فراهم آورید تا خود و دیگر کودکان را در آینه ببینند. برای این کار، در صورت امکان، یک آینه را در سطح پایین و روی دیوار نصب کنید.

● فعالیتهای انگشتی را می‌توان با کودکان انجام داد تا با کلمه‌های مربوط به خانواده آشنا شوند.

٤ـ٦ ساله‌ها

● از راه مکالمه‌های سازمان یافته و مربوط به موضوع "خانواده" کودکان را می‌توان با روابط مختلف و اعضای خانواده آشنا کرد.

● بازیهای عروسکی و داستانهای مربوط به اعضای مختلف خانواده نیز، یکی از فعالیتهای مؤثر بدین منظور است.

● نمودار تصویری و کتابهای مصور از اعضای مختلف خانواده را باید به کودکان نشان داد. آنها باید اجازه داشته باشند که این عکسها را در اوقات فراغت ببینند و مشاهده‌های خود را شرح دهند.

● نقش‌آفرینی ونمایش فعالیتهای مختلف اعضای خانواده بویژه به صورت نمایشهای خلاق برای کودکان می‌تواند بسیار جالب و محرک باشد. لازم نیست به آنها در این مورد آموزش ویژه‌ای بدهید بلکه آنها را آزاد بگذارید تا اجرای نقش کنند.

● برای کودکان بزرگتر انجام یک امتحان کوتاه[1] در مورد شناسایی عبارات و لغات مربوط به روابط مختلف خانوادگی می‌تواند بسیار لذتبخش و آگاهی‌دهنده باشد.

● بازیهای نمایشی بویژه عروسک بازی، یکی از فعالیتهای بسیار جالب و پرمغز می‌باشد که از طریق آن کودکان می‌توانند نقشهای مختلف اعضای خانواده را شناخته و درک کنند.

● اوقات غذا خوردن، فعالیتی است که می‌تواند به منظور آگاه ساختن کودکان نسبت به عادات غذایی مختلف اعضای خانواده مورد استفاده قرار گیرد.

● در زمان فعالیتهای خلاق از کودکان بخواهید تا تصویری از خود و اعضای دیگر خانواده بکشند.

---

1. short quiz

• فعالیتهای انگشتی همراه با قافیه‌های شعری و آوازها را می‌توان برای آشنا کردن کودکان با روابط مختلف خانوادگی مورد استفاده قرار داد.

۲.۴.۳.۲ وسایل نقلیه

هدفهای رفتاری

۳ـ۴ ساله‌ها

• باید بتوانند انواع مختلف وسایل نقلیه و رفت و آمد مورد استفاده در محیط خود را شناسایی کنند، برای مثال اتوبوس، دوچرخه، مینی‌بوس و گاری و غیره.

• باید بتوانند صداهای وسایل نقلیه را تقلید کنند.

۴ـ۵ ساله‌ها

• باید بتوانند بین وسایل نقلیه زمینی، هوایی و آبی فرق بگذارند.

• باید بتوانند چگونگی حرکت وسایل نقلیه مختلف را درک کنند.

• باید بتوانند وسایل نقلیه را برحسب سرعتشان مقایسه کنند.

۵ـ۶ ساله‌ها

• باید از قسمتهای مختلف وسایل نقلیه آگاهی داشته باشند. برای مثال، چرخها، زنجیر چرخ و غیره.

• باید از مفهوم ایمنی جاده و مقررات اساسی رفت و آمد آگاهی داشته باشند.

پاره‌ای از فعالیتهای پیشنهادی

۳ـ۴ ساله‌ها

• کودکان را باید تشویق کرد تا وسایل مختلف نقلیه و یا الگوهای رفت و آمد را به هنگام رفتن از خانه به مهد کودک و یا مرکز پیش‌دبستانی و هنگامی که برای گردش به محیط خارج برده می‌شوند، مشاهده کنند و درباره آنها صحبت کنند.

• از راه گفتگوهای سازمان‌یافته و آزاد، کودکان را می‌توان تشویق کرد تا مشاهده‌های خود را با دیگران شریک شوند.

• تصویرخوانی با استفاده از تصاویر و عکسهایی که نشان‌دهنده الگوهای

مختلف رفت و آمد و وسایل نقلیه هستند، به کودکان در این باره کمک می‌کند.

• بازیهای نمایشی و درآوردن صداهای وسایل نقلیه مختلف را می‌توان برای کودکان ترتیب داد؛ برای مثال، از کودکان بخواهید تا دایره‌ای تشکیل داده، بچرخند. معلم در این حال می‌گوید:

"بیایید، بیایید، بیایید
همه بچه‌ها بیایید
همه با من بیایید تا برویم
آهان، آهان، ما می‌رویم
ما با هواپیما می‌رویم
آهان، آهان، ما می‌رویم
ما با هواپیما می‌رویم."

یا "اتوبوس خوبم
پدرم را هر روز
می‌رسانی سر کار
مادرم را گاهی
می‌بری تا بازار
روزهای تعطیل
باز هم در کاری
دم هر گردشگاه
ایستگاهی داری".

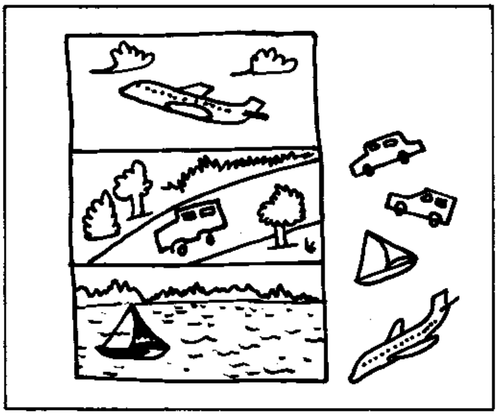
به کودکان اجازه دهید تا دستهای خود را باز کرده، خود را به شکل هواپیما درآورده و صدای آن را تقلید کنند. این کار را در مورد سایر وسایل نقلیه با کودکان می‌توان ترتیب داد.

• کارتهای تصویری مربوط به انواع مختلف وسایل نقلیه را به صورت کارتهای جفت تهیه کرده، سپس از کودکان بخواهید تا آنها را با یکدیگر مطابقت داده، جفتها را تکمیل کنند.

• نوارهای تصویری با سه تصویر از وسایل نقلیه و یک تصویر نامربوط، برای مثال، عکس نوعی میوه یا سبزی را درست کنید. کودکان باید تشخیص دهند که کدام عکس نامربوط و یا متفاوت است.

٤-٦ ساله‌ها

• یک نمودار بزرگ که نشان‌دهنده سه قسمت آسمان، زمین و آب است

درست کنید. آنها را به تناسب خصوصیاتشان رنگ کنید. عکسهای بریده شده از انواع مختلف وسایل نقلیه را تهیه کنید. از کودکان بخواهید تا آنها را به طور مناسب و برحسب نوع وسیله نقلیه یعنی هوایی، زمینی و یا آبی در جای صحیح قرار دهند.

• بازی دایره را با کودکان انجام دهید. از یکی از کودکان بخواهید تا به عنوان "اوستا"به وسط دایره بیاید. اوستا می‌گوید: "بچه‌ها، آی بچه‌ها، می‌خواهید کجا بروید؟" کودکان در پاسخ هر جا راکه بخواهند مثلاً پیک نیک، باغ وحش، پارک، مشهد، تهران را نام می‌برند. بعد دوباره اوستا از بچه‌ها می‌پرسد "بچه‌ها، آی بچه‌ها، می‌خواهید با چی (چه وسیله‌ای) بروید؟". کودکان در پاسخ با توجه به فاصله و یا دوری و نزدیکی راه، می‌توانند نام وسیله دلخواه خود را بگویند. سپس کودکان دور دایره حرکت می‌کنند و به تناسب نوع وسیله‌ای که انتخاب کرده‌اند و صدایی که به آن مربوط است، حرکت و بازی می‌کنند.

• گفتگوهای سازمان یافته و آزاد درباره موضوع به کودکان کمک می‌کند تا اطلاعات اساسی و لغات و واژگان مربوط و مناسب را کسب کنند.

• کارتهای درک زمان[1]، برای مثال، عکس پسر بچه‌ها را در حال سه‌چرخه سواری و یا دختری در حال دوچرخه سواری تهیه کنید. سپس یک داستان کوتاه درباره تصاویر بسازید؛ برای مثال، اینجا پسران دارند به خانه مادربزرگشان می‌روند، ببینیم کدامیک از پسرها زودتر می‌رسند؟ به کودکان فرصت دهید تا قضاوت کنند و پاسخ خود را بگویند.

1. time perception cards

● قافیه‌ها و شعرهایی چون
"چراغ سبز، چراغ سبز، چه می‌گه.
می‌گه بمن، بُرو بُرو،بُرو جلو
چراغ سرخ، چراغ سرخ، چه می‌گه.
می‌گه بمن، نرو، نرو، نَرو جلو".

به کودکان در درک مقررات رفت و آمد و استفاده از چراغ راهنما کمک خواهد کرد.

۲.٤.۳.۳ خدمتگزاران جامعه

هدفهای رفتاری

۳ـ٤ ساله‌ها

● باید با نقش خدمتگزاران معمول جامعه که کودکان با آنها مواجه می‌شوند، آشنا شوند. برای مثال، دکتر، پلیس، پرستار، معلم.

٤ـ٦ ساله‌ها

● باید با سایر خدمتگزاران جامعه، برای مثال، نقاش، کارگر، نجار، پستچی، راننده تاکسی و سفال ساز، و غیره آشنا شوند و ماهیت کار و نقش آنها را در جامعه درک کنند.

پاره‌ای از فعالیتهای پیشنهادی

۳ـ٤ ساله‌ها

● از راه گفتگوهای سازمان یافته، و با کمک تصاویر، می‌توان از کودکان خواست تا تجربه‌های خود را درباره خدمتگزاران جامعه که به طور معمول با آنها مواجه می‌شوند؛ برای مثال، دکتر، پلیس و غیره با یکدیگر در میان بگذارند.

● نمایشهایی را با کودکان و با استفاده از وسایل و تجهیزات ویژه، اینگونه خدمتگزاران جامعه، برای مثال، دکتر با گوشی پزشکی، پلیس با چراغهای راهنمایی و غیره ترتیب داد.

● داستانهایی را درباره خدمتگزاران جامعه می‌توان برای کودکان بیان کرد.

● بازیهای تخیلی با استفاده از تجهیزات مناسب، برای مثال، مجموعه وسایل

پزشکی، تفنگِ بازی و مانند اینها، کودکان را برای تقلید کردن نقشهای مختلف برمی‌انگیزد.

۴ـ۶ ساله‌ها

● نقش هریک از خدمتگزاران جامعه را می‌توان به صورت پروژه کوچک جداگانه با کودکان اجرا کرد.

● گفتگوهای سازمان یافته مربوط به هریک از خدمتگزاران با استفاده از تصاویر، نمودارها، کارتها و مواردی از این قبیل، راههایی مؤثر در آغاز آموزش این مطالب است.

● در صورت امکان، گردشهای علمی را می‌توان در محل کار اینگونه خدمتگزاران ترتیب داد تا کودکان تجربهٔ عینی از نقش و کار آنها پیدا کنند.

● داستانهایی دربارهٔ اینگونه خدمتگزاران می‌توان برای کودکان بیان کرد. در قالب داستان، کودک نقش و عملکرد خدمتگزاران را به نحو واضحتری درک می‌کند.

● کارتهای تصویری را که نشان دهنده اشیا و وسایل مربوط به "خدمتگزاران" مختلف هستند، می‌توان درست کرد. سپس از کودکان بخواهید تا آنها را بر حسب مورد طبقه‌بندی کنند.

● فعالیتهای خلاق را می‌توان با اینگونه مطالب و موضوعات ارتباط داد.

● اجرای نمایشهای مربوط به نقشهای مختلف اینگونه خدمتگزاران را بین کودکان مورد تشویق قرار دهید. این نمایشها را می‌توان با فعالیتهایی مانند موارد زیر انجام داد:

ـ از همه کودکان بخواهید تا به صورت نیمدایره بایستند. معلم در جلو آنها قرار می‌گیرد و می‌خواند:

"آیا یک نجار را دیده‌اید؟"

کودکان در پاسخ می‌گویند:

"بله، ما یک نجار دیده‌ایم".

آنگاه معلم می‌گوید:

"خوب، نجار چکار می‌کند؟"

در اینجا، کودکان باید کاری را که نجارانجام می‌دهد، نمایش دهند. این فعالیت به نحو مشابهی در مورد سایر "خدمتگزاران جامعه" که به کودکان معرفی شده‌اند، نیز انجام‌پذیر است.

● وقتی کودکان با عملکرد و نقش هریک از خدمتگزاران مختلف جامعه آشنا شدند، آنها را می‌توان به دو گروه تقسیم کرد. یکی از گروهها می‌تواند عمل و نقش هریک از خدمتگزاران را به نمایش درآورد و گروه دیگر نام او را تشخیص دهد.

۲.٤.۳.٤ جشنواره‌ها

هدفهای رفتاری

٤ـ٦ ساله‌ها

● باید با تعدادی از جشنهای مهم آشنا شده و نسبت به نوع مراسم جشنها آگاهی پیدا کنند.

● باید توانایی درک و فهم این مطلب را داشته باشند که مردم مختلف اعیاد متفاوتی را جشن می‌گیرند.

*** کودکان ۳ تا ٤ ساله را برای شرکت در جشنها و اعیاد تشویق کنید. اگرچه آنها اهمیت جشنها را ممکن است درک نکنند اما از شرکت در فعالیتهای مربوط به اینگونه جشنها واقعاً لذت می‌برند.**

پاره‌ای از فعالیتهای پیشنهادی

● قبل از برگزاری جشن، کودکان را آماده کنید. چند روز قبل از فرا رسیدن جشن و یا عید درباره آن و کارهایی که هر فرد در آن روز انجام می‌دهد، با آنها صحبت کنید.

● قبل از فرارسیدن جشن، کودکان می‌توانند فعالیتهای خلاق مربوط به آن را انجام دهند؛ برای مثال، درست کردن تخم مرغ رنگی، کاشتن سبزی و یا درست کردن سبدهای کاغذی در حین انجام فعالیت، بریدن و چسباندن و مواردی از این قبیل.

● کارهای انجام شده کودکان را می‌توان در معرض نمایش قرار داد و بعد از جشن به کودکان اجازه داد تا آنها را به خانه ببرند.

● نمایشگاهی از تصاویر مربوط به مراسم اعیاد و جشنها را می‌توان ترتیب داد.

اینگونه تصاویر را باید به صورت سلسله‌وار و توالی داستانی نمایش دهید. برای کودکان داستانی مربوط به موضوع و به شکل قابل فهم بگویید.

● به کودکان اشعار و آوازهایی مربوط به جشن و اعیاد یاد دهید و در صورت امکان به آنها اجازه دهید تا بعضی از موقعیتها را به شکل نمایشی و مربوط به جشن اجرا کنند.

● فعالیتهای برجسته و شاخص هر یک از اعیاد و مراسم را می‌توانید برای کودکان ترتیب دهید. برای مثال جشنهای مذهبی را با روشن کردن شمع، یا ریختن گلاب و یا دود کردن عود و اسپند تجسم بخشید و اعیاد و تولدها و مراسم دیگر را با فراهم کردن گل، خوردن شیرینی، و مواردی از این قبیل جلوه بیشتری دهید.

● روز بعد از مراسم جشن، کودکان را تشویق کنید تا جزئیات جشن و مراسم را بازگو کنند و داستانهایی را که درباره جشنها و اعیاد به آنها گفته شده است برای یکدیگر نقل کنند.

برگزاری جشنها و اعیاد و جشنواره‌ها

● همه جشنهای مهم باید به طریقی ساده در مهد کودک و یا مراکز پیش‌دبستانی برگزار شوند.

● کودکان از تغییر و تنوع در برنامه‌های روزانه و معمول خود بسیار لذت می‌برند. مشاهده تجربه‌های جدید نیز تفکر، تخیلات، کلام و حس زیبایی‌شناسی کودکان را برمی‌انگیزد.

● کودکان بزرگتر را باید فعالانه در تزیین و تنظیم مراسم جشن شرکت داد.

● تدابیر ایمنی مناسب را باید در جشنها و مراسم مختلف رعایت کرد.

فصل ششم

رشد بیان خلاق و درک زیباییها (زیباشناختی)

آیا می‌دانید که؟

• همه کودکان استعداد خلاقیت را دارند، اگرچه ممکن است از نظر میزان دارابودن قدرت خلاقه متفاوت باشند.

• خلاقیت با هوش مترادف نیست. یک فرد بسیار باهوش ممکن است فردی بسیار خلاق نباشد.

• خلاقیت در خلأ شکل نمی‌گیرد و هر چه دانش و تجربه کودکان بیشتر باشد، پایه و مبنای کوششهای خلاق آنها کیفی‌تر است.

• یک محیط برانگیزنده و ترغیب کننده، می‌تواند در بهبود خلاقیت کودکان سهم مؤثرتری داشته باشد.

• فراهم کردن فرصتها و امکانات در بازیهای آزاد، بویژه بازیهای نمایشی و ساختمان سازی (سازنده)، خلاقیت را در کودکان شکوفا می‌کنند.

• فضای مستبدانه و خشک در خانه یا مدرسه، که باعث سخت‌گیری و نظم افراطی می‌شود، رشد خلاقیت را در کودکان کاهش می‌دهد.

نقش معلم

بایدها

• تفاوتهای فردی را در کودکان درک کرده، بپذیرید.

• کودکان را تشویق کنید تا در

نبایدها

• نباید کپی کردن و تقلید کردن را در فعالیتهای هنری و بیان، مورد تشویق قرار دهید. از تدارک الگوهای

بیان احساسات و عقایدشان راحت باشند.

● کودکان را تشویق کنید تا پژوهش کنند، کنجکاو باشند و سؤال کنند.

● به کودکان زمان و آزادی دهید تا فکر کنند و با تدارک فرصتهای مناسب برای آنها تعادلی بین بازیهای آزاد و سازمان یافته فراهم آورید.

● برای کودکان تجربه‌های متعددی تدارک ببینید که در این صورت پایه خوبی برای شکوفایی خلاقیت آنها ایجاد خواهید کرد.

● برای کودکان بازی با وسایلی را ترتیب دهید که دارای کاربردهای چندگانه‌اند، و امکان استفاده به راههای گوناگون را به کودکان می‌دهند. به طوری که کودکان به صورتهای مختلفی می‌توانند باآنها بازی کنند. بازی با وسایل سازمان‌یافته، خلاقیت را کاهش می‌دهد.

● کوشش هر کودک را حتی اگر کار او هنوز به بهبود بیشتری نیاز دارد، مورد قدردانی قرار دهید.

پیش‌ساخته، عکسها و بریده‌های آماده، و نظایر آنها اجتناب ورزید؛ زیرا این‌قبیل مواد و وسایل، مانع رشد تواناییهای خلاقه کودکان می‌شوند.

● نباید تولیدات خلاّق کودکان را تصحیح کنید، یا دوباره ترسیم و از نو بازسازی کنید. به خاطر داشته باشید کودکان، راه ارائه مخصوص به خود دارند.

● نباید تخیلات کودکان را واپس بزنید.

● نباید محیطی مستبدانه، با تأکید زیاد بر سازمان یافتگی، مقررات و قوانین سخت و دست و پا گیر ایجاد کنید.

سطوح اساسی و مهمی که به توجه نیاز دارند

۱. بیان خلاق از طریق هنر

۲. حرکات خلاق

۳. تفکر خلاق

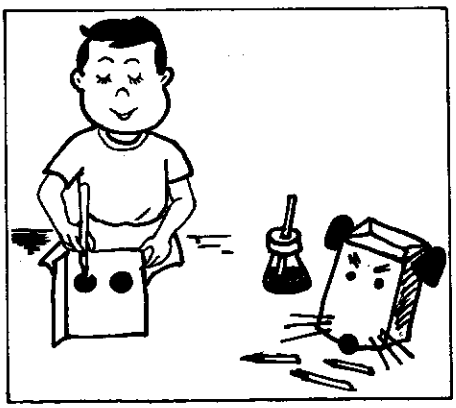
٤. درک زیباییها

۱. بیان خلاق از طریق هنر

فعالیتهایی چون:

- ترسیم و رنگ آمیزی
- نقاشی کردن
- چاپ کردن
- پاره کردن، بریدن و چسباندن ـ کولاژ
- مدل‌سازی و خمیربازی
- تا کردن کاغذ

● رجوع شود به رشد حرکتی ظریف و فعالیتهای مربوط به آن در فصل سوم این کتاب (صفحات ۹٦ ـ ۱۰۹ ، فعالیتها و هدفهای مربوط به همه گروههای سنی)

۲. حرکت خلاق

هدفهای رفتاری

۶-۳ ساله‌ها

● باید بتوانند در بیان خود از طریق حرکات بدنی احساس آزادی کنند و احساس خود را در پاسخ به موسیقی و کلمات تجربه کنند.

پاره‌ای از فعالیتهای پیشنهادی

● قافیه‌های شعری همراه با عمل (کنشی) و بازی با انگشتان.

● حرکت موزون: با کمک یک طبل و یا تمبور، معلم می‌تواند ضربه زدن را یاد

دهد و سپس ضربه‌ها را کُندتر و یا تندتر کند. از کودکان بخواهید تا صداهای مختلفی را با هماهنگی ضربه‌های طبل تجربه کنند مثلاً دست زدن، ضربه به زانوها، پایکوبیدن به زمین و مانند اینها. بازیهایی چون «دنبال کردن رهبر[1]» نیز به کودکان کمک می‌کند تا عضلات خود را شل کرده، در حرکات بدن خود آزادی بیشتری احساس کنند.

● نمایشهای خلاق: شنیدن موزیک و صداهایی را که از نظر سرعت، وزن و نُت نوساناتی دارند، برای کودکان مورد تشویق قرار دهید. در این حال کودکان را تشویق کنید تا از طریق حرکات بدنی و به طریق دلخواه به موزیک پاسخ دهند.

برای هدایت کودکان و در مسیر صحیح انداختن حرکات بدنی می‌توانید آنها را راهنمایی کنید تا تصورات بینایی[2] بهتری پیدا کنند. برای مثال، "فیلی در جنگل در حال حرکت است" یا "پروانه‌ای در حال پرواز از گُلی به گُل دیگر است"، و مانند اینها.

● به کودکان فرصت دهید تا داستانها و یا موقعیتهایی را برای برقراری گفتگوها و اعمال شخصی خود، به صورت نمایشی اجرا کنند؛ برای مثال، داستان 'میمون دندانپزشک و بیمارانش'.

● بازیهایی مانند: حدس بزن این چیه؟ را با کودکان بازی کنید. از کودکان بخواهید تا به صورت نیمدایره بنشینند. بازی را می‌توان با معلم و یا مربی کودکان آغاز کرد؛ بدین ترتیب که معلم شیء را در دست می‌گیرد و برای مثال یک مداد را انتخاب می‌کند و سپس با حرکات واعمال تقلیدی سعی می‌کند آن را درقالب شیء دیگر نمایش دهد؛ مثلاً با حرکت دادن آن به صورت مسواک زدن دندان، وانمود می‌کند که یک مسواک دندان است. کودکان باید حدس بزنند که چه چیزی به صورت تصوری و عوضی نمایش داده شده است.

سپس نوبت کودک دیگری که پهلوی معلم نشسته فرا می‌رسد، او نیز باید با استفاده از این شیء سعی کند با حرکات و اعمال خود، آن را در قالب عمل و

1. follow the leader
2. visual images

شیء دیگر و عوضی نمایش دهد؛ برای مثال سعی کند آن را به صورت یک چکش به تصویر بکشد. بدین ترتیب بازی ادامه می‌یابد و کودکان به نوبت بازی را دنبال می‌کنند. در هر بار کودکان باید از طریق اعمال نمایشی یکدیگر، شیء مورد نظر را حدس بزنند.

۳. تفکر خلاق

هدفهای رفتاری

۴-۶ ساله‌ها

• باید بتوانند سؤالات از نوع باز را همزمان و با استفاده از تخیلات خود پاسخ دهند.

پاره‌ای از فعالیتهای پیشنهادی

• بازی آزاد، بویژه بازیهای نمایشی یا وانمودسازی (تظاهر کردن) و بازیهای سازنده، سبب شکوفایی خلاقیت می‌شوند.

• سؤالات از نوع باز: از کودکان سؤالاتی بپرسید که تخیلات آنها را برانگیزد و دارای یک پاسخ صحیح نباشد؛ برای مثال:

الف) چه اتفاقی خواهد افتاد اگر:

- بال داشتیم و می‌توانستیم پرواز کنیم؟
- یک سگ ناگهان وارد کلاس شود؟
- قد شما بلندتر از قد پدرتان باشد؟

ب) چه خواهید کرد اگر:

- ظرف غذای شما در بالای طاقچه یا کمد و دور از دسترس شما باشد و شما بسیار گرسنه باشید؟
- چای یا شیر شما بسیار گرم باشد و شما بخواهید آن را به سرعت سرد کنید؟
- شما بخواهید تصویری بکشید و رنگ هم در اختیار داشته باشید اما قلم مو رنگ زدن در اختیارتان نباشد؟

ج) به چند طریق می‌توانید از موارد زیر استفاده کنید؟

- یک چتر؟
- یک صفحه کاغذ؟
- یک سطل؟
- یک قرقره؟
- یک طناب؟

● خلق یک داستان به همراه کودکان: از کودکان بخواهید تا به صورت نیمدایره بنشینند. داستان را با یک جمله راهنما آغاز کنید. برای مثال، "روزی، روزگاری در یک جنگل شیری بود که ...". سپس از کودکی که در انتهای نیمدایره نشسته بخواهید تا با اضافه کردن یک جمله داستان را ادامه دهد. کودک بعدی جمله‌ای دیگر می‌افزاید و این طریق ادامه می‌یابد تا در نهایت داستان کامل می‌گردد. معلم یا مربی کودکان باید هر کودک را به نوبت برای افزودن جمله‌ای در دنباله داستان، برای کامل کردن آن مورد تشویق قرار دهد. البته چنانچه مربی احساس کند که کودکان به راهنمایی نیاز دارند، باید مداخله کند و هدایت را به عهده بگیرد.

● خلق قافیه‌های شعری با کودکان: کودکان را باید تشویق کرد تا اشعار ساده‌ای را به کمک مربی خود خلق کنند. اینگونه اشعار باید موضوعاتی را دربرگیرد که برای کودکان آشنا بوده و لغات و واژگان مناسب آن را در گنجینه لغات خود داشته باشند.

لطفاً توجه داشته باشید که:

همهٔ فعالیتهای تفکر خلاق، بخش مهمی از پروژه هفتگی کودکان محسوب می‌شود و آنها را می‌توان براساس موضوع پروژه‌ای خاص ترتیب داد.

۴. پرورش درک زیباییها

هدفهای رفتاری

۳-۶ ساله‌ها

● باید بتوانند نسبت به رنگ وزیباییهای محیط پیرامون خود حساسیت نشان دهند.

پاره‌ای از فعالیتهای پیشنهادی

۶-۳ ساله‌ها

● سعی کنید که محیط کلاس را با استفاده از هر آنچه در محیط موجود است، به صورتی زیبا و جالب تزیین کنید.

● تزیینات کلاس را جذاب و در عین حال مرتبط، تنظیم کنید. سعی کنید آنها را در سطح دید کودکان قرار دهید. تزیینات را در هر زمان مقدور باشد، ترجیحاً با تغییر هر پروژه، تغییر دهید.

● کودکان را به گردش در طبیعت و خارج از کلاس ببرید و توجه آنها را به زیبایی طبیعت و محیط پیرامونشان جلب کنید.

● کودکان را تشویق کنید تا درک و احساس و علایق خود را در محیط و نسبت به زیباییها به صورت کلامی بیان کنند.

ضمائم

ضمیمه ۱

فرم پذیرش

یک نمونه

فرم شماره I

۱. آدرس مرکز، مهدکودک ______________________
(آدرس کامل پستی) ______________________
۲. نام کودک ______________________
۳. شماره ثبت نام کودک ______________________
٤. جنس زن، مرد
۵. تاریخ تولد ______________________
٦. محل تولد ______________________
۷. القاب در صورتی که داشته باشند ______________________
۸. الف) نام پدر، قیم ______________________
ب) میزان تحصیلات ______________________
ج) شغل ______________________
۹. الف) نام مادر ______________________
ب) میزان تحصیلات ______________________
ج) شغل ______________________
۱۰. درآمد ماهانه خانواده ______________________

تاریخ: امضای والد، قیم

فقط برای استفاده رسمی

تاریخ ثبت نام ______________________

شماره ثبت نام ______________________

تاریخ پذیرش ______________________

تاریخ ترک مرکز ______________________

دلایل ترک مرکز ______________________

برآوردی از وضعیت کودک در مرحلهٔ پذیرش

رضایتبخش است   رضایتبخش نیست

وضعیت هوشی

وضعیت عاطفی ـ اجتماعی

وضعیت جسمی ـ حرکتی

تاریخ: امضا معلم، کارکنان مرکز آموزش و پرورش در دوران اولیه کودکی

فرم شماره II

برگ دریافت اطلاعات شخصی از کودک

۱. آدرس مرکز ______________

۲. نام کودک ______________

۳. شماره ثبت نام کودک ______________

٤. الف) نام پدر، قیم ______________

ب) سن پدر، قیم ______________

ج) میزان تحصیلات پدر، قیم ______________

د) شغل پدر، قیم کودک ______________

ه) درآمد ماهانه پدر، قیم کودک ______________

٥. الف) نام مادر ______________

ب) سن مادر ______________

ج) میزان تحصیلات مادر ______________

د) شغل مادر ______________

ه) درآمد ماهانه مادر ______________

٦. رابطه قیم با کودک ______________

۷. آیا کودک به فرزند خواندگی پذیرفته شده است   بلی، خیر

۸. زبان گفتاری در خانه ______________

۹. گویش محلی ______________

۱۰. مذهب ______________

۱۱. آیا محل سکونت خانواده به تازگی تغییر پیدا کرده است؟   بلی، خیر

در صورت پاسخ بلی، محل سکونت قبلی کودک کجا بوده است؟ ______________

۱۲. الف) نوع خانواده   هسته‌ای، گسترده

ب) موقعیت ترتیبی کودک در خانواده ______________

ج) مجموع تعداد برادران و خواهران کودک ______________

نام برادران و خواهران ____________ ____________

سن سطح تحصیلات

۱۳. کودک با چه کسی زندگی می‌کند؟ (در جای مناسب علامت ✔ بگذارید)

الف) والدین

ب) پدر و نامادری

ج) مادر و ناپدری

د) فقط مادر

ه) فقط پدر

و) سایر بستگان

۱٤. آیا والدین در قید حیات هستند؟ بلی، خیر

در صورت پاسخ مثبت، جزئیات را توضیح دهید. ____________

۱۵. آیا هیچیک از خواهران و برادران فوت کرده‌اند؟ بلی، خیر

در صورت پاسخ مثبت جزئیات را توضیح دهید. ____________

۱٦. تعداد افراد وابسته در خانواده و ارتباط آنها با کودک ____________

۱۷. آیا کودک نوعی معلولیت دارد؟ بلی، خیر

در صورت پاسخ مثبت، ناتوانی را مشخص کنید جسمی، ذهنی

۱۸. اعضای خانواده که برای مدت طولانی بیمار بوده‌اند (پاسخ را در جای مناسب علامت بزنید)

مادر ○ پدر ○ مادر بزرگ ○ پدر بزرگ ○

برادر ○ خواهر ○ افراد دیگر

در صورت پاسخ مثبت بیماری را مشخص کنید ____________

نام معلم ____________ نام پدر، قیم ____________

تاریخ: ____________ تاریخ: ____________

ضمیمه ۲

فرم شماره III

جدول کسب اطلاعات تفصیلی در مورد پیشینه کودک

۱. آدرس مرکز، مهدکودک ____________________

۲. فردی که مورد مصاحبه قرار گرفته است ____________________

۳. رابطه فرد با کودک ____________________

٤. نام کودک ____________________

۵. جنسیت مرد، زن

٦. سن کودک ____________________

۷. شماره ثبت نام کودک ____________________

۸. توضیح دربارۀ تولد کودک ____________________

الف) تولد کودک به چه صورت بوده است؟

(I) قبل از موعد

(II) طبیعی

(III) دیرتر از موعد

ب) مشکلات زمان بارداری، در صورت وجود مشکل ____________________

ج) نوع وضع حمل (در جای مناسب علامت بگذارید) طبیعی سزارین غیره

۹. تاریخچۀ مراحل رشد کودک

(I) آیا کودک علیه بیماریهای زیر مصونیت پیدا کرده‌است؟ بلی، خیر سن

در صورت پاسخ مثبت سن واکسیناسیون را مشخص کنید.

الف) آبله بلی، خیر سن

ب) دیفتری، کزاز، سیاه سرفه (سه گانه) بلی، خیر سن

ج) سل بلی، خیر سن

د) فلج بلی، خیر سن

ه) موارد دیگر ____________________ بلی، خیر سن

(II) کودک برای چه مدت از شیر مادر استفاده کرده است؟ ____________________

(III) کودک در چه سنی شروع به نشستن کرده است؟ ____________

(IV) کودک در چه سنی شروع به راه رفتن کرده است؟ ____________

(V) کودک در چه سنی سخن گفتن را آغاز کرده است؟ ____________

۱۰. سابقه بیماری

آیا کودک تا بحال از بیماری سختی رنج برده است؟ بلی، خیر

در صورت پاسخ مثبت در چه سنی؟ ____________ سن

(I) نام بیماری ____________ ____________

(II) آیا کودک دچار تصادف یا حادثه‌ای شده است؟ ______ ______

(III) آیا کودک تحت عمل جراحی قرار گرفته است؟ ______ ______

۱۱. عادات رفتاری

(I) عادات توالت رفتن

الف) آیا کودک رختخواب خود را خیس می‌کند؟ بلی، خیر

ب) در صورت پاسخ مثبت، در چه موقعی اتفاق می‌افتد شب، روز

ج) درصورت پاسخ منفی، از چه سنی دیگر رختخواب خود را خیس نکرده است؟

____

د) آیا کودک عادات منظمی برای توالت رفتن دارد؟ بلی، خیر

ه) آیا بعد از توالت رفتن دستهایش را می‌شوید؟ بلی، خیر

(II) عادات خواب

الف) آیا تنها می‌خوابد؟ بلی، خیر

ب) بسهولت و بدون آزار و اذیت دیگران خواب می‌رود؟ بلی، خیر

ج) با بی میلی خواب می‌رود؟ بلی، خیر

د) زمان خواب رفتن ____________

ه) زمان بیدار شدن ____________

و) دوست دارد فردی برایش لالایی بخواند و یا قصه و داستان بگوید تا خواب برود؟

بلی، خیر

ز) دوست دارد به هنگام خوابیدن صورت خود را بپوشاند (پتو را روی خود بکشد)

بلی، خیر

ح) در موقع خوابیدن دوست دارد، پارچه، گوشهٔ پتو و یا چیز دیگری را در دهانش بگذارد؟

بلی، خیر

ط) دوست دارد انگشت خود را در هنگام خوابیدن در دهانش بگذارد یا مک بزند؟
بلی، خیر

ی) در بعد ازظهرها می‌خوابد؟ بلی، خیر

در صورت پاسخ مثبت برای چه مدت ______

(III) عادات غذا خوردن

الف) کودک معمولاً چه غذاهایی می‌خورد؟ ______

ب) غذاهای مورد علاقهٔ او چه هستند؟ ______

ج) خوردن چه غذاهایی را دوست ندارد؟ ______

د) آیا برای غذا خوردن نیاز به کمک دارد؟ بلی، خیر

ه) چه کسی باکودک غذا می‌خورد؟ ______

و) آیا کودک سبزی‌خوار، گوشت خوار است؟ ______

(IV) عادات بهداشتی

الف) به طور منظم حمام می‌کند؟ بلی، خیر

ب) قبل و بعد از غذا خوردن دستهای خود را می‌شوید؟ بلی، خیر

ج) تکه‌های کاغذ و خوردنیها را از زمین برمی‌دارد و به دهان می‌برد؟ بلی، خیر

د) انگشت خود را به بینی می‌برد (با بینی خود ور می‌رود)؟ بلی، خیر

ه) گوشهٔ لباس و یا پارچه را به دهان می‌برد و می‌جود؟ بلی، خیر

و) انگشت و یا چیزهای دیگر را به دهان می‌برد؟ بلی، خیر

۱۲. رفتار عاطفی ـ اجتماعی

الف) مکیدن انگشت

ب) ناخن خوردن

ج) بسهولت ترسیدن

د) سرسختی و خشونت می‌کند؟

ه) به هنگام صحبت کردن لکنت زبان و یا مشکل تلفظ و سخنگویی دارد؟ بلی، خیر

و) در حضور غریبه‌ها احساس ناراحتی می‌کند؟ بلی، خیر

ز) در حضور افراد فامیل و خانواده احساس خجالت می‌کند؟ بلی، خیر

ح) در کارهای خانه کمک می‌کند؟ بلی، خیر

در صورت پاسخ مثبت چه نوع کارهایی؟ ______

ط) باکودکان دیگر بخوبی ارتباط برقرار می‌کند؟ بلی، خیر

ی) با کودکان هم سن خود بازی می‌کند؟ بلی، خیر
ک) با کودکان کوچکتر و جوانتر از خود بازی می‌کند؟ بلی، خیر
ل) با کودکان بزرگتر از خود بازی می‌کند؟ بلی، خیر
م) تنها بازی کردن را ترجیح می‌دهد؟ بلی، خیر

۱۳. اطلاعات دربارهٔ خانوادهٔ کودک
الف) آیا مادر به کار خارج از خانه اشتغال دارد؟ بلی، خیر
ب) در صورت پاسخ مثبت چه کسی از کودک مراقبت می‌کند؟ ________
ج) مادر برای چه مدتی دور از خانه است؟ ________
د) مادر چه مدتی را با کودک سپری می‌کند؟ ________
ه) پدر چه مدتی را با کودک سپری می‌کند؟ ________
و) مادر بزرگ، پدر بزرگ و افراد دیگر چه مدتی را با کودک سپری می‌کنند؟

____

ز) آیا کودک در مقایسه با کودکان دیگر خانواده فعالتر و یا غیر فعالتر است؟ فعال، غیر فعال، مانند دیگران

۱۴. در صورتی که کودک کار خوبی انجام دهد کدامیک از موارد زیر را انجام می‌دهید؟ در مقابل مورد مربوط علامت (✓) بگذارید.
الف) او را دلگرم، تشویق می‌کنید؟
ب) به او پاداش می‌دهید؟
ج) به او توجهی نمی‌کنید؟

۱۵. در صورتی که کودک کار بدی انجام دهد کدامیک از موارد زیر را انجام می‌دهید؟ در مقابل مورد مربوطه علامت (✓) بگذارید.
الف) او را مورد غفلت قرار می‌دهید؟
ب) او را تنبیه می‌کنید؟
ج) او را از چیزی محروم می‌کنید؟
د) سعی می‌کنید به او بفهمانید و برایش توضیح می‌دهید؟

۱۶. تسهیلات موجود در خانه
الف) نوع خانه استیجاری، شخصی و غیره
ب) تهویه مناسب بلی، خیر
ج) تعداد اتاقهای خانه ________

د) آیا اسباب بازی و یا وسایل بازی در خانه موجود است؟ بلی، خیر

ه) در صورت پاسخ مثبت، وسایل بازی را مشخص کنید. ______________

____

____

و) آیا مطالب خواندنی (کتاب و غیره) در خانه موجود است؟ بلی، خیر

۱۷. آیا کودک دارای علایق ویژه‌ای است؟

در مقابل مورد مربوطه علامت (✔) بگذارید.

الف) موسیقی و حرکات موزون

ب) نقاشی و رنگ آمیزی

ج) باغبانی و گلکاری

د) بازی با وسایل و اسباب بازیها

ه) موارد دیگر

۱۸. آیا در نزدیکی خانهٔ کودک فضای باز، و یا پارک و فضای سبز برای بازی بچه‌ها وجود دارد؟

بلی، خیر

۱۹. کودک با چه وسیله‌ای به مرکز یا مهد می‌رود؟

۲۰. کودک به همراه چه کسی به مرکز یا مهد می‌رود؟

○ مادر ○ پدر ○ برادر ○ خواهر

○ دوست ○ تنها

۲۱. آیا والدین معمولاً کودک را با خود همراه می‌برند؟

الف) برای رفتن به بازار و خرید بلی، خیر

ب) برای رفتن به نمایشگاه بلی، خیر

ج) برای رفتن به جشنها و مراسم و اعیاد بلی، خیر

امضای معلم امضای مادر، پدر

تاریخ: تاریخ:

ضمیمه ۳

نمونه طرح درس براساس موضوع ' وسایل نقلیه'

هدفهای رفتاری

گروه سنی ۳ـ۴ ساله

رشد *حرکتی*: بالا بردن سطح رشد مهارتهای حرکتی درشت و ظریف در کودکان از طریق بازیهای آزاد و فعالیتهای سازمان‌یافته مربوط به ' وسایل نقلیه'

رشد *گفتاری*: بالابردن رشد ادراک شنوایی، بیان کلامی و لغات مربوط به وسایل نقلیه در کودکان

رشد *شناختی*: بالا بردن رشد مفاهیم قبل از عدد، مفهوم رنگ و مفاهیم مرتبط با ' وسایل نقلیه'

خلاقیت: بالابردن رشد بیان و تفکر خلاق در کودکان

گروه سنی ٤ـ٥ ساله

رشد *حرکتی*: بالا بردن سطح رشد مهارتهای حرکتی درشت و ظریف در کودکان از طریق بازیهای آزاد و فعالیتهای سازمان یافته مربوط به ' وسایل نقلیه'

رشد *گفتاری*: بالابردن سطح رشد ادراک شنوایی، بیان کلامی، لغات و مهارتهای آمادگی خواندن از طریق فعالیتهای مربوط به وسایل نقلیه در کودکان

رشد *شناختی*: بالابردن رشد مفهوم عدد، مفهوم رنگ، مفهوم اشکال و مفاهیم مربوط به 'وسایل نقلیه' درکودکان

خلاقیت: بالابردن رشد بیان و تفکر خلاق در کودکان

طرح نمونه برای پروژه وسایل نقلیه (گروه سنی ۳ـ۴ ساله)

	روز اول	روز دوم	روز سوم	روز چهارم	روز پنجم
۱. قافیه‌های شعری و آوازهای همراه با عمل	کشتی کوچولو کشتی کوچولوی جدید	کشتی کوچولو کشتی کوچولوی جدید	عمویم به من یک دوچرخه داد	عمویم به من یک دوچرخه داد	تکرار دو شعر روز قبلی
۲. بحث و گفتگو	درباره انواع وسایل نقلیه. مربی و یا معلم در مراکز آموزش و پرورش پیش از دبستان، می‌توانند با پرسش از کودکان بحث را شروع کند؛ مثلاً چگونه و با چه وسیله‌ای به مرکز می‌آیند. والدین آنها چگونه و با چه وسیله‌ای به محل کار خود می‌روند. چطور به دیدن مادر بزرگ و پدر بزرگ خود می‌روند و غیره. کودکان را می‌توان به این ترتیب با انواع معمول وسایل نقلیه آشنا کرد. از تصاویر و الگوهای اسباب بازی نیز می‌توان در صورت	در رابطه با موارد استفاده از وسایل نقلیه	در رابطه با طبقه‌بندی سرعت وسایل نقلیه از نظرکندی و تندی	در رابطه با موارد استفاده از حیوانات به عنوان وسیله نقلیه	ترکیبی از مباحث روزهای قبل

ادامه طرح

	روز اول	روز دوم	روز سوم	روز چهارم	روز پنجم
	امکان، برای کمک به شناخت وسایل نقلیه استفاده کرد.				
۳. فعالیت گفتاری	فعالیت برای تشخیص بینایی - مطابقت دادن و جورکردن تصاویر مربوط به وسایل نقلیه	فعالیت گفتاری - شناخت وسایل نقلیه از طریق صدا	فعالیت برای تشخیص بینایی -'ونامتشابه را پیدا کن'	فعالیت گفتاری - چیستانهای یک خطی و کوتاه درباره وسایل نقلیه	فعالیت گفتاری - مشاهده وکار باکتابهای تصویری مربوط به وسایل نقلیه
٤. فعالیت در محیط باز	بازی آزاد در محیط باز فعالیتهای سازمان یافته: 'اوستا چه میگه'	بازی آزاد در محیط باز فعالیتهای سازمان یافته: دویدن به طرف وسیله نقلیه ترسیم شده در روی زمین	بازی آزاد در محیط باز فعالیتهای سازمان یافته: بازی حدس زدن و توصیف کردن	بازی آزاد در محیط باز فعالیت سازمان یافته: 'اوستا چه میگه'	بازی آزاد در محیط باز فعالیت سازمان یافته: بچه‌ها بیایید، بیایید سوار وسایل نقلیه مثلاً اتوبوس شویم.
٥. قصه و داستان	'قطار'	قصه‌ای در رابطه با حیوان بارکش (الاغ)	قصه 'دو تا گاومیش'	قصه 'کشتی کوچولو'	نمایش عروسکی
٦. فعالیت شناختی	مفاهیم قبل از عدد بزرگ - کوچک بلند - کوتاه	مفهوم رنگ - جور کردن رنگهای مختلف در تصاویر مربوط به	مفاهیم قبل از عدد بیشتر - کمتر دور - نزدیک	حافظه فوری: به خاطر سپردن ۳-٤ نوع از وسایل نقلیه مورد مشاهده	مفهوم رنگ - جورکردن رنگهای مربوط به تصاویرمختلف

ادامه طرح

	روز اول	روز دوم	روز سوم	روز چهارم	روز پنجم
		وسایل نقلیه			وسایل نقلیه
	فعالیت با کارتهای تصویری وسایل نقلیه		فعالیت با انواع وسایل نقلیه اسباب بازی و کارتهای تصویری مربوط به آنها		
۷. فعالیت خلاق	پاره کردن و چسباندن تکه‌های کاغذ رنگی در تصاویر انواع وسایل نقلیه ترسیم شده روی کاغذ (کولاژ)	کشیدن و رنگ‌آمیزی ابزار مربوط به وسایل نقلیه	نمایشهای خلاق: کودکان نمایشهای مختلفی را می‌توانند اجرا کنند. مثلاً سفر کردن با اتوبوس، شتر سواری و غیره	خمیربازی‌ومجسمه‌سازی	چاپ سبزیها روی حاشیه انواع وسایل نقلیه مانند چاپ با سیب زمینی، پیاز و برگ درختان

نمونه طرح درس برای پروژه وسایل نقلیه (گروه سنی ٤ـ٦ ساله)

	روز اول	روز دوم	روز سوم	روز چهارم	روز پنجم
۱. قافیه‌های شعری و آوازهای‌همراه‌باعمل	کشتی کوچولو کشتی کوچولوی جدید	کشتی کوچولو کشتی کوچولوی جدید	عمویم به من یک دوچرخه داد.	عمویم به من یک دوچرخه داد.	'چراغ قرمز چه میگه'
۲. بحث و گفتگو	در رابطه با انواع مختلف وسایل نقلیه، شناخت حیواناتی که به منظور سواری و وسیله‌نقلیه مورد استفاده قرار می‌گیرند.	در رابطه با طبقه‌بندی وسایل نقلیه مورد استفاده در آب، جاده، هوا (آبی، زمینی، هوایی)	در رابطه با وسایل نقلیه سواری و ابزار و وسایل مربوط به آنها مثلاً چرخ، فرمان اتومبیل، صندلی، ماشین و غیره	در رابطه با چراغهای راهنما و علایم آنها، مقررات ساده رانندگی، ایمنی در جاده و غیره	ترکیبی از بحث و گفتگوهای روزهای قبلی
۳. فعالیت گفتاری	فعالیت گفتاری: چیستانهای ۳ـ٤ خطی در ارتباط با وسایل نقلیه	فعالیت طبقه‌بندی: قراردادن تصاویر مربوط به وسایل نقلیه در جاهای مختلف روی نمودار تهیه شده.	جور کردن تصاویر اشیا مربوط به وسایل نقلیه‌ای که به هم مربوط می‌شوند مثلاً گاری و اسب، قطار و واگن و غیره.	فعالیت طبقه‌بندی: 'کلاغ‌پر ، اتوبوس پر'	تشخیص صدای اول کلمات مربوط به وسایل نقلیه
٤. بازی در فضای باز	بازی آزاد در فضای باز فعالیتهای سازمان یافته: 'اوستا چه میگه'	بازی آزاد در فضای باز فعالیتهای سازمان یافته: 'دسته‌بندیها'	بازی آزاد در فضای باز فعالیتهای سازمان یافته: فعالیت حدس زدن و توضیح دادن	بازی آزاد در فضای باز فعالیتهای سازمان یافته: 'چراغ سبز، چراغ قرمز'	بازی آزاد در فضای باز فعالیتهای سازمان یافته: 'دسته‌بندیها'
۵.قصه و داستان	شتر	فیل	قطار	گاری و اسب	داستان هواپیما

ادامه طرح

	روز اول	روز دوم	روز سوم	روز چهارم	روز پنجم
۶. فعالیت شناختی	فعالیت مفهوم عدد: مفهوم ارزش اعداد تا عدد ۵ با کمک جورکردن تصاویر	فعالیت مفهوم رنگ: شناسایی و نامیدن رنگها ـ قرمز، آبی، زرد، نارنجی و غیره	فعالیت مفهوم شکل: شناسایی اشکال ـ دایره، مربع، مثلث از طریق مشاهده قسمتهای مختلف تشکیل‌دهنده وسایل نقلیه	فعالیت مفهوم زمان و سرعت: همراه با کارتهای تصویری از انواع مختلف وسایل نقلیه	فعالیت با مفهوم عدد: مفهوم ارزش نسبی اعداد تا عدد ۵، همراه با تصاویر، وسایل و اسباب بازیها، انواع مختلف وسایل نقلیه
۷. فعالیت خلاق	کشیدن و رنگ‌آمیزی انواع مختلف وسایل نقلیه	خمیربازی و مجسمه‌سازی	نمایشهای خلاق ـ انجام نمایش در رابطه با وسایل نقلیه یعنی ایستگاه قطار	تا کردن کاغذ: درست کردن یک هواپیما و کشتی با کاغذ	پرسیدن سؤالات باز از کودکان مانند: (الف) چه اتفاقی خواهد افتاد اگر هیچ وسیله نقلیه‌ای موجود نباشد؟ (ب) چه اتفاقی خواهد افتاد اگر چرخهای یک وسیله نقلیه موتوری به جای دایره چهار گوش باشد؟ و غیره

ضمیمه ٤

کارت گزارش (٣ـ٤ ساله‌ها)

نام کودک ________ جنس

سن ________ تعداد روزهای حضور

رشد جسمی و حرکتی

- هماهنگی ماهیچه‌های بزرگ — خوب، متوسط، ضعیف
- هماهنگی ماهیچه‌های کوچک — خوب، متوسط، ضعیف
- سطح فعالیت — خیلی فعال، فعال، فعالیت ضعیف
- رشد قد ________
- رشد وزن ________
- نظافت شخصی — خوب، متوسط، ضعیف

خصوصیات شخصیتی

اتکا به نفس ________ اعتماد به نفس ________ دوستی و همکاری ________ خشونت ________ خجالت ________ منفی‌بافی ________

رشد گفتاری

- به وضوح صحبت می‌کند — بلی، خیر
- به طور صحیح صحبت می‌کند — بلی، خیر
- به روانی صحبت می‌کند — بلی، خیر
- اشکال تلفظی و گفتاری دارد — بلی، خیر
- گنجینه لغات — خوب، متوسط، ضعیف
- دستورالعملها را بدرستی پیروی می‌کند — بلی، خیر

رشد ذهنی

- مفاهیم قبل از عدد — خوب، متوسط، ضعیف
- مفهوم رنگ — خوب، متوسط، ضعیف
- مفهوم شکل — خوب، متوسط، ضعیف

- معلومات محیطی — خوب، متوسط، ضعیف

ملاحظات عمومی

- تواناییهای ویژهٔ کودک
- سطوحی که به توجه بیشتر نیاز دارد

امضای معلم و یا مربی مراکز آموزش و پرورش پیش از دبستان

تاریخ:

کارت ضمیمه (٤ـ٦ ساله‌ها)

نام کودک ______ جنس ______

سن ______ تعداد روزهای حضور ______

رشد جسمی و حرکتی

هماهنگی ماهیچه‌های بزرگ — خوب، متوسط، ضعیف

هماهنگی ماهیچه‌های کوچک — خوب، متوسط، ضعیف

سطح فعالیت — خیلی فعال، فعال، فعالیت ضعیف

رشد قد ______

رشد وزن ______

خصوصیات شخصیتی

اتکا به نفس ______ اعتماد به نفس ______ دوستی و همکاری

______ پرخاشگری ______ خجالت ______ منفی‌بافی

______

به وضوح صحبت می‌کند — بلی، خیر

بدرستی صحبت می‌کند — بلی، خیر

به روانی صحبت می‌کند — بلی، خیر

اشکال تلفظی و گفتاری دارد — بلی، خیر

گنجینه لغات — خوب، متوسط، ضعیف

ادراک شنوایی — خوب، متوسط، ضعیف

آمادگی خواندن — خوب، متوسط، ضعیف

آمادگی نوشتن — خوب، متوسط، ضعیف

رشد ذهنی — خوب، متوسط، ضعیف

حافظه	خوب، متوسط، ضعیف
توالیِ تفکر	خوب، متوسط، ضعیف
مفهوم عدد	خوب، متوسط، ضعیف
ترتیب اعداد	خوب، متوسط، ضعیف
درک نمادهای عددی	خوب، متوسط، ضعیف
مفهوم رنگ	خوب، متوسط، ضعیف
مفهوم شکل	خوب، متوسط، ضعیف
مفهوم فضا	خوب، متوسط، ضعیف
معلومات محیطی	خوب، متوسط، ضعیف
خلاقیت	خوب، متوسط، ضعیف
ملاحظات عمومی	(تواناییهای ویژهٔ کودک)
	(سطوحی که نیاز به توجه بیشتر دارد)

تاریخ

امضا

معلم و یا کارکنان مراکز آموزشی و پرورشی
در دوران اولیه کودکی

کتابشناسی

Anandalakshmy, S., *Cognitive Development,* Unpublished, Paper submitted to UNICEF for workshop on Preschool Curriculum, 1984.

Braun, S. J. and Edwards, E. P., *History and Theory of Early childhood Education,* Charles A. Jones Publishing Co., Washington, Dhio, 1972.

Bee, Helen *The Developing Child,* Harper and Row, New York, 1981.

Kagan, S. L. and Zigler, E. F. (Eds.), *Early Schooling, The National Debate,* Yale University Press, New Haven and London, 1987.

Kaul, V., *Cognitive Development,* Unpublished, Paper submitted to UNICEF for workshop on PreSchool Curriculum, 1984.

Lortan, J. W., and Walley, B. L., *Introduction to Early Childhood Education,* D. Van Nostrand Company, New York, 1979.

Muralidharan, R., (Ed.), *The Systems of Pre-school Education in India.* Maxwell Press, Delhi, 1988.

Muralidharan, R., *Motor Development of Indian Children,* Developmental Norms of Indian Children, 2.5 to 5 years, Ninth Report, NCERT, New Delhi, April, 1971.

Muralidharan, R., *Activities for the Language Development of Pre-school Children,* Unpublished. Paper submitted to UNICEF for workshop on Preschool Curriculum, 1984.

National Policy on Education Programme of Action, Ministry of Human Resource Development, Deptt. of Education, New Delhi, 1986.

Pankajam, G., *Psychosocial Development in Children,* Unpublished. Paper submitted to UNICEF for workshop on Preschool Curriculum, 1989.

Ramamurti, Acharya; (Chairman) *Towards an Enlightened and Humane*

Society. A Perspective Paper on Education (1990).

Spodek, B., Saracho, O.N., Davis, M.D., *Foundations of Early Childhood Education,* Prentice Hall, New Jersey, 1987.

Swaminathan, I., *Playing and Learning,* A Manual on Cognitively Oriented Programme for Preschool Children, Agha Khan Foundation, 1989.

Swaminathan, M., *Play Activities for Young Children,* UNICEF, New Delhi.

Tarapore, F., *Physical Development,* Unpublished. Paper, submitted to UNICEF for Workshop on Preschool Curriculum, 1984.

Taraporevala, R., and Chhugani, N., *A Handbook for Preschool Teachers,* IAPE, Bombay.

Thakkar, A., *Psycho Social Development in Children,* Unpublished Paper, submitted to UNICEF for workshop on Preschool Curriculum, 1984.

Early Childhood Education Programme

Venita Kaul

Translated by:
Farkhondeh Mofidi PhD

9 789644 591570

شابک: ۰-۱۵۷-۴۵۹-۹۶۴-۹۷۸
قیمت: ۲۴۰۰۰ ریال
مرکز پخش و نمایشگاه دائمی: تهران، خیابان انقلاب اسلامی، خیابان ابوریحان،
شماره ۲ - تلفن: ۶۶۴۰۸۱۲۰ نمابر: ۶۶۴۰۵۶۷۸